

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 06823130 1

OPUSCULA
QUÆDAM
POSTHUMA

LANCELOTI ANDREWES,

EPISCOPI WINTONIENSIS.

LONDINI :
EXCUDERAT R. CLAY.

2367
OPUSCULA

QUÆDAM

POSTHUMA

LANCELOTI ANDREWES,

EPISCOPI WINTONIENSIS.

ACCEDIT

IN

OPERA EJUS LATINA

INDEX COPIOSISSIMUS.

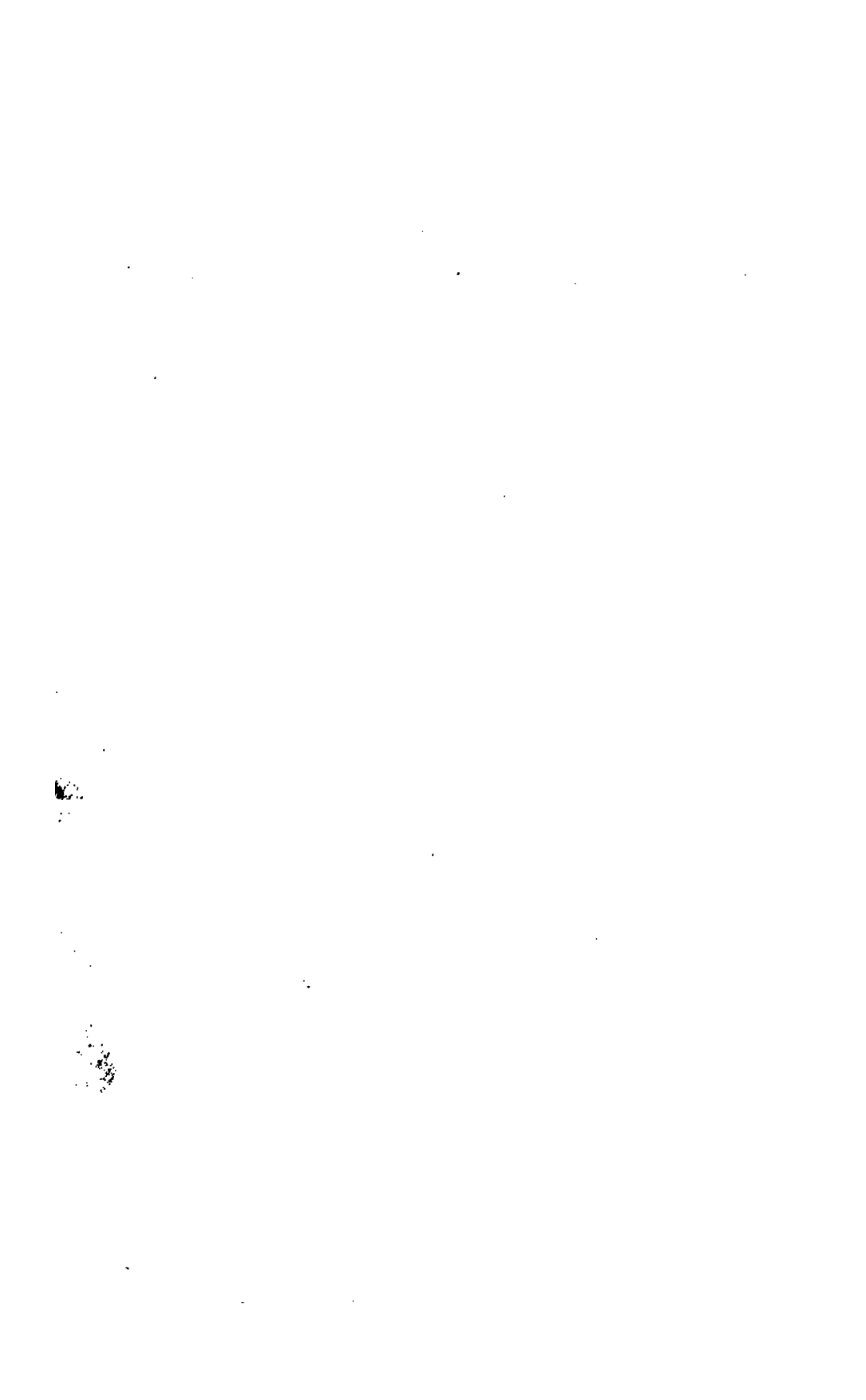

OXONII:

JOHANNES HENRICUS PARKER.

M DCCCLII.

24
53

INDEX AUCTORUM

QUIBUS IN HAC EDITIONE USI SUMUS.

- Alexander ab Alexandro, Geniales Dies, Hanov. 1610.
- Altissiodorensis, Guil., Summa Aurea in lib. Sent., Paris. 1500.
- Antiochus, apud Bibl. Patr. Max., q. v.
- Ambrosius, S., Op., Paris. 1686—1690.
- Aretius, Ben., Theolog. Probl., Bernæ Helvet. 1604.
- Augustinus, S., Op., Paris. 1835, seq.
- Balsamon, Theod., apud *Beveregii* Pand. Can., q. v.
- Bernardus, S., Op., Paris. 1719.
- Beveregius, Guil., *Συνοδικόν*, sive *Pan-dectæ Canon.* Oxon. 1672.
- Bibliotheca Patrum Max., Lugd. 1677.
Gallandii, Venet. 1765.
- Brentius, Joann., Op., Tubingæ, 1594.
- Bucerus, Mart., *Enarr.* in *Evang.*, Paris. 1553.
- Calvinus, Joann., Op., Amst., 1667, seq.
- Chrysostomus, S., Op., Etonæ, 1613, seq.
- Clemens, S., Alex., Op., Venet. 1757.
- Concilia, Labb. et Coss., Lut. Par. 1671, nisi aliter notatum.
- Corpus Juris Canonici, Lugd. 1671.
- Epiphanius, S., Op., Colon. 1682.
- Erasmus, Desid., Op., Basil. 1540.
- Gregorius, S., Naz., Op., Paris. 1630.
Nyssen., *Epist.* ad Letoium, apud *Beveregii* Pand. Can., q. v.
- Hemmingius, Nic., *Comment.* in *Epist.* Apost., Argent. 1586.
- Hesychius Hieros., apud *Bibl. Max. Patrum*, q. v.
- Hieronimus, S., Op., Veronæ, 1735.
- Hotomannus, Franc., Op. s. l. 1599.
- Irenæus, S., Op., Venet. 1734.
- Isidorus Hispal., Op., Col. Agr. 1617.
- Lactantius, apud *Gallandii* *Bibl. Patr.*, q. v.
- Leo, S., *Mag. Op.*, Venet. 1753.
- Lutherus, Mart., Op., Jenæ, 1574, seq.
- Major, Joannes, in lib. iv. *Sent.*, Paris. 1519.
- Martyr, Pet., *Loci Communes*, Genev., 1624.
- Melancthon, Phil., Op., Witeb. 1601.
- Molinæus, Car., *Tractat.* de *Commerc.* &c., Paris. 1608.
- Musculus, Wolfg., *Comm.* in *Gen.* Basil. 1565.
- Œcumenius, Op., Lut. Par. 1631.
- Origenes, Op., Paris. 1733, seq.
- Philastrius de Hæresibus, apud *Gallandii* *Bibl. Patr.*, q. v.
- Philo Judæus, Op., Lut. Paris. 1640.
- Plato, Op., Lond. 1826.
- Plinius jun., *Epist.*, Bipont. 1789.
- sen., *Hist. Nat.*, Bipont. 1783.
- Plutarchus, Op., Francof. 1620.
- Scotus, Joannes Duns, Op., Lugd. 1639.
- Seneca, J. Ann., Op. Lugd. Bat. 1649.
- Theodoretus, Op., Halæ, 1769, seq.
- Theophrastus, Op., Lugd. Bat. 1613.
- Ubalduus, Baldus, Perusinus, *Consilia*, Francof. ad Mœn. 1589.
- Vatablus, Franc., apud *Bibl. Sacra*, Salmant. 1584.
- Vincentius Bellov., *Speculum*, Lutet. 1591.
- Lirin., Oxon. 1837.
- Zuinglius, Huld., Op., Tiguri, 1539.

TABULA RERUM.

	PAG.
EPISTOLA Dedicatoria	3
Concio pro Gradu Doctoris	7
Concio ad Clerum	29
Concio Aug. V. MDCVI.	53
Concio in Discessu Palatini	75
De Jurejurando <i>ἐπαγγελία</i> , Theologica Determinatio	95
De Usuris, Theologica Determinatio	117
De Decimis, Theologica Determinatio	151
Responsiones ad Petri Molinæi Epistolas una cum Molinæi Epistolis	173—206
i. Petri Molinæi Epist. I.	175
ii. Responsio Episcopi	178
iii. Petri Molinæi Epist. II.	180
iv. Responsio Episcopi	190
v. Petri Molinæi Epist. III.	193
vi. Responsio Episcopi	202

R E V E R E N D I

I N C H R I S T O

P A T R I S,

L A N C E L O T I,

E P I S C O P I V V I N -

T O N I E N S I S,

O P V S C V L A Q V Æ D A M

P O S T H V M A.

L O N D I N I,

Excudebat *Felix Kyngston* pro *R.B.*

& *Andræa Hebb*, 1629.

SERENISSIMO,

POTENTISSIMOQUE PRINCIPI AC DOMINO NOSTRO,

C A R O L O,

DEI GRATIA, MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ, & HIBERNIÆ REGI,
FIDEI DEFENSORI, &c.

SERENISSIME PRINCIPUM,

SCRIPTA hæc *Reverendi Præsulis* ne tenebris perpetuis sepulta jacerent, cura tua fuit. Ea utilitati simul et honori tum *Ecclesiæ*, tum *Reipublicæ* futura, nos jussu Tuo publici juris fecimus. Concionum quidem, quas Ille felicissimo ingenio elucubratas perpolivit, volumen satis amplum, eodem jussu fulti, nuperrimè in lucem dedimus. Fausto illud pede Imperii tui spatia peragret: doceat simul et consoletur: Sed ejus limites ne egrediatur, lingua, qua usus est, vernacula obstat. Hoc nunc volumine pauciora, nec minora tamen, damus: ex usu certe publico futura magis. Nam dum hic fere omnia *habitu Romano* induta, non quidem fastuose, sed graviter incedunt; ad exterarum etiam Gentes nomen *Auctoris* celeberrimum quidni deferant? *Conciones* etiam inter hæc nonnullæ sunt. *Tractatus* alii qui sunt, pauci quidem illi, nec ultima manu *Venerandi Senis* omnes expoliti, Luce tamen non indigni, prodeunt. Non ut omnia hic adeo perfecta et eliminata sint, ut non *Auctor* ipse, si superstes edidisset, multa mutaturus aut additurus fuerit, ut nos præstare nolumus, ita nec volumus *Lectorem* expectare. Illud quidem nobis curæ fuit, ne quicquam prodiret, cujus occasione *sancti manes* queri jure possent, famæ suæ apud posteros male consultum a nobis esse. Neque veremur, ut hic quicquam *Lector* prudens et cordatus reperiat, quo carere, quam vel sic frui malit. Quamquam autem et hæc ipsa, quæ repræsentamus, pleraque junior adhuc scripserit. Si quæ tamen cruda nimis et indigesta fuerunt, quæ jam Senex acri pensata judicio rejecit, in iis *Auctoris* ipsius judicio acquievimus. Neque enim æquum

fuit, qui *Cæli* jam summa scanderit, eum ad *Carceres* denuo revocare, et nomen Orbi notissimum tirocinii sui rudimentis obscurare velle.

Erunt fortasse qui mirentur, cur non alia, cur non et plura scripserit *Vir summus*. Quod tamen qui faciunt, illum certe haud satis norant. Sapientia quidem, si quis alius, præceluit *Hic noster*. Qui tamen ut ad Invidiam doctus, ita mire pauciloquus fuit. Nec lingua ei defuit expedita satis, nec acumen styli: sed acri judicio utraque ita temperata fuere, ut non nisi lente et cunctanter, aut ad dicendum, aut ad scribendum accederet. Non quia *non potuit*, sed quia *noluit* aliter. Hujus enim sive tarditatis, sive moræ, non ingenii hebetudo aliqua, sed cautio nimia et pensitatio in causa fuit. *Ad pauca respicientes facile pronuntiant*, ut vere philosophorum Princeps; et qui non omnia prius examinant, et expendunt acriter, eo ipso quandoque plura, quam par est, et loquuntur et scribunt. Ille vero dum omnia penitius undique introspicit, perspecta librat, librata circumcidit undique, ne vana et futilia, ne laxa et hiulca, ne vel nimia vel jejuna nimis *Lectori* tædio ac fastidio forent, scriptorum paucitate contentus fuit; et de quibus non facile judicavit, ea non nisi difficulter prodire passus est.

Si quis quærat insuper, cur hæc et non alia sibi ad scribendum delegerit; Huic si non satis fuerit respondisse, e re nata accidisse hoc, ac prout occasio tulit, ipsum *Auctorem* conveniat oportet, causam veram ac legitimam sciscitaturus. Et certe inter hæc nonnulla esse, quæ ex oblata occasione scripserit, asserere non dubitamus, et res ipsa indicat. Nam *literæ a PETRO MOLINÆO*, Theologo non indocto, et acuto satis, ad illum scriptæ, in causa fuere, cur tam graviter, tam solide, ac docte, de *Ordine Episcopali*, paucis licet, responderit. *Velitationis* cum PERRONIO, *Prioris* quidem auctor illi et impulsor, Beatissimæ memoriæ REX *Majestatis Vestræ Parens*; *Posterioris* autem, prima ab ipso *Cardinale* occasio, qui nostrum in suis scriptis integro et elaborato *capite* aggressus fuerat: quod ille *Caput* summo judicio et acumine pari refutavit.

Aliam si quis velit causam, cur *Vir* doctissimus nec alia voluerit nec plura scribere; Is secum *temporum* in quæ incidimus iniquitatem reputet, et ni fallimur, inveniet. *Tempo-*

rum dicimus, quibus scripta si non ad publicum saporem temperata, quo doctiora, quo sanctiora sunt, eo minus placent. Illa autem (quod certe vidit acutissimus Senex) quæ *Auctores* suos, quin et ipsum *Sæculum* apud omnes sobrie et severe doctos infamant et dedecorant, eidem jam *ægrotanti Sæculo* longe sunt acceptissima. *Mores enim præcipites cum eant, nec vitia nostra, nec remedia pati possumus* ^a; et Medicina vel scripta non placet. Nec mirum similes si similia delectent. Et qui bene norit sæculi tam infruniti *labra*, operam simul et oleum perdere videretur, si alias eis pararet *Lactucas* ^b, quam qualis terra inculta profert. Noluit certe Vir gravis (quod olim monuit Sanctus Hieronymus ^c) *ad scribendum cito prosilire, ne levi duceretur insania*: si tamen levis ea dicenda sit, quæ nunc scriptorum vulgus agitat. Sed inde profecto fundi nostri calamitas ^d, quod tenet insanabile multos scribendi Cacoethes ^e, quod scribimus indocti ^f quicquid in buccam venit, quicquid sub manu nascitur. Inde tanta ubique librorum turba, ut vel paucioribus ac brevioribus doctiorum scriptis vix supersit locus. Et hoc quoque de Manichæis observavit olim Sanctus Augustinus, *quod libros scriberent et multos et ingentes* ^g, acsi hoc etiam in fatis fuisset, *ut is doctissimus evaderet, qui copiosissime deliraret* ^h. Neque tamen hic industriam cujusquam sugillatum imus, sit sane qualem cupimus et vovemus. Sed hoc est quod optamus maxime, nec speramus tamen, ut *ætas* hæc tandem aliquando sobrie sapiat, nec in suum ipsius dedecus, et posteriorum damnus, *libros nihili* (ne quid gravius dicamus), unde nec doctior quis nec melior fiat, aut scribat, aut foveat scriptos. Imo deferat potius *in vicum vendentem thus* ⁱ. Ibi enim bene saltem olere discent, dum thuris piperisve cuculli fient, qui nullius ære digni sunt libri.

Unicum est quod restat, Nempe ut si quæ in hoc opere severiora videntur, (videntur autem alicubi nonnulla) scire dignetur *Majestas Vestra, Saturnum hunc nostrum, vividi ingenii ac perspicacis Senem, Veritatem vultu proprio ac suo*

^a [Liv. Hist. Præf. ad Decad. i.]

^b [Cf. M. T. Ciceron. de Finibus, lib. i. cap. 5.]

^c ["Ne ad scribendum cito prosilias, et levi ducaris infamia."—S. Hieron.] Ep. iii. [cxxxv. Vall. (al. iv.)] ad Rusticum [sect. 18. Op., tom. i. col. 938. A.]

^d [Terent. Eunuch I. i. 34.]

^e [Juv. Sat. vii. 51, 52.]

^f [Hor. Ep. II. i. 117.]

^g ["Cum Te illi sonarent mihi frequenter et multipliciter die sola, et libris multis et ingentibus."—S. Aug.] Confess. lib. iii. cap. vi. [sect. 10. Op., tom. i. col. 167. B.]

^h [Conf. S. Aug. Confess. lib. v. cap. iii. sect. 6. ibid. col. 196. B.]

ⁱ [Horat. Ep. II. i. 289.]

contemplatum fuisse, id est, gravi ac severo. Attamen, ut quidam sunt *planetæ* minuti (ita nonnullis placet), qui circa Saturnum errantes ludunt, ita et *Hic noster* non semper et ubique pari *supercilio* frontem contrahit. Sæpe etiam *Gratiis* litantem videre licet, et in re seria, decenter quidem, sed ludentem tamen. Et in his etiam, sui ita ubique similis est, ut facile sit videre, quam nullo negotio, quoties libuit, et e fuit, vel induere potuerit, vel exuere Catonem.

Quod reliquum est, *Sacratissimam Majestatem Vestram* oratam cupimus, ut hæc, qualia qualia sint, veluti reliquias *Sanctissimi Præsulis* in sinu *Suo* fovere dignetur. Sunt hic paucis multa, sed quæ vix pauci pluribus exæquent. Quo pauciora sunt, eo citius, sed et sæpius possunt legi. Quo sæpius legi, eo plus est quod inde discatur. Discentur autem, tum quæ *Superstitionem* profligent, tum quæ menti erudiendæ atque componendæ inserviant. Dum vixit, non habuit *Regia Majestas Vestra Servum* fidelem magis: non habuit *Ecclesia Antistitem* magis eruditum. Nunc mortuus per nos orat, ut dum illi nemo *Sepulcri monumentum* parare satagit, hoc saltem monumentum, quod hic ponimus, propria ipsius manu, dum viveret, ingeniose fabricatum, *Regio Vestro Patrocimio*, intactum maneat et intemeratum. Apud posteros in *Ecclesia* hac tanti Viri, *an cura erit aliqua nescimus. Illius certe scripta, dum erunt homines, non desinent mereri ut sint aliqua*^k. Nos interim hoc Officio functi id egimus, quantum in nobis est, ut inter doctos viveret. Faxit Deus, ut *Episcopi* moribus doctrinaque, si non pares, similes tamen, deinceps oneri succedant Episcopali; Ut inde pax *Ecclesiæ*, salus *Reipublicæ*, bona prosperaque omnia *Majestati Vestræ* cumulatissime eveniant.

Serenissimæ Majestatis Vestræ

humillimi simul et devinctissimi,

Subditi Servique,

GUIL: LONDON: [Laud.]

JO: ELIENS: [Buckeridge.]

^k ["Posteris an aliqua cura nostri aliqua."—Plin. lib. ix. Ep. 14. [tom. ii. p. 50. Edit. Bipont.]

CONCIO AD CLERUM

1

PRO GRADU DOCTORIS,

dec.

PROV. CAP. XX. VER. XXV.

Laqueus est homini devorare Sacra.

UT *quem ad finem a DEO destinatus est Illius Sermo, eum in nobis finem sortiatur hoc tempore, totaque hæc actio nostra cum fructu sit, invitemus huc Numen precibus nostris (Patres et Fratres in Christo venerandi:) Agnita primo ex intimis sensibus indignitate nostra, etiam vel accedendi ad Eum, nedum orandi, ac multo adhuc minus exorandi quicquam. Quin totam dignitatem nostram, ex dignatione Filii sui, totamque et orandi fiduciam, et exorandi spem ab illius intercessione pendere. Per Eum, deprecemur pœnam hodiernam pristinae nostræ, et pro Verbo ingratitude, et in Verbo oscitantia, meritissimo debitam. Precemur, ut præveniat nos hodie Gratia Spiritus sui, et quod utiliter meditatam est Cor meum, perducat in Linguam meam, inde in aures vestras, inde in corda vestra, inde in vitam, studia, mores vestros, ad nostram omnium salutem, Illiusque gloriam sempiternam.*

Ac, ne immemores simus Ecclesiae Christi in precibus nostris, quæ ipsa nostri nunquam est immemor in suis, intercedamus apud indulgentissimum Patrem pro Ecclesia Ipsius in terris militante, perque omnes terras et Regiones disseminata. Conservet ei Deus recuperatam non ita pridem ex densissimis errorum tenebris Veritatem suam: Restituat ei, cum Ei visum fuerit, amissam jam pene, per Christiani Orbis dissidia, Unitatem Suam.

Ac quæ pars in ea votis nostris indiget, vel maxime, eam præter supraque cæteras, non sine gemitu commendamus. Partem dico ejus, sive externa cruce pro testimonio conscientia

2

bonæ, sive interna pro testimonio malæ, afflictam et oppressam. Precemur eis calamitatum suarum felicem exitum; ac interim, dum exitus in incerto est, patientiam quanta sat erit ad cruces suas leniter (ut decet) constanterque perferendas.

Pro Ecclesiæ parte Pace florenti: nominatim, pro Anglicana hac nostra. Det nobis, diem agnoscere visitationis nostræ, et digne ambulare Misericordia Illius tanta, quantam nos quidem, at ante nos, nulla usquam Gens, nulla Ætas experta est.

Pro Ecclesiæ nostræ Reipublicæque Membro primario, Serenissima Regia Majestate, omnibus tanto Loco, tanti Loci Præsidi dignis virtutibus, ornanda cumulandaque. Ut in Regno hoc Ejus, Regnum Christi magis indies magisque propagetur: Utque illi Dei omnia tam sint curæ atque cordi, quam Ille eam sibi cordi atque curæ esse, argumentis plurimis, maximis, pristinis, novissimis, confirmavit.

Pro Regni Proceribus Nobilissimis viris: iis præsertim qui Regiæ Majestati a Consiliis sunt; quibus (uti diu fecit) Deus pergat suggerere quæcunque Ecclesiæ hujus Regni que Paci, vel salutaria sunt, ut agantur, vel noxia, ut arceantur.

Pro Clero Anglicano; cui, cum omnia fausta optare cupio, aliud optem a Domino, quam idem semel sapere et sentire in omnibus?

Pro Magistratu nostro, ut caste integreque versentur in suo Munere: neve Justitiam mutant in absynthium, corrupta Causarum adjudicatione; neve in acetum etiam, proluxa earum et diutina suspensione.

3 Pro Populo, et Regni parte infima (sic est, sed tamen pretiosa, empta nempe pretioso Jesu Christi sanguine:) ut et audiant quos habent, et habeant quos audiant, Viros ad docendum idoneos, tam in præsens, quam in futurum.

Id ut ita sit, perpetuoque sit, et succrescat indies magna Eruditorum Manus, quanta satis sit, et Causarum æquitati, et corporum sanitati, et animarum saluti procurandæ, Deum precemur, ut Bonus Felixque adsit Scholis, quæ uspiam sunt, omnibus; Utrique Academiæ, ac imprimis nostræ huic, ejusque Magistratibus universis; Honoratissimo Viro Quæstori Regni, Cancellario nostro^a; Ornatissimo Domino Pro-cancellario, Dominis Procuratoribus et Taxatoribus, cæterisque, qui ullo apud nos funguntur munere.

^a [Guil. Cecil, Baroni de Burleigh.]

Postremo, ut plena manu benedictiones suas effundat in Collegia nostra; ac, quo me vocat officii ratio singularis, in Aulam Pembrochianam, illiusque Cœtum universum: ut memores Majorum nostrorum, qui illustres semper in hac Ecclesia exstiterunt, eorum imitemur industriam, considerantes qui fuerit Exitus conversationis eorum^b.

Pro hisce omnibus (Patres et Fratres) supplices offeramus Christo Intercessori nostro, Suam ipsius Orationem, Patri Suo nostris nominibus offerendam, ut Ille nobis hæc, tum alia præter hæc, quæcunque nostrum cuique necessaria sunt, quam benignissime largiatur.

Pater noster, &c.

JAM inde a Capite decimo, quæ hic sparsim leguntur *Proverbia*, receptum est inter *Theologos*, absque methodo esse, nec perpetuo tenore scripta, ut priora *novem*, a Salomone. Sed alia aliis temporibus, uti res ferebat et tempus, prolata a *Rege*, ab astantibus observata, post literis Librisque, non sine fructu quidem, sed tamen sine ordine, consignata.

Ac aliis quidem efferendis occasiones aliæ, (nec enim temere quicquam aut intempestive vir tantus) huic nostro vero quæ fuerit ansa, cui responsum, qua occasione prolatum, non perinde liquet. Quid enim? Nec inter δημοβόρους Βασιλέας^c erat Salomon, nec (quod peræque infame est) inter κληροβόρους. Nemo illo in *Res Sacras* munificentior; nemo a *Sacris alienandis* alienior. Et unde Ei, aut quid cum *Sacrilegis* et *votifragis*, quos designat hic Versus? Ecquis, Salomonis sæculo, fuit *Æsophagus* tam sacer, ut ei *res consecratas* pro bolo esse oporteret? Ecquis, eo sæculo, tantus *Sacrorum* hostis, ut ea *devorare*; tantus *votorum*, ut ea *violare* vellet? Ita videtur: Et sane eo res redit, ut existiment qui inter *Interpretes* non postremi mihi sunt, ita fuisse, et quorum non pauci sunt nostra hac, eorum nonnullos, ea ætate, exstitisse^d. Responsumque hoc pium et prudens, pii et prudentis *Regis*, ad Suasores quosdam, qui hoc illi inducere volebant in animum, Ea quæ a Patre ejus, a Saule et Samuele,

^b [Heb. xiii. 7.]

^c [Hom. II. i. 231.]

^d ["Hebræi veteres de votorum se-

mel susceptorum retractatione exponunt." Joan. Merceri in loc., Comment. in Jobum, &c. Lugd. 1651.]

data et dicata fuerunt, ac seposita tum in *apothecis*, ædificando *Templo*, posse *abalienari* atque insumi in nequitias *aulicas*.

Paulo rem repetam altius.

Davidi (quem Sacræ Literæ paululum deflexa voce, Dei *Corculum* dixere,) eam mentem Deus dederat, Viro ex mente Sua, ut incongruum judicaret, pacatis jam bellorum tempestatibus, *cedro* se, *Arcam* vero Dei *cortinis* habitare^c. Et est sane iniquum postulatum quorundam hominum, ut nihilo ampliore statu sit *Ecclesia* jam sub pace florens, quam fuit olim, sub cruce afflicta; nunquam *περισσεύειν*, semper *ὑστερεῖσθαι*^f. Pars est Templo sua in rebus prosperis. Sic David, sic cum Davide pii omnes. Bello quidem, et impeditis temporibus, pellibus caprinis contentum esse: pace vero, et solutis, magis tabulata *Cedrina* postulare. Eo igitur se dare David, ac totum incumbere; ac præter *votiva* multa a Saule, Abnero, Samuele^g jam ante, hunc in finem recondita, ab ipso autem sanctissime fidelissimeque conservata, et *cedros*, et *marmora*, et *gemmas*, et *metalla*, de suo insuper largitum esse. Nec id parce aut maligne: *Talenta* enim *auri* 3,000; *argenti* 7,000 erogasse. Nec eo contentum, Regni quoque *Proceres*, partim exemplo, partim hortatu, eo impulisse, ut et ii quoque voti se similis reos facerent. Quorum munificentia
5 5,000 *auri* talentorum, 10,000 *argenti*, et *æris* pondo 18,000, *ferri* 100,000 accessionem esse factam. Accessionem (inquam) tam illustrem, ut quod memoria nostra accidit in decessione ab *Ecclesia*, id tum in accessione ad *Ecclesiam*, opus fuerit *Curia* quadam *Augmentationum*, cui Gehielem quendam *Præpositum* fuisse *Chronica* testantur^h.

Hanc *auri* vim tantam et *argenti*, cum Salomoni filio jam moriens ad *Templi* structuram tradidisset, eaque adhuc esset in *Ærario*, nec dum in *Templum* importata; exstitisse quosdam *Palatii Sorices*, (forte Jeroboam, et ejus furfuris alios) qui suaderent *Regi*, quod illi apud Prophetam, *Dei domum laquearibus carere posse*ⁱ; quod ille apud Evangelistam, *Christi caput nardo carere posse*, *Utquid perditio hæc*^k? proin addiceret illa *Fisco* suo, cui illa multo aptiora quam *Templo*; in eumque finem paratos esse se, inquirere in *vota*

^c 2 Sam. vii. 2.

^f Phil. iv. 12.

^g 1 Chron. xxvi. 26, 27.

^h 1 Chron. xxix. 8.

ⁱ Agg. i. 4.

^k Mar. xiv. 4.

Saulis et Abneri, ac (quod facile fit) nodos aliquos aliunde reperire, quo *vota ne vota* sint. Non valuisse quidem eos apud *Regem* cordatum, sed fuisse tamen ejusmodi monitores; hancque hujus Versus occasionem fuisse, nec *Commentatores Hebræos* conjectura sua valde aberrasse, mihi verisimile sit. Non valuisse (inquam) eos, indicat hic versus, qui apud pios et Salomoni similes *Principes*, æternum occludet os petitioni isti: Et id quoque indicat, cur non valuerit: *Laqueum* enim sibi certum fore, *exitium* Regno suo, si hoc tantum Scelus admitteret. Esse quidem escam hanc illecebrosam satis, sed circumdari ei *laqueum* inexplicabilem.

Verba videtis quo spectent, (et ipsa se prima fronte produnt:) ad Sacrum scilicet *Patrimonium* conservandum, ad arcendas ab eo *sacrilegas* manus, et ad *dentes*, qui *Sacra devorant*, obstupefaciendos. Quod utinam persuasum foret Sæculo huic nostro, in quo pessimus mos invaluit, isque manat indies latius, *Sacra attrahendi*: in quo accessiones ad *Clerum* nullæ, (utinam id tantum) crebræ imminutiones sunt: Crebræ (inquam) imminutiones sunt, atque utinam id tantum contingat dicere, *Sunt*; nec causa sit unquam *futuri temporis* usurpandi: In quo (liberam vocem emittam), præ *Sacra auri fame*¹ nihil est *Sacrum*: In quo, *Sacrorum* restauratio, prætextus *Sacrilegii*.

Ad hoc autem sæculi nostri ingenium accedit et error alter, quod *Illustres* illi *viri*, nec unquam sine summa honoris præfatione nominandi, quorum Deus, in *Religione* restauranda, opera usus est, de *Doctrinæ* restitutione valde solliciti, ad *Patrimonium* minus attenderint; ac id pene dixerint diverso sensu, quod Sodomarum Rex, Abrahamo, *Date nobis animas, cætera vobis tollite*^m. Verum, ut illi qui Baptistam, ita et hi qui se Abrahamum se in *Aulis Principum*, reperiuros sperabant, utriusque falsi sunt.

Qui error etsi levis sit; (et est certe levis, si ad magna illa illorum *κατορθώματα* conferatur;) tamen verendum est, ni sistatur, ne graviter incumbat sequenti sæculo; in quo cordati viri (ex illo Salomonis, *Penuria Boum, ubi præsepe vacuum*ⁿ), vel Barbariem, vel aliud quod dicere nolo, augurantur: falso quidem fortasse, (idque faxit Deus;) sed non

¹ [Virg. Æn. iii. 56.]
^m [Gen. xiv. 21.]

ⁿ [Prov. xiv. 4.]

temere tamen augurantur. Omnino, nisi deseri stationes has, squalere hunc Ordinem, ruere *Res Sacras* et retro sublapsas referri^o volumus, intercedamus oportet pro *patrimonio*; inungamus quod reliquum est hoc tam amaro succo; monstremus eis *laqueum*, in quem se conantur induere; nec licere eis quod quotidie moliuntur, nisi et Versum hunc de Sacris Literis delere liceat.

Nec ego ista pro vulgi concione dicerem: sed soli jam sumus; et vel hic hodie, vel nusquam dicenda sunt. Ac me quidem (ut, quod res est, fatear) labes hæc sæculi nostri male habet, quod sic *Sacra devorantur*: (Quanquam erant, omnino erant, et Salomonis quoque sæculo, quorum ad ea dentes pruriébant:) At illud magis, quod nos illa sic absumi quotidie tepidi et tacentes videmus, quod *devoramus devorations* has, et (quod queritur Apostolus;) *Si quis nos exedat, si quis ad mendicitatem redigat, sustinemus*^p: Omnium vero pessime illud, quod *nos ipsi nos ipsos* (quod fit,) *Cleroboris* his comedendos quotidie bibendosque propinamus. Non sic fiet quod volumus, non fiet sane. Votum multorum est, et meum cum multis, *Clerus* per omnia *doctus docensque*. Fiat Domine Jesu, fiat cito: Votum enim sanctum atque
 7 salubre est: Sed enim si *Sacra* nostra sic arrosa, arrasa, semesa, exesa patimur, Votum inane et irritum. Pharaonis dementia fuit hæc: Sacrificatum voluit Domino; verum non pecudem ullam, non armentum educi^q. Noster hic error est: demens error. Illi in castris prudentius: Primum de *Commeatu* prospiciendum, post de *milite*. At nos *militēs* indies conscribimus multos, fortes, bonos: *Commeatum* eis nec comportamus, et qui jam est, quotidie exportari sinimus; et (quod ego non semel miratus sum in nostris hominibus;) perpetuo de *luminis accensione*, vix unquam de *Olei affusione* verba facimus. Nobis vero, quam de *lychno*, tam de *oleo* instituendus sermo est; intercedendum sæpius, vehementius, pro *Sacro Ærario*, eo perducendi homines nostri, quo Salomon perduxit suos, ut religio sit illis, *religiosum* quicquam attingere; ut jejulare malint, quam *res Sacras* prandere; ut strangulari se putent, si *Sacrum* quid vel imprudentes transmiserint. Id si fiat (quæso autem vos, *Viri Fratres*, ut fiat)

^o [Virg. Æn. ii. 169.]

^q [Ex. x. 24.]

^p [2 Cor. xi. 20.]

sperabo dies, quales sub Salomone: Sin autem; Sed nolo quid tristius ominari. Pergo ad institutum.

Versum ego hunc, uti ipse se findit, in duas partes dividam: 1. Alteram de *Sacris non devorandis*: 2. De *Votis anxie non disquirendis* alteram,

Priorem vero, quo distincte progrediar, tria in membra diducam.

1. Quæ illa sint quæ Salomoni *Sacra* habentur.
2. Qui illi sint, qui ea *devorent*.
3. Qui *devoraverint*, eos se gravis *Sceleris* nexu, quasi *tendicula* quadam irretire.

DE primo. Salomoni *Sacra* est, hoc Capite, ea *Substantia* De Sacris pars, qua (*Capite III. ver. IX.*) Deum *Se velle dixit honorari.* non devo-
 Nec enim Augusto soli potestas *describendi Orbis*^r; et Deo quoque *descriptio* sua; nempe ex pleno jure in facultates nostras. Quod ne cui dubium esset, aut obscurum, duplicem sub *Lege monetam* cudi voluit; 1. Alteram *Principis gladio* et *Sceptro* percussam: 2. Alteram, Aaronis *virga* et *urna*^s.
 Ex eo, *Principi census* suum, qui nos *Sceptro* contra *lites*, 8
gladio contra *hostes* protegeret: Ex hoc *Sacerdoti* suum, cujus nos opera e succisis atque aridis lignis denuo reviviscere, redivivos *manna* cœlesti pasci voluit ad vitam æternam. Utrumque Pater edixit, utrumque Filius pendit: Tum *Templo columbas suas*; Tum *Principi didrachma* sua. Prius illud *sacrum vectigal* est.

I. Qua de re si paulo magis exacte cognoscere velitis, sic Quæ Sacra habete. *Quatuor* omnino esse, quæ in *Sacris Literis Sacra* dicuntur.
 perhibentur.

1. E quibus mihi primum sit, cujus gratia tria reliqua sanctificata sunt: *Primitias* dico Spiritus; Nempe *Sanctitatem* ipsam, qua initiatos esse oportet, qui in *Sacram* et *cœlestem Hierosolymam*^t intromittendi sunt. Encomium Dei est in ore Angelorum (sic illi, sic nos Deo) *Sanctus, Sanctus, Sanctus*^u. Deus vero nobis sic sub *Lege*; *Sancti estote, quia ego Sanctus*^x. Sub *Evangelio*: *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra*^y. *Voluntas hæc* Dei, eadem et nostra esse debet.

^r [Luc. ii. 1.]

^s [Vide Casp. Waserum de Ant. Numis Hebr. lib. ii. capp. iv. v. apud Crit. Sacr. tom. v. par. iii. coll. 54. et 64. Amst. 1698.]

^t [Heb. xii. 22.]

^u Esaïæ vi. 3.

^x Levit. xx. 1.

^y 1 Thes. iv. 3.

Cum *Ecclesiam* suam (quæ sumus nos) et *elegerit* Pater *ante sæculum*^a, et *redemerit* Filius a *sæculo*^a, et *unxerit* Spiritus in *sæculo*^b. Primum habetis *Sanctificationem* nostram.

2. Huic vero in nobis procreandæ primum, dein propagandæ, secundum *sacrorum* genus sanctificavit: *Media* nempe quatuor, 1. *Verbum*, 2. *Orationem*, 3. *Symbola*, 4. *Censuras*. 1. *Verbum* vero ante cætera, *Sanctifica eos in veritate, Verbum tuum Veritas*^c. 2. Quicum *oratio* copulata: *Sanctificantur in Verbo et Oratione*^d. 3. Dein *Signa* quoque *Sacra*: Et *Lavacri*^e, et *Eucharistiæ*^f. 4. Postremo *Censuræ* quoque: Eas rem *Sanctam* scivit Christus, nec *canibus projiciendam*^g. Sanctificatas scilicet a Se, hominibus tum in officio continendis, tum ad officium revocandis. Secundum habetis; *Media sacra*.

3. Porro *Mediis* his exercendis, et (cui destinavit usui) applicandis, tertium *Sacrorum* genus *Sacro-sanctum* esse voluit. Triplex illud est: 1. *Loci ubi*, 2. *Temporis quando*, 3. *Personæ per quam* administrari debeant.

9 1. *Loci*, quem propterea *Sanctum*, adeoque *Sanctuarium* appellavit^h. 2. *Temporis*; quod propterea dicit *Diem Sanctum Domini*ⁱ. 3. *Personæ*, quam propterea Virum sanctum suum *nominavit*^k. Tertium habetis.

Personis vero his sic in re divina occupatis, et præ *sacris* rebus suas res posthabentibus, ad victum cultumque, quartum *Sacrorum* genus consecratum est, *Sacrorum vectigalium*. Optime rem totam complexus est Rex optimus Ezechias^l, Quo *Legis* studio strenue incumbant, Oportere illis decerni commodam *portionem*. Ea porro *portio* ut *sacra* censeretur, de Dei sententia lata *lex*: Tum sub Lege, Populus sic docetur loqui; *Sustuli rem sacram e domo mea*^m, id est, *Sacrum* fateri *vectigal* illud, quod *Levitæ* penditur: Tum sub Evangelio; ubi, ea non modo quibus operamur, sed ea quoque quibus *vescimur*, Paulo censentur *ἱερά ἐκ τοῦ ἱεροῦ*ⁿ.

En vobis quadruplex *Sacrorum* genus, alterum ex altero natum, ac alterum alteri conservando destinatum: 1. *Sacri*

^a Eph. i. 4.

^a Eph. v. 26.

^b 1 Joan. ii. 20.

^c Joan. xvii. 17.

^d 1 Tim. iv. 5.

^e Ephes. v.

^f Heb. xiii. 4.

^g Mat. vii. 6.

^h Mat. xxiv. 15.

ⁱ Esa. lviii. 13.

^k Deut. xxxiii. 8.

^l 2 Chron. xxxi. 4.

^m Deut. xxvi. 13.

ⁿ 1 Cor. ix. 13.

Mores, 2. Sacra Media, 3. Sacræ Personæ, 4. Sacri Redditus. De quarto hoc agitur. Tribus namque illis nemo inhiare, nemo dentem imprimere: ultimum hoc illud est; illud, illud (inquam) est, cui parant dentem et ventrem. Quanquam (quod mox doceo) unus bolus, unus haustus est omnium. Omnino arcto hæc inter se nexu devinciuntur, *Sacri Proventus, sacræ Personæ, sacra Media, sacri Mores.* Neque *Mores sancti* sine *Mediis* debitis; Neque *Média* debita sine *Personis* idoneis; Neque *Personas* idoneas sine *luculentis proventibus* retinere fas est.

Salomonis ergo *Sacra, vectigalia* sunt. Sed quænam illa, aut unde? dicam hoc quoque. Diffusa illa quidem per *Sacras Literas*, sed ad duo fere capita reducuntur, 1. *Oblationis*, et 2. *Indictionis*.

1. *Oblationis*, vel [1] *votivæ*, vel 2 *Voluntariæ*: illud נָדָר, hoc נִרְיָבָה *Hebræi* dixerunt. Incurrunt hæc in membrum secundum; non persequor. Id tantum dico: *Diploma* datum *Ecclesiæ*, cuius vi libertas cuique *alienandi* res suas ad *Sacros usus*, idque seu *sponte*, seu *voti* vi, tum *personam*, tum *Jumentum*, mundum vel immundum gregale vel armentarium; tum *ædes fundosque*, seu hæreditarii essent, seu emptitii°. Idem indultum manere sub Evangelio, ponendi, cuique, quid, quantum vellet, de suo, ad pedes Apostolorum^p, id est, dandi, donandi, dicandi, consecrandi res suas.

2. Ad *Indictionem* venio, quæ stataria est. Ex vero sic sit oportet, ne si refrigescant illa *Spontanea*, et vacuus reperiatur (ut fere reperitur) *Cippus Ecclesiæ*, cum nulla *Mannæ* pluvia jam sit, strenue esuriant. Difficili de re dicturus sum, et (quod me male habet,) breviter dicturus. Certum est, esse in cuiusque *substantia* portionem aliquam *sacram*. Illud spissius, quæ illa sit vel *quota*. *Pater fidelium*, Abrahamus, (per omnia filiis suis, ubi et quantum datur, imitandus) indixit sibi *Decimam*, Levitico nondum scripto^q. Unde hoc, aut quis expedit illi *mensuram Divinæ portionis*? Non dubium, quin Spiritus Sanctus tam *sancto viro*. Idem ille Spiritus, qui quod ante occulte dictarat Abrahamo, post diserta lege cavet de hac et non alia *portione, Sacratissimam a Se Personis* persolvenda^r. Ac aliis totum hoc *cæremoniale* videri solet,

° Lev. xxvii.
^p Act. iv. 35.

^q Gen. xiv.
^r Num. xviii. 21.

ut hodie sunt omnia, quæ pulsant *crumenam*. Portionem aliquam *Juris naturalis* esse, tantam *positivi* alii non dant. Quam enim fuit de Levitarum victu sollicitus, tam fuisse de nostro. Ibi *positivo Juri* reservatum nihil; ne hic quidem igitur: hucque illud astruunt e Matthæi xxiii. Δεῖ μὴ ἀφιέναι. Ego concionatum hodie, non disputatum venio: Quare recipio me ad receptam magis opinionem, Vim habere ab *indictione Ecclesiæ*. Nam quæ fuit olim penes *Ecclesiam* potestas instituendi sibi *Præcepta*, ac imponendi *Siculum, sicutive trientem*, ad *cultum Domus divinæ*^s, manet eadem nunc quoque sub Evangelio, ubi et ὀρίσµουδς^t reperias et Διαταγὰς^u, id est, *Decreta*, et *Edicta*: easque non modo, quod Paulus ipse refert, ad *eleemosynas* pauperum, sed etiam ad προσφορὰς *Sacrorum*^x. Ergo cum edicto cavere vellet *Ecclesia Primitiva* de stata *Mystagogis* suis *indictione*, cum in omnia se vertisset, ac summam fecisset cogitationum suarum, non aliam reperit *æquiozem*, quam scire et sancire posset, quam scitam olim sub Lege et sancitam de *decima proventus annui portione*: *Æquissima* qua ad *Deum*, qua ad *homines*. Qua ad *Deum*, Sic Augustinus: *Deus* sic dicat, *Meus es, o homo, . . mea est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ fatigas, mei sunt [imbres et] pluvia, [ventorum flamina mea sunt,] meus [est] solis (hic) ardor [leg. calor,] et cum omnia mea sunt, [leg. sint elementa vivendi,] tu qui manum tantum accomodas, solam Decimam merebaris?*^y *Sed servo tibi novem, da mihi Decimam*. Potestne oratio fingi magis æqua?

Qua ad *homines*. *Æquissimum* ibi, si non sit *remissius* uni, *durius* alteri. Id hic fit, et exacte quidem fit: *Diviti* non parcitur, *Pauper* non prægravatur: quæ fere querela est de *Principum* Edictis; melius ibi *Corvo* quam *Columbæ*^z.

Illam ergo sacravit *Ecclesia*, huncque Deo honorem habuit *Auctori indictionis* hujus, ut Ei optime putaret exploratam *mensuram vectigalis* sui; nec ulla aut *Ecclesiæ Concilia* aut *Regni Comitia* prudentius ista de re statuere posse, quam est olim cautum *lege sacra*, quam ipse *Legislator* (tam absolutus,

^s Nehem. x. [32.] 33.

^t [Ἐπιστολῶν] Act. xi. [29.]

^u [Ἰδιότης] 1 Cor. xvi. [1.]

^x Act. xxiv. 17.

^y ["Quid si Deus diceret, nempe meus es, o homo," &c. Pseudo-August. (fortasse Cæsarius.) Serm. cclxxvii.

apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 3091. B. Verba quæ sequuntur, 'Sed . . . decimam,' haud occurrunt.]

^z ["Dat veniam corvis, vexat censura columbas."]

Juv. Sat. ii. 63.]

ut Justinianus nihil ad Eum) ante multa jam sæcula promulgarat. Ergo quæ potuit *indicere*, poterit, cum vult, *interdicere*. Non censeo; certe non suadeo. Argumento hoc, tum quod periculosus inde mos; Ut sit *sacrum* quod volumus, quantum volumus, quamdiu volumus, si ista sic dentur: Tum hoc, quod oporteat *Hæreditatum jura* esse *Sacro-sancta*: Et Deus Sua dixit *pacta salis*^a, nec subinde pro libitu figi, refigi, irrogari, surrogari, abrogari: Tum hoc, quod *antiquari* non debeat *antiqua lex*, nisi propter illius vel ἀσθενὲς vel ἀνωφελές^b. Neutrum hic. *Vim* enim video ab *Inventore, consensu, consuetudine, multitudine*. Denique non vel *tacita* vel *muta*, sed tum *expressa*, tum *testata* sæculorum omnium *approbatione*. *Usum* video: Eum enim diu jam sine cujusquam querela præstitit, cui rei destinata est; et quidem, nisi elisi essent ejus nervi per *improprios* quosdam *Proprietarios*, plenius adhuc præstaret, neque *Ecclesia* ex hac parte quicquam laboraret. Tum hoc denique, quod ubi callido consilio in *stipem* mutata est, nollent factum: multi exin *errores, fraudes, difficultates, querimonie*. Exstat querela *Ecclesiæ Scoticæ exhibita in Comitibus Edinburgi A.D. MDLXV*.^c Ubi folium ejus octavum lego, miseret me illorum; nihil addo, nisi quod pueri cantillant—*Felix quem faciunt [aliena pericula cautum]*.

Maneat ergo immota *Consuetudo* hæc, adeoque conclusa mihi in eo pars prima sit: Quicquid semel vel *voto addictum* 12 est, vel *Lege* indictum, *Sacrum* est; illud (ut XII. Tabulæ loquuntur) qui *clepserit, repseritve, Sacrilegus esto*^d.

Scistis jam quæ *Sacra* sint. Jam quod sum secundo loco pollicitus, accipite, Quid sit *Sacra devorare*. Malachias pro *Vetere Testamento* dicit ὕβρις^e spoliare; Lucas pro *Novo νοσφί-ζεσθαι*^f, horum quid *fraudare* vel *intervertere*. In quo, Salomon aptissima mihi voce videtur usus, dum, quod *alienare* proprie dicendum erat, dixit *devorare*.

1. Certe enim *nostris* dum vescimur, quod morati faciunt, buccellatim probe mansis et masticatis vescimur: *alienum* si est quod arripuimus, ne superveniat is cujus est, ac præripiat

^a [Num. xviii. 19.]

^b [Heb. vii. 18.]

^c [Vide 'The general Assemblée of the Kirk, halden in Edinburgh, Dec. 25, 1565.' Sess. I. in lib. cui tit. 'The Booke of the Universall Kirk of Scotland,' apud 'Laing's Acts and Proceed-

ings of the General Assembly of the Kirk of Scotland,' p. 70. Edinburgh, 1839.]

^d [Apud fragm. xii. tabb.—Corp. Jur. Civ. tom. ii. p. 753.]

^e Mal. iii. 8.

^f [Act. Apost. v. 2.]

nobis *bolum* de faucibus, cito totum et simul transmittimus, In eo apte primum, quod *nostra* non sint.

2. Secundo in eo quod *avide*. Vide mihi *molossum* illum Senecæ^g, aut si mavis, Esaiæ^h, mensæ inhiantem, nusquam oculos moventem, cauda mota, et voce milvina abblandientem, dum ei aliquid in os. Audi mihi aliquem ex *Cleroboris* nostris dilatantem os atque animam in bona *Ecclésiæ*, malis increpantem, dentibus prurientem, ingeminantem quotidie illud, *Da mihi hæc latifundia, Da mihi illud prædium superfluum, illam Ecclesiam caducam*: quæso, quid interest? In eo apte secundo, quod *avide* rapiantur.

3. Tertio, illum ipsum *canem* advertite non modo *avidum*, sed *nescientem saturari*; si quid ei injectum in os, momento translutientem, nec minus post fauces diducentem quam antea. Et istos itidem adverte petaces semper; in quibus ut agnoscas ipsam *hydropem*, sitis crescit ex potu; ut scias *sanguisugarum* de genere esse, audi filiam ejus clamantem הב הבⁱ.

4. Quarto, quod in *voracibus* istis usu venit *milvis, lupis, locustis*, ut perpetuo *strigosi* maneant, nec quisquam ex eis evadat *habitiore*: idem et his. Nimirum Pharaonis *vaccæ* macie confectæ devorarunt pingues, et aspectus earum manebat malus sicut antea^k: quotidie rapientes et semper in egestate, Deo scilicet sic partas opes afflante, ut miremur omnes, quid massa illa factum sit, quæ abiit ante annos paucos in *lienem Reipublicæ*. Nobis ergo hoc esto *devorare*:
13 1. Dei quæ sunt, non *nostra*; 2. *glutire avide*, quibus nec 3. *nutriatur* quis, nec 4. *saturetur*. De re *dixi*: Expediam etiam de *Personis*.

2. Quinam
sint qui
devorent.

II. Genus est hominum duplex: 1. partim eorum, quibus *Jus nullum*; 2. partim eorum, quibus *Jus* quidem, sed eo turpiter per nequitiam abutuntur. 1. Quibus *nullum Jus*: Centupondio enim hoc peccatum gravius, etsi utrumque grave. Is namque si peccat, qui ea prodigit, quæ *sui* sunt *juris*; qui *aliena*, in quæ nihil ei *Juris*, ac nec *capacitas juris*, (ut loquuntur) idque cum Dei injuria, nec Dei *cujusvis*, sed

^g ["Solebat Attalus hac imagine uti; Vidisti aliquando canem missa a domino frusta panis aut carnis aperto ore captantem? Quidquid exceperit, protinus integrum devorat, et semper ad spem futuri hiat."—L. Ann. Senec.

Epist. lxxii. Op., tom. ii. pp. 207, 208. Lugd. Bat. 1649.]

^h Esa. lvi. 11.

ⁱ Prov. xxx. 15.

^k [Gen. xli. 21.]

vivi, *sacra* diripit, quantus Peccator? *Cuique* reddendum quod *suum*¹; ita nempe *Justitia* vult: Hoc illis *suum* est, ita tamen *suum*, ut Dei primum^m; ut semper peccetur prius in *cælum*, quam in *nos*: Primarium enim *jus* Deiⁿ; *Sibi* asserit. Si quod *suum* *cuique*, quæ Dei Deo. Dei autem hæc, si Deo credimus. Et quidem bis Dei. Dei primum *creatione sua*, unde id necesse est dicamus omnes, quod dixit David, *Hæc quæ damus, omnia tua sunt: Tua de Tuis Tibi damus*^o. *Creatione* primum sua, *Dicatione* dein *nostra*: Quæ Deus *secundario jure* transcripsit in nos æquissimâ lege, Ut qui pro *hominibus* constituimur, in iis quæ *apud Deum*^p, pro Deo constituamur, in iis quæ *apud homines*; qui porrigimus quæ Dei sunt *hominibus*, accipiamus quæ Dei sunt *ab hominibus*. Transcripsit (inquam) *jus*, tam arctum *jus*, ut non modo non *tolli* quicquam inde, ne per inscitiam quidem, sed (quod in *Civilibus* licet) nec *vendi*, non modo *totum*, sed nec *partem* quidem fas sit^q. Non *vendi*, non *emi*? nedum igitur *devorari*. Neque vero id ei tantum scelus, qui extorserit, sed *Magistratui* etiam, qui permiserit: Deque eo protestatus est Nehemias bonus *Princeps*, non modo non sustulisse se *Sacra*, sed ab Urbe abfuisse, cum tollerentur^r; nam si adfuisset, potius quam id fieret, de *fisco* suo (quod Artaxerxes fecit), de *mensa* sua (quod fecit Pharao), largiturum fuisse. Aio igitur, qui, quod Levitas capere oportet, id intercipiunt, eos committere in Deum, sive *vi* id fiat, sive *fraude*; sive ad *militaria* vertant *stipendia*, sive ad *structuras* *Ædium*; sive *lucris*, sive *voluptatis* causa faciant; sive *partem*, sive *totum* intervertant. *Per vim*, impia Athalia perrumpens in *Domum* Dei, et diripiens quæ inibi erant omnia^s: *Per fraudem*, impius Achan clanculum defodiens in tentorio, ut adjiceret ad supellectilem suam *rem sacram*^t. *Publico commodo* visus est facere Joas; pacis enim conditiones redemit thesauro *Domus* Dei, sed pacis lubricæ^u; *devoravit enim sacra*. *Publica magnificentia* visus est facere Jeroboam: extruxit inde Shechemum et Phenuelem^x; sed in *sanguinibus*, quippe spoliato *Templo*, et alienato jure *Decimarum*. *Lucris* causa et

14

¹ Rom. xiii. 7.^m Num. xviii. [26.]ⁿ Matt. xxii. [37. 38.]^o 1 Chron. xxix. [14.]^p [Heb. v. 1.]^q Lev. v. [xxvii. 28.?] Ezech. xviii. [14.]^r [Nehem. xiii. 6.]^s [2 Chron. xxiv. 7.]^t [Josh. vii. 21.]^u [2 (al. 4) Reg. xii. 18.]^x [1 (al. 3) Reg. xii. 25.]

commodi, Tobia cubiculum sibi adornat in *Atrio Dei*^γ: *voluptatis*, perpotavit Baltazar in *vasis sacris*^z: uterque *Sacrilegus*. Denique ejusdem nominis non modo Ἐπιμανῆς ille, qui convasavit omnia^a; sed et Judas, qui ausus *sacrilegos* digitos inserere in *oculos* Christi, etsi *parte* contentus^b. Et Par illud *Sacrilegorum* Conjugum, quod ausum invadere *oculos Ecclesiae*, et vel *partem* eorum detinere, quæ *Apostolorum pedes* attigerant^c. Quivis horum *Sacrilegii* reus.

2. Dicendum de secundo genere. Genus hominum, quibus *jus* quidem, sed abutuntur *jure* per *injuriam*. Putatis forte longe hinc abiturum, ut quæram. Non eo pedem hinc, non discedo. Nos ipsi sumus; et apud nos hic multi sunt, nimis multi, qui *Sacra devorant*. Nam (quod non nemo e nobis facit,) per *otium* et *ignaviam*, hic *furorum* instar obtorpescere, bonas horas male perdere, luxu diffluere, comestationibus, ludis, nugis vacare, hæc facere, et tamen ex iis quæ *Sacris* usibus dicata sunt, nos saginare, id demum est ex Christi sententia, *καταφαγεῖν*, *devorare* et *dilapidare* paternam rem^d.

Propius adhuc accedam: Prioris illius partem magnam fluxisse a nobis hinc: Ideo ab *alienis Sacra vorantur*, quia *vorantur* a nobis. Perinde enim sibi licere, res *Sacras* legere, rem *Sacram* negligere, ac nobis. Et quidem (quod valde vereor) qui nunc tondent lanam, pellem cum lana deglubent; qui nunc arrodunt *Ecclesiae* bona, plenis tandem faucibus absument, nisi detur a Deo *nobis* mens melior. Certe enim nullum est tam *sacrum* guttur, ut ei *sacra deglutire* liceat: 15 *vesci* licet et *pasci*: *vorare*, non modo *locustis* illis, sed vel *nobis*, nefas. Fiant, fiant *acervi*, acervi obsoniorum, sed למחזקים^e, sit *συμμερισμὸς sacrorum*, sed *προσεδρεύοντι*^f. Participanti vero, non assidenti; opes impendenti, operas nusquam rependenti, peccatum est illi. Non eo dico, ut populus demat ei de mercede: non hercle magis de Caiphæ *siclo* mali *sacerdotis*, quam de Tiberii *censu* mali *Imperatoris*: Utrobique *debitum* reddat, etsi *debitum* non reddatur. Dei uterque Minister est, Deo stat vel cadit. Dei quæ sunt accipit, si *Sacrilega* manu accipit, Deo rationem redditurus.

^γ [Nehem. xiii. 5.]

^z [Dan. v. 2.]

^a [Fl. Joseph. Ant. Jud. lib. xii. cap. v. § 4. Op., tom. i. p. 609. et cap. ix. § 2. ibid. p. 621.]

^b [Joan. xii. 6.]

^c [Act. Apost. iv. 37. v. 1. 2.]

^d [Luc. xv. [30].]

^e 2 Chron. xxxi. 4.

^f 2 [leg. 1.] Cor. ix. [13.]

Eo dico, quod meliorem mentem optem utrisque, et his et illis. Illis prioribus, dehinc ut quiescant porro et desinant *sacra devorare*: Posterioribus his, dehinc ut laborent porro, et desinant *sacra devorare*.

Devorare sacra quid sit, et qui sint, notum jam: utinam minus notum.

III. Qui faxit, quo illi eventurum factum suum, (quod posui tertium) audite jam: *Laqueus* est. Facturos enim Salomon prævidit; subsecuta tempora comprobarunt. Certe tam *sacra fames*, ut sit *furtum*, sit *sacrilegium*, sit *sacrorum omnium everio*, ne si Deus Ipse præsens edicto, interdicto, ac vel fulmine caveat, efficiat ne illibata sint. *Bolus* est tam *opimus*, *palato* placens, plenus *deliciarum*, ut fauces iis divelli, ac diffringi maxillas opus sit, ut extorqueat. Non convenit sic. Subdit ergo Salomon, Exedant ergo, si volent, ebibantque *res sacras*; *Escam* placere, at enim sub esca hac *hamum* latere, quem una deglutiant: Caveant *illecebram*, *tendiculam* haud procul abesse; *Agrum* ne attingant, esse *Aceldama*^g; *Anathemata Templi* ne tollant, anathemate enim *Divino* implicari. Qua voce scite Salomon inprimis, eleganterque rem totam, qua de agitur, *aucupio* comparat, in quo magnus ille *animarum Auceps*, Satanus (sic enim David, Psalmo xci. שׂוֹרֵץ^h, Paulus, 2 Tim. ii. ζωρῆαⁱ dixit) *prædam captans*, obtendit pro *esca* sua *prædia* et *fundos Ecclesiasticos*, sed *sacrilegii scelere*, quasi *tendicula*, circumdatos. Ibi *Cleroboros* nostros, qui (quod Pharaosibi facere visus, cum *Ecclesiam* opprimeret, *Venite, sapienter agamus*^k;) sapere sibi valde videntur, *lucrati* ex *re sacra*, quasi *stultas aviculas* (ut habetur cap. vii. ver. 23.^l) festinare ad *laqueum*, nescientes contra vitam suam illum esse; advolare statim *præda* conspecta, *capere et capi*, et *devorata præda*, *prædam* illius fieri, qui *circuit* noctes diesque, *querens quem devoret*^m. Verissimum hoc verbum est: Esse in omni *peccato escam et laqueum*; *escam*, quæ obtenditur; *laqueum*, qui subtenditur. *Escam*, aliquod *lucellum* iniquitatis, aut *voluptatulam* peccati; *Laqueum*, *peccatum* aliquod cum *aculeo* suo, diro scilicet *Legis maledicto*. Non longe discedam: cap. v. In vaga *libidine*: *Escam* esse *labia meretricis* mel merum stillantia; *laqueum*, peccati reli-

16

^g [Act. Apost. i. 19.]^h [Ps. xci. 3.]ⁱ [ζωρῆαίνοι ὄν' αὐτοῦ. 2 Tim. ii.^k [Exod. i. 10.]^l [Prov. vii. 23.]^m [1 Pet. v. 8.]

quias absynthio amariores, gladio ipso acutiores^a. Cap. xxiii. ver. 31. In *luxu et vinolentia*; *Esca, vini color* in vitro, *sapor* in palato; *Laqueus, morsus quasi Serpentis* aut *Reguli*, certam morsu suo mortem inferentis^o.

Hoc ipso Capite, ver. 17. In *furto*: *Esca, panis fraudis*, furtivus, absque *sudore* quæsitus; *Laqueus, peccatum* complens os *sabulo*, unde existat necesse est *stridor dentium*^p. Habet (inquam) *scelus* omne *escam*, habet et *laqueum*: Sed, de quo agimus, præter supraque cætera. *Escam* sumo pro concesso: *laqueum* monstro, vel in ipsa *Gentium* historia, si vultis. Cambysem, qui Sacrum Hammonis, exitio sibi fuisse^q: Brennum, qui Delphicum, exitio cum sibi tum suis^r. Crasum vero, qui Hierosolymitanum, iisdem faucibus hausisse post aurum liquefactum, quibus ante *sacrum* hauserat^s. Mavultis *Sacra*? eo sequor. Dathan, qui animum tantum habuit *sacra devorandi*, a terra *devoratus*^t. Achan, qui primus adjicere ausus *rem sacram* ad suam supellectilem, a strue lapidum *devoratus* in valle Achor^u. Balthazar, cum in digitis haberet crateres *Sacros*, digitos vidit ex adverso, fatales tum vitæ, tum imperio ipsius^x. Athalia, intra *Templi* pomœria confossa gladiis, ejus ipsius *Templi*, cujus non ita pridem *sacra* sustulerat^y. Verum quia in proclivi labor est, *sceleris* istius ultionem, sub *Lege*, reperiendi, ac suspecta in quæstione hac fides *Testamenti Veteris*, malo de *Novo* sumere. Ibi Judas, qui rem Christi primo expilavit, Christum Ipsum post, prioris peccati pœna, prodidit, *laqueum* in rebus *sacris* latere tristi exemplo docuit^z. Hoc qui rem Christi. Qui vero rem *Ecclesiæ* (quanquam idem est) primi invadere, nec rapere jam donatam, sed antequam donata esset, detinere tantum ausi sunt, (Evangelio nequicquam intercedente,) Apostoli ipsius ore, horrenda morte suffocati sunt^a. Quo ipso loco, paululum morabor: Est enim, ut pulcherrimus, ita maxime appositus ad quæstionem hanc. Constat primo, Posse et sub Evangelio, *dicari res sacris usibus*. Secundo,

^a [Prov. v. 3. 4.]

^o [Prov. xxiii. 31. 32.]

^p [Prov. xx. 17.]

^q [Herodot. Hist. lib. iii. cap. 26.]

^r [Justin. Hist. lib. xxiv. cap. viii. pp. 518—520. Ed. Gronov. Lugd. Bat. 1760.]

^s [Fl. Joseph. Ant. Jud. lib. xiv. cap. vii. (al. xii.) Op., tom. i. pp. 694. 695.; de Bell. Jud. lib. i. cap. viii. § 8.

tom. ii. p. 72.; et Flor. Hist. lib. iii. cap. xi. sect. 11. pp. 599—601. Edit. Duker. Lugd. Bat. 1722.]

^t [Num. xvi. 32.]

^u [Josh. vii. 26.]

^x [Dan. v. 5.]

^y [2 (al. 4.) Reg. xi. 16.]

^z [Act. Apost. i. 18.]

^a [Act. Apost. v. 5. 10.]

Dicatas sic, nostras jam non esse. Tertio, Cum nostræ non sint, non sine gravi scelere detineri, non sine graviori surripi. Quarto, Qui alterutrum fecerit, ideo facere, quod illius cor Satanas oppleverit^b; (Sacrilegi ergo nostri Satanae pleni.) Quinto, Morte hoc genus hominum mulctandum, non censuris notandum esse. Sexto, Morte autem tum improvisa, ne locus sit huic tanto sceleri expiando: Septimo, Tum cœlitus immissa, quo facto Deus sese Ultorem hujus flagitii quasi de cœlo conspiciendum præbuit.

Evangelica hæc sunt (Patres et Fratres): Nihilo in hos homines mitius Evangelium, quam Lex. Et Evangelio ipsi vitæ ministro, Laqueus suus, laqueus mortis, illi homini, illi conscientia, cui, quæ Religionis sunt, abligurire religio non est.

Verum enim quam multis *Sacrilegis* nihil tale obvenit? Nec enim *solenne* est, aut perpetuum, quod *Sceleri surgenti* infligitur. Nec hoc dicit Salomon, eos ἐπ' αὐτοφώρῳ^c opprimendos: Sed quod dicit, *solenne* est, nec fallit exemplum: id est, ut ut *lucem* effugiant, non effugient tamen; prehendit eos *calcaneo* Salomonis *laqueus*. *Laqueum* enim dicit, *aucupantis laqueum*, in quo non statim suffocatur *avicula*, quæ deprensa est, quin *pede* aut *collo* astricta ad vesperam interdum, interdum et diutius in reditum usque *aucupis* asservatur; lento sæpe interitu, certo tamen.

Credo vos advertisse, de *pernicie sceleratorum* Sacras Literas verba facere, non eodem modo. Ira Dei vel est *ruina* subito prosternens, vel *rete*^d rapiens, et post tempus interimens. Apud Esaiam (cap. li. ver. 8) est *Securis* repente excidens^e: Est et *teredo* paulatim erodens^f. Apud Hoseam (cap. v. ver. 12.) *Leonem* fore se ait, quibusdam *Tineam*^g: *Leonem*, qui momento diripit; *Tineam*, quæ sensim absumit et sine sensu. Aliter interimit *Apoplexia*, aliter *Hectica*; sed utraque tamen interimit: aliter perit *navis*, *sentina* neglecta, aliter obruente *fluctu*; sed utroque perit. Celerius Petri *fulmen* illud rem efficit, tardius *laqueus* iste noster; sed idem uterque efficit.

Isthuc in *Sacrilegio* fit. Involant in *escam*, etiam in *rete* quoque; sed toti intenti in *prædam*, illius *dulcedinem* sentiunt, hujus *periculum* non advertunt, quo cor et conscientiam

^b [Act. Apost. v. 3.]

^c [John viii. 4.]

^d Jos. xxiii. 23. [leg. 13.]

^e [Conf. Matt. iii. 10.]

^f [Es. li. 8.]

^g [Hos. v. 12. 14.]

obstricti tenentur. Non id ita, ut statim pereant, sed epulentur *vermiculo* suo, donec totum absumpserint: at cum abire volent, sentient *teneri se peccati funiculis*, (ut cap. v. ver. 22.) mortis *laqueis*, (Psal. cxviii.), et *Judicium*, quod protinus non irruit, sed præ foribus excubat, non esse nihili faciendum: Venturum enim tandem *Aucupem*, certissime venturum, et *animam* sic *illaqueatam* ei prædam futuram; Prædam (inquam) *Dæmoni*, cui Deus, et quæ Dei sunt, prius præda fuerint, justissimo judicio; *Qui te diripiunt, diripientur*^h.

Monstravi *laqueum*. Is autem דָּרַסָּל Homini positus est, tum ipsi qui *peccat*, tum aliis propter ipsum. Ea enim natura *peccati* hujus, ut in castra universa pertingat, ut vallem Achor efficiat *Reipublicæ* universæ. De *Sacrilego* ipso diximus, pessime istuc consulere in *rem suam* familiarem, in quam *anathematizatum* illud lucrum invehit, ut *arrhabonem* רוֹב דּוֹסְטוּחֵיבֵן. Omnino exedent fundum loculorum *res sacræ*, in quos abduntur, et pertusos reddent. Ager hic agros reliquos afflabit *uredine*: supellex ista tabem inducet in reliquam *supellectilem*. Ea pœna est Aggaeiⁱ. Pessime in *animas*, quas Satana opplent, qui illos involvit *laqueo* inexplicabili, reservat *Judicio* intolerabili.

19 Dicam paucis de *Republica*, deque *Ecclesia*. Ubi admissum est, *Reipublicæ*, propter *devorata sacræ*, a Deo *Devorator*^k immittitur: Sive is *Bruchus* est, sive *homines Brucho* deteriores. Cum direpta *sacræ* a *Regibus Israelis*, non erat pax, sed vexationes multæ exeunti et redeunti: Quod sustulerant a *Templo*, coacti impendere in *Locustas castrenses*. Cum direpta *Sacræ* a *Præsilibus Provinciarum*, Augustini sæculo, non est ditatus populus ille: Quod sustulerant a *Templo*, coacti impendere in *Locustas forenses*. Quia decessit *devotio* Dei, accessit *indictio fisci*^l. *Devorator* immittitur *devoranti*, vel manipuli *Militum*^m, vel examen *Causidicorum*. *Laqueus* erit, *laqueus juris*, *laqueus fisci*, *laqueus belli*; Omnino *laqueos* pluet in gentem illam Dominus.

De *Ecclesia* jam paucis. Ibi vero, cum *sacris* obsoniis

^h Jer. xxx. 16.

ⁱ [Agg. i. 6.]

^k Mal. iii. 11.

^l ["Majores nostri ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, et Cæsari censum reddebant. Modo autem quia discessit devotio

Dei, accessit indictio fisci."—Pseudo-August. Serm. lxxxvi. (al. Homil. xlviii.) § 3. apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 2550. B.]

^m ["Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti."—Pseudo-August. Serm. cclxxvii. § 2. ibid. col. 3091. A.]

devoratis, et omne quod *sacrum est una devoratur*. Debilitatis enim *Cleri* manibus, qui sunt; alienatis animis, qui futuri sunt, vel *Propheta* nullus, vel qui erit, *laqueus* ipse erit in *viis Israel*ⁿ. *Populus* præda fiet *draconis*: *Draconis* illius, qui stat ante *mulierem parituram*, ut cum pepererit, partum ejus *devoret*^o. Certe enim majus huic *scelus* subest vel ipso *sacrilegio*, et (quod initio monui) non modo *sacrilegi* homines hi, sed *hostes* etiam habendi *sacrorum* omnium.

Cum enim hæreant sibi invicem, et complicata quasi sint quatuor *sacrorum* genera, 1. *Sacri mores*, 2. *media*, 3. *personæ*, 4. *proventus*, unus bolus est omnium, et abesse non potest, qui hauserit unum, quin et cætera quoque sub eodem haustu hauriat. 1. Ne sit *vectigal*; non erit *Levita*, Nehem. xiii.^p Videtis hanc Coronam tantam? Diffugient quisque in agrum suum, deserentque *Domum Dei*, nisi de congrua eis portione provideatur. 2. Ne sit *Propheta*; non erit *prophetia*, non *lex*. Si diffugerint isti, nec erit *Sacerdos* doctus docensque populum. Conjungit ista duo Spiritus Sanctus; (1.) sine *Sacerdote docente*, et (2.) sine lege^q. 3. Ne sit *prophetia*, non erit *populus*^r; ipsissima Salomonis verba. Redeunt eo hæc omnia, eos homines, qui *sacra devorant*, *devorare* etiam *Prophetas* suos, ut illi *Judices* suos. Qui illos autem *devorant*, *animas devorare*: qui *animas devorant*, *populum Dei* sicut *panem devorare*^s. Non ergo *vectigalium* modo, sed et *Prophetarum*, et *Concionum*, et *Animarum*, et *Gentium* gurgites sunt, qui *Sacra* deglutiunt. Nemo vos seducat verbis fallacibus: ut *salus* non sine verbo, nec sine *Propheta verbum*, sic sine *auctoramento* suo, neque *Prophetas*, neque *Prophetarum Scholas* has, diu fore certum est.

Num secundum hominem ista dico^t? nonne *Sacræ Literæ* 20 hæc eadem dicunt? Quod omnia *Ethnicorum* scripta ingeminant, *Honorem artium nutricem*^u; eandem et D. Paulus *Theologiæ* quoque nutricem esse ter uno Versu inculcavit. *Sub spe* arandum, serendum, tritrandum: sine hac *spe carnalium*, actum esse de *messe spiritualium*^v. Dixit Salomon, *Penuriam præsepis penuriam boum*^x consequi: Nobis dixit,

ⁿ Hos. ix. 8.º [Apoc. xii. 4.]^p [Nehem. xiii. 10.]^q 2 Chron. xv. 3.^r Prov. xxix. 18.^s Psal. xiv. (al. xiii.) 4.^t [1 Cor. ix. 8.]^u [Cicer. Tusc. Quæst. lib. i. cap. 2.]^v 1 Cor. ix. 10.^x [Prov. xiv. 4.]

qui nisi *hordeum* cumulamus, frustra *boves* condocefactos quærimus. Dixit sapientior Salomone, non de re nostra, non tamen abs re nostra, Ni sit *cadaver*, non fore *aquilas*^y: Nobis hoc dixit, qui frustra *aquilas* speramus, cum *cadaver* tollimus. Oportet *studiis Theologicis auctoramentum* suum esse. Nec enim Christus cum Collegio suo *Fratricelli* erant, ut est definitum, quin *γλωσσόκομον* ei, et tam amplum, ut inde non modo coemerit quæ opus, sed et *pauperibus* etiam erogarit^z. Paulus autem non modo in *eleemosynis*, sed multo etiam magis in *προσφοραῖς* (de utrisque enim intelligendum, jam ante monui,) *ἀδρότητα*^a esse vult (id est) *dapsilitatem* quandam, ἐπ' *εὐλογίας* non *φειδομένως*, non modo τὰ ὑστερήματα *προσαναπληροῦσαν*, sed etiam *περισσεύουσαν*^b. Tum qui *φιλόξενον* æque ac *διδασκτικόν* vult esse quem instituit *Ministrum*^c, (et vero, si quicquam in priore loco præjudicii, prius *φιλόξενον* :) non modo a *musæo* instructum vult, ad *διδασκαλίαν*; sed ab *arca* etiam instructum, ad *φιλοξενίαν*. Denique et exaruisse eos in *fide* censet, qui sic *tenaces sunt*: et si quando excreverit eorum *fides*^d, tum demum, pro attributo nobis canone, conditionem nostram fore auctiorem. Oportet eam esse *Cleri* conditionem, quæ *invidiæ* sit, non *misericiordiæ* finitima.

Veterem *Canonem* videte. *Consecrationis* pars una, *unctio*; altera, *manuum impletio*; et, ubi posterior deficit, prior quoque desideratur. Ita sub Mose. Invidit Dathan. Habeat oportet suum *מספספ*^e (id est) *ærarium*, et *פנ*^f (id est) *penu*. Ita sub Davide. *Acervi* fiant oportet, plurimi *acervi*, *המון הרבה*, ad magnæ *multitudinis* instar^g. Ita sub Ezechia. Neque vero læta magis facies, quam sub *Regibus* his, qui *dapsiles* in *Levitas* exstiterunt: Neque vero tetra magis aut funesta facies *Reipublicæ*, quam sub *Regibus* iis, qui maligno in *Levitas* oculo exstiterunt.

21 Videte *Anarchiam* illam *Judicum*^h; Erraticos *Levitas*, huc illuc. *Ratio*: *Denis* enim *siclis* valebant. Videte Saulis: *Arca* non quærebatur in diebus illis. *Ratio*: *Conditio* eorum, incurvare se pro *nummo argenteo* et *segmento panis*ⁱ:

^y [Matt. xxiv. 28.]

^z Joan. xiii. 29.

^a 2 Cor. viii. 20.

^b 2 Cor. ix. 6. 12.

^c 1 Tim. iii. 2.

^d Phil. iv. 10.

^e Asuppim. 1 Paral. xxvi. 15. 18.

^f Parbar. [ibid.]

^g 2 Paral. xxxi. 10.

^h Judi. xvii. 7. 8. 10.

ⁱ [1 Sam. (al. Reg.) ii. 36.]

meliore loco Doeg, quam Ahimelech. Videte Jeroboami: *De novissimis* quisque qui voluit, *consecratus est*^k. *Ratio: Novissimi* enim sat apti *novissimæ conditioni*. Et apud nos (*Patres et Fratres*) si operam tam *vili* locatam volumus, quam quidam, ubi frontem perfricuerunt, non dubitant affirmare; quivis qui *talarem togam* gerere, et *garrire* poterit ad clepsydram, ἀκοσμά τε πολλά τε^l, cohærentia non cohærentia *præcipitare*, is erit nobis aptus *Propheta*.

Verbo absolvam quod superest. Videte mihi Deum apud Zechariam (cap. xi. ver. 12.), ubi deserere vult Israellem, hoc ipso deserentem, quod Ipsius operam nimis frigida *mercede* pensaverint. Heus (inquit) si bonum videtur in oculis vestris, appendite mihi mercedem: sin minus, desistite. Cum illi nummos aliquot (*triginta* puta) appendissent, ibi Ille indignabundus: Egregiam vero *mercedem* et magnificum *pretium*, quo æstimatus sum a vobis! diffregitque *baculum Pastoralis* muneris, ac irritum fecit quicquid ei populo bonum destinaverat. Non frustra positum exemplum hoc. Idem quotidie usu venire mihi credite, in præstantibus et Deo plenis ingeniis; (excepto si Eldad fuerit aut Medad unus aut alter:) prospicere huc subinde et sese tacite percontari: Hem *Onus ingens* natura sua, sed quorundam *Pharisaica* alligazione (quod tamen ipsi non attingunt) *infinitum* jam; locus *lubricus, tædii* et *molestiarum* plenus: *Ecquid erit pretii*^m? Ubi frigere vident hac ex parte homines, nimium *vili* locandam operam, *infinitum laborem* requiri, *triginta nummos* appendi; qui alioqui in hæc studia propenderent, *baculos* suos diffringere, ad alia se studia vertere, irritum facere propositum suum, studiis se hisce, atque huic tam *Sacro* muneri consecrandi.

Quod ne fiat, (*Patres et Fratres*) ne plura indies fiant fragmenta *baculorum*, mature accurrite huic morbo: *Ecclesiam* ab illa *cauda Prophetarum*, quæ est ei alioqui obventura; *Rempublicam* a *laqueis* vexationum; Vos ipsos a sanguine tot animarum *Sacrilegio* quotidie pereuntium liberate; Textum hunc, alios huic similes sæpe urgete.

Omnino mihi pro concessio est confessoque ab omnibus, Optimam fore rem optatissimamque, Clerum eruditum, dum constet ratio, qua id possit effici. Quod ut effectum detur,

^k [1 (al. 3) Reg. xiii. 33.]

^l [Hom. Il. ii. 213.]

^m [Ennius apud Cic. de Senect. cap. 1.]

potior mihi ratio videtur hæc pro concione inculcandi, quam (quod diu jam tristi successu fecimus) mordendi nos atque lancinandi invicem, donec tandem alteri ab alteris consumamur.

Quod nisi fiat, rudera certe et ruinæ Ecclesiæ conspicuæ sunt; structura vero aut structuræ materia non apparet. *Ruta cæsa* video: unde sarciantur vel tegantur, non video: Meliore loco fore res quam sunt, sperare non possum; pejore adhuc fore quam sunt, metuere possum.

Disserui de re, ut mihi quidem videri solet, necessaria et tractatu et cogitatu. Sententiam ea de re meam vobis, qui *Prophetæ estis et prophetiæ Anglicanæ Patres, Propheta* ipse ejusdem ordinis, non ejusdem meriti, meque ipsum per omnia submissum volo.

Satis jam dudum tædii devorastis scio; non peccabo igitur diutius in patientiam vestram.

Illustret mentes nostras lumine suo vera Mundi Lux, non modo ut vitia videamus, et labes rerum præsentium et earum causas scrutemur; sed ut, ex iis quæ maximi momenti sint, excutiamus, ad eaque amovenda toti totis viribus incumbamus; florentem Ecclesiæ statum, quoad ejus fieri potest, omnimodo faciamus, factum conservemus: Denique revocemus ad Jerusalem caput lætitiæ nostræ per Christum Dominum nostrum, &c.

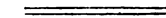
FINIS.

C O N C I O
A D C L E R V M
I N S Y N O D O P R O -
V I N C I A L I C A N T V -
A R I E N S I S P R O -
V I N C I Æ A D

D. PAVLI.

Die XX° Februarij.

A. D. MDXCIII.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R.B.*
& *Andræa Hebb*, 1629.

Attendite^a vobis, et universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine Suo.

QUAM vobis recitavi sententiam (Reverendissimi in Christo Patres, Fratres in Domino carissimi) Divi Pauli est, e concione desumpta, quam ille ad Episcopos habuit et Clerum Asiae, Mileti in Provinciali Synodo congregatos. Nec alia mihi aptior occurrit instituto nostro, qui idem hic hodie molimur, quique a Provincia usque ultima convocati, praesidio Christi, Almique Spiritus subsidio, sacram hic hodie Synodum a sacris auspicamur.

Provincialem dixi fuisse Synodum hanc Pauli; idemque hoc mecum dicit Auctor non indiligens, et qui primus Synodos collegit, Isidorus. Is namque auctor est, ut illud Capite XV. Generalium Conciliorum, ita hanc, hoc Capite XX. Provincialium Synodorum primam fuisse^b. Idem hoc ex ultima antiquitate Testis, et a Christo recens Irenaeus^c, (lib. iii. cap. 14.) Convocasse huc Paulum utrosque, et Episcopos et Presbyteros, (non enim Irenaeo idem Episcopus et Presbyter;) non ab Epheso modo, sed a reliquis in circuitu Civitatibus, ad Synodum faciendam. Idem ipse Paulus paulo ante ver. xxv. Omnes vos (inquit) per quos transivi praedicans Verbum Dei: quod de unica Ephesi urbe interpretari, nimis violentum est. Synodus ergo fuit.

26

Qua de Synodo miram rem memorat D. Lucas. Mileti Paulus est: properat ad Hierosolimam, et Spiritu alligatus properat, nec omnino illi animus *χρονοτριβῆσαι* in Asia^d: At, quantumvis properantem, sistit tamen Synodi necessitas, et qui illum ligarat Spiritus, exsolvit ad tempus vinculis suis huic

^a Προέχere.

^b [Hæc verba Isidoræ haud compa-
ruerunt.]

^c ["In Mileto enim convocatis Epi-
scopis et Presbyteris, qui erant ab

Epheso et reliquis proximis civitati-
bus."—S. Iren. contr. Hæc.] lib. iii.
cap. 14. [§ 2. Op., p. 201.]

^d [Act. Apost. xx. 16.]

negotio: et Synodum celebrare, non fuit Paulo tum, utinam vero nec nobis nunc, χρονοτριβῆσαι. Magnam vero Synodi necessitatem, vel ob hoc unum, quod in medio itinere, in hac Apostoli festinatione tanta, in his tantis temporum angustiis, prætermitti tamen non debuit.

Cur vero non debuit prætermitti, in causa fuit, quod cernebat animo Paulus, imminere tum Asiæ procellam gravem; non ab Hermogene solum et Phygello hæreticis; (qui tamen paulo post, ut ipse refert^e, totam pæne Asiam a fide averterunt:) Sed ab Ephesinis illis Bestiis^f multo magis, quibus Resurrectio jam tum, adeoque tota Religio ἀργὸς λόγος.

Quare ultimum jam videns Clerum hunc Apostolus, nec jam amplius visurus, cum sciret^g quanti interesset, attentos esse, qui principem in Ecclesia locum tenerent, attentus ipse, eos ut attentos redderet, quo venienti huic tanto malo attentione sua occurrerent, Synodum hanc habuit, et hanc in Synodo concionem, Attendite.

In eoque regulam nobis fixit habendi Synodos. Non modo, si exortum jam murmur est (ut cap. vi.^g); si jam emersit hæresis, (ut cap. xv.^h); ad Medelam, cum quid Ecclesia detrimenti cepit; sed etiam, si minatur tempestas, si Lupus pro foribus est, ut hoc loco, ad Cautelam, ne quid Ecclesia detrimenti capiat. Cautelam vero Medela præstantiorem, apud Medicos; et προβολὰν μετὰβολας, apud Theologos, receptum est.

Quid actum Mileti in Synodo hac, quid cautum sit, si quaeritis, legi vobis Canonem magnum, Canonem de Attentione tum nostri, tum Gregis. Unicum illum quidem, sed instar multorum: cuique si attentis fuissent Curatores Ecclesiae, unica hæc Synodus, unicus hic Canon Milesius satis fuisset; Nec tot post Synodis, Conciliis, Conventibus opus ullum, ad tam multos Canones, Acta, Decreta coacervanda.

1. *Quo in Canone propono vobis, exponoque tria hæc. Primum de Decreto ipso, ipsa nempe attentione: Caput enim est totius Versus, (ut Jurisconsulti loquuntur) Verbum operativum, verbum primum, Attendite.*

2. *Secundum, de Attentionis hujus extensione, quousque se porrigat, et ad quos: Ad vos ipsos, ad gregem universum.*

3. *Tertium de Attentionis hujus intensione (ut in Scholis*

^e 2 Tim. i. 15.

^f 1 Cor. xv. 32.

^g [Act. Apost. vi. 1.]

^h [Act. Apost. xv. 1. seq.]

loquimur :) quibus scilicet argumentis intendat, (id est) attentam magis intentamque reddat Apostolus Attentionem hanc. Tria vero sunt. (1.) Primum, a Munere ipso; Positi estis ad pascendum.

(2.) Secundum, a Muneris Subjecto: supra Ecclesiam Dei positi, quam proprio sanguine acquisivit.

(3.) Tertium, a Muneris Auctore: Positi autem a Spiritu Sancto.

In quo vos posuit Spiritus Sanctus pascere Ecclesiam Dei, quam proprio sanguine acquisivit.

Quæ ego dum sic singula complector, ut quem ad finem a Deo destinatus est Ipsius Sermo, eum in nobis finem sortiatur hoc tempore, totaque hæc actio nostra cum fructu sit, invitemus huc Numen precibus nostris (Patres, et Fratres in Christo Reverendi): quo detur mihi sermo in apertione oris, quodque utiliter meditatam est cor meum, perducatur in linguam meam, inde in aures vestras, inde in corda vestra, inde in studia atque in mores vestros, ad Sui Nominis gloriam, nostramque omnium salutem sempiternam, etc.

I. *Attendite, etc.* *Attentos nos primo reddit prima Pauli vox; De Attentione ipsa.* (cum Augustino dicam) sive vox, sive tuba^k, sive tonitru^l, *Attendite.* *Attentos nos (inquam) reddit, eo magis attentos, quia versus vix unus aut alter intercedit, quin hoc idem iterum ingeminet, ver. xxxi. propter quod vigilate.* Id perinde est ac si diceret: Iterum vos moneo atque iterum, Provinciam tractare vos spissam atque arduam, Provinciam, quæ attentas aures, quæ vigiles oculos requirat; attentas aures, proin attendite; vigiles oculos, propter quod vigilate.

Neque vero temere hæc Apostolus; (non enim temere quicquam aut intempestive vir tantus:) Viderat, proculdubio viderat alicubi in Synodo remissas quorundam, manus, soluta genua^m; Viderat nonnullos in Asia, quorum nos hic in Anglia non paucos videmus, ad Munus suum vel non satis attendentes,

28

^k ["Tuba itaque peccatoribus necessaria est, quæ non solum aures eorum penetret, sed et corda concutiat." — Pseudo-Aug. (fortasse Cæsar. Arelat.) Serm. xxxv. § 5. apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 2403. B.]

^l ["Quicumque ergo odium vel ira-

AND. OP. POSTH.

cundiam servat in corde, et sub tali tonitruo nec terretur, nec expergiscitur, dormiens est." — Pseudo-Aug. (fortasse Cæsar. Arelat.) Serm. cxv. § 4. apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 2644. B.]

^m [Es. xxxv. 3. Heb. xii. 12.]

vel non satis acri tendentes animo. Perfacile istuc fit (Patres): *Attentio* namque sine *tensione* non fit. Violenta res est, et Natura nostra tenella est; remitti vult, *cucurbitam* Jonæ^a, *pulvillos* Ezechielis^o amat et sectatur: quin si aliqua forte nos machina tetendit, statim tamen (quod acute animadvertit Psalmista); *instar arcus dolosi*^p esse nos, et nervum nostrum de incisura sua cito resilire. Atque hinc *κακοηθὲς* illud nostrum, dum ita fere animati sumus, dum ita (ut eleganter Augustinus,) *secum quisque loquitur, Quid ad me pertinet? quisque quid velit agat; victus meus salvus erit et lac et lana; Satis est mihi, eat Ecclesia qua potest*^q. Hoc malum sub sole est (Patres): ab hoc vero malo est quicquid usquam est mali. Cladem Ecclesiæ sic orditur Christus, Parabola *Zizaniorum, Cum dormirent homines*^r. Scio quidem accessit invidia Dæmonis; sed substrata illi causa, *desidia* hominis. Nam certe, quæ fuerunt unquam *Gregis* dispersiones, aut agri *zizaniis* oppleti, vel luxatæ in Ecclesia trabes et tecta perstillantia, ab hoc malo fuerunt omnia. Etiam nos (Patres) dum semi-somnes hic sedemus (quanquam *somnus* non fuit, *vidimus* enim;) dum videmus ergo, sed tamen tepidi et tacentes sedemus, nescio quæ portenta *opinionum* invaluerunt hic apud nos, nulli priscorum audita vel visa, et vulgi aures animosque occuparunt, ac jam *zizania*, scilicet, *zizania* non sunt, *fruges* sunt. Cura certe nobis, vel si non cura, cor defuit; et eodem redit, venienti malo vel non *attendere* per oscitantiam, vel non *contra tendere* per vecordiam. In *attentionem* enim (quæ et *Oculata* et *Cordata* est,) utrumque committit.

Vidit hæc Paulus. Parte vero ex altera, vidit magnum huic malo remedium esse in hac vocula, *Attendite*. Thales olim Milesius hoc ipso in loco, ascriptam post multis sententiam^a, primus dicitur dixisse, *Non sine oculo Domini* (id est, *attentione*) *equum, Non sine vestigio Domini* (id est, *attentione*) *agrum pinguescere*: id est, Omne in *attentione* punctum esse. Eodemque in loco hoc Paulus, (jam Milesius) Nec, sine voce hac, Ecclesiæ bene esse; sed et illam *attentione* vestra, vestris

^a Jon. iv. 5. 6.

^o Ezech. xiii. 18.

^p Psalm. lxxviii. 57.

^q ["Si hoc fecisset (Paulus), esset inter illos, qui se ipsos pascunt, non oves; diceret apud se ipsum, Quid ad me pertinet? Quisque quod velit agat; victus meus salvus est, et lac, et lana;

satis est mihi; eat quisque qua potest."—S. Aug. Serm. xlv. (al. de temp. clxv.) § 7. Op., tom. v. col. 329. A.]

^r Matt. xiii. 25.

^s [Vide Xenoph. Econ. xii. 20.; Arist. Econ. i. 6.; Plutarch. de Lib. Educ. Op., tom. ii. p. 9. D.]

oculis, (id est) quotidiana inspectione in *Consistoriis* vestris; *vestigiis*, (id est) solenni lustratione in *Visitationibus*, lætam florentemque fieri. Ita utraq̃ et *Philosophiâ* et *Theologia* favent *attentioni*: et apud *Philosophos* *κυβλα δόξα*, et apud *Theologos* Canon est, *Attendite*: utrique magnum in eo momentum viderunt.

Paulus vero tantum in his quatuor syllabis momentum vidit, ut *Attendite* dixerit; dixerit, et tantum dixerit, nec verbum præterea ullum addiderit, quasi in eo insint omnia; et cum cætera posset, gratiam, potentiam, opulentiam meminisse; (in quibus est et momentum suum;) quasi ubi vel reliqua desunt, sola *attentio* satis sit, solam evocavit. Et quidem si solers est atque seria, si assidua atque anxia, si (ut Poetæ verbis utar) *improba attentio* (id est, qualis in improbis) satis est vel sola, nec est ei vel vox alia, vel virtus addenda. Enimvero qui attente historias legerit, videbit illa quæ dixi, Principum gratiam, opulentiam, potentiam, magna rerum gerendarum præsidia, primis illis Christianis defuisse; unam hanc vocem non defuisse: unam hanc instar omnium fuisse: uni huic, post Christum quidem, debere Ecclesiam incrementa sua. Neque vero læta magis facies Ecclesiæ, aut quam videre malles, quam cum Timotheos habuit, qui rem Gregis germane accurabant: Neque vero tetra magis aut funesta facies Ecclesiæ, quam cum Galliones habuit, quibus *nihil illorum curæ*^t, quibus susque deque quid fieret Ecclesiæ.

Quamobrem, et quia tanta in hac voce virtus, urget eam Apostolus; et vero etiam, quia illa quæ modo nominavi, Potentia, Opes, Gratia, aliunde pendent, nec opis sunt nostræ; *Attentionem* vero quisque Dei virtute a seipso petit, secum habet, et apud se in se, cum opus est, excitat; quod Naamani olim Syro servus ejus, id mihi liceat usurpare (Patres:) *Si rem grandem dixisset* Apostolus, *certe facere debuisset*ⁿ; *quanto magis, cum hoc unum modo dixit, Attendite?* id est, ut ut cætera desint, Gratia, Potentia, Opes, quæ, quia penes vos non sunt, non petit a vobis, unam hanc vobiscum afferte, *attentionem*.

Quanquam illa quidem (quod initio monui) una non est; multiplex est: nec mihi (ut quod res est dicam,) per omnia satisfacit, Latinum hoc *attendite*. Plenius est quod in origine

^t Act. xviii. 17.

ⁿ 2 [al. 4.] Reg. v. 13.

est, *προσέχετε*; id vero latine de verbo sonat *adhibete*; *adhibete vobis, adhibete Gregi*. Quid tandem? Cum nihil certi adjunxit, indéfinitè intelligi voluit, *προσέχετε νοῦν, γνώμην, σπουδὴν, ἐπιμέλειαν*, id est, *Adhibete aures atque oculos, mentem atque animum, curam omnem atque sollicitudinem*.

In *attentione* insunt hæc omnia; quasi *Synodum* quandam *cogitationum, curarum, consiliorum*, complexus videtur voce hac: seorsim illam quidem vobis, et semper, hic vero in Synodo jam congregatis, apprime necessariam, commendat Synodo huic vocem Apostolus, quæ ipsa est *Synodus*. Et ego (Patres) commendo vobis, *adhibete Synodum hanc Synodò huic*: nec illam solum de Superiore *Synodi* Domo, oculatam sollicitudinem, sed et hanc de inferiore, cordatam fortitudinem adhibete; id est, non modo vitia et labes *attendite* rerum præsentium, sed et contra eas acri *tendentes* animo ascendite; ex adverso *State in confractione*^v, et *opponite vos murum pro Domo* Israel^w. Quod si fiat (quæso autem vos Patres et Fratres, ut fiat;) speciem aliquam visuri sumus legitimæ *Synodi*. Sin autem: Sed nolo quid tristius ominari. Pergo ad institutum.

De attentionis extensione: Vobis et Gregi.

II. SCISTIS vero *attendite* quid sibi velit. Quod posui secundum, assumo jam mihi, *Ad quos se, et quousque* porrigat; nempe de *attentionis* extensione. Semel quidem dictum una vox *attendite*; sed ἀπὸ κοινοῦ bis repetenda; 1, *Attendite vobis*; 2, *Attendite gregi*.

Attendite vobis.

1. Quæ namque reliquis simpla sufficit *attentio*, ea dupla requiritur a *vobis*; *vobis*, qua *Christiani*; *Gregi*, qua *Præpositi*: Utrique nos *attentos* vult Paulus, sed primo *vobis*. *Vobis*; nam nisi *Vos vobis*, quis *vobis*? Nam

— quis custodiet ipsos

Custodes^x?

31

aut *Sal si infatuatus fuerit, in quo salietur*^y? *Vobis*; quia, qui *sibi* non *attendit*, quomodo *Gregi*? Aut, *in suo* fidelis qui non est, *alienum* quis credet illi^z? Vigilanti Petro, Christus, *Tu conversus, confirma fratres*^a: is Christi ordo est, primo ut *in se* tendat, *conversus*; post, ut ad *alios* se extendat *attentio*, *Confirma*. Semi-somni Petro paulo post Christus, Simon *dormis*^b?

^v Psalm. cvi. 23.

^w Eze. xiii. 5.

^x [Juv. Sat. iv. 347, 348.]

^y Matt. v. 13.

^z Luc. xvi. 12.

^a Luc. xxii. 32.

^b Mar. xiv. 37.

id est nimirum, *Tu, qui aliis attendere, qui alios excitare debueras, Tu dormis? tute tibi non attendis?* Absurdum id Christo visum est; et est sane absurdum. Quare principio *Vobis attendite*.

Et est in *vobis* cura, est *attentio vestri*; quis negat? Satis enim vos *vobis* attendere, et rei vestræ, populi vox est; satis vos strenue, ditandis filiis, dotandis filiabus *attendere*. Tam vero vos hac ex parte *attentos* esse, ut *hæredum* magna vobis *Attentio, Successorum* exigua (etsi quæ *exigua* est, aliqua est,) ut præ *hæredum* attentione *nulla* sit *Successorum*. *Attendere* hoc quidem est, sed vereor ut Pauli sit. Explicat vero se Paulus (optimus sui interpres), et longe vos alio vocat, apud quem glossa est *attentionis* hujus I. ad Timotheum, cap. iv. *Attende tibi et διδασκαλία, Attende tibi et ἀναστροφῆ*^c. Quo modo ex ossibus et carne corpus conflatur, ita concretum quid ex *vita* et *doctrina* ponit Timotheum; ut *doctrinæ* et *vita attendere*, id demum sit *Vobis attendere*.

De *doctrina* primo: *Attendite vobis* et *doctrinæ*. Fallor (Patres) si non hac ipsa voce Sacra, inque ipsam Episcopalis gradus possessionem missi estis; proin illa vobis excidere non potest. *Doctrinæ* enim ad vos cura proprie et primo spectat; *Depositum* vestrum est^d: vobis datum et *παράγγελλειν*, id est, *præcipere, ne quis aliter doceat*^e. Et si quis aliter doceat, *περιλωτασθαι*, id est, *cohibere*^f.

Hic vero, quæso, (Patres) primum *attentionis* vestræ specimen edite. *Attendite doctrinæ*, non dico a *fermento erroris*, ut *vera* sit; non ab *ægris* illis et *vertiginosis quæstionibus*, ut *sana* sit; (quanquam et illa vobis cura incumbit et illa:) illud dico, *Attendite a Barbarie*, ut *sit*; id est, ne omnino nulla sit. Ex quo enim nuper hic apud nos vapularunt *Canes muti*^g (pro quibus, non quisquam, credo, nisi ex lex ille solus, quem *Necessitatem* dicimus^h, intercedit,) animos sibi sumpsit indocitissimus quisque, involavit in locum hunc, in hoc Sapientiæ Divinæ Solum, hic ad clepsydram *ἄκοσμά τε πολλά τε*ⁱ, cohærentia non cohærentia, scabra, putida, insulsa, nec cocta, nec condita præcipitavit ad nauseam usque; et hoc scilicet *Concionari* dicitur. Permittite mihi liberius quid dicere: ex

32

^c 1 Tim. iv. 16. 12.^d 1 Tim. vi. 10.^e 1 Tim. i. 3.^f 2 Tim. ii. 16.^g [Is. lvi. 10.]^h [Respicit illud, 'Necessitas non habet legem.']ⁱ [Hom. II. ii. 213.]

quo exclusi sunt Clamatores isti odiosi, ac molesti; ex quo pessimus iste mos invaluit; ex quo pruriginoso cuique aditus patefactus, hic, quicquid libet effutiendi, *Ecclesia in tonstrinam* versa est; non plus ibi ineptiarum quam hic; *Theologia in βαπτολογία*, damnandam certe non minus in *Concione* quam in *Oratione βαπτολογία*^j. Canes non latrantes mutati in catulos oblatrantes. Haud fere scias, quid optandum sit, illudne silentium, an hi latratus absoni; illudne jejunium, an hæc nausea. Certe *doctrinæ* hic apud nos non *attenditur*.

Non hoc *Ecclesiastes* ille permittit, qui verba hic proferenda, non solum *rectitudinis* verba esse voluit, sed *delectus* etiam *verba*, addo et *delectationis*^k. Non hoc Paulus noster, qui nos omnes ὀρθοτομεῖν^l, id est, *accurata methodo partiri*; qui nos omnes κοπιᾶν ἐν λόγῳ^m, id est, *Sermones nostros elaborare*; qui nos omnes (dicam uno verbo) *doctrinæ* vult *attendere*.

Non hoc exemplo vestro fit (Patres:) quoties enim divinæ voces vestræ, et his longe dissimiles, nostras omnium aures circumsonuerunt? Conniventia vestra fit, et defectu, hac ex parte, *attentionis* vestræ. Dum vos nobis non *attenditis*, *doctrinæ* hic apud nos non *attenditur*.

Non ferendum hoc (Patres:) Illud multo adhuc minus, quod per importunas quorundam conciones; per libros nec genium habentes nec ingenium; per angulares (nescio quas) et semi-doctas *Synodos*, id agitur, ut jam non modo liceat, sed etiam necesse sit nobis *insulsis* esse. Proscribunt enim usum in Sacris *doctrinæ* omnem. Si quis Ecclesiæ Lumina, Ὁμηροῦς τοῦ λόγου (Basilii verbis utar) id est, interpretationis suæ tanquam Obsides dare; si quis quid enucleatæ aut reconditæ eruditionis proferre; si quis hinc a Mileto quidquam petere; statim *corruptorem* clamant, et quasi adulterantem Verbum Dei: Ita reum peragunt ipsi omnium corrup-
 31 [bis.] tores et caupones nequissimi, qui non eruditionem ullam immiscent, non certe, sed pro ea nugas, et nænias, et cerebri cruditates, quibus non saliva, non albumen ovi ullum magis aut jejunum aut insulsum est. Summa est; *Doctrinæ* non attenditur. Tendit vero vobis manus supplex *Doctrina*, ut possit *attendi*: quod nisi *Doctrinæ* voci, idque mature atten-

^j Matt. vi. 7.

^k Eccles. xii. 10.

^l 1 Tim. ii. 15.

^m 2 Tim. v. 17.

datis, brevi nulla futura est omnino, cui (si maxime velitis) possitis *attendere*.

Verum enim non, si satis *Doctrinæ* cautum est, absolvit vos Apostolus, nisi et ad *vitam* quoque sitis *attenti*. *Attendite vobis* et *doctrinæ*; nec *doctrinæ* modo, sed et *ἀναστροφή*ⁿ *attendite*; id est, *Attendite*, ne, quod *voce* astruitis, id *vita* destruat. Præcepta vos gregi, nec solum præcepta, exempla quoque dare vult: nec exempla dare vos, quin exempla vult esse fidelium; atque inde nimirum *gregis* mentio. Populum enim dum *gregem* dicit, id dicit, Oportere vos ita compositos esse respectu populi; ea esse et integritate morum et sanctionia, ut reliqui, comparatione vestri, merito *grex* dicantur. Acute id vidit Scholiastes, perinde ut *σκοπὸς*, ita et *ἐπισκοπος*, non *active* solum, verum *passive* quoque usurpari. *Episcopi* estis *active*, id est, *Inspectores*; *passive*, id est, *Spectacula*: aliorum simul *Inspectores*, simul *Inspeci*; omnium enim in vos oculi atque ora conversa sunt; omnes in *doctrina* attendunt vobis, omnes in *vita* attendunt ad vos. Quod si quis in vestro illo tam sancto ac venerando Ordine malæ frugis, si quis Dilapidator Ærarii sacri, si quis polygamus, si nepos, si falsarius, si fœnerator, si caupo Beneficiorum; late se spargit exemplum, et nimis facile responsum, *Idem hoc Episcopus noster factitavit*. Certe si quid vel leviter a vobis admissum est, magna inde, et malis licentia peccandi, et malignis ansa calumniandi: magnumque declinationes vestræ, et hic in Sione luctum, et illic trans mare quoque in Ascalone triumphum excitant. Quare ab hac quoque parte *attendite Vobis*.

Enimvero, nisi vos vobis hac parte caveatis, Optimæ Principis gratia, Procerum favor, Legum terror, diu vobis cavere non poterunt. Intelligentibus loquor. Scio ego vos advertisse Statum hunc atque Ordinem nostrum, non tam a politicis legibus, quam ab hominum conscientia momentum 32 [bis.] habere atque vim suam: quibus nisi nos commendare in conspectu Dei, et in quibus nisi venerationem internam lucrari detur, quam ista nobis (de qua dixi) *attentiō* conciliabit, frustra nobis favorit, frustra caverit lex ulla. Si remittitis hac parte *attentionem* vestram, si *doctrina ludibrium* est, si *vita scandalum*, fortasse non momento uno, non

ⁿ 1 Tim. iv. 12.

ictu oculi, sed sensim tamen senescet, evanescet, tendet ad interitum Ordo vester, *διὰ τὸ ἀσθενὲς αὐτοῦ καὶ ἀνωφελές* °. *Attentione* enim vestra, non Ecclesia solum, sed vos quoque ipsi statis; ideoque curam conjunxit Apostolus *gregis*, sed vestra quoque hic res vertitur.

Et Gregi.

2. Hæc ad vos de *vobis*. De *grege* jam vestro superest sermo alter. Nam et *gregi* pars sua est in *attentione* vestra; et *vobis* etsi cura vestri imposita est, tamen non ad curam vestri positi estis, sed *gregis*. De *vobis*, sine auctoramento dixit; de *grege* vero, in quo positi estis. Et illa tria quæ mox explico argumenta, pro *grege* sunt singula, non pro *vobis*. Certe sic factio opus fuit. Omnino enim auditur susurrus iste in vulgo, (utinam falso:) Ubi vestra res agitur, si quid in titulos, in statum, in dignitatem vestram tentatur; si periclitatur vobis pars vestra in redargutionem venire: ut ille præcedente Capite pro *Diana sua*^p, itidem et vos mirum in modum satagere; non labori, non sumptui parcere, non *attentioni* ulli: De *grege* vero non perinde sollicitos esse. Etiam hoc quoque dicitur, ad illos consessus vestros et Consistoria, si vestrum cujusquam privata res agatur, sive lucrum est, sive vindicta, alacres, arrectos, *attentos* advolare vos, ac vehementer quidem perorare: sin aliquid in commune tractandum, si collatis sententiis deliberandum, vel ne quid Ecclesia detrimenti capiat, vel, cum quid Ecclesia detrimenti cepit, si res *gregis* præ manibus est, concidere illico *attentionem* vestram, subducere se quemque, vel non interesse, vel, si intersit, tepidum et tacentem sedere, et obtorpescere: Multum ut intersit inter geminum hoc *attendite*, 1, *gregis*, et 2, *vestri*.

33 Non sic factum oportuit (Patres;) vobis vero quam vestri, tam *gregis* habenda *attentio*: Addo etiam (quia *grex* abest, et hic soli jam sumus,) major *gregis* quam *vestri*, præ cujus *attentione* nec vobis ipsis interdum est *attendendum*: pro eoque, ad magni Pastoris exemplum, vestri non dicam ludi, quin seria; nec seria modo, sed tempus erit, cum anima quoque ipsa ponenda est.

Attendite gregi universo. Levate nunc in circuitu oculos vestros, et videte: omnes isti qui congregati hic jam adsunt, *grex* vester sunt: omnes illi qui in caulis suis quisque non

° [Heb. vii. 18.]

^p [Act. Apost.] cap. xix. 24.

in urbe solum et propinquo rure, sed per remotissimas Regni partes absunt, *grex* vester sunt. Nobis quidem *particulæ Gregis* quædam; vobis vero *universus* per universum hoc Regnum *Greæ* commissus est. Cum *universo gregi* dixit, vobis dixit: *greges* namque nostri *Gregis* vestri pars sunt; nos ipsi, quibus in Domino præestis, *Gregis* vestri pars sumus. Quæso vos (Patres,) idque in visceribus Jesu Christi, et his et illis, et vestris et nostris, et nobis ipsis, *attendite: Attendite universo Gregi.*

Latum verò campum, et quem metuo intrare; sed decurrant brevi. Sunt vero in *universo* hoc *grege* vestro, sunt oves erraticæ, ad alieni vocem aliquam per abrupta *Schismatum* palantes: Nolite dicere, Errent vero in malam rem; sed *attendite* ut *reducatis*⁹. In *universo* hoc *grege* vestro, sunt morbidæ aliæ, quas vel Cancer depravatæ opinionis, vel dissolutæ vitæ labes depascit: Nolite dicere, *Quod perit pereat*; sed *attendite*, quæso, ut *alligatis*. In *universo* hoc *grege* vestro, sunt et protervæ, quarum jam valde numerus excrevit, mæceriam atque septa transilientes; oves alias, etiam ipsum quoque Pastorem, latere atque cornu impetentes: Nolite dicere, *Non est bona fama, quam ego audio de vobis*^r; nolite sic; sed *attendite*, quæso, ut *coerceatis*. In *universo* hoc *grege* vestro, sunt porro aliquæ (non multæ quidem, sed sunt tamen aliquæ) mites, moratæ, condocefactæ: Nolite dicere, *Si bonæ sunt, sibi sunt*; sed *attendite*, quæso, ut *consolidetis*. Non multæ enim sunt hæ, sed multo tamen pauciores futuræ, nisi per vos mitius cum iis, et remissius agatur. Nec enim ullarum jam deterior conditio, quam harum; quarum quia levis natura est, invitat tondentem. Et certe ut jam tempora sunt, nihil minus expedit quam moratam esse; nihil magis quam morosam: Morosis enim illis parcitur; nemo uber illis tractare, nemo vellus attingere: et misellis istis incumbunt censuræ, incumbunt solutiones omnes; toties huc ad mulctram veniunt, ut jam sanguis exprimatur, non lac; sanguis certe. Parcite vero his (Patres;) quantum potestis, *parcite* his, illas *reducite*, alias *alligate*, alias *coerceate, universis attendite.*

Addo unum modo, nec vos hac in parte diutius tenebo. *Attendite Gregi: quod nisi vos gregi, grex vobis attendet: Præter naturam hoc quidem, et monstri simile est, grex*

⁹ [Conf. Ezek. xxxiv. 4.]

^r 1 Sam. ii. 24.

vobis; sed tamen hoc in genere nuper, nec id quidem leviter, attentati estis. *Grex* ipse petulantior jam factus, usurpare sibi cœpit *attentionem* vestri: dumque vos populum lente curatis, vos populus curat scilicet. Inde enim nuper male feriati illi, tam oculati, tam attenti, tam Lyncei in mores et actiones vestras: Inde illæ nuperæ tam curiosæ inquisitiones, et disquisitiones in mensas et cubicula vestra: Inde *Itineraria* illa, *Registra*, *Fasti*, quid a quoque vestrum, quando, quibus in rebus, erratum est. Quid aliud hoc *ὑστερον πρότερον*, quam levis vellicatio remissionis vestræ? *Attentio* nempe *gregis* ad *vos*, dum ipsi ad *gregem* parum *attenditis*. Petro dormienti Christus: Simon, *dormis*? Addidi prius glossam unam, Simon, *dormis*, qui alios excitare debueras? *Addo* jam aliam: Simon, *dormis*, et Judas non *dormit*? Vobis (Patres) addo: Juda vigilante, nec uno Juda, istis tot Judis pervigilantibus, istis tot Judis insidias vobis tendentibus, istis tot Judis ad perniciem vestram attendentibus, Vos vobis ad salutem non *attenditis*? *Attendite* vero; *hora jam est*, vos *vobis*, et *gredi* vestro *attendere*. Ac de *attentione* vestra huc usque *extensive*: Pergit vero jam, et *intensive* loquitur Apostolus.

De attentionis intentione.

III. Quia enim (ut ante, de Psalmis^a, citavi) fere *instar arcus dolosi* sumus, et nervus noster cito de tenu delabitur; ne labascat denuo *attentio* nostra, nectit tres nodos Apostolus, et quasi *funiculo triplici*^t astringit ad officium. Quæ namque restant, statumina tria, et quasi tres monitores sunt, qui, quod Vestalis illa Sacrorum Regi apud Romanos, perpetuo vobis ad aurem occinat, *Vigilansne? Rex vigila*^u: *Attenditisne*, Patres et Fratres?; *etiam attendite*.

35

1. A Munere ipso.

Monitor primus *Munus* ipsum: *Positi estis Episcopi ad pascendum*. Primus quidem, at quanquam primus, non tamen unicus: Singulæ enim voces, *Positi*, *Episcopi*, *Pascere*, singula argumenta sunt: *Positi*, Munus designat; *Episcopi*, Nomen; *Pascere*, Similitudinem. Titulus et Nomen, quo notati; Imago et umbra, qua repræsentati; Munus et Provincia, ad quam vocati estis. Hæc vos omnia una voce ad *attentionem* vocant.

^a Psalm. lxxviii. 57.
^t [Vide Eccles. iv. 12.]

^u [Vide Servium ad Virg. Æn. x. 228.]

In eo quod *positos* dicit, non vel obiter, vel casu, sed consulto, et (ut ita dicam) ex *intentione* locatos indicat. In eo quod *Episcopos*, idem bis iterat: *Episcopatus* enim, vi vocis, Ambrosio interprete, *Super-attentionem* significat^v. In eo quod *pascere*, idem ter inculcat. Pervigil enim vocatio *pastoratus*; et nec de nocte vel somnum capere potest, vel de *attentione* sua quicquam remittere. Ad hoc designati, cum hoc comparati, ab hoc denominati estis: Hoc estis; este quod estis: *Attendite Muneri, Nomini, Exemplari* vestro, et sat est.

Primus hic Monitor. Similis huic secundus, Muneris Ob-
jectum; *Super Ecclesiam Dei, quam proprio sanguine acqui-*
sivit: id est, quem pascitis *gregem*, cuique *pascendo positi*,
imo *præpositi* estis, *pusillus est*^x, *pusillus*, sed *inclutus*^y. Nam
etsi aureum vellus non habet, at animas habet auro contra
non caras: eo magis sollicite a vobis, atque anxie custodien-
dus. Nam hic quidem Cœtus, quem Ecclesiam dicimus,
quemque plerique tam frigide et lente curamus, si Petro
credimus, *consortes divinæ naturæ* sunt^z; si Joanni, *Municipes*
cælorum sunt; si Paulo, *Judices Angelorum futuri* sunt^a.
Ab hoc Versu non discedo: vel hic unus satis per se momenti
habet, ut non possit non *attentus* esse *gregi*, qui huic uni
attenderit. Tria ponit: 1. *Grex* iste vester *Ecclesia Dei* est,
et hoc ipso quod Dei est, curanda certe, nec pro levi habenda
est. 2. Dei vero, non quidvis, aut quovis modo. Non enim
solum, (ut reliquæ in mundo creaturæ, ut mundus ipse,) *ποίησις*
modo Dei, id est, *compositio*, sine vel pretio vel
sumptu, Dixit, et factum est^b: Imo vero plus est, nempe
περιποίησις^c, id est, *acquisitio, mercimonium Dei*; pretio Illi
stetit. 3. Pretio autem non quocunque, *non corruptibilibus*
auro et argento^d; pluris, multo pluris *Ecclesia, Sed Sanguine*:
Nec illo *Hecatombæ* alicujus, nempe vel belluino, vel humano,
vel (verbo dicam) *alieno*; sed *proprio*, et *suo, pretiosissimo*
scilicet *sanguine acquisivit*. Non tanti Illi *Respublica*, non
Regnum ullum, non tanti mundus ipse, quanti *Ecclesia*.
Tanti fuit Illi *Gregem* hunc redimere: Tanti sit nobis ad

2. A Mu-
neris Sub-
jecto.

36

^v ["Nam quid aliud interpretatur
Episcopus, nisi superinspector." Ger-
bertus de Dign. Sacerd. cap. 6. apud
S. Ambr. Op., tom. ii. Append. p. 364.
D.]

^x Luc. xii. 32.

^y Jerem. xiii. 20.

^z 2 Pet. i. 4.

^a 1 Cor. vi. 8.

^b [Ps. xxxiii. (al. xxxii.) 9.]

^c [Eph. i. 14.]

^d [1 Pet. i. 18.]

Gregem hunc attendere. Pupillam oculi Divini olim sub veteri Testamento Zacharias *Ecclesiam* dixit^e: multum dixit; non aut pilus aut unguis, non vel pedis digitus vel manus, verum *oculus*; et *oculi* non quivis circulus, non albugo, non iris, quin *pupilla* ipsa: Eam vero si quis, non pungat, vel premat, sed si vel leviter attingat, pessime istuc in se consulet. Ille quidem sic. Plus magisque spirat hic Spiritus in Testamento Novo: cum, non *pupillam Divini oculi*, sed *cordis Divini sanguinem*, *Ecclesiam* dixit: imo *Gregem*, præ quo *sanguis* ipse Illi non carus; quin pro quo *sanguinem* non ex vena aliqua, vel parce, vel maligne, sed ex *corde* intimo, et copiose, et totum profudit. Hæc, nisi *mandragoras* bibistis^f, suscitabit vos, hæc *attentos* reddet oratio: hæc, nisi mortua est *attentio* vestra, expergefaciit illam: Omnis enim rei tam caræ *attentio* infra dignitatem est.

3. A Muneris Auctore.

Secundum monitorem audistis; porro jam tertium audite: nec illum minus, quin (si quid mei iudicii est) magis etiam audiendum.

A quo huic præpositi estis tam pretioso *Gregi*, is Spiritus Sanctus est: Spiritus *vos posuit*. In Illum peccatis, qui vos *posuit* Spiritum Sanctum, si ad quod vos posuit, non *attenditis*. Muneris enim vobis auctor Spiritus Ille, vestrum omnium Designator, Consecrator, *Metropolitanus* est. Non enim, si veri nominis et non titulo tantum tenus *Episcopi* estis, *Episcopos* vos hominum quisquam; Pater Ipse *Æconomus* fecit *familiæ suæ*^g (Luc. xii.), Christus Ipse *Pastores* dedit *Ecclesiæ*^h (Ephes. iv.), Spiritus Sanctus Ipse *Episcopos* vos *posuit*. Christus *ostium* est; Idem *ostium*, Idem *veritas*: qui ergo *veritatem aperit* (inquit Augustinus) *ostiarius est*; Is autem est Spiritus Sanctusⁱ. Quod si quis sit, qui per hoc *ostium* non intravit, cuive hic Ostiarius non aperuit, sed *aliunde ascendit*^j, per scalam ambitionis, per impluvium largitionis, per pseudothyrum cognationis, non miror, si *gregi*

^e Zac. ii. 8.

^f [Conf. Erasm. Adag. p. 541.]

^g Luc. xii. 42.

^h Eph. iv. 11.

ⁱ ["Si personam aliam quæris ostiarii, Spiritus Sanctus occurrat; non enim dedignabitur ostiarius esse Spiritus Sanctus, quando ipsum ostium esse dignatus est Filius. Vide ostia-

rium forte Spiritum Sanctum; Ipse Dominus discipulis suis de Spiritu Sancto dicit, *Ipse vero docebit omnem veritatem*. Ostium quid est? Christus. Quid est Christus? Veritas. Quis aperit ostium, nisi qui docet omnem veritatem."—S. Aug. in S. Joan. Tract. xlvi. § 4. Op., tom. iii. col. 2140. B.C.]

^j Joh. x. 9.

minus *attendat*. Non enim illum Spiritus Sanctus hic, sed alius (quem dicere nolo) *Spiritus Episcopum* posuit. Quare si cujusquam in Palatio sacrilegæ Ecclesiarum nundinationes: si cujusquam in visitatione, major nummorum ratio quam morum; si cujusquam in Curia, venales Canonum dissipationes (non enim *dispensationes*^k;) verbo absolvam, si cuiquam præ auri sacra fame^l nihil est sacrum: inde mala hæc, inde alia his plura: quod *mercenarius*^m fuerit, non *pastor*; quod *Mammonæ Episcopus*, non Spiritus Sancti. Vos vero (Patres) quia a Spiritu accepistis, ut vos hoc loco poneret, ab eodem accepistis (spero) ut hæc ipsa cogitatio, quod *Ille* vos hoc loco *posuit*, quotidie vobis, quasi cos, acuat magis magisque *attentionem* vestram. Nostis enim reddendam Illi rationem, qui vos *posuit*, *œconomiae* vestræ, quæ, quantaque vobis in illa *attentio* fuerit, quam alte vobis sederit vox ista *attendite*; ab Eoque vel immarcescibilem gloriæ coronam, præmium *attentionis* vestræ; vel cruciatum, et intolerabilem sentienti, et interminabilem sustinenti, supplicium *remissionis* vestræ, expectandum. Omnino qui vos ad hoc Munus posuit, ponet vobis, vel cum Sanctis partem, si *attenti*; vel cum hypocritis partem, si *remissi*, in die illo. Et quid superest? En vobis mortem et vitam, en cælum et gehennam, en æternum vel flere vel gaudere in manibus *attentionis* vestræ: *Attendite* igitur, et sollicitos vos habeat cogitatio, si non officii, saltem periculi hujus vestri.

Attendite, inquam: idque cum perpetuo facite, Domi quisque in specula, foris in visitatione vestra, (*Consistoria* enim vestra *attentiones sedes* sunt, *Visitationes vestræ, attentionis itinera*;) tum vero in Synodo hic hodie, vel maxime. Synodorum enim, vel uno hoc *attentionis* nomine, in Ecclesia illustre semper nomen, et cum celebris, tum, salubris auctoritas: in quibus, dum Synodum quisque suam (de qua initio dixi,) quam circumfert in pectore, *curæ* atque *consilii*, in communem *Synodum* confert, magnum semper remedium exstitit, ad *καταρτισμὸν Ecclesiæ*. Si quando enim *murmur* in ea *exortum*, hic *sedatum est*ⁿ. Si quando *emersit hæresis*, hic *profligata est*^o. *Si quando quid ulla in re cuiquam indulgendum fuit,*

38

^k [Vide S. Bern. de Consid. lib. iii. cap. 4. (sect. 18.) Op., vol. i. (tom. ii.) col. 433. E.]

^l [Virg. Æn. iii. 57.]

^m [Joan. x. 12.]

ⁿ [Act. Apost.] cap. vi. [1.]

^o [Ibid.] cap. xv. [1. seq.]

hic dispensatum est^p. Benedictus Deus, qui dedit talem potestatem hominibus^q: Beati vero homines, quibus potestate hac data legitime uti fas.

Ad vos venio (Amplissimi Viri:) frequentia hæc, et hic vester non modo celebris, sed etiam sacer *Conventus* ecquid molitur? ecquid agit? Ita convenistis, ac si aliquid congressu, consultatione, consideratione dignum: itane discessuri, ac si nihil prorsus cura, consilio, correctione egeat? Quasi *Curatores* advenistis huc ad læsam *Ecclesiam*; an quasi *Sacerdos* ille et *Levita* (Luc. x.)^r *venturi tantum et visuri, abituri dein et relic-turi in statu quo*^s? Scio quidem non licere Synodum hanc nostram claudere, ut Paulus hic suam, *Non concupivi aurum aut argentum cujusquam vestrum*^t: Scio certe, quis enim hoc nostrum nesciat, *Poetæ* vocem ad *cives* suos, *Prophetæ* vocem ad *cleros* nostros, esse potuisse,—

Quærenda pecunia primum,

Virtus post nummos^v.

Siccine vero, *Ecclesia post nummos*? Absit, ut sic, sed utinam vel sic: utinam vel *post nummos* *Ecclesiæ* ratio. Prima cura non datur; Secunda utinam, vel tertia. Vel tertia? Utinam vel postrema, ac non omnino nulla *Ecclesiæ* ratio. Toties enim hic jam in Synodo conventum est, toties inde, nulla *Ecclesiæ*, plane nulla ratione habita, discessum est. Quiane nihil luxatum, nihil ruptum, nullæ ruinæ, nulla ruta cæsa *Ecclesiæ*? Quiane omnia *κατηρτισμένα*, omnia vobis ex sententia, omnia omnibus numeris absoluta?

Non eo veni, (Patres,) ut *oleo peccatoris impinguarem* vobis *capita*^v: Quare propitiis auribus vestris dicere mihi liceat: Nemo tam dura fronte est, ut dicat; nemo tam levi cerebro, ut credat dicenti. Sunt vero, sunt aliqua, oratione nostra, *attentione* vestra digna, et *ad quæ*, si, qui Miletii tum fuit, vobiscum hic jam esset Paulus, juberet vos *attendere*.
39 Neque vero perfodiendus mihi paries erit, ut ostendam, quæ sint^w; nihil opus certe, prostant enim jamdudum sponte sua, et ipsa sese dant in conspectum.

Olim sic ordiri mos fuit, *Attendite ab hæreticis, a Schisma-*

^p [Ibid.] cap. xxi. [25.]

^q [Matt. ix. 8.]

^r Luc. x. 32.

^s Ver. 33.

^t [Act. Apost. xx. 33.]

^u [Horat. Epist. I. i. 53, 54.]

^v Pa. cxli. 7.

^w [Ezek. viii. 8. seq.]

ticis; ego vero inde initium non sumam; nam et in his, et in his, sensus aliquis Numinis. Inde mihi initium, *Attendite ab Atheis, ab Ephesinis illis Bestiis, Attendite* ab his, quibuscum vos Paulus hic, una secum, ad *θηριομαχίαν*^x vocat.

Qui non (ut illi) partem aliquam pervertere *Religionis*, sed totam evertere; et quæ hactenus illibata manent *Religionis* *Mysteria*, de Trinitate, de Christo, de Deo, ausu temerario, ore incesto, atque ipsum hunc aerem nostrum pestilenti halitu afflante, idque palam, nec obscuris in locis, per jocos fulmine dignos non verentur traducere; et prohibeat adhuc deteriora Deus. Adeone apud nos elanguisse *Disciplinæ* vigorem omnem, ut hæc impune liceat? Saltem *ad hos*, quæso, *attendite*; saltem horum, cælo atque terræ, Deo hominibusque execrandam petulantiam coercete. Ut ut ad cætera connivere certum est, et Deo *Vindici* reservare, hoc arcete nefas: sentiant, quæso, hi aciem atque aculeos (si modo est aliqua vestra) auctoritatis vestræ. Et en vobis campum, in quo consecrare Deo possitis *primitias attentionis vestræ*.

Cum ab his discessum est, *attendite* ad transfugas illos, *Romani Lupi* emissarios, professos et Regni et Religionis hostes, tubas et faces et flabella seditionum, per triginta jam annos; quique vos singulos ad cædem, vestras singulorum Sedes, tertium jam sibi designarunt. Per hos enim fit, ut *Gangræna*^y illa non jam *serpere*, sed *grassari* indes magis, nec agrum Domini tam uberes manipulos, nec vineam Domini tam justæ magnitudinis uvas, ab aliquot jam annis ferre, quia remissior circa illos *attentio* vestra.

Neque vero cum *Ægyptiis* his, nobis lis modo, ut. olim *Mosi*; etiam cum refractariis *Israelitis* quoque, qui domi hic diu turbas dederunt in Ecclesia. Heu quid faciet *lupus*, si *græx* ipse se devoret? O alma Pax! nihilne spei reliquum est, semel ut per te coalescat Ecclesia? Si quicquam usquam est, si vel *scintilla* vel *linum fumigans*^z, nolite (quæso) *extinguere*. Quod si qui tam alte aquas *Meribæ* imbiberunt, ut certum sit illis, potius cælum terræ miscere, quam ut cedant de sententia; audeo dicere, et salva charitate audeo, incidant in *lupos* qui nolunt regi a *Pastore*. *Attendite* tamen ab his. Nam etsi hæc quidem lites nuper nonnihil sopitæ sunt;

40

^x [Conf. 1 Cor. xv. 32.]^y 2 Tim. ii. 17.^z Esa. xlii. 3.

tamen, si bene novi inquieta quorundam hominum ingenia, qui *leges dare Ecclesiæ* volunt, non *ab ea accipere*, nec, cum dormiunt illi, vobis dormiendum est. Nolim equidem irritari; (sum enim avidior, fortasse quam par est, pacis;) sed nolim tamen eo minus observari.

Sed quicquid his fiat, etiamne lymphatos illos feretis, eo jam amentiã atque insolentiã provector, ut et Sacramenta in superfluis ponere, et Symbolum Apostolicum proscribere, et Dominicam Orationem exauctorare, et ad *secessus* ac tumultus populares omnia revocare non dubitent? etiamne feretis illos? Certe si hæc ita liceat, nec occurrat his malis *attentio* vestra, pro Sione brevi futuri sumus Babel, in quo, cuivis, quidvis impune et scribere, et sentire liceat. Primum jam stadium decurri.

Neque vero ab illis modo *attendite*, sed ad illa *attendite* quæ causantur: Nec enim temere omnia sunt, quæ causantur, nec surda vobis aure prætereunda. Querela vetus est, nec jam querela, sed *clamor*: Sacris initiatos per vos, inque Ordinem hunc nostrum ascitos *novissimos populi*^a; nec modo ignaros penitus atque illiteratos, sed et infamiã notis aspersos, ac omni flagitiorum genere contaminatos. Et sane hinc aliquot ab annis, hoc in genere largiter peccatum est. At jam cura id fit et virtute vestra (Patres), ut amoveantur hinc demum multi quo digni sunt. Bonum factum: Factum et Deo approbante, et cælo favente, et hominibus acclamantibus, *Fiat, fiat*. Quare ut magis magisque fiat, quod ita factum placet, precibus apud vos summis intercedit Ecclesia.

Proxime post hos, *attentionem* vestram requirit scelerata illa Simonis et Judæ fraternitas; Judæ, *Quid datis mihi*^b? quærentis; Simonis vel pecuniam, vel pejorem pecunia conditionem offerentis^c. Nec hoc solum in nobis *minoritis*, qui sic Rectorias nostras fere paciscimur; sed et apud vos *Majoritas*, quos sic *Cathedras* vestras, nempe vel pecuniarum summis, vel Ecclesiarum spoliis fœde cauponari vulgo dictitant. Quo morbo male jam diu et habet et audit Ecclesia nostra: Et *nunquid non est resina in Gilead*^d? quare igitur non est obducta cicatrix *lepræ* hujus?

Postquam autem a Domo Dei cœpistis, et illud curate, ut

^a [1 (al. 3) Reg. xii. 31.]

^b [Matt. xxvi. 15.]

^c [Act. Apost. viii. 18. 19.]

^d Jer. viii. 22.

fiant increpationes in *Populis*. *Populus* enim noster quam (quæso) in ipsa Domo, in cultu, in præsentia Dei non religiosus? Quam vero supinus? non aperire caput, non incurvare genu, non reverentiæ signum ullum exhibere, dum fiunt preces: non alio prorsus aut gestu aut habitu in Templo hic rem divinam facere, atque in scena vel orchestra histrionem spectare. Idem ille *Populus* noster quam porro procax? ut non modo *Artifices*, sed et *mulierculæ* jam, et operæ tabernariæ, immiscere se quæstionibus Ecclesiasticis, et quasi in Synodo, sic in officina aliqua, abundare istud in Ecclesia, deesse illud, nimis petulanter decernere. Quam denique totus collapsis moribus, quam effusus in luxum, vel cœnopolia tot de novo indies multis in locis emergentia; quam ad malas artes ingeniosus, vel formulæ forenses, quibus nullæ jam membranæ satis amplæ sunt; quam præceps ad vindictam, vel tam multa quotidie in rem Causidicorum pretiosa odia et magno constantia, argumento esse possunt. *Ægræ* hæc sunt Civitatis indicia; tempus est ut fiant *increpationes in populis*.

Postremo, horum omnium abusuum medicina abusus ipsa est; (redeo enim ad nos) *Censuræ Ecclesiæ*: Vos, quæso, *attendite*, et medicinam apponite medicinæ vestræ. Quæ enim ad scelera profliganda data sunt, *flagellum* Christi, *claves* Petri, solam jam crumenam pulsant: Ad scelera vero, et *flagellum* Christi funiculis exarmatum, et *Claves* Petri rubiginosæ jam sunt, nisi vos *flagello* funiculos novos, novum *clavibus* splendorem, *attentione* vestra inducat. Vulgo id dicitur, tædium esse deferre ad *Officiales* vestros maleficorum quenquam; ubi enim stipem persolverint, dimitti impunitos; nec minus post quam ante, quin multo magis post insolenter bacchari: stipem quidem si nulli numerent, si nummus in promptu non est, tum vero distringi in eos mucronem vestrum Episcopalem, confestim uno ictu abscindi ab *Ecclesia*, *Satanæ* tradi, *publicanum*, *ethnicum*, *anathema* denuntiari. Quæ illi jam, quia ridiculis in rebus, idque in optimum quemque passim et temere volitare vident, quasi *bruta fulmina*^d, et soli metuenda crumenæ, contemnere didicerunt; ac quotidie magis contemnunt atque magis, nisi

42

^d [Vide Erasm. Adag. p. 394., qui nos relegat ad Plinium (Hist. Nat. lib. ii. cap. 43.)]

detur a Deo vel illis melior mens, vel vestris his major *attentio*. Utinam vero (Patres) Regia primum, vestraque ac Ordinum auctoritate sanciat, pecuniarias ad lites mulctam potius aut carcerem adhiberi: hoc vero *fulmen* ad graviora scelera, quibus a Deo fabricatum est, (ut par est) reservari, nec ita passim prostitui, ad contemptum tremendæ illius *Censuræ*, ad scandalum Ecclesiæ, ad opprobrium atque dedecus Ordinis et auctoritatis Vestræ. En vobis (Patres) de acervo manipulum: in quibus commode vobis veniat in mentem, commodius vertatur in praxin, Vestrum *istud attendite*.

Quæ vero vobis mens, quod consilium est (Patres), aut quid tandem? malis hisce nostris finem afferre potestis, an non potestis? Non potestis? *Tu ergo Domine, miserebere Sionis, quia tempus faciendi, quia tempus venit*^e. Potestis vero? non tamen a vobis: scio certe. Ex quo enim *Principes* Christo nomen dederunt, illorum quoque auctoritas ad hoc interveniat necesse est. Per Illam igitur nostram optimam, et vobis (uti fertur) satis attentam *Principem* potestis: Nam qua apud Eam gratia valetis, sicubi *attentionem* in *Ecclesia* vestra requiri unanimes una voce significetis, permissura certe vobis est id, ut faciatis, quod vos Spiritus Sanctus vult facere, quodque vos eo loco *posuit*, ut faceretis. Permissura (inquam) vobis, Ipsaque non minus libenter, quam Paulus ipse, vobis dictura, *Attendite*.

43 Vos modo tentate isthuc: vindicate Vos et hunc sacrum Cœtum ab illa calumnia, cogi nos ut *horologio* potius quam *gregi attendamus*: Obstruite os maledicis, qui *Synodos* nostras negotiationes meras appellant, ut *Fisco* potius quam Christo consulatur, utque initio dixi, *attensionem gregis* potius quam *attentioni*. Saltem id docete, dies has *novercas* esse, non vos *vitricos Ecclesiæ*; nec vos Officio vestro, sed Vobis tempora defuisse.

Vos hæc (ut dixi) tentate. Nos vero hinc ex inferiore loco, studia vestra et conatus sacros, votis optimis omnibusque prosequemur, ut quod Miletus Paulus, idem vos hic, hodie in Synodo vestra; *Ecclesiam* Christi sanguine emptam, Vestra *attentione, intentione, contentione* non indignam judi-

^e Ps. cii. 13.

cetis. Restituatis ei venustatem pristinam, restitutam conservetis. Denique semper et in omnibus revocetis ad Jerusalem *caput letitiæ vestræ*^f. Quod Ille velit, jubeat summus Deus, cujus Sacris operamur omnes, intercedente Filio, superveniente Spiritu, quibus in Trinitate Personarum, Uni, Immortali, Invisibili, soli sapienti Deo sit omnis laus, honor, gloria, et gratiarum actio, nunc et in sæcula sæculorum.

^f [Ps. cxxxvii. 6.]

FINIS.

C O N C I O
LATINE HABITA,
CORAM REGIA MAIESTATE,

V^o. Augusti, *MDCVI*.

in Aula Grenvici:

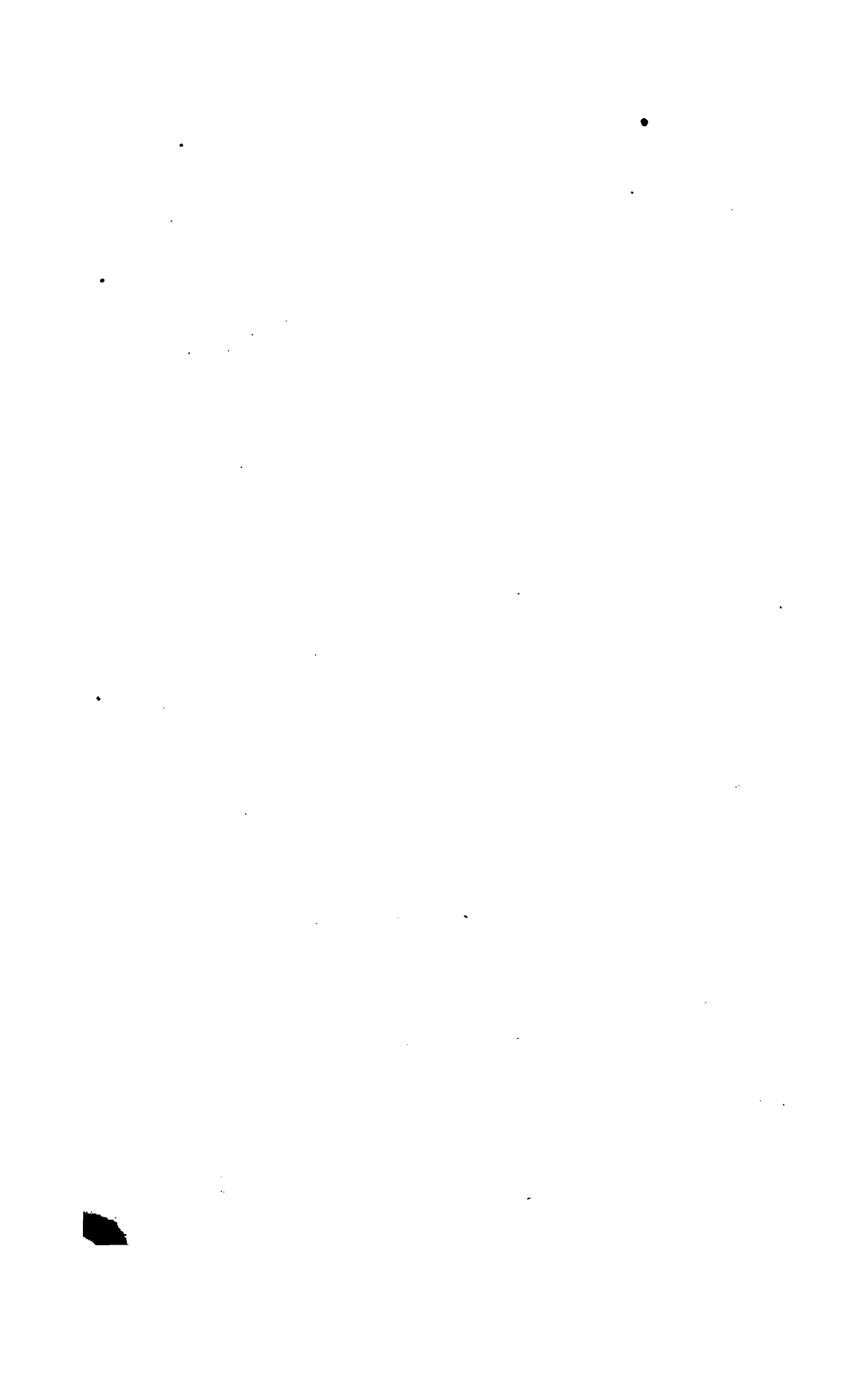
Quo tempore venerat in Angliam, Regem nostrum
invifurus, Sereniffimus Potentiffimusque
Princeps CHRISTIANVS *quartus, Daniæ*
& Norvegiæ Rex.

Ab Episcopo Ciceftriensi
Eleemofynario Regio.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

Ipsē est qui dat salutem Regibus : qui eruit Davidem Servum suum de gladio maligno.

AUDITO versu hoc quem recitavi, vix quisquam est, qui non advertat, eum, et instituto huic nostro, et tempori convenire. Tempori; de *Regibus* enim hic mentio, de *salute Regibus data*; de uno, præ reliquis, *Rege*, Davide periclitante et *servato*; a *gladio*, periclitante et *servato*: Apposite vero omnia.

Ecce enim *Reges, Reges*, quibus Deus *salutem dedit*; *salutem dedit, et salutem dat*; *salutem dat*, detque, etiam atque etiam, *salutem* multam, in annos multos. Ecce autem, *Regem* nostrum *servum Ejus*, quem, die hoc ante sexennium jam, (hoc ipso inquam die) *eruit* Deus, mirifice *eruit a gladio maligno*. Conveniunt certe: simul dum contextus verba audimus, quasi commentarium ejus habemus ante oculos.

Quod vero ad institutum nostrum: Frequentia hæc, et hic noster, non modo celebris, sed etiam sacer conventus, quid molitur, quid agit? Quid aliud, quam, ut Deo gratias agat, de *salute Regi* præstita? Quid vero Versus hic aliud sonat, quam Deo gratias itidem, de *salute* Davidi *præstita*?

Præcedente enim Versu, arripuit Citharam Psaltes, nervos aptavit, canticum pollicitus est, canticum novum. En vero novi hujus cantici Argumentum in Versu hoc; totum in versu hoc, (proximus enim Versus oratio est, nec quicquam habet cantici in se.) Argumentum vero hoc gratiarum actio: et gratiarum, de beneficio non alio, (etsi erant multa alia) tamen, de beneficio non alio, quam *Regis* incolumis. Quod scilicet, servator Regum, id est, Deus (hæc namque Dei Periphrasis est, *Qui dat salutem Regibus*;) quod *Regum servator* hic, *servasset suum* David, ab insigni aliquo discrimine: discrimine autem non alio, quam *gladii maligni*, id est, proditorii.

Atque ita quidem, Versus hic : atque ita illum tum cecinit populus Israel de Rege suo sospite : *Ipse est, qui salutem dat Regibus : qui eruit Davidem servum suum de gladio maligno.*

Ac nos quidem idem ipsum hic hodie modulamur ; idem per omnia, unica tantum voce leviter immutata : *Ipse est, qui salutem dat Regibus : Ipse est, qui eruit Jacobum servum suum de gladio maligno. Ipse est, qui hoc fecit ; Ipse est, quem, de hoc facto, Festo, Concione, Cantico, huc, hodie omnes celebraturi convenimus.*

Ac, solenne hoc quidem apud Deum, nec novum certe, *Regibus salutem dare* : Vetus hæc illi bonitas est : veteris tamen hujus, nec novæ bonitatis, nova subinde exempla edidit ; etiam, sæculo nostro edidit, nec, ad hunc usque diem, cessat edere. Hoc enim, quod hic hodie celebramus ; etsi novum sit, (et est sane novum,) novissimum tamen non est. Nam, ex quo nos Illo dignatus est Deus, unum etiam atque alterum intercessit, quo nos scilicet Deus beavit, de novo. Bis, terve, Deus salutem dedit : bis, terve, Illum Deus eruit ; et (ut alia mittam præclara quidem illa) qui sexto abhinc anno eruit eum de gladio maligno ; nuperrime, hoc anno, (anno hoc,) eruit et illum a pulvere maligno. Ita nos quotannis nova salute cumulat. Nostrum jam erit Davidem hic imitari. Et in singula exempla nova, cantica nova ; in singulas salutes novas, novas gratulationes meditari : Ita, nos quotannis nova salute cumulabit : vetera recensentes recentibus cumulabit : nec unquam deerit nova cantici materia, si novum canticum non deerit. Antiqua, modo, ne antiquentur ; succrescet nobis, quotannis, seges nova gratiarum.

49 Atque hæc, de summa versus hujus, summatim. Partiri vero Versum hunc, in proclivi labor est. Ipse sese diducit ultro ; et duas in partes findit. Alteram, *Thesin* : *Hypothesin*, alteram. *Thesin*, de cura Regum in genere : *Ipse est qui salutem dat Regibus. Hypothesin*, de cura Davidis in individuo : *Ipse est qui eruit Davidem servum suum de gladio maligno.* Vel certe (quia in musicis sumus, et cum cantico nobis res est) *Regum* cura communis, quasi cantus est, Cantus firmus : Davidis cura singularis, quasi Discantus, seu Cantus figuratus. De Davide vero, etsi illum multifariam, multisque modis et temporibus liberavit Deus ; tamen in unico hoc insistit, (quod,

et huic tempori, atque nobis, peculiare est,) quod, *a gladio maligno*.

1. Dicam primum, de Regum salute generatim, deque ejus tum causa, tum modo donandæ.

2. Post, de Davide Rege liberato.

3. Postremo, de Nostro.

Quæ ego dum sic singula complectar, &c.

Ipse est qui dat salutem Regibus.

DE Thesi primum recepi.

Qui dat salutem :

Qui dat Regibus.

Salutem dare, Servatorem se præstare, usque adeo Divinæ naturæ convenit; ut illud sibi Deus quasi nativum proprium ac peculiare vindicet. Esa. xliii. 11. *Ego, ego sum, et præter Me non est Servator*. Ita Servator est: Servabit igitur.

Et quidem *homines et jumenta servabit* Deus, tam insignis est misericordia Ejus: ait Propheta noster, Psa. xxxvi. 7. Ita bruta quoque natura salvificæ in Deo virtutis particeps est: Ipse est, qui *dat salutem*, etiam brutis animalibus.

Etiam, vel brutis animalibus, sed sic tamen, ut sciscitari non dubitet Apostolus et quærere, 1 Cor. ix. 9. *Nunquid de bobus cura est* Deo? *annon potius propter nos hæc?* Quasi cura illorum, præ nostra, cura dicenda non sit. Nec est. Nos enim cura illius prima sumus: proin Job illum, nostro nomine quasi peculiari titulo compellat, *Peccavi, quid faciam tibi, o Custos, o Servator hominum?* Job. vii. 20. Ipse est qui dat salutem hominibus. 50

Servator hominum: Sed præcipue Regum, *μάλιστα διοτρεφέων Βασιλέων*^a (ut non male cecinit Poeta Ethnicus.) Præ toto enim genere nostro, Illi Deo cordi sunt, atque curæ: Regi, præ cæteris, *Θεοφυλακτοῦ* nomen convenit: *Magnificat enim salutes Regis sui*, ait Psalter noster, Psa. xviii. ver. ulti. *Protector est salvationum Uncti sui*, ait idem, Psa. xxviii. 8. In quibuscunque tandem mirabilem se præbeat, *Mirabilis est in Regibus terræ*, ait idem, Psal. lxxvi. ult. Mirabilis certe in

^a [Vide Hom. Il. i. 175. 176.]

illis, in illis conservandis: In nullis magis; in nullis æque mirabilis. Ita tribus his quasi gradibus ascendimus ad *Thesin* nostram. *Ipse est, qui dat salutem Regibus.*

Regibus inquam in genere: Nam de Regibus Dei servis, uberior mihi sermo restat, cum ad *Hypothesin de Davide servo Ejus* perventum fuerit.

Ipse est, qui dat salutem Regibus: Ipse est. Sciant ergo Reges, cui acceptam referre debeant salutem suam. Ipsi scilicet. *Non in fortitudine equi*: Id est, non in equitatu suo. *Non in tibiis viri*^b: Id est, non in peditatu suo. *Non in navibus Tharsis*^c: Id est, non in Classe sua salus illis. *Fallax est equus ad salutem*^d: Fragile est lignum ad salutem. Denique *Vana Salus hominis*^e. *Domini est Salus*^f. Ipsius est; Illuc ad Ipsum suspicite. Ipse est, qui vobis de cælo dicit, *Salus vestra ego sum*^g. Sciant hoc Reges.

Sciant et Populi, quo tandem oculos attollere, ad quem suspirare debeant, cum Regem salvum volunt: Ad Dominum scilicet, cujus est *salus*. *Domine salvum fac Regem*^h. *Hosanna Tu qui in excelsis*ⁱ.

Sciant rebelles in populis hinc, exosos se Deo, qui, quam Deus *Regibus salutem* dat, eripere moliuntur: Sciant fideles in populis, amicos se Deo, et sibi Deum: qui *Reges servatos* volunt. Idem enim hoc vult Deus. *Ipse est, qui dat salutem Regibus.*

51 Propius accedo. *Qui salutem dat*. Salutem quam: Quamlibet certe, vel illam medicorum, sani vegetique corporis contra morbos. Nempe qua mortales sunt. Nam, (quod nos Imago Danielis docere potest) *Omne Imperium luteis subsistit pedibus*^k. Et Reges *thesauri* quidem populi sui; sed tamen *thesauri in vasis fictilibus*^l: Proin, illis opus salute hac. Verum ergo, vel si de illa intelligamus; Nam et illam Deus dat. Verum quidem: sed non proprium hujus loci. Est enim salus hæc (ut se habet Versus noster) a *gladio*, non morbo; a malignis moribus, potius quam a malignis humoribus; ab externa vi, non ab interna *δυσκρασία*. Illuc igitur me do. *Salutem dat: Salutem hanc dat Regibus*: Regibus præ cæteris.

^b Psalm. cxlvii. 10.

^c Psalm. xlviii. 7.

^d Psalm. xxxiii. 17.

^e Psalm. lx. 11.

^f Psalm. iii. 8.

^g Psalm. xxxv. 8.

^h Psalm. xx. 9.

ⁱ Matt. xxi. 9.

^k Dan. ii. 33.

^l 2 Cor. iv. 7.

De causa jam quæro, et intro magis, et Dei voluntatem proprius inquirō. Et quid ita præ cæteris? Quiane præ cæteris *Reges salute, salutis Datore*, opus habent? Certe quia habent: utpote quibus, præ cæteris, *malignum* se præbeat *Malignus ille*^m (sic enim κατ' ἐξοχήν malum dæmonem, sæpius appellat D. Joannes, prima sua Epistola.) Ipse est, qui perniciem dat Regibus. Nempe Angelus Abyssi, de quo idem Joannes Apoc. ix. 11, cui nomen Hebraice *Abaddon*: Græce *Apollyon* est, id est, nimirum *Perditor*. *Perditor*: nomen ex diametro oppositum Dei nomini. Nomen ejus, *Servator* est. Et nomen filii ejus, Jesus, *Servator*ⁿ itidem (vel Angelo interprete.) Salutem dant Illi. At est *Abaddon*, est *perditor*, cui id in votis unum, salutem hanc, salutem omnem omnium eripere, tollere, profigare. Ac videte mihi, quam huc totus incumbat.

Dictum hoc nobis paulo ante. *Servat Deus vel jumenta*: nedum *homines*: ac multo magis *Principes*: Prorsus illi ex adverso consurgit *Abaddon* hic, ac totus fertur in perditionem. Ac potius quidem, quam ut ne perdat, satagit vel bruta perdere: Id quod in misellis *porcis*^o perspicuum, quos omnes (venia data) præcipites egit, et suffocavit in mari. Ita, ipse est qui salutem aufert, vel brutis animalibus.

At vero hominem quemlibet magis perditum cupit, unum quemlibet hominem, quam vel totos greges et armenta, (vel Jobo teste^p.) Ita ipse est qui salutem aufert hominibus.

52

Verum enim Regibus, præter supraque mortales cæteros, infense infensus est: Et, si quis est inter Reges, pietate præcipuus, ut David: Illi præcipue. Regibus certe semper maleficium meditatur: vel Assuerum^q, Regem Ethnicum (tantum, quia Regem) sublatum voluit per Eunuchos suos. Atqui Davidem! Quoties vero ille impulsus, imo eversus, ut caderet; et jam ruinæ proximus, nisi Dominus suscepisset eum! ut ipse de se, Psa. cxviii. 13. Omnino sit qui *det salutem illis*: Est qui tollat.

Quare vero tam impense Regibus perniciem afferre, salutem auferre machinatur *Abaddon* iste? Quid illi tantum committere? Certe, quia non est Regibus quisquam, qui sit illi,

^m 1 Jo. ii. 13, 14. et v. 18.

ⁿ Matt. i. 21.

^o Matt. viii. 32.

^p Job. i. 12. et ii. 4.

^q Esth. ii. 21.

qui sit Regno illius, hostis capitalior: Illorum enim auctoritate et virtute fit; ne, cuique, quod libet, liceat: (utar verbis Scripturæ) ne *quisque, quod rectum videtur in oculis suis*^r, id facere possit impune: id quod, et potuit, et fecit quisque cum Rex nullus in Israel. Facere vero quemque posse impune, quod sibi rectum videtur, id vero impense cupit Abaddon; Animo illius bene sit; Regno illius bene sit; istuc si sic detur.

Rectum enim tum videbitur, in oculis Michæ, conflare atque erigere sibi Idolum intra privatos parietes, Judic. xvii. Et quod Michæ, quidni et alii? Ita, quot familiæ, tot Idolorum portenta nova. Miseram vero Ecclesiam, ubi sic datur.

Rectum tum videbitur Danitis, rapere, clepere, nec modo privatas Michæ ædes perrumpere; sed totas adeo urbes, ut Laish, expilare, diripere, omnes ad unum interneconi dare. Judic. xviii. Rectum tum in oculis virorum Gibeæ, mulierum raptus, et stupra ne nominanda quidem: Judic. xix. Funes tam vero Regni faciem, ubi sic datur. Hæc, atque his similia ut fiant, id vero valde velit, et magno mercetur Abaddon^s. Hæc vero, his similia ne fiant, Reges scilicet in mora sunt. Quare, illos tollere, illis salutem tollere, quocunque modo satagit, in eoque totus est.

58 Primum, et ante omnia, *ἀναρχία* vellet. Id si non detur; Tum, Reges, alterum post alterum quamprimum de medio tolli: quo sic fluctuent *regna instar arundinis in aqua*^t: (id quod usu venit Rege sæpe mutato) nec unquam stabilitatem certam consequantur: quo semper tenella sint, Rege alio atque alio semper, nec unquam contra mores hominesque nefarios convalescant.

Vidimus jam Quare: Quo modo etiam Reges perditum eat Abaddon, id quoque scire operæ pretium est. Fas vero, ex eodem Cap. nono Apocalypseos. Ibi enim, emissarios habet, *Locustas* ex fumo putei ascendentes^u, (quorum Rex scilicet est) et illos quoque perinde, ut rex eorum Abaddon, Regum hostes juratissimos. Hos submittit huic negotio. Qui vero *Locustæ* hi? Genus animalium, quibus vultus humanus, capilli muliebres: verum leonini dentes, et caudæ scorpionum aculeatæ,

^r Deut. xii. 8.

^s [Cf. Virg. Æn. ii. 104.]

^t 1 Reg. xiv. 15.

^u [Apoc. ix. 2. 3.]

Non alii sane, (si Patres audiendi sunt loci Interpretes) quam iidem ipsi, quos bis hoc Psalmo, David noster *filios alienos*^v nominat. Quos D. Joannes *Locustas* post vidit; hos diu ante David *filios alienos* dixerat. Neque enim Davidi ignota gens ista: Neque vero nobis ignota: Parit et ætas nostra *filios alienos*. *Alienos* certe. Genus hominum, qui sese indigetant de societate Jesu: Jesus autem (uti jam diximus) Servator. Quare et hi, si e re nomen habent, si *filiï alieni* non sunt, salutem dare debebant: Atqui, nonne *alienum* hoc, et quasi monstri simile, hos qui de Jesu Servatore sibi nomen fecerunt, pessime audire, quasi Emissarios Abaddon, proditores Regum, perditores Regnorum, ubicunque pedem fixerunt? Nonne hi *filiï* vere *alieni*, qui sub *alieno* Jesu Nomine, *alienissimum a Jesu natura negotium*, nempe perditiones, proditones, seditiones ubique moliuntur? Ac ut scias esse de eadem prosapia, Davidis et nostros hos; notæ per omnia respondent: *Filiï alieni*, (ait David, Psa. xviii. 46), *mentiti sunt mihi*: nempe illud idem, quod hoc Psalmo bis dicit, *Os eorum loquitur mendacium: dextera eorum, dextera falsa*. Nostri enim hi, nonne per omnia similes? Tantum, quod David *mentiri* dixit, id illi *æquivoce* respondere: Diversa voce, re non diversa. Nam *dextera* quidem *æque falsa*. Sive enim, ad civilem fidem, *dexteram* dent; sive ad fidem juramenti religione firmandam, ea, *sacrosancta* tangant: utrobique *dextera* eis falsa, et fallens: utrobique utraque, et *os*, et *dextera*, a mente aliena, mens aliena a Deo; Deo quidem vero: Nam a Deo *æquivoce*, Deo scilicet *sæculi hujus*^x, forte non aliena. Et horum jam (sive *locustas* dicere libeat, sive *filios alienos*;) ope atque opera, ad *malignos* hosce *gladios* acuendos, ad miscenda toxica, ad pulverem succendendum utitur: Quibus Rex eorum Abaddon sedulo in mandatis dat, (emissariis suis,) quod olim Rex Syriæ ducibus suis: *Non pugnabitis contra majorem quempiam, neque contra minorem, nisi tantum contra Regem*^y. Illum ferro, flamma, sica, veneno, pulvere, Illum ferro, flamma, sica, veneno, pulvere, Illum quocunque modo tollite, Nempe—

54

— Rege incolumi, mens omnibus una,
Amisso, rupere fidem^z:

^v [Ps. cxliv.] vers. 8. 11.

^x 2 Cor. iv. 4.

^y 1 Reg. xxii. 31.

^z [Virg. Georg. iv. 212. 213.]

(ut eleganter poeta:) Concludo jam. Sit qui *det salutem*: Est qui tollat. Sit qui prætendat clypeum benignum: Est qui intentat *gladium malignum*. Sint filii genuini, qui servatos: Sunt *fili alieni*, qui sublato volunt. Sit Jesus qui *servet*: Est Abaddon qui perdat. Sit Christus, qui faveat: Est Antichristus, (nec enim tantum, quia Christo Domino, sed etiam quia Christo Domini infestus est, nomen hoc habet Antichristi:) Est Antichristus, qui *malignus* sit, quique *maligno* eis, et gladio, et vero etiam pulvere, mortem acceleret.

Scistis vero jam, et quare, et quomodo *Regibus* perniciem afferat Abaddon. Jam quare etiam et quomodo Deus illis *salutem* afferat, paucis accipite. Quare, primum, quare Deus *Regibus salutem dat*? Nimirum, quia vices ejus in terris gerunt; quia locum tenent, quia personam sustinent: quia Ministri sunt ejus, ministri primarii^a. In quo commemorata est quædam necessitas Deo, *servandi Illos*, quia nempe Delegati ejus sunt. Certe, qui apud externos Legati sunt Regum; qui hic domi in provincia, Proreges et Præsides: *Regiæ* semper prudentiæ pars habita est, eos tutari, eos modis omnibus a contemptu vindicare. Honor enim Legati, honor mittentis est, et Proregis dedecus redundat in Regem. Vel David noster, cum indigne habiti essent, quos suo loco Regi Ammon gratulatum miserat, læsum se in illis putavit^b: injuriam, quasi sui ipsius propriam, severe vindicavit. Itidem se res habet cum summo Rege, cui scilicet nostri hi vicariam hic operam præbent: Honor Illi suus, nisi salvis Regibus, (Proregibus nempe suis;) Honor Illi suus, integer atque illibatus constare non potest. Vel Honoris sui causa, salutem illis procurabit. *Per Eum enim regnant*^c: *Ab Eo ordinati sunt*^d. Per Illum sunt, quod sunt: Redeunt huc omnia, attinere ad Eum, quodammodo interesse Illius, ut quorum Auctor est, eorum et Fautor sit; et quorum Fautor, ne violentur, eorum quoque Ultor, si violentur. Ratio hæc una est, cur *salutem* det Illis.

Porro et huic addo alteram. Populos salvos vult Deus, nos omnes salvos vult: (Salutis enim bonum, quo communius, eo divinius est.) *Tune ut Cucurbitam tuam salvam velis*, (ait Jonæ Deus) *Ego vero non servem Niniven civitatem magnam, in qua sunt 120,000., qui quidem discrimen nesciunt inter*

^a Rom. xiii. 4, 6.

^b 2 Sam. x. 4. et xii. 31.

^c Prov. viii. 15.

^d Rom. xiii. 2.

dexteram et sinistram^c? *Regibus* jam salutem dat, quo det populis opportune illis, quo, per illos, universis. Nam, inde adeo est, quod Magistratus non modo Deos dixit: *Ego dixi, Dii estis*^f: sed et *Servatores*. Sic enim libro Judicum, quoties de summo Magistratu mentio fit: Deus, inquit, *suscitavit illis servatorem* Othoniel, Gedeon, Jephthe, reliquos^g. Servatores ergo sunt multorum millium: Servatores tot millium, servare consentaneum, decorum, denique Deo dignum. Salutem scilicet illis dare, in quorum salute salus nostra, nostra omnium salus sita est. Locus est insignis apud D. Paulum. *Fiant* (inquit) *Orationes pro omnibus hominibus*^h. Diffusum vero hoc; nimis longum decurrere per omnes. Vultis ergo compendium facere? *Fiant pro Regibus*: Nam si pro Illis, pro omnibus. Illis si bene, bene erit omnibus. Quo in loco, sic pote assurgit Apostolus: Gradus notate: *Pro Regibus* (inquit), quo illi salvi: quo illis salvis, salva pax: in salva pace, notitia Dei: ex notitia Dei, vita honesta et pia: ex vita pia et honesta, salus Mundi. Videtisne? Quasi salutem omnium lapis angularis substruitur *Salus Regum*, et Orationes pro illa.

56

Verum quid ego foris hinc arcesso hæc? cum domi nobis nascantur hic in Psalmo nostro, et quidem multo felicius? *Pro Regum salute* Gratia agenda, Versu hoc; Preces faciendæ, Versu proximo. Quare tandem? Nimirum Versu 12. Quo sic *filiis nostris*, quo *filiabus*: Versu 13. Quo *promptuariis*, quo *gregibus*: Versu 14. Quo *armentis* bene sit: Nec ulla, aut *ruina*, aut *exitus*, aut *clamor in plateis*. Nihil horum fiet, omnia *illa salva* erunt nobis, *Rege salvo*. Numerate vero, Octo sunt, (quas Patres ex verbis Psalmi, *Beatus populus, qui sic*, octo felicitates sæculi, octo terrenas beatitudines dixerunt) omnes ex Regum salute pendentes. Nec modo octo has, sed et, (quæ superest ultima, ac instar omnium est, *Beatus populus, cui Deus Dominus*.) Ipsa quoque, (ut Deus noster sit Dominus, id est, ut Religio salva sit nobis) magna quidem ex parte pendet a Principe. Qui enim certe, in libris Regum, sex Reges Juda successive legerit: Qui, in historia Ecclesiastica quinque Imperatores successive: Qui, domi hic apud nos quatuor Principes successive viderit Religionem alternantes;

^c Jon. iv. 10, 11.
^f Psal. lxxxii. 6.

^g Jud. iii. 9, 15.—
^h 1 Tim. ii. 1—4.

et quomodo Reges, sic populos mutantés in Religione: sentiet operæ pretium esse, ut Salomoni *salus detur*, ne sublato illo, Jeroboam peccare faciat Israelem¹. Quo ergo Gentibus *salutem det, Regibus salutem dat*: Et honoris sui causa; Et vero etiam humani generis causa, Regibus salutem dat. Quare salutem det, notum jam. Quo modo det, id superest. Propero dicere.

Verbum primum *mittendo*, ut servet illos: Sin id parum est; *manum* quoque *exserendo*, ut afferat salutem illis.

Verbo primum *salutis*. Nam, ne quisquam, quam Deus salutem dedit, intervertat Illis, cavit edicto triplici, quo, (quasi vallo triplici) munivit salutem Regiam.

1. *Nolite tangere Unctos meos*^k: Quo cavit contra manus violentiam.

57 2. *Principi populi tui non maledices*^l. Quo cavit contra linguæ virulentiam.

3. *In cogitatione tua Regi ne detrahas*^m. Quo contra mentis quoque ipsius vagam petulantiam.

Et ab his tribus, si satis salvi, salva res esset: abunde satis consultum foret, *saluti Regum*. Ita, triplici hoc *salutari verbo* prospicit, ne *salus* eorum in discrimen veniat.

Sin hæc satis non sunt (nec satis sæpe sunt:) sed disjecto hoc triplici vallo, *filiis alieni*, et consilia coquere, et verba mutire audeant, et vero manum etiam elevare contra Unctos Domini: tum vero, ut est in versu 7°, *mittet manum suam de cælo*, manum suam de cælo mittet, et de medio discrimine eripiet eos. Hoc vero scilicet, opponendo se, tum contra consilia ipsorum, tum contra ipsos.

Contra consilia ipsorum, partim quidem ea detegendo, cum vix dum cocta sunt: partim vero dissipando, etiam tum, cum cocta, condita, etiam tum, cum parata sunt omnia,

Ac detegendis quidem illorum consiliis *parasse* se dicit alibi *lucernam Uncto*ⁿ suo. *Lucernam*, id est scilicet, fidele consilium; et qui ab eo sunt; (ii nempe Regum lucernæ sunt,) quorum est, occulta istorum molimina perscrutari: Sed ubi *lucerna* Regis deficit, ibi *fulgur* Dei incipit. Sic enim versu 6. ubi in *lucerna* lucis satis non est, a se (misso a se de cælo

¹ 1 Reg. xv. 30.

^k Psal. cv. 15.

^l Exod. xxii. 28.

^m Eccles. x. 19.

ⁿ Psal. cxxxii. 18.

fulgure) rem totam patefactam iri. *Lucernam* Regis dico, cum Mardochæus^o rem defert contra Eunuchos proditores: Cum Elisa rem indicat^p de insidiis Regi Israelis structis per Arameum. *Fulgur* vero Dei, cum, ut ait Salomon, *aves cæli portant vocem illorum*^q, (id est) cum miris modis, nec humana ope ulla, res innotescit: *cum ipsi lingua sua impingunt in seipsos*, ut est Psal. lxiv. 8.; id est, cum susurris suis, suis scriptiunculis produnt sese. *Ut obstupescant omnes qui viderint, quia vident manum Dei esse, et quod Tu, Domine, fecisti hoc*^r. Et est certe *mirabilis in Regibus terræ*, in nullo uno magis, quam in mittendo hoc *fulgure suo*, quo occulta sæpe conjuratorum consilia revelantur.

Verum enim, esto: Da, nihil cuiquam subolere, altum undique silentium esse, et celata omnia, dum parata omnia; et jam rem ad triarios rediisse: etiam tum dissipabit ea tamen, et, ut est in versu 5°. *Tanget montes istos, et in fumum abibunt omnes*^s. Creverat jam montis instar Absalom rerum potitus^t. Tanget Absalom, percutiet illi cerebrum spiritu vertiginis, ut, quod unum, e re sua maxime futurum erat consilium, id rejiciat: Ita momento dissipavit omnia. Creverat itidem in montem Adonias^u. Tanget Adoniam, percutiet illi cor terrore Panico, ut jam, cum pœne confecta res esset, progredi, movere se non auderet: ita abeunt in fumos omnia. *Fiunt omnes* (etiam cum manu jam rem tenent) *instar parietis inclinati aut maceræ divulsæ*^x; vel sponte sua corruunt, vel levi impulsu prosternuntur, tanguntur, abeunt in fumos, evanescent.

Atque ita, contra conjurationes ipsorum exserit se Deus, ostenditque se *Regibus salutem* asserere: sed et idem ipsum ostendit, contra Conjuratos ipsos: *Nervum scilicet suum collimando contra facies ipsorum*^y, ut est Psal. xxi., et quod hic (vers. 5.), *Sagittis suis configendo ipsos*^z: ut, quorum homines pessimos exitus intuentur, eorum pessima facta perhorrescant. Recte rem totam complexus est Moses, tum cum omnium primus Core contraveniret ei. In hoc (inquit) scietis; Magistratus a Deo esse, illorum salutem Deo curæ esse: *Si*

^o Esth. ii. 22.

^p 2 Reg. vi. 9.

^q Eccles. x. 19.

^r Psal. cix. 29.

^s [Psal. cxliv. 5.]

^t 2 Sam. xvii. 14.

^u 1 Reg. i. 49.

^x Psal. lxvii. 3.

^y Psal. xxi. 12.

^z [Psal. cxliv. 6.]

*consueta hominum morte intereant hi, et visitaverit eos plaga, qua et ceteri visitari solent^a: revocate rem in dubium, an scilicet Ipse sit: Sin novam rem fecerit Deus, eosque ad unum omnes protraxerit ad poenam, ad tristes exitus, omnes: Si subsequatur eos, a tergo ultio divina, nec sinat eos, in pace, morte, vel matura, vel sicca, deduci ad sepulcrum; in hoc scietis plane, quod Dominus ipse est, qui salutem dat Regibus. Quia manus Domini egressa est contra eos. Et quidem ita se res habet: Nam qui vallum illud triplex (de quo modo mihi mentio) disjicere ausi, quid illis factum est? Sheba quid factum, qui manum levare ausus, et tuba clangere contra Davidem? Caput ejus missum est per murum^b. Quid vero Shemei^c, qui ausus aperire os, et maledicere Christo Domini? Cani ejus cum sanguine demissi sunt ad inferos^d. Quid porro Eunuchis illis, qui tantum versabant animo, quo manus in Regem mitterent? Appensi sunt in patibulo^e. Et quid adhuc dicam? Deficeret me tempus enarrantem de Baana, et Rechab^f: de Absalom et Achitophel^g: de Adonia et Joab^h: de Zimriⁱ et Josabad^j: de reliquis, qui omnes Regum suorum perniciem moliti sunt, qui omnes inhonesta morte perierunt, et abierunt ad locum suum: quorum omnium, hæc una quasi vox est; *Nostrum exemplo, quam Deus Regibus salutem dat, nemo illis mortalium auferre audeat.* Cornu salutis suæ Deum dixit David^k: recte dixit. De cornu enim, (de ima ejus et cava parte) fuso oleo, unxit eum Deus^l. Eodemque cornu (acuminato scilicet ejus fastigio) ventilavit hostes ejus Deus, et protrivit universos. Ita, parte altera, *Regem fecit: altera, salutem dedit.* Vere Cornu salutis Uncto suo.*

Ne vero vos longius habeam in *Thesi*, vidistis (opinor) jam, et quare justum sit apud Deum, Regibus salutem dare: 1. Est enim qui tollat, Malignus. 2. Reges Dei loco sunt. 3. Honor ejus agitur in eorum salute. 4. In eorum salute salus vertitur multarum gentium. Vidistis etiam, et quo modo hanc rem agit; dicto, factoque: 1. Fulgure suo revelat: 2. Tactu in fumos solvit consilia ipsorum: 3. Sagittis trans-

^a Numb. xvi. 28—30.

^b 2 Sam. xx. 1, 22.

^c 2 Sam. xvi. 7.

^d 1 Reg. ii. 9.

^e Esth. ii. 21, 23.

^f 2 Sam. iv. [12.]

^g [2 Sam.] xvii. [23.] xviii. [15.]

^h 1 Reg. ii. [26. 34.]

ⁱ [1 Reg.] xvi. [18.]

^j 2 Reg. xii. [21.]

^k Psal. xviii. 1.

^l 1 Sam. xvi. 13.

figit Consultores ipsos. Atque ita, *Regibus salutem* operatur in medio terræ^m.

Decursa jam *Thesi*, demitto me ad *Hypothesin*. *Ipse est qui eruit Davidem servum suum, &c.* Inde autem principium sumo. *Servator omnium hominum Deus, maxime autem fidelium*: D. Pauli est, 1 Tim. iv. 10. Addo ego, *Servator Regum omnium: maxime autem fidelium*. Utrobique enim ratio par. Sic colligo. Si super Reges excubet Divina providentia, Reges indefinite, Reges in genere: Quid super Reges, et fideles ipsos, et fidelium Rectores? Si in Regibus terræ mirabilis, quid in Regibus, Ecclesiæ et *filiis et nutritiis*ⁿ? Si in Assuero Ethnico, quid in Davide Religioso et pio Principe? Nam (quod scite de eo dixit filius Sirach :) *Sicut adeps separatus est a carne victimæ; ita David de Regibus Terræ*^o: ut quod Reges sunt inter homines, id David inter Reges. Quid ergo factururus Illi Deus? quid iis factururus, qui similes Illi, *fideles, ut David, in omni domo ejus*^p? Enimvero, quæ aliis in Regibus singula, ea in Davide, hic, conjuncta reperias. *Rex* (scilicet) et *Servus Dei*: Quare, et quia *Rex, salutem dabit*, et quia *Servus, eruet a gladio maligno*. Quod *Rex*, commune habet cum reliquis Gentium Regibus, quibus cur ita prospiciat Deus, causa nulla, nisi tantum quia Reges. Quod *Servus*, peculiare hoc Illi, præ reliquis.

Ac servos quidem suos servabit Deus, cujusvis vel infimæ conditionis, omnes: Reges vero servos, super omnes, Et quia, ut *Reges, per ipsum regunt*^q, et quia, ut *Servi, per ipsum reguntur*. *Domine, salvum fac Regem*: Petitio est, Psal. xx. 9. *Salvum fac Servum tuum, Deus*, Petitio, Psal. lxxxvi. 2.; petitio una, et non una: una, in Davide; non una, in omnibus; Non enim omnes servi. Imo vero, omnes *Servi* ejus, omnes Reges terræ. Et quidem sic est, omnes sunt. Omnes enim, etsi ignari, etsi inviti, omnes tamen faciunt voluntatem Ejus. Omnes sunt, sed (quod nostri propositi est) non omnes se agnoscunt, non omnes se gerunt ut *servos*. *Servus* Ejus Nabuchodonozor. Sic enim per Jeremiam Deus: *Ecce, dedi Nabuchodonozor servo meo omnia Regna hæc*^r: At hoc ille tamen non agnovit: Non agnovit, vel se servum, vel illum Dominum. Sic enim ad tres pueros, *Videamus, quis vos Deus*

^m [Ps. lxxiv. 12.]

ⁿ [Es. xlix. 23.]

^o Ecclus. xlvi. 2.

^p [Conf. Heb. iii. 2.]

^q Prov. viii. 15.

^r Jer. xxvii. 6.

eripiet de manu mea^a. Neque vero Pharao hoc agnovit. *Quis est Dominus? Dominum non novi, et Israel non dimittam*^t. Non ita David noster, non certe. Ille vero agnoscit se servum: Audite ipsum de seipso. Psal. cxvi. 16. *Ecce Domine, quia ego servus tuus; ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ.* Nec verbo hoc, et lingua tantum, sed et opere, et veritate: Non (ut illi,) faciens, nec sciens, nec volens, sed *quærens, et faciens omnem voluntatem Ejus.* Tam sollicitus de re Domini, ut *non ascenderet in lectum, non somnum oculis caperet, priusquam locum invenisset, quo arcam Domini reduceret*^u; In eaque reducenda, sic inter *servos* Dei accinctus Ephod lineo, sic (inquam) se gessit, ut uxori suæ nimium *servus* videretur^x. Sed ille, nunquam satis humilis coram Domino suo, nunquam satis sollicitus de voluntate Ejus. Vere *Servus* David: *humilis*, ut *servus: fidelis*, ut *servus: servus secundum cor ejus*^y. Recte ergo, et ad rem, in Versu dicitur, Davidem *servum suum.* Proin, sic de illo Deus *servo suo*, Psalm. lxxxix. 21. *Manus mea auxiliabitur ei, et brachium meum confirmabit illum: nihil proficiet inimicus in eo: filius iniquitatis non apponet nocere ei; id est, (uno verbo) Eruiam eum.*

61

Et quod verbo dixit, opere complevit. Proin, sæpe illum Deus, et a multis (non dico, periculis, lata nimis vox illa ad præsens institutum) telis dico, (quod magis appositum) a telis eruit, acutis, districtis, contortis in perniciem ejus. Eruit a framea Goliæ^z: Eruit a jaculo Saulis^a: et (quod huic loco proprium) *eruit et a gladio.*

A *gladio* autem, non quovis cujusvis, communi et promiscuo; quin, (uti Versus habet) *a gladio maligno.* Ecquis vero *gladius malignus? malignus*, dico, malus forte, forte maleficus: at vero *malignum gladium*, nimis violentum est dicere. Certe, *gladii* quidem culpa nulla, nulla in ferro *malignitas*: tota in illo est, illiusque animo malevolentia suffuso, cujus lateri appendet. Namque alio sensu, nullus est *gladius malignus.*

Et quis ille tandem *malignus* igitur? Profecto, non qui ex professo, et aperta fronte maleficus, vel malevolus; non, qui hostis instar, hoc ipsum præ se ferens: qui latenter, et in

^a Dan. iii. 15.^t Exod. v. 2.^u Psal. cxxxii. 2, 3.^x 2 Sam. vi. 20.^y 1 Sam. xiii. 14.^z 1 Sam. xvii. 18.^a [1 Sam. xviii. 11.]

occulto malevolus, is *malignus* est. Cui sub fronte blanda, suppurata mens: sub fucato vultu, cadaverosum cor: cujus (ut illum pingit scite Salomon) *submissa vox, sed septem nequitiae in corde ejus*^b, ille demum *malignus*, illiusque *gladius* (utpote *maligni*) *malignus*, id est, Domini similis est.

Quos modo tetigi *Locustas, maligni* sunt: *vultus* illis *multi-ebriis*, at *Scorpionis cauda* a tergo^c: Quos modo nominavi *filios alienos, maligni* sunt: quibus os vanum: sed enim mucro gladii non vanus (ut videmus), neque vanum, sed verum, adeoque *malignum*, vulnus inferens.

62

Etiamne vero? Nunquid Davidi tales, qui Illi clam male vellent? *Rex* adeo bonus, *Servus* Dei tam fidelis, fierine potuit, ut non effugerit *malignos* tamen? Fieri certe potuit, et factum est. Habuit et David, quibus David non satisfacit: Habuit et David *malignos* suos, et illi *gladios* suos; et ab illis, et ab illorum *gladiis*, plurimum illi periculi. Nondum *Rex* Doegum^d habuit, et viros Keila^e: Jam *Rex* habuit She-meium^f, et Shebam^g; habuit *hominem* suum *unanimem, Ducem suum, et intimum suum*^h Achitophel: habuit *Absalom filium suum, filium suum Absalom*ⁱ: habuit alios, et quidem multos; multis enim in Psalmis de hujus furfuris (non enim farinae) hominibus conquerentem audias. Etiam vel in hoc nostro, bis de quibusdam queritur, ortu quidem indigenis, affectu autem alienigenis, fucatis scilicet subditis, quorum *nec in ore, nec in dextera, fides*^k ulla: Tales habuit et David, tales vel qui Davidi par (si modo est quisquam par) tales tamen habiturus est. Et ab his, scilicet, semel ad Versum octavum, nec semel ibi tantum, sed et iterum ad undecimum, id est, iterum iterumque petit *erui*. Norat enim, hic *gladius* quam noxius, ut *gladius* hosticus præ eo quidem benignus sit. Non enim *gladius* belli, *gladius* hic; non Goliæ, aut Philistæorum, qui aperte invadunt, quos (proinde) videns declinare poterat: *Gladius* hic, *gladius* proditorius; *Gladius* Joab, *gladius* hic; qui amice gratulatus Abnero^l, arcte complexus Amasam^m, utrumque percussit in inguine, idque sic, tam scilicet *maligne, ut secundum vulnus non apponeret*: fluxerunt enim, unico illo,

^b Prov. xxvi. 25.

^c [Apoc. ix. 8. 10.]

^d 1 Sam. xxi. [7.]

^e [Ibid.] xxiii. [12.]

^f 2 Sam. xvii. [leg. xvi. 5 seq.]

^g [Ibid.] xx. [1.]

^h Psal. lv. 14.

ⁱ 2 Sam. xviii. [33.]

^k [Psal. cxliv. 8. 11.]

^l [2 Sam. iii. 27.]

^m [Ibid. xx. 10.]

utrisque illis viscera in terram. *Gladius* Joab, *gladius malignus*; in illo noxa.

63 Jam (quo sciant omnes, quam bonus in Davidem Deus) *eruit* eum Deus a *gladio* hoc; Eum dico: sunt enim quos, sunt inter *Reges*, quos *non eruit*; sunt inter *Reges*, quos obruit, quos *malignus* hic *gladius* obruit; quibus scilicet clypeum suum salutis non prætendit Deus. Ishboshethum obruit a meridie, *super strato suo dormientem*^a. Elam obruit, in ædibus Atriensis sui perpotantem^o; Joashum obruit in tumultu populari trepidantem^p. Gedaliam obruit cum maligno percussore suo Ismaele intrepide convivantem^q. Hos omnes obruit hic *gladius*. Nempe, illos Deus *non eruit*. At Davidem *eruit*, *eruit* illum Deus (quisquis fuit ille *malignus*) a *gladio* ejus. Quodque illum eruerit, Deo Versum hunc, tanquam canticum suum *σωνήριον*, modulatus est. Atque hæc de Hypothesi, de Davide scilicet.

Venio jam ad nos.

ENIMVERO, ut Davidem olim, *servum suum*: sic Jacobum nuper, *servum suum Deus eruit*; utrumque *eruit*, utrumque *de gladio maligno*: vere ut de utroque enuntiarum Versus iste, vere ut cantari possit: et hoc die, hoc anno; et hoc die, in annos singulos.

Sextus enim jam annus agitur, cum die hoc, (hoc ipso die) filii *maligni* insidiati sunt ei: filii *alieni mentiti sunt ei*^r. Allexerant eum, domum, ad se; exceperant hospitio blande admodum, polliciti insuper (nescio quid arcani), vane et mendaciter omnia; atque ita tandem, nullius mali sibi conscium, ac proin nihil mali suspicantem, perduxerant quo volebant, ad locum scilicet in ipsis ædium penetralibus, ubi *malignus* ille *gladius*. Ibi illum, contra jus hospitii, hospitem, contra jus longe majus, subditi *Regem* adorti sunt: remotis consciis, ocllusis ostiis, solum, inermem, præsidio omni sub-sidioque nudatum adorti sunt. Aderant enim tum *filiis alieni*, qui *gladium* educerent, aberant filii genuini, qui clypeum, et

^a 2 Sam. iv. 5.

^o 1 Reg. [x]vi. 9.

^p 2 Chron. xxiv. 25.

^q Jerem. xli. 2.

^r Ps. xviii. [45.] 46.

(si ita opus) corpus opponerent: Aberant omnes. Quid hic, nisi certa mors? Horret certe meminisse animus, quam prope adactus *gladius* ille, ut frigidum senserit mucronis ferrum, admotum tum, atque adeo impactum sacro illi pectori. Quid (inquam) nisi certa mors, *gladio* tam prope adacto? Ibi illum Deus, Deus *qui salutem dat Regibus, Regibus servis suis*, ibi Illum Deus *Regem servum suum*, in medio discrimine, in ipsis mortis faucibus, e medio discrimine, ex ipsis mortis faucibus asseruit, eruitque; Deus *ipse* (inquam) *illum eruit*.

64

Incusso primum terrore, armato illi, qui ad hoc tantum scelus accinctus, instructus, destinatus fuerat, ut tentare quicquam, nec ausus, nec posset. Dein, ipsi illi armato, repente mente ita mutata, ut hic qui destinatus, illius qui destinarat (cum ille hoc scelus facere vellet) manu sua, ne faceret, manum detineret. Dein Regi præsentem animum, et vires, roburque sufficiendo, ad feralem illam palæstram; ut *non prevaleret ei, ut non proficeret in eo quicquam inimicus*^{*}. Demum, miris modis, per ignotas vias, imperitos loci, ignaros viæ, recta tamen ducendo, et dirigendo viros illos, qui clamore Regis acciti, accelerabant undique, in ejus auxilium, (viros, ob hoc tam felix et fidele ministerium, sempiterna memoria dignos:) denique asserendo eum, tum, a primo hoc; tum ab illo altero, alterius fratris *gladio*, magis adhuc *maligne maligno*; et sic asserendo, ut *gladius eorum intraret in cor ipsorum*[†], et malignitas ipsorum ipsis in verticem converteretur[‡]: *Rege salvo, salute Regi data, cœlitus data*, (si est unquam salus cœlitus ulli data) ac si de cœlo misisset manum Deus, et opem ei tulisset[¶]: una, *eruens* Illum; una, obruens malignos illos gladiatores, et suo sibi jugulans gladio maligno. Profecto, non humanæ opis hoc; non ab homine. *A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris*[×]; in oculis omnium: et est memorabile in auribus nostris; in auribus omnium; deque eo, nulla posteritas, nulla sæculorum series conticescet.

Sed et hoc parum visum est Deo[‡]; nisi exin sæpe, et vero nuperrime: (nec enim dum annus est) e pari illum, imo,

^{*} Ps. lxxxix. 22.

[†] Ps. xxxvii. 15.

[‡] Ps. vii. 17.

[¶] [Ps. cxliv.] Vers. 7.

[×] [Ps. cxviii. 23.]

[‡] 2 Sam. vii. 19.

65 e majore, e longe majore, non quidem *gladii*, sed *pulveris maligni* discrimine liberaret: Facinore, tam tetro, tam fœdo, tam diro, et diris omnibus devovendo; ut, superet pœne fidem nostram, qui tamen ipsi vidimus: Posteritas quidem certe (credo) vix fidem adhibebit, fuisse unquam in specie humana tales, ex infima usque abyssu, *locustas*, qui tam infanda cogitarent. Pro magnitudine periculi, erit et gratiarum modus. Ac potuit quidem nuperum illud memoriam excutere nobis hujus hodierni. Absit vero. Sic enim, (ut initio dixi) nova celebrentur, ut vetera quoque renoventur. Erit et illi Canticum suum in tempore suo. Jam nominasse sat erit.

Non pecco jam diutius in patientiam vestram: Absolve paucis, quod superest.

ERGO, ut illi, tum, pro Rege suo Canticum hoc; itidem, et nos, jam, pro nostro: nec est enim tam salus saluti similis; quam illorum, et nostra. Neque vero etiam usquam est, unde nobis exemplum sumere liceat, quid nobis jam facto opus; quam, si modum, methodumque imitemur Psalmi hujus, (neque vero longe abeo) hujus in Psalmo loci, qui jam nobis præ manibus est. Duo facit David, (quod eleganter inprimis dicunt Hebræi:) miscet *Tehilla*^a, et *Tephilla*^a: (id est) *vota cum gratis; preces cum cantico*. Simul ut Hymnum cecinit, uno mox eodemque spiritu vota facit. Præcedente enim Versu parturivit canticum, chordas suas concinnavit, plectrum adhibuit, cecinit sic, ut audivistis: *Ipse est, qui dat salutem Regibus: Ipse est, qui eruit Davidem servum suum de gladio maligno*. Ecce vero statim, (Versu scilicet subsequente,) deponit de manu barbiton, demittit se ad genua, ad preces se confert: et dictat inibi Orationem, sibi et nobis, in hæc verba: *Serva me, et libera me, de manu filiorum alienorum, quorum os loquitur vanitatem, et dextera eorum dextera falsitatis*^b. Optime isthuc in se, atque in populum suum consuluit, dum hæc ita miscet: Et nos factum imitemur. Ac, primum, ut ratio postulat officii nostri, celebremus hunc *Servatorem Regum*, Assertorem *Servi sui*, *Regis nostri*: celebremus eum, Cantico novo, cantu, chordis, tibiis, tonis; quos, vel habet, vel capere potest spiritus, vox, mens,

^a תהלה^a תפילה^b [Ps. cxliv. 11.]

manus nostra, optimis atque aptissimis. Quicquid enim habemus optimum, aptum beneficio huic; Deo aptum, propter hoc. Imo, omnia nostra, vel optima, infra beneficium hoc, infra meritum Illi, propter hoc. Sed tentemus tamen, ut possumus, modulari aliquid. In eoque *omnia quæ intra nos sunt, omnia ossa nostra*^c, confiteantur Tibi, Domine, *Tuam esse Salutem, Te illam dare, Te illam Regibus dare, Te illam Regi nostro dedisse*: et in illo, nobis omnibus, Tribus jam in uno Regnis, uni in Tribus. *Et jam, quid possumus addere, ut loquamur ad te? Tu enim scis servos tuos*^d, Domine, utcunque animi sensa minus digne exprimentes, tamen, intus in animo intimisque sensibus, æternum Tibi devinctos, de *salute Regis* hac.

Verum enim, quia eruisse Illum semel satis non est, non bis, terve, non septies, (quam longa enim Illi vita, tam longum discrimen hoc a *malignis*,) quia, non omnes *filiis alieni* in terra aliena; aliqui hic in nostra, et apud nos: quia filii Belial nondum omnes mortui; saltem, Pater eorum Belial mortuus non est: quin vivit etiam, etiam machinatur malignas suas machinationes, non minus jam, quam Davidis sæculo; non minus quam ullo a Davide sæculo, usque diem hunc: non minus? imo vero, et magis, *quia modicum tempus habet*^e: Nos quoque ad exemplum Psalmi nostri, ne nimium diu immoremur in Cantico; quin suspensis paulisper, quin depositis ad tempus barbitis; etiam et nos supplices simus, et admisceamus preces nostras; etiam et nos, exemplo illius, vota publica nuncupemus. Non alia, quam hic, quam alii in Psalmis ille ipse nuncupat. Hic: *Serva illum: etiam erue illum a filiis alienis; ab ore, dextera, gladio, illorum maligno*. Ex aliis vero: *etiam, Domine, salvum fac adhuc, etiam, Domine, prosperare adhuc*^f. *Manda, Deus, virtuti tue; confirma opus hoc bonum, quod operatus es in nobis*^g. *Mirifica misericordias tuas*^h: *magnifica salutes erga Regem tuum*ⁱ: *Præcipe omnimodam salutem Jacobo*^k. Ipse es, qui salutem dedisti: Ipse es, qui eruisti: *Idem ipse semper esto, qui es*^l: semper erue, semper serva Illum, semper serva nobis hæc bona.

^c Ps. ciii. 1; xxxv. 10.

^d 2 Sam. vii. 20.

^e Apoc. xii. 12.

^f Ps. cxviii. 25.

^g Ps. lxviii. 28.

^h Ps. xvii. 7.

ⁱ Ps. xviii. 51.

^k Ps. xlv. 5.

^l Ps. cii. 27.

67 De illis vero qui supersunt, (supersunt enim, male metuo) *filiis alienis*, quid aliud precemur, quam quod Cushi, apud Davidem quoque, et eum erutum tum quoque a gladio *fili*, et sui, et *alieni* Absalom: *Inimici Domini mei Regis, et omnes qui consurgunt adversus eum, in malum, fiant^m sicut fratres illi, fratres in malo, fratres maligni. Sic pereant inimici tui, (inimici Uncti tui) Domine: Qui vero Te, qui illum diligunt, fiant sicut Sol cum oritur in virtute suaⁿ*. Quo sic nos, sic semen nostrum, qui sub auspiciis Regni Illius octo illas (in Psalmo hoc) terrenas beatitudines, octo felicitates sæculi, consequuti sumus, etiam nonam quoque illam (instar reliquarum omnium) castæ Religionis; diu iisdem, et multos annos sub Illo salvo, sospite, superstite perfruamur: (id quod quadriennio jam fecimus.) Quotannis vota nostra solventes, die hoc, de die hoc, de *salute* hoc die *data*: Intercalantes semper Versum hunc; initio, medio, fine: *Ipse est, qui salutem dat Regibus: Ipse est, qui eruit Jacobum, servum suum, de gladio maligno. Ipsi honor, laus, gloria, gratiarum actio, in sæcula sæculorum. Amen.*

^m 2 Sam. xviii. 32.ⁿ Jud. v. 31.

FINIS.

C O N C I O
LATINE HABITA,

CORAM REGIA MAIESTATE,

XIII° Aprilis, A.D. MDCXIII.

in Aula Grenvici;

Quo tempore, cum Leētissima Sua Conjuge, disces-

furus jam erat Gener Regis, Serenissimus

Potentissimusque Princeps FRIDERICVS

COMES PALATINVS

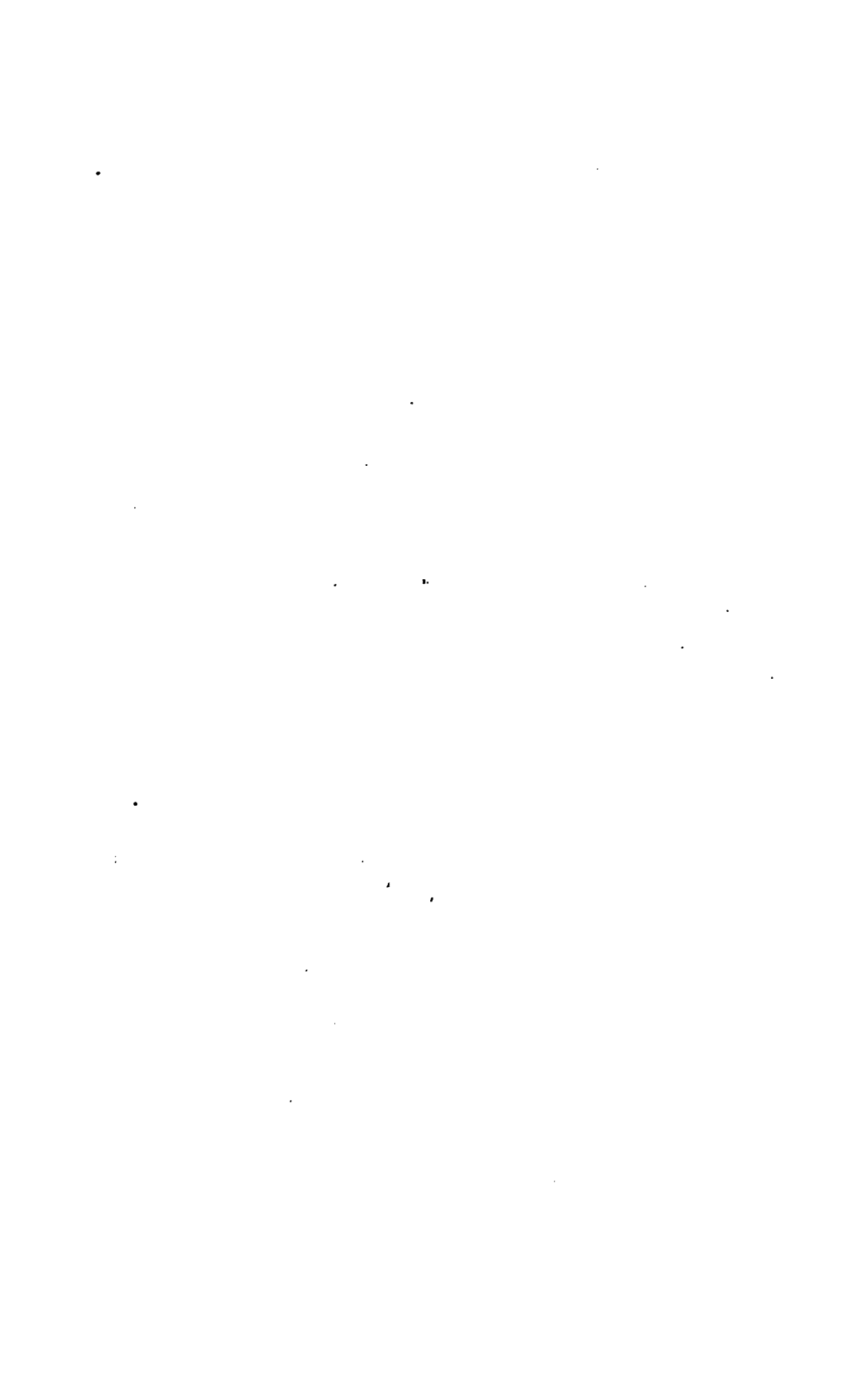
ad RHENVM.

LONDINI,

Excudebat *Felix Kyngston* pro R. B.

& *Andræa Hebb.* 1629.

*Et gaudebit Sponsus super Sponsam, et gaudebit super te
Deus tuus.*

SIC lego. Quod si aliter quis legat, (aliter enim verti scio, *Sicut gaudebit Sponsus, sic gaudebit Deus*^a) frustra se esse sciat. *Sicut* enim illud, et *Sic*, in origine nusquam comparent: plane ibi non habentur: Additio sunt hæc Interpretum. Verba sic habent, ut retuli; nec plura sunt in fonte nec pauciora: Sicque ea vertit vetus Interpres, fidus in eo satis atque religiosus.

Scripturæ vox *gaudium* sonat: Nec vox alia diu jam audita est in terra nostra. Mensis enim jam tertius agitur, cum lætitiæ indulgemus omnes, atque id Christo indulgente, quanto scilicet tempore *nobiscum Sponsus est*^b. Atqui jam reditum maturat ad suos: Superest, ut quem venientem exceperimus cum gaudio, manentem complexi sumus, redeuntem etiam, cum gaudii, et si qua sunt fausti ominis, votis dimittamus.

Etsi autem jam ante (cum lætitiæ litavimus) lætitiâ hanc nostram *Sponsus ipse*, tum de sponsi amicis qui adsunt, etiam qui idioma nostrum non callent, ex vultu tamen atque oculis cujusque nostrum, ex toties jam structis epulis, ex ludis et larvis, et si qua sunt ejus generis luculenta gaudii testimonia, intelligunt, opinor, sic satis: unum abesse modo visum est (quod in abitum usque asservari Rex magnus voluit) ut publice testatam et pro concione lætitiâ hanc audiant: audiant autem (quod nondum factum) sermone, quem pariter nobiscum capiunt. Ea mihi jam cura incumbit, cui nihil magis in votis, quam ut *gaudii* hujus quoque modo adjutor sim.

Sonet ergo per me novissimum gaudii, novissima vox ista in auribus ipsorum. Intelligant (ex lingua autem id, quam intelligunt) nec dum defervisse lætitiâ nostram, nec tri-

^a [Ut in Vers. LXX. interp.]

^b Mat. ix. 15.

mestre dimetiendam. Sciant etiam oram jam solventes, quam Connubio huic, ultimo quasi spiritu, læta omnia cupiamus. Sciant autem ex hoc Versu bene ominatis Prophetæ verbis : Cujus nos hodie in vota succedimus, atque in eadem verba vovemus, *Et gaudebit*, &c. vel, *Et gaudeat*, &c.

Gaudebit enim hic legendum, an *gaudeat*, haud facile dictu. Ideo autem haud facile, quod Hebræis, cum desit *Optandi modus*, fit, ut, quicquid optant, id fere per futurum tempus efferant. Sæpe, ut minus liqueat, idne velit dicere Propheta, *Utinam hoc ita sit* ; quod est votum optantis : An vero, *Hoc pro certo sic erit* ; quod est vaticinium divinantis.

Verum enim litem hanc in proclivi nobis componere. Vota enim nemo facit, nisi auspicato : vellet vates esse, quisquis vovet. Parum ergo hic interest : Ita legi potest, *Et gaudeat Sponsus*, et erit votum. Potest et ita : *Et Gaudebit Sponsus* ; Et quod fuit votum, fiet vaticinium. Ac esto quidem jam nobis *votum* hoc bene ominantium ; *Gaudeat* : vertat in *vaticinium Deus* vere prophetantium ; *Gaudebit*. De quo bona spes est. Nam qui præit nobis votum hoc (Esaias), Propheta est. Ex ore Prophetæ cum sit, utrumque erit, simul *votum*, simul *vaticinium*. Ita vero sit, Deum veneramur omnes : Et quem vocamus in vota Deum, Idem vota bonos ducat in exitus^c.

73 Genium vidistis Scripturæ hujus : jam et partes cognoscite. *Gaudebit*, votum unum, vox una ; Sed enim bis repetita (*Gaudebit Sponsus*, *Gaudebit Deus*) geminum nobis dat gaudium, duos quasi uno de fonte rivulos. Seu (quod malo) non rivulos duos : prior enim rivulus modo ; posterior, fons. *Gaudebit Sponsus* ; Esto hic rivulus : *Gaudebit Deus*, fons esto. Arescet cito prior ille, nisi de hoc quasi fonte derivetur. Ita convenit. Hilaritatis nostræ omnis rivulus de fonte ducendus pietatis.

Jam in priore illo *Sponsus* subjectum est ; *Sponsa*, objectum gaudii. Sponsi enim gaudium omne in Sponsam fertur, *Gaudebit Sponsus super Sponsam*. Dei autem posterior, *in Te* : *Gaudebit super te*. Te ? quam ? Circumferte vero ad præcedentia oculos ; etiam ad sequentia. Nulla ibi usquam, nisi de Sione mentio. Te, Sion igitur, Te, popule, Te *Sponsa* Dei. Dicam enim quod res est : utrobique hic *Sponsus* est

^c [Cf. Hor. Carm. IV. 8. 34.]

et *Sponsa*: Duo sponsalia; *Mysterium* idem, quod apud Apostolum: *Dico autem in Deo* hic et *Sione*, ut ille in Christo ibi et *Ecclesia*^d.

Videndum jam, ne incurrant sponsalia nostra in posteriora hæc. Imo id volui dicere, ut concurrant. Ubi enim non concurrunt; ubi Sionem non respiciunt sponsalia; quantumlibet hic in terris effusum, nullum plane de illis in cælo gaudium. Ubi vero redundat ex illis lætitia in Sionem, cujus de gaudio gaudium in cælo semper, eæ demum faustæ sunt atque auspicate nuptiæ. De quibus non modo amici Sponsi de terra hinc, sed et Palatinatus ille superior, et quæ de sursum est Anglia quasi Angelorum, de quibus Deus Ipse, atque cælum, cœlique tota Curia, lætitiis omnibus læti sunt.

Ejusmodi et esse et fore speramus hæc nostra, præstante id Deo Opt. Max°, qui velit jubeat geminum hoc gaudium rivuli et fontis in illa derivari: Et *Sponsi* gaudium suo et *Sionis* gaudio coronari: ut et *Sponsus* de *Sponsa*, et *Sion* atque *Deus* de utroque: inter se illi, nos cum illis, omnes denique in Deo, atque cum Deo, gaudeamus.

Partes vidistis periochæ hujus. Eas ego sic exequar: 1. Dicam de *voto* ipso, votique natura primo, *Gaudebit*. 2. Tum de voto, quoad *Sponsum*, seu ad ipsum relato. Quoad *Sponsum*, primo in se, sui que per se solum ratione habita, *Gaudebit Sponsus*. Quoad *Sponsum* iterum ratione *Sponsæ*, *Gaudebit et Sponsus super Sponsam*. Atque hæc de rivulo.

Post et fontem ipsum petemus Deum. Acturi de Deo, 74
Ejusque, et ad nuptias, et ad *gaudium*, interventu necessario. Tum de *Sponsalibus* cum *Sione*, deque *Ilius* inde gaudio. Postremo de utroque hoc gaudio (*Sponsi* atque *Dei*) feliciter consociando, et quasi desponsando inter se. Sic fient nobis *Sponsalia* terna: 1. *Sponsi* cum *Sponsa*; 2. *Dei* cum *Sione*. 3. *Sponsi* atque *Sponsæ*, cum *Deo* et *Sione*: quod ex tribus his resultat gaudium, in unum quasi gaudium aggregando.

Quæ ego dum singula complector, ut quem ad finem a Deo destinatus est Ejus sermo, eum in nobis finem sortiatur hoc tempore, totaque hæc actio nostra cum fructu sit, invitemus huc precibus nostris Spiritum Sanctum, invocato in illum finem per Filium Patre. Ac ne in precibus nostris immemores simus ipsius, quæ

^d [Eph. v. 32.]

ipsa nostri nunquam immemor est in suis, intercedamus apud Clementissimum Patrem pro Ecclesia Ejus Catholica hic in terris militante; Catholica, non Romana, sed Œcumenica, nempe, quam longe lateque patet terrarum Orbis, longe lateque disseminata. Conservet ei Deus recuperatam diu jam ex densissimis errorum tenebris veritatem suam: Restituat ei Deus, cum id Ei visum fuerit, amissam jam pene per Christiani Orbis dissidia Unitatem suam.

Ac, quæ pars in ea votis nostris indiget vel maxime, eam præter supraque cæteras, Deo, nec sine gemitu, commendemus. Fratres nostros dico, quocumque crucis genere, quacumque de causa pressos et afflictos. Precemur eis tentationum suarum felicem exitum; ac interim, dum exitus in incerto est, patientiam quanta sat erit, ad cruces suas leniter, ut decet, constanterque perferendas.

Pro Ecclesiæ parte pace florente: Nominatim pro Ecclesiis, quæque in Britannia Magna et Hibernia, quæque in Palatinatu utroque sunt. Ac, quo nos vocat imprimis officii nostri ratio, pro serenissimo Potentissimoque Principe, Jacobo Dei Gratia, M. Britanniae, Franciæ, et Hiberniæ Rege, Fidei defensore, perque ditiones suas Statuum omnium atque Ordinum, quique Ecclesiastici sunt, quique Politici, Gubernatore summo. Vitam ei longam, multos annos precemur, utque diu superstes Regnum Christi magis indies magisque propagandum curet, propagatum videat atque gaudeat.

75 *Pro præstantissima Regina Anna: Pro spe surgentis Nobilissimi Principis Caroli: Pro Sponso, Sponsaque; Sponso, illustrissimo Principe S.R. Imperii Electore, Friderico Palatino ad Rhenum; Sponsa, lectissima Domina Elizabetha unica Regis, unica nostra.*

Pro Regni Proceribus, Summis viris, iis præsertim qui Regiæ Majestati a sanctiore consilio sunt.

Pro nostro hoc Ordine, proque Clero et Populo universo.

Hoc autem primis ultimisque precibus a Deo summopere contendamus, ut bonus felixque adsit recenti Conjugio. Ante omnia, ut Sion inde gaudeat, cujus semper se gaudio miscet Deus: quo sic benedicat eis ex Sion Deus, ut (quæ clausula est Hymni nuptialis) videant filios filiorum suorum, et, quam omnes suspiramus, pacem super Israel^e.

• [Ps. cxxviii. 7.]

Pro hisce omnibus, supplices offeramus Christo Intercessori nostro suam Ipsius Orationem, Patri suo nostris nominibus offerendam, quo Ille nobis hæc, tum alia præter hæc, quæcunque cuique nostrum expedire noverit, quam clementissime benignissimeque largiatur. Pater noster, &c.

I. *Et gaudebit.* Caput voti, *gaudium.* Et quidem cum fausta omnia cuiquam optare cupimus, quid aliud optemus quam *gaudere*? Majus enim meliusve nihil est, quod possit optari. Dixit Ambrosius: *Omne malum abdidit, omne bonum uno verbo dixit*, qui *gaudium dixit.* Scite id autem et vere. Primum enim procul esse oportet omne *malum*, ut adsit *gaudium.* Nam si *morbis* molestus est corporis, si *ægritudo* animi, si vel *metus*, vel *ira*, vel *res adversæ*, exclusiva *gaudii* sunt omnia hæc. Unum horum quodvis si adsit, non licet usurpare vocem hanc, *Et gaudebit.*

De voto
votique
natura.

Etsi autem nimium boni est, cui nihil est *mali*^f; tamen, nec si nihil est mali, satis id, ut *gaudeat* quis. Satis id quidem ad *indolentiam*: ad *gaudium*, non satis. Etiam *bona* adesse opus est. Nec ista minorum gentium, quæ satis (forte) ad *gaudiolum*; at non ad *gaudium*, nisi tanta sint, ut exsistat inde animi elatio quædam placida atque constans, quam *gaudium* dicimus. En igitur malorum omnium exsors sit oportet et impos, bonorum autem compos, cui *gaudium* vovemus: Semiplenum enim non vovemus. Absque his autem *gaudium* plenum non est.

76

Sed enim si plenum sit, votum plenum est, atque adeo voti plenitudo: votum summum, atque adeo votorum summa. Id autem vel hoc argumento, quod summæ Personæ, quod *Regi*, nihil habet Populus Dei in Psalmo quod magis exoptet. *Regi* quod vovet populus, mensura est voti: *Super quem enim sunt desideria totius Israel, nisi super Te*^g (dicit Sauli Samuel, *Regi* jam designato). Nemo omnium, cui melius, cui meliora cupere, optare, ominari debemus, quam *Lucernæ* Israel^h, *Spiritui oris nostri*ⁱ, Christo Domini.

Meditato autem conceptum ei *votum* hoc, quasi vel Rege dignum in Psalmo Regio XXI., *Domine in virtute tua lætabitur Rex*.^k *Lætabitur*; idem debet dicere, *Et gaudebit.* Tantum

^f [Ennius apud Cic. de Fin. lib. ii. cap. 13.]

^g 1 Sam. ix. 20.

^h 2 Sam. xxi. 17.

ⁱ Thren. iv. 20.

^k Psal. xxi. 1.

est in *gaudio* momenti, tantum in voto hoc a Propheta nuncupato. Atque idem quod Regi; cum bona ipsius venia (scio) et *Generi Regio, Generoque* jam in *Regium Genus* insito auspiciato vovemus. Nec dignius quicquam occurrit, quod vovere possimus. Averruncet Deus mala, mala omnia ab eis; Accumulet Deus bona, bona omnia plena manu, *χειρὶ καὶ θύλακι*,¹ quo et *votum* nostrum et *gaudium* istorum plenum sit. Atque hæc de voto votique natura.

De voto
quoad
Sponsum.
1. Ratione
Sui.

II. Sponso autem peropportunum hoc, ac (prope dixerim) peculiare votum. Est apud Prophetam sæpe; sæpe legas voces has, *vox gaudii et lætitiæ*^m. Et quæ tandem vel quibus propria vox illa? subjungit eis statim, absque vel vocola una interposita, (semper autem id) *vox sponsi et sponsæ*. Quibus illa *gaudii et lætitiæ* genuina vox, et proprius quasi character est. Genuina vox, dixi, et sua. Suam sibi vocem si ingeramus, ecquid magis apposite? Nec alio nomine, quam quia *conjugium* est.

77 1. Enimvero vel conjugio quidem ἀπλῶς apposita vox ista. Ad quodvis cujusvis *conjugium* bene precari, *lætari*, æquum est omnes. Mater est enim conjugium omnium nostrum; Petra, unde excisiⁿ; Caverna, unde effossi atque educti in lucem hanc. Quod sumus, vivimus, lætari possumus, debemus ei. Quare redundare debet in omnes ex hoc fonte *lætitia*.

2. Jam si conjugio κατὰ πλάτος, quanto hoc magis *Rege* nuptias faciente? *Regi* enim nuptias facienti non dubitavit Dominus dicere, *Regnum cælorum simile* °: Tanta ibi *lætitia*; Quam vel ad *vias ipsas et sepes*, id est, ad omnes commeare vult. Etiam ad eos, qui alioqui minime omnium ad *gaudium* compositi factique videri possent. Nec illos tamen excipit. Severus homo Baptista, et deserti incola, tamen ad vocem *sponsi* solutus est in *gaudium*. Audite ipsum in Camelinis suis pellibus exsultantem, *En* (inquit) *gaudium meum impletum jam est* p.

3. At et *nuptias* interdum *Rex* facit (ut Saul), nec factis *gaudet*. At noster *gaudet*. Omnes non pertentari modo hinc,

¹ [Respicit dictum illud Corinnæ ad Pindarum, τῆ χειρὶ θεῖ σπείρειν, ἐλλὰ μὴ ὄλε τῶ θυλάκι, quod legitur apud Plutarch. de gloria Atheniens. Op., tom. ii. p. 348. A.]

^m Jer. vii. 34; xvi. 9; xxxiii. 11.

ⁿ [Es. li. 1.]

^o Matt. xxii. 2, 9.

^p Jo. iii. 29.

sed et perfundi gaudio *Serenissimum Regem* vidimus. Cum illo gaudente quis non *gaudeat*? Qui jure merito id potest de nobis, quod de suis olim Corinthiis Apostolus, *Confido in vobis omnibus, quod gaudium meum gaudium est omnium vestrum*^a. Ita par est, atque ita est. Sive ergo conjugium ipsum spectes; sive factum a *Rege*; sive *Regem facientem*; geniale votum, germana vox ad *sponsos*.

1. Atque ita quidem postulat locus ipse *Conjugii*: nempe in loco *gaudii*, in *Paradiso*, instituti. In loco *gaudii*; addo et tempore: *Lætante* tum Deo atque *gaudente super omnia opera manuum suarum*^b: *Lætante* tum *homine*, cum adhuc *in honore*^c esset, ac *bonum* solum, nec dum *malum*, vel *sciret*, vel sentiret.

2. Ita *Gentium ritus* atque mos: qui, dictante hoc illis Naturæ luce, procul abjici jusserunt *cystin felleam*^d a sacrificio nuptiali, procul et *molam salsam*^e; Nihil vel *acidi* vel *amari* Nuptiis intervenire.

3. Ita *S. Literæ*. Scitum illud imprimis ac memorabile Salomonis *Canticum* in eum finem scriptum, ut esset *Epithalamium Sionis*. Ibi nihil legas nisi lætum, *Vinum cum Lacte*, *Favum cum Melle*, *Unguentum cum Aromate*, *Mustum Malogranatorum*^f, et quæ præterea ibi multa. Singuli enim *Versus* singulæ *lætitiæ* sunt.

4. Postremo (quod initio monui) *Major Salomone*^g *suspendit*, quanto tempore *nuptiæ* sunt, *jejunium*^h; et foras esse vult *tristitiam* omnem a *filiis thalami*: Suaque voce sanxit, *Nuptiarum tempus, tempus esse gaudii*; *Sponsus enim tum apud nos*. Aptissimam ad *Sponsum* vocem esse, *Et gaudebit*.

Et habet ille quidem, de quibus *gaudeat* secum et apud se, non pauca, ne quærat foris: reflectat ad se modo, nec alio respiciat. (1.) Nec illud dico Ecclesiastis, *Lætare Juvenis*^b: quod nempe in *flore* ipso *ætatis*, valenti adhuc vegetoque corpore, sine quo tamen vix *gaudere* datur. Illud potius, quod naturæ, morum, indolis, ingeniique dotibus vel ætatem supra, ut par est *Heroum* filios, instructus abunde et ornatus. (2.) *Gaudebit*, quod Genus Illi ex Cæsarum ipsorum alto sanguine,

^a 2 Cor. ii. 3.

^b Gen. ii. 24.

^c [Ps. civ. 31.]

^d [Conf. Ps. xlix. 20.]

^e [Vide Plutarch. Conjug. Præcept. Op., tom. ii. p. 141. E.]

^f [De usu molæ salæ in nuptiis celebrandis, conf. Barn. Brisson de ritu

nuptiarum, apud Grævii Thes. Ant. Rom. tom. viii. coll. 1017, 1018. Traj. ad Rhen. 1698.]

^g Cant. v. 1.

^h Luc. xi. 31.

ⁱ Matt. ix. 15.

^j Eccles. xi. 9.

Caroli Magni imprimis, ad quem stirpem revocat, cujusque ex Progenie stemma ducit: Aliorumque post, tum, qui in familia Sueviæ, tum qui in Baviaræ, tum qui in sua Ipsius Illustres exstiterunt.^c (3.) *Gaudebit*, quod Princeps Imperii: Inter Principes autem, *Septemvir Elector*; Inter *Electores Septemviros*, loco primario sit. (4.) Nec id modo, sed vacante Imperio *Vicarius Imperii*. Sed et pleno etiam, ubi se res feret, et si qua in Cæsarem mota lis, ad eam litem *Judex* sedeat, quasi Cæsaris ipsius *Arbiter honorarius*. (5.) *Gaudebit*; quod ad ambas Rheni ripas ditionem habeat amplam, atque uberem; viris, armis, opibus præpotentem. (6.) Quodque in feudo suo, *jure* (ut loquuntur) feudali, obstrictos sibi habeat, qua in Veteri Palatinatu, qua per vicinas undique Provincias, Duces inclytos Comitesque permultos. (7.) Quodque apud me in summis est et *laudum et gaudiorum* (nempe quod viam muniat ad Dei *gaudium* secundo mihi loco dicendum) quod Patre, Avo, Atavoque satus, qui sinceram religionem amplexi, quasi Sionem suam ab iis abusu et errorum corruptelis, quibus oppleta diu jacuerat et inquinata, Dei auspiciis serio seduloque repurgarunt. Quo factum, ut super illis *gavisus* sit Deus; ut et jam *gaudeat super semen ipsorum*. Gaudet vero *Sponsus* super hisce omnibus, longumque *gaudeat*. Ita vovemus singuli, ita universi.

79
2. Ratione
Sponsæ.

At his, etsi *sponsus* jam: tamen etiam cum nondum *sponsus gavisus* est. Extra *sponsam* sunt ei omnia hæc. At sic habet Versus noster, *Gaudebit sponsus super sponsam*. Atque id demum nostri instituti est: Non solum ut *gaudeat sponsus*, sed qua *sponsus*. Qua vero *sponsus*, *sponsam* respicit. Respiciat illam, et novum illi *gaudium* (non dubito) pectus pertentabit. Nec unum: Multa enim (qua data porta) quasi agmine facto in conspectum se dabunt.

1. *Gaudebit* primo, quod voti compos, et desiderii sui. *Desiderium* enim *veniens, lignum vitæ*^d: *Lignum* autem *vitæ*, in medio ipso, et quasi Centrum *Paradisi*^e. Voti inquam compos, quod alii multi, magni, cum haberent in votis, atque adeo exambirent, non tulerunt tamen. Non tulit Antigenes^f: Nec opus plura. Tu vero habes quod tota mente petisti. Atque ex completo hoc desiderio *gaudium* primum.

^c [Vide Ant. Albizii Princip. Christian. Stemmata, fol. xxix. Campidoni. 1617.]

^d Prov. xiii. 12.

^e Gen. ii. 9.

^f [Cf. Virg. Ecl. v. 89.]

2. Ex desiderio completo boni cujusvis. At nec desiderium ullum ita (ut dicam) *desiderabile*, ut est *Sponsæ*: in qua commode et feliciter ascita, magnum momentum ad totius vitæ curriculum bene beateque transigendum. *Sponsa* igitur quæ eadem *desiderii* materia est, eadem et *gaudii*. Paries ante marmoreus, sed nudus: Huic accessio facta *lætificæ vitis*^ε, ut est in Psalmo nuptiali. Et est hoc quidem mutuam utrinque gaudium. Ut enim *paries viti fulcrum* affert, et *stabilimento* est; ita *vitis parieti* (hæc quidem) *pulchrum* suum præstat, et grandi ornamento est. *Ornamentum* autem res *gaudii*, Et *Ornamentum grande grandis Gaudii*.

3. At qualis sponsæ? (Nam et id quoque imprimis ad rem pertinet.) Certe *Sponsæ desideriorum*: Certe בְּלֵהָ, quod in lingua Sancta *Sponsæ* nomen est, id est, *completa* undique, et cui apte quadret quod est in Versu præcedente, ut dicat de ea *Sponsus*, הַפְּצִי-בְרָה *Voluntas mea in illa*^h, quam velit præ aliis, quæ uspiam sunt omnibus.

4. Et mitto de *forma* dicere, mitto et de *dote*; quanquam et mihi *dicere*, et *Illi gaudere*, fas de utroque: Mitto tamen.

5. Omnis enim gloria *Filiæ Regis ab intus*ⁱ, et κρυπτός καρδίας ἄνθρωπος^k, interior illa *in corde latens fœmina*. Illa vero (ait Petrus) in conspectu Dei *quantivis pretii*, et pluris quam exterior ista, quæ homines ad se rapit.

6. Illud igitur dico, atque illud imprimis ei lætandum esse censeo, quod præstans animi Fœmina Ei obtigit, educata atque exulta, omnium solers, quæ scire æquum est *Regum Filias*. Quod illibata et pudica, ut de qua mentiri vel fama vereatur. Verbo absolvam: de qua sancte id liceat affirmare, quod de Rutha ille, *Scit omnis populus, qui tota hac regione habitat, mulierem eam esse virtutis*^l. Talis autem Sponsa quanti? Dic nobis Salomon: *Quis inveniet mulierem virtutis? τιμιωτέρα λιθῶν πολυτελῶν τοιαύτη*^m, *pretium ejus super gemmas rarissimas, carissimas*, de longissimis finibus petitas. Et hæc Tibi jam inventa est.

7. Super omnia quod *Filia Sion* est, quod pietatem imbibit cum lacte nutricis, quod *Dei timens*. *Fallax enim gratia, vana pulchritudo, Mulier Deum timens ipsa laudabitur*ⁿ. *Corona*^o

^ε Ps. cxxviii. 3.

^h [Es. lxii. 4.]

ⁱ Ps. xlv. 13.

^k 1 Pet. iii. 4.

^l Ruth iii. 11.

^m [Prov. xxxi. 10.]

ⁿ Ibid. 30.

^o [Prov. xii. 4.]

viro suo mulier talis. Quasi super *Dei Dono* lætabitur super tali. *Domus* enim et *Divitiæ* a *parentibus*, a *Domino* autem *proprie*, (et notate illud *proprie*) a *Domino* *proprie* *Sponsa talis*^p. Quare *gaudebit Sponsus de Sponsa sua*.

Sed anne de *Sponsa* sola gaudium hoc? Non certe: ἐλευθεροπενπος^q est, *Syrma* habet, secumque et post se trahit *gaudii* multiplicis. Trahit secum, quem habet *Patrem Regem Maximum*: Matrem etiam *Reginam Lectissimam*: Item *Principem*, bono orbis Christiani natum: Atque omnes hos quasi *Sponso* desponsat. Omnes hos, atque omnes illos qui vel sanguinis his jure, vel affinitatis conjuncti sunt. *Gaudebit* et super his. Libet autem hic et cum Davide quærere: *Num parum vobis videtur, Generum esse Regis*^r? *Generum* autem in *Filia* non una ex multis, sed sic una, ut et unica.

At cujus *Regis*? Quid facias infelici huic sæculo, in quo virtuti testimonium ferre, id jam, scilicet, *adulari* dicitur. Dicam tamen, nec præconio debito virtutem tantam fraudabo, ringantur licet et rumpantur, qui Illi, qui virtutibus Illius male volunt. (1.) Ac id primo ponam, quod extra aleam omnem est controversiæ. *Regis*, cujus dum *Gener* fit, in familiam se inserit inter totius Europæ familias *Regias* (fidenter dico) antiquissimam longe longæque nobilissimam. Nam id, credo, nemo mihi negaverit, quod posuit Deus *Regem* nostrum Primogenitum suum, ac vel eo nomine excelsum præ *Regibus* terræ^a. Nec *Reginam* hic taceo, quæ *Regis* *Filia* unius, alterius *Conjux*, tertii *Soror*, quarti quoque *Mater*, sed sero et suo tempore futura. In hoc jam Apostoli χάρα καὶ δόξα^t, *gaudium*, nec id solum, sed et *gaudium* et *gloria* summa. (2.) Secundo et illud, quod non minus liquidum; *Regis*, a quo discat *virtutem*, discat et *eruditionis* laudem. Nullane vero in Rege *eruditionis* laus? Nullane in ea voce vis, *Erudimini, qui judicatis terram*^u? voce ad Reges imprimis, vel potius ante primos, spectante. Nec erit hoc Illi in minimis laudum suarum, sed in omne ævum memorabile, quod *legitur per orbem terrarum*, et sit Ei celebre nomen inter *Heroas literarios*. Gaude vero isto tam excellenti bono, *Rex Magne*, ac fruire cum fortuna et gloria, tum natura et moribus Tuis.

^p [Prov. xix 14.]

^q [Vide Hom. II. vi. 442.]

^r I Sam. xviii. 23.

^a [Ps. lxxxix. 27.]

^t I Thess. ii. 20.

^u Ps. ii. 10.

Certant in Te cum *Majestate Amabilitas* ; cum *Operum* laude, *sermonis* decus ; cum *Ingenii* præstantia, *Judicii* maturitas ; cum *Virtutum* ornamentis, *scientiarum* lumina.

Reliqua non tango, quæ in Illo fulgent decora omnium Virtutum : Unam illam, quæ *conjugii* propria est, nequeo non tangere, tam est huic loco et tempori opportuna. Emicat enim Illi in medio virtutum choro, quæ raro per Orbem terrarum in *Rege* virtus est, *fides conjugalis*. Cujus non dubito, quin in misericordia sua memor Deus parem ei vicem repondet, ut et Sobolis suæ connubia caste integreque serventur, fide mutua, mutua castitate.

Et erant forte præter nostram hanc, Regum Filiæ ; sed (nescio quomodo) non libet dicere, de *incestis*, nec possum dicere, *castis* de *nuptiis* susceptæ ; certe non de *toro immaculato*. Nostra vero hæc casta, castis prognata parentibus ; non ex *inconcessis* (ut ait ille) *Hymenæis*^x, aut innuptis nuptiis, quibus connubii jus fasque non esset, quibus opus *placato Pontifice*, quibus et *irato* metus. Sed castis omnino, quæque *Pontificis* gratiam pariter ac iram insuper habeant, et quod vix reperias apud sæculi nostri Reges, *immaculato toro*. Nec dubito quin vel hanc ob causam, *gaudeat* super illas Deus.

Unum, quod caput est *gaudii*, addo. *Gaudebit in Sponsa*, super Patrem Sponsæ Socerum jam, super quem *gaudet* Deus, sub quo Populus, super quem Deus, gaudere se, multis, qua olim, qua nuper, argumentis, toti terrarum Orbi testatum reddidit : utpote quem non ab uberibus modo et cunis, sed vel ante cunas et ubera Embryonem adhuc mirifice tutatus sit. Exin vero quanta Illi pericula intentata ! quantæ domi a factiosis Civibus molestiæ, quantæ a veneficis in *mari* ! a fratrum pari perfido in *terra* ! quantum et *subter terram* pulveris defossum est nuper ! Sed transivit per aquam et ignem, et ex omnibus his in mari, in terra, sub terra, expedit illum, qui *super Illo*, qui super illius salute *gaudet* Deus.

Ut autem Deo carus Ille, salusque ejus ; ita Deus Illi vicissim, *veritasque* Ejus, Qui *Fidei Defensor* audivit, idque jure merito, quo nempe defendi amat *Veritas*. Non enim Illa *gladio* amat, mavult stylo defendi. Quanquam nec sine causa *gladium portat*^y, ubi opus erit, ubi ad manus ducta res et mucrones. Stylo (dixi) non Juris modo *Regii*, contra

^x [Virg. Æn. I. 651.]

^y Rom. xiii. 4.

illos de Roma *Antichristos Christorum* Domini, quasi rem suam agat solum: sed et contra misellum illum Belgam², *fidei veræ verus Defensor*, qui Christum ipsum Dei Filium, adeoque Deum Ipsum in Throno suo, vesanus homo impetere, et quasi *capite minuere* ausus est.

Quam vero *veritatis*, tam et *pacis* studiosus. Nam et eam sibi ascivit in Symbolum, inscripsitque suis Regni Insignibus, *Beati Pacifici*. Quod nisi intervenisset odiosum illud et *paci* plane *fatale* prodigium *Pulverarii Sceleris*; nisi post illud, Papæ et Cardinalis importunæ scriptiones, *beatus* Ille vere *Pacificus* jamdudum fuisset. Verum enim quæ ad pacem serio secum meditantem ac versantem animo, ab hac tam sancta et salubri cogitatione, quam vereor, ne infandum Scelus illud jam pene penitus averterit. Ac alii quidem aliis nominibus *ἀλάστορας* illos, Ego vero vel de uno hoc, quod sic pacis spem omnem præciderint, a bonis omnibus, diris omnibus æternum devovendos censeo. *Gaudebit in Sponsa* super hoc *Socero* ac verius *Patre*, quem si per omnia in his imiteatur, crede mihi, *gaudebit* facto.

83 Pergo vero etiam. Nec dum enim *Syrma* hoc contrahendum nobis: ulterius se porrigit *gaudium* super *Sponsa*. Trahit enim cum *Rege* tanto *Patre Regna* ejus; atque cum Regnis omnes nos qui omnes Ejus sumus. Atque ita quasi Conjugium hoc est omnium nostrum. Non enim familiam modo familiæ, (namque hoc ad privatorum quoque pertinet) sed quæ Principum nubentium laus est, *Gentem Genti* desponsat: ut hæc non tam *personarum*, quam *provinciarum*; non tam Friderici et Elizabethæ, quam Britannicæ et Germanicæ connubia sint. *Gentem Genti* dixi, imo *Gentes Gentibus*. Nam qua a Patre, Angliam, Scotiam, Hiberniam; qua a Matre, Daniam, et Norvegiam, qua autem affinitatis jura commeant, per Belgium perque alias; qua vero et *Religionis* jura, qui *Religioni Orthodoxæ* favent omnino omnes. Quæ non satis ante connexæ inter se, hac jam quasi *adamantina catena* constrictæ ac ferruminatæ, quasi unum in corpus coalescent, ac mutuas porro vices præbebunt, ut coacto in ordinem *Romano Diotrephe*³, qui *Monarcha* jam potius cluere

² [Vide Protestationem Antivorstiam, in qua Rex suam exponit sententiam de Confederatorum ordinum affectu et actis in causa Vorstii, apud

Reg. Jacob. Op., pp. 351—379. Lond. 1619.]

³ [3 Joan. ver. 9.]

vult quam *Hierarcha*, reddatur optata *Pax* et nitor pristinus Orbi Christiano.

Gaudere quidem omnes certum est cum *Sponso*, super hac *Sponsa*, super his *Sponsalibus*. Nam qui alieno sunt a Religione animo, facessant se hinc. Nolumus *letari Gath* vel *Ascalon*^b; Nec in *gaudio nostro miscebitur alienus*^c. Atque hæc mihi de Sponsi *Gaudebit super Sponsa*, Sponsæque *Syrmate*, dicta sunt.

II. VERUM cum homini homo, vel gens genti, terra tantum 1. De Dei terræ sociatur. Majus autem hic opus movet Propheta, ut ^{interventu ad gaudium necessario.} et Deus accedat nobis ad gaudium, qui vocatus aderit, et in societatem *gaudii* hujus non illibenter veniet. Illa quæ jam dixi, *gaudium* modo sunt; hoc jam *corona gaudii*^d: *Et gaudet super te Deus tuus*.

Ergone ad *Nuptias* interventus Dei aliquis? Ergone ad *gaudium Nuptiale*? Ad *Nuptias* plane. Addo enim, a Deo *Nuptiæ*, ut ipsa vox *Nubere* aliquid trahat de *Nubibus*: atque ut vocis vis, sic natura rei ad *nubes* nos statim subvehat. Non enim *Naturalis* ille *consensus* solum, qui in *nuptiis*, ut in reliquo animantium genere: Non *Civile pactum* modo, ut in *Gentibus*, quæ Deum non norunt: *Dei* quoque *Fædus* in *Sacris* dicitur^e. Scias autem Dei *Fædus* esse vel hinc, quod vides omnia *Regum*, omnia *Naturæ vincula*, Vinculum hoc transcendere, cum *Sponsam* tenellam, cum *Elizabetham* nostram vides in propinquo jam esse, ut derelinquat *Regem Patrem*, *Reginam Matrem*, apud quos optime ei semper fuit, nihil unquam defuit ab infantia, ut, illis derelictis, sequatur trans mare hominem, quem ante heri et nudiustertius nunquam vidit in vita. Hic jam aliquid de *Nubibus* certe. Hoc *Fædus* Dei. Deum autem interesse *Fæderi suo* par est, ne fiat sine Deo *Fædus* Dei.

Absit vero, ut *nuptiæ* nobis nisi in Domino: absit, ut *gaudium*, nisi in Domino etiam. *Nubat* (est ubi dicit Apostolus) *tantum in Domino*^f: *Et Gaudete in Domino* dixit alibi, *Gaudete semper*^g. Et, si verum volumus semper gaudere, nisi in Domino non datur. Nihil habet hæc caro, nihil hæc terra sempiternum. Atqui nos non satis auspiciato vobis vovisse

^b [Conf. 2 Sam. i. 20.]

^c Prov. xiv. 10.

^d [1 Thess. ii. 19.]

^e Prov. ii. 17.

^f [1 Cor. vii. 39.]

^g [Phil. iv. 4.]

videmur, nisi si ex voto Prophetæ C. li. 11., ut sit super capita *Sponsi et Sponsæ, letitia Sempiterna*^h.

Gavisus est Jonas super umbra *hederæ* suæ gaudio magno. Ascendit *vermiculus*, et percussit eam; *una nocte exaruit*ⁱ. Quasi *hedera* illa *gaudium* omne *terrenum*, umbratile modo; et, nisi *vermem* Deus arceat, evanidum statim. Quod *vinum* Canæ in *nuptiis* posuerat *Architriclinus*, *deterius* erat, et cito tamen exhaustum^k: quod ei Christus *vinum* suffecit, *præstantius* multo fuit, et *duravit* ad finem. Utique si absit Christus, si absque Christo sit *nuptiale gaudium*, mox ibit in *vappam* crescente tempore. Advocetur ergo Deus. Is si Evam adducat manu^l, erunt tum *Nuptiæ* vere *Paradisiacæ*. Advocetur et Christus; Is si *vini* ibi auctor sit, *servabitur bonum usque huc*. Quo diutius autem, eo dulcius meliusque.

Ex opinione *boni magni* existit *gaudium*: id si de futuro pendet etiam, (pendet vero de futuro etiam nostrum hoc,) *Spe* tantum *gaudentes* sumus^m. Læta quidem satis principia, sed, quid longa dies vehet, non perinde constat. *Cogitationes hominum timidæ; et incertæ providentiæ nostræ*.ⁿ Quo ergo opinio hæc nostra jam in aliquid transeat opinione certius, ut qui *spe gaudentes* sumus, simus et *re*; certi reddendi quod incertum una ratio Deo, opus est *χάρας συνέργω*^o, ut Ille nobis *gaudii* Adjutor sit: opus altera copula, a qua prior suspensa pendet, *Et gaudebit super te Deus tuus*. Ne vero ne seorsim ista se habeant, sed in unum quasi *gaudium* concrescant, sit cum *gaudio thalami*, *gaudium* quoque *cœli*, sic *gaudeat Sponsus*, ut et una Deus; non autem seorsim *Sponsus* et sine Deo.

85

2. De
Sponsa-
libus cum
Sione.

ET quæ tandem ratio Dei conciliandi, ut Adjutor nobis sit *gaudii*? Nulla quidem prorsus, certe nulla potior, quam si nos cum Sione conciliemus. Advertite huc animum. Perinde enim, ut nobis de nostris, ita Deo *gaudium* est de sponsalibus suis. Nam et sua Illi *Sponsalia* sunt, teste Hosea^p: Et Filius ejus, nescio quot locis, quasi Sponsus introducitur, sua ipsius voce, Matt. ix.^q *Baptistæ Paranympbi*. Jo. iii.^r Pauli

^h [Es. li. 11.]
ⁱ [Jon. iv. 4. seq.]
^k Joan. ii. 10.
^l [Gen. ii. 22.]
^m Rom. xii. 12.

ⁿ [Sap. ix. 14.]
^o [2 Cor. i. 24.]
^p [Os. ii. 19.]
^q Matt. ix. 15.
^r Joan. iii. 29.

præconio, ad Ephes. iv.^s [leg. v.] Tandem et Joannis, Apo. xix.^t, quo loco etiam *Nuptiarum* solennia celebrantur. Mysterium de quo initio monui ex Apostolo, Dei Sionem, id est, Christi Ecclesiam desponsantis.

Desponsantis autem fide, apud Hoseam^u. Non enim *forma* capitur ille, non vel *opibus* vel splendore *generis*. Terrena hæc auctoramenta sunt. *Gaudebit*, si in familiam, si in Gentem inseratur *Sponsus*, ubi Sion, ubi *Oliva vera*^x, ubi suscepta publice Religio casta, et cura cultusque Numinis, qualem Ipse nobis verbo suo commendavit. Sic desponsari, talem in stirpem, familiam, gentem inseri, felicitas summa quæ quidem homini evenire potest. Redit ergo res tota ad Religionem et *fidem*: danda opera, ut nectatur hic nodus. Is si salvus, *Si gaudes tu (Sion) super Deum tuum, gaudebit super te Deus tuus*.

Et en religio hic apud nos in Britannia nostra prisca, casta, defæcata, et vero quam Sion agnoscat. Quid agimus? imusne in hunc campum tam late patentem, ut doceamus, nusquam gentium religionem exsistere, cum Sionis veræ, id est, cum *Evangelicis Apostolicisque institutis* mage congruam quam quæ hic apud nos? Ecce autem *Confessionem nostram XL.* (uno minus) Articulis comprehensam. En vero et *Catechismum*: brevem quidem illum, sed cujus in brevitate nihil desideres. En Ecclesiæ nostræ *Apologiam* vere *Gemmeam*. Inde qui volet, petat: Nam prolixus hic mihi labor nimis, per singula discurrendi.

Circumdate vero Sion et lustrate eam^y. Nobis *Canon* unus in Scripta relatus a Deo, *Duo Testamenta, Tria Symbola, Quatuor Priora Concilia, Quinque sæcula, Patrumque* per ea series, trecentos ante Constantinum annos, ducentos a Constantino, regulam nobis *Religionis* figunt. Quibus vero vetus *Catholica* non satis, sine *Romanæ* assumpto novo, quibus, in iis, quæ dixi, non est satis, nisi et ad fæces usque hauriunt *abusum* atque *errorum* (ut *fabulas* taceam et *figmenta*, quæ Ecclesiam post cœperunt occupare) fruuntur sane.

(1.) Age despondeant se Deo *fide* non *scripta*: Sion (hoc certum est) non est ita desponsata. (2.) *Adorent quod nesciunt*

^s [Eph. v. 32.]

^t [Apo. xix. 7.]

^u [Os. ii. 20.]

^x [Conf. Rom. xi. 24.]

^y [Ps. xlvi. 11.]

in *Reliquiis* suis, adeoque et in Hostiis: A monte *Samariae*^a, hoc, non a Sione. (3.) *Qua nesciunt lingua orent*, sacra celebrant, *sine mente, sine fructu*^a (Si bene rem norat Apostolus;) Non sic *oravit*, non hæc *Cantica Sionis*^b sunt. (4.) *Invocent* in quem *non credunt*^c: Sanctos autem, in quos non credunt, diligentius frequentius adeant, quam Christum: *In Sione* non fuit sic. (5.) *Projiciant* se atque *incurvent* coram *picta sculptave similitudine*^d: Sion ad hoc vestes suas scinderet. (6.) *Eucharistiam* media parte *mutilent*: In cœnaculo Sionis neutiquam sic sumpta, sed integra^e. (7.) *Adorent* ibi sub *speciebus delitescens Numen*^f, de pistrino factum: horreret hoc Sion et plane refugeret.

Quid cum *adorant* positum ac sedentem super altare *Papam* suum^g? Cum hominem (ut parcissime dicam) *circumdatum infirmitatibus*^h, sæpe illiteratum, sæpe spurcum, sæpissime, atque adeo hodie, Canonistam merum; cum hunc ponunt sibi in columen Fidei et Religionis, ut qui *nequeat errare* scilicet: Ferretne Sion hoc? Nihil hic quod Sionem *sapiat*, nihil plane. Nihil quod fidem illam primam, veram, *Sanctis semel traditam*ⁱ. Non hæc castæ Fidei *sponsalia*. Fuci meretricii multum subest. Non *gauderet* super ista Deus.

87

En vero et *Ordinem* etiam apud nos *Ecclesiasticum*, quem vel *Apostolus* videre velit, viso gaudeat. De *Ordine* dico, non de hominibus; (nihil attinet;) qui quales quales sunt, *Domino suo stant vel cadunt*^k. Sed de *Ordine* ipso, quem præ me fero, quem dicere audeo *Apostolicum* plane. Nec *Disciplinam* magis ad mentem Scripturæ, magisque ex more institutoque Sionis, quam quæ viget hic apud nos, si obtineret, nisi (non dico per Leges) per *Leguleios* subnervata adeo foret.

Non hic videas media de plebe *Presbyteros*; viros forte probos, sed *artifices*, sed *institores*, nec in Clero positos, atque ita *Apostolis* inauditos. Non *Diaconos* Sacris nunquam initiatos, mere Laicos, annuos, bimulosve, post munere

^a Joan. iv. 22.^b 1 Cor. xiv. [14, 15.]^c [Pa. cxxxvii. 3.]^d Rom. x. 14.^e [Exod. xx. 4. seq.]^f [Matt. xxvi. 27.]^g [Vide Rhythmum S. Thom. Aquin. in Missali Romano apud Orat. post

Missam;

"Adoro Te devote, latens Deitas,

Quæ sub his figuris vere latitas."]

^h [Vide Sacrar. Cærem. lib. fol. 12.

a. Venet. 1582.]

^b [Heb. v. 2.]^c Jud. [vers.] 3.^k Rom. xiv. 4.

exuendos. Non mutilum Episcopis *Ecclesiasticum Ordinem*, quos *posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei*¹. Sed enim quos omnis agnovit Antiquitas et venerata est, rite ordinatos in Clero et de Clero *Diaconos, Presbyteros*, et supra utrumque *Ordinem Episcopos*: Deo primum, post et Regi (ut mos olim in Sione) rationem reddituros procurationis suæ. *Ordinem*, quo nihil vel Sanctis Literis, vel Sanctis Canonibus, vel veteris Ecclesiæ praxi, vel Christianæ Reipublicæ Statui (ubi quidem penes unum rerum summa) magis consentaneum.

Dumque ita nos Christo, Ecclesiamque nostram uni Viro ^{3. De utri-}despondemus, et quasi castam Virginem exhibemus Deo ^{m, usque Dei}, speramus *gaudere super Te (Britannia) Deum tuum*: Spera- ^{et Sponsi}mus et læta fronte aspicere nostra hæc de Sione connubia, et ^{gaudio.}signare super ea lumen vultus sui. Quibus jam valedicentes benedicemus, de Sion, quo et *Sponsus* atque *Sponsa* suo sibi gaudio, et vero *divino* hoc etiam, illi cum Sione, Sion cum illis mutuo, immortaliter, omnes denique in Deo *gaudeamus*.

Atque ex his auspiciis, auspicatisque adeo initiis, speramus jus quoque fore nobis et partem in *Sponsalibus* magnis Dei et Sionis: vocatosque adeo iri nos tandem ad nuptias Agni et Sponsæ suæ. Quibus quisquis interfuturus, eo ipso beatus in omne ævum futurus est. Nam cœpit quidem Mundus a *nuptiis*, nuptiis in Genesi, Adæ primi cum Eva; idemque desinet in *nuptias* Mundus, nuptias in Apocalypsi, Adæ *Secundi* cum *sua*, Agni cum *Sponsa*, Dei cum *Sione*. O illa lætitia, O gaudium illud quantum erit et quale! *Non ascendit in cor hominis*^a, qua ibi *lætitia* perfruentur, quibus *gaudiis* exultabunt, quanta in *voluptate* vivent in æternum. Is sit finis omnium nostrum: Eo perducatur nos, et pervenire faciat *Sponsus Magnus* Christus Dominus noster, &c.

88

¹ Act. xx. 28.^m [Vide 2 Cor. xi. 2.]^a 1 Cor. ii. 9.

FINIS.

QVÆSTIONIS,
NVNQVID PER IVS
DIVINUM, MAGISTRATVI
LICEAT A REO IVSIVRANDVM

exigere? Et id, Quatenus ac quo-
usque liceat?

Theologica Determinatio:

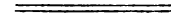
HABITA IN PVBLICA SCHOLA

Theolog. Cantabrigiæ, mense Iulio,

Anni 1591.

Per LANCELOTVM ANDREVVS

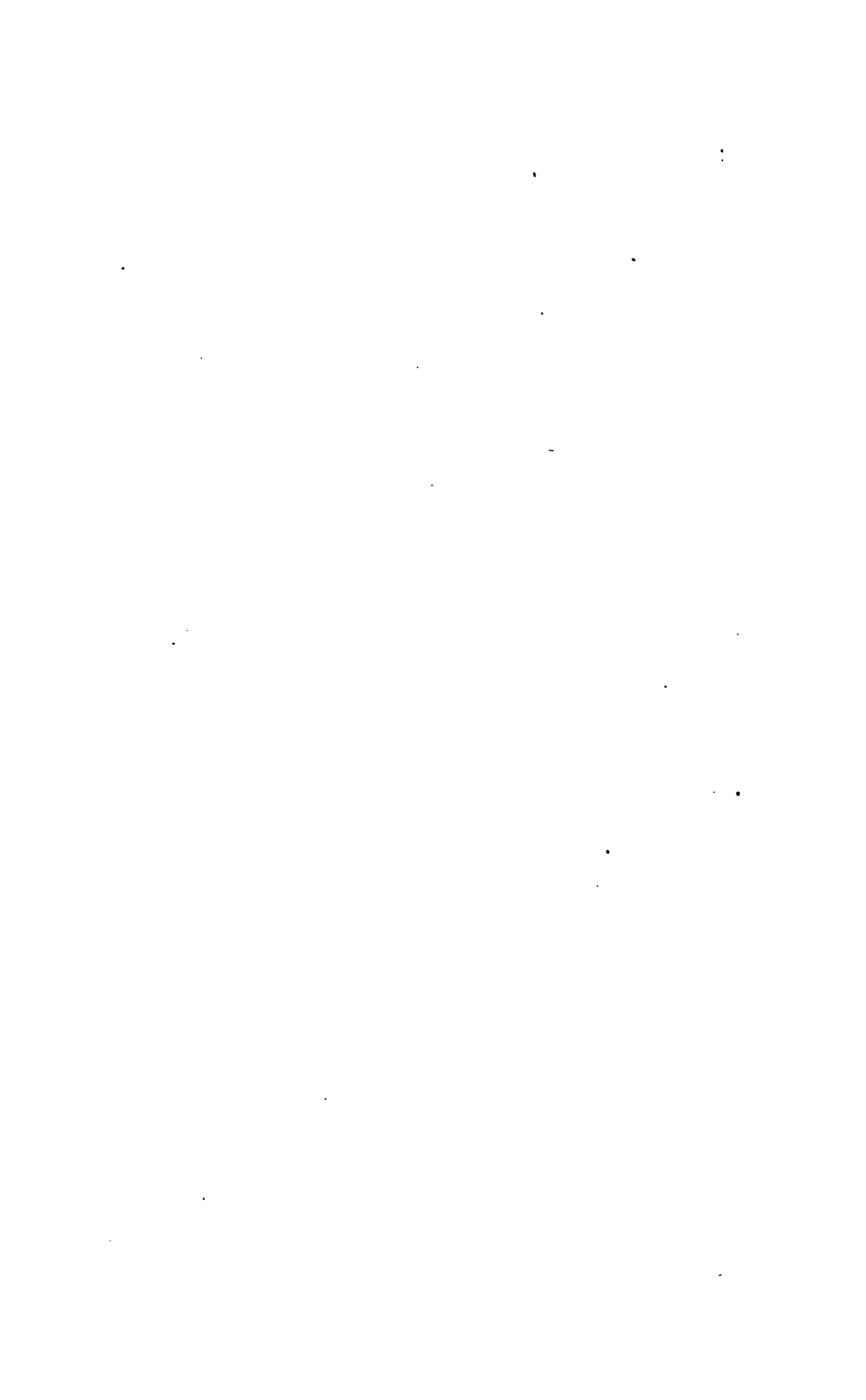
S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,

Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*

& *Andræa Hebb.* 1629.

MAGISTRATUI LICEAT A REO

Jusjurandum exigere? Et id,

quatenus ac quousque

liceat^a?

DE Quæstione in reos habenda sub Religione juramenti, deque ejus per reos vel susceptione, vel declinatione legitima; nuper quæsitum est: *Nunquid per jus fasque divinum, Magistratui liceat a Reo jusjurandum exigere? Et id, quatenus ac quousque liceat?* Eam ego quæstionem, ne qua memoriæ vestræ, ne qua meæ confusio fiat; sic pote, quasi quinque in propagines, diductam volo. Neque vero in hoc tam succincto bidui spatio, methodus mihi magis distincta, in mentem venit. 1. An exigere juramentum liceat? 2. An Magistratui liceat? 3. An a parte rea id liceat? 4. An omni in causa id liceat; an vero non in Capitalibus, sed quæ mitiore pœna luuntur? 5. Quousque hoc liceat, et quatenus? E quibus priores illæ tres quæstiones, nihil quæstionis habent; si sani sumus in Theologia. Expediam ergo paucis.

1. Ac primum, exigi licere jusjurandum jus sacrum est; qua in re plurimum interesse puto, (quod Christus fecit in causa divortii) qualis quæque res ab initio fuerit, id primum inquirere. Ætatis flexu multa mutantur: Principium Index certissimus. Quæro igitur, ubi, et quando, prima juramenti mentio in sacris literis? Reperio, Gen. xxiv., Abrahæ scilicet adigentis ad jusjurandum servum suum sub his verbis, hacque cæremonia: Pone nunc manum sub femore meo, ut jurejurando te obstringam, accepturum te uxorem filio meo, e cognatione mea^b. Ita, quod primum est in sacra pagina juramentum, expressum est.

^a [Hæc determinatio antea prodierat, ad calc. lib. cui tit. 'An Apologie for sundrie Proceedings by Jurisdic-

tion Ecclesiasticall' (by Rich. Cosin, LL.D.), Lond. 1593.]

^b [Gen. xxiv. 2—4.]

Ac ut antiquissima et prima : ita frequentissima et pene sola hujusce mentio. Hoc ipsum (*jurare*) vix reperias usquam in Testamento veteri, nisi vel sub *Hiphil* : id est, conjugatione præceptiva, ratione deferentis : vel sub *Niphal* : id est, conjugatione passiva, ratione suscipientis. Eodemque jure et Græci sunt, apud quos ὄρκος Juramenti nomen est ; quod fere solum in Testamento Novo Spiritus Sanctus agnoscit. Est in ea voce coarctans quædam necessitas, et (ut loquuntur) exigentia, non minus quam in ἔρκος. Ab eadem enim voce, vox utraque, nempe τοῦ ἔργειν, coarctandi. Illorumque proverbio decantatum est, ὄρκον καὶ πόλεμον, bellum et jusjurandum, ἐπιδεκτὰ κακὰ, id est, spontanea mala esse : et ut bona sint, ἐπακτὰ^e esse debere ; id est, *pressa et expressa* (ut scite Augustinus de juramentis), *vel auctoritate deferentis, vel saltem duritie non credentis*^d. Ut nisi aliquo saltem modo, atque aliqua (nec levi) causa, exigatur, peccetur, tum jurejurando, tum belligerando. Exigi ergo posse, vel debere potius, ipsa naturæ, ipsa vocis vis, evincit.

2. Sed nunquid a Magistratu ? (secunda jam hæc propago est.) Certe, a Magistratu.

Sic olim Theologi, Non modo quodque corpus, sed animam adeo quamque, Potestatibus subjectam esse^e. Esse igitur Potestati factam potestatem, ut corpus tradat custodiæ incarcerando, ne quo aufugiat : Esse itidem, ut animam quoque tradat custodiæ suæ, jurejurando ; ne quo scilicet subterfugiat. Quo nomine aptissime Deus ipse dixit, Jusjurandum שׁוֹבֵן רֶשֶׁת, id est, animæ vinculum sive carcerem^f, quo quasi constringatur anima : constricta apposite et expedite respondere teneatur. Verum intro adhuc magis. Si Domino hoc licet in servum, ut Abrahæ^g, si patri in filium, ut Jacobo in Josephum^h, si fratri in fratrem, ut eidem Jacobo in Esauumⁱ, nempe adigere ad juramentum : Utique meliore id jure licebit Magistratui in subditum, cujus imperium omni alio imperio excellentius est. Addo etiam, si de rite collocando in matrimonium filio id liceat, ut Abrahæ servum : si de commodo

^e [*Ἐπακτος ὄρκος, ἐφ' ὃν ἕτερος ἄγει οὐκ ἀθάρπετος.—Hesych. in voc.]

^d [“ Sed non est contra præceptum juratio, quæ a malo est non jurantis, sed incredulitatis ejus, cui jurare cogitur.”—S. Aug. Expos. Epist. ad Gal.

§ 9. Op., tom. iii. col. 2664. C. D.]

^e Rom. xiii. 1.

^f Num. xxx. 13.

^g Gen. xxiv. 3.

^h Gen. xlvii. 29.

ⁱ Gen. xxv. 33.

sepulturæ loco deligendo, ut Josephum: si de jure primogenituræ transigendo, ut Esauum; privatis in causis, addo etiam et minutissimis, si cum publicis conferantur: utique meliore hoc jure licebit magistratui, in communi Reipublicæ causa, cujus interesse est majus omni alio interesse.

Idque cautum est lege divina^k, disertis verbis. *In causa depositi, sistant se coram Magistratibus, ait Deus.* Quo in loco, Dei ipsius nomine, nominantur Magistratus: Nec quovis nomine, sed illo ipso quod ab אלהים, id est, *adjurandi vi* transumptum est. Quasi dicat, Coram Juratoribus se sistant, aut iis, qui (cum Dei vice jus dicant) in judicio ipsius, ipsius nomine, juramentum ipsius exigere possunt. Nempe Vicarii Dei^l, in judicio Dei^m, juramentum Deiⁿ. Magistratui ergo licet; Magistratui (dico) cum Ecclesiastico, tum Civili. Coram illo, nempe Ecclesiastico, lege purgare se *juramento* jubetur mulier, in causa suspectæ fidei conjugalis^o. Coram hoc, Civili, scilicet, lege purgare se juramento, jubetur vir in causa suspectæ fidei socialis^p. Cujus praxim videmus, (est autem *praxis sanctorum, interpres præceptorum*) Ecclesiastici quidem in Esra, qui juramentum exegit in causa matrimonii^q; civilis vero in Nehemia, qui ad juramentum adegit in causa fœnoris^r. Neque vero Magistratui solum pio et religioso hoc juris est; verum et Ethnico, idque in populum Dei. Præstitit Nebucadnezzaro juramentum Zedechias de fidelitate præstanda^s, adactus præstitit; rite tamen, si Ezechieli credimus. Idque cum post, ausu sacrilego, violare tentaret; non tulit impune^t. Addo denique; Non hoc tantum illis licere in populos suos; verum et in hospites ac peregrinos quoque intra ditionem suam, sive commercii, sive alia de causa hærentes. Quo ipso nomine, Josephus Ægypti jam Prorex juramentum defert fratribus suis, etsi legibus et natura Chananæis, in causa suspectæ proditiōnis^u. Ex hoc ergo jam liquet, tum exigere licere, tum licere etiam Magistratui.

94

3. Sed utrumne a reo? (Quod sum pollicitus tertium.) Nec id in dubium vocari potest. Exod. xxii. 1. Depositarius *pars rea* est. Num.v. 19. Mulier viro zelotypo suspecta violati

^k Exod. xxii. 8.

^l Ps. lxxii. 6.

^m 2 Chron. xix. 8.

ⁿ Eccl. viii. 2.

^o Num. v. 19.

^p Exod. xxii. 8.

^q Esr. x. 5.

^r Neh. v. 12.

^s 2 Chron. xxxvi. 9.

^t Ezech. xvii. 18.

^u Gen. xliii. 3.

tori, *pars rea* quoque. At utrique defertur jusjurandum, nec declinare fas fuit. Paucis complectar: sive quis dolo rem proximi intervortit, sive mala fide amici rem procuravit, sive repertam, repetenti non restituit, Lev. vi. 3.; sive (ut mihi quidem videtur) ullo præterea in crimine (indefinite enim ponitur, 1 Reg. viii. 31. אֵשֶׁר יִהְיֶה אֵת אֵלֶּה id est, quicquid peccaverit) licuit actori שָׂאת כּוֹ אֱלֹהִים לְהֵאֱלֹתוֹ id est, *juramentum reo impingere, vel levare super eo juramentum* (Hebraica phrasi). Nec reo detrectare licuit, ab actore quidem ipso, nedum a Magistratu delatum. Equidem incidere non negem tempora, ut vel ipsi actori deferri expediat, non solum reo. Utrique namque prævaricari contingit; Actori, calumniando; Reo, tergiversando. Sed si jus e cælo petimus, id est, e sacris literis; reo magis. Exempla quidem ab ea parte fere sunt. Vix unquam reperias in lege, delatum actori jusjurandum; Reo reperias quam sæpissime. Rationem reddit Moses: Actori (quippe qui plerumque pars læsa sit) incalcescit animus, totus in fermento est, iræ, vindictæ, malevolentia cæstro percitus, *acceleraret ore suo*; quod in juramento vetat sapiens^x. Quare inepta plane materia juramenti. Reus, quem falsi criminis reum lex semper autumat, quoad constet contrarium, multo aptior. Minus in eo præjudicii, minus affectionum, præter forte timoris, qui ipse cos est quasi juramenti. Quare, a reo exigi, et licet, et vero par est.

4. Accedo ad quartam: *Qua tandem in causa isthuc par sit*; quæ paulo spissior est, et plus quæstionis habet. Ac causarum quidem non aliunde divisionem petam, quam e jure nostro: id est, Theologorum. Ibi, lege sacra, aliæ, דְּבַר־יְהוָה פֶּשַׁע id est, Noxæ seu prævaricationes censentur^y, aliæ, מִשְׁפָּטֵי מוֹת id est, causæ capitales^z. Quarum atroces hæc vita quidem sancuntur: vita, sive *naturali* morte moriatur: sive *Civili*, id est, exilio: seu (ut sacræ literæ loquuntur) eradicatione^a. Quibus congeneres sunt מִשְׁפָּטֵי דָּמִים^b id est, causæ sanguinariæ: quales erant, Deut. xxv. 12. Membri amputatio; et ibidem versu 2. plagarum infictio. Illæ vero alteræ non perinde graves, partim pecuniarum mulcta constabant, עֲנֵשׁ נַכְסֵיךָ, partim vinculis אֲסוּרִין^c.

^x Eccl. v. 1.

^y Exod. xxii. 9. [8. Heb.]

^z Deut. xxi. 21. [22. Heb.]

^a Esr. vii. 26.

^b [Vide Deut. xvii. 8.]

^c Esr. vii. 16. [leg. 26.]

Ecquis in iis, quæ capitis sanguinisve pœna luuntur, juri-jurando locus? Non sane suadeo. Primum, scripturæ praxis contra venit. Video enim, cum de Achanis capite ageretur; Josuam sic agentem: *Narra mihi, fili mi^d; non jura mihi.* Cum de Jonathanis, Saulem identidem: Dic mihi Jonathan^e; non dejera mihi. Spontanea, non expressa confessione; interrogatione simplici, non religione juramenti. Quin (quod caput est in hac quidem causa) video prophetam ipsum Jeremiam ab ipso rege interrogatum, *Peto abs te verbum, ne celato me illud*, stipulantem, (nec id sane sine spiritu dictante) *Tantum ne capitale mihi sit responsum meum^f.* Ac si in iis quidem causis immunitatem Deus dedisset respondendi. Ac ratio quidem favit. Sic enim (quoad ejus fieri potest) quæstiones a Magistratu habendæ sunt; ut manifesta absit jactura animarum. Cumque ex ore maxime mendacis, illa vel maximæ veritatis sententia prodierit, (*Pellem pro pelle, et quicquid est viro, daturus est pro vita sua^g*), verendum ne illud 'Quicquid' tum conscientiam ipsam juramenti, tum timorem Numinis, tum quicquid præterea religionis est (ut homines sunt, utque mentem habent) comprehendat. Quare, etsi nihil definitio: tamen (nescio quomodo) in his quidem causis, propter perjuri periculum præsens, juri-jurando parcendum censeo; legesque quibus utimur (*κατὰ συνγγνώμην^h* saltem) idem hoc censuerunt. In aliis vero iis, quæ, minore noxa cum sint, mitiore pœna plectuntur, non censeo. Nisi forte, Comicum quoque illud jam in Theologia receptum sit: *Juramentum rei servandæ, non perdundæ conditum estⁱ.* Cautum est enim lege generali^k, *Quod quis juraverit sive bene se facturum, sive male id fuerit; teneri debitorem, ut faciat:* Idque cum de malo culpæ intelligi nequeat (ut in scholis loquimur), *ne sit enim sacramentum pietatis, vinculum iniquitatis^l:* in malo pœnæ teneat necesse est. Quo in genere, nec renuere juramentum licuit, nec datam in eo fidem post rescindere.

96

(1.) Non renuere: Sciens prudens exegit a Schimeio juramentum Salomon, in damnum libertatis suæ; ne quo se

^d [Josh. vii. 19.]

^e [1 Sam. xiv. 43.]

^f Jerem. xxxviii. 14.

^g Job. ii. 4.

^h [1 Cor. vii. 6.]

ⁱ [Plaut. Rud. V. 3. 18.]

^k Lev. v. 4.

^l [Conf. Decret. par. ii. Caus. xv. Quæst. vi. cap. ii. in Gloss. ad voc. 'Absolvimus.' Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1082.]

scilicet proriperet trans Cedronem : legitime exegit. Cumque post Schimei (juratus ne transiret) transiisset tamen : capite luit, et licite quidem luit, non tam transitu Cedronis, quam juramenti sui^m. Quid quæritis? Quanquam profanus Schimei, juramentum nullus detrectavit ; etsi in dispendium libertatis suæ. Neque vero Micheas, qui juramenti religione obstrictus a rege ; (neque aut semel id, aut tum primum, sed aliquoties ante factitatum) quod solutus renuit, adjuratus non renuit, sed respondit : etsi certa illi pœna ante oculos, etsi amandandus ob id responsum in domum carceris^a. Quo exemplo, tum id constat in more institutoque positum fuisse Israeli in responsa jurare : tum id, quanquam prophetam Micheam, non ausum tamen (inscitia id forte juris divini), quod nos hic hodie facimus ; aut stipulari, ne fraudi sibi sit juramentum suum libertati suæ ; aut si id non detur, tergiversari.

(2.) Non rescindere : Quod ipsum summo scilicet argumento est, legitime præstari. Nam ni ita sit, recte Augustinus : *Injusta vincula rumpat justitia*^o. Non erit (spero) deteriore jure magistratus, quam quis de plebe. Atqui privati cujusque ea demum virtus non infima ; Si juratus in damnum suum, non mutet tamen, quod vicino pepigit^p. Et, si non, quod vicino ; nec quod Magistratui : Meliore quidem jure, pari saltem. Quid quæritis? quanquam profanus Esau, juramentum nullus revocavit ; etsi in dispendium hæreditatis suæ^q. Verum enim, ut quo jure sint privati hac in re semel sciant, neque regi fas istud. Juravit in damnum suum Zedechias, idque prima facie ; servitutem scilicet, tum suam, tum populi sui^r : mutavit, sed et detestante factum Deo, et vindicante. Neque vero reipublicæ. Respublica Israelis, juramenti interventu, fœdus cum Gibeonitis sancivit. Contra venit illud, tum commodo suo, tum politico Dei præcepto. Non censuit mutandum, recte censuit^s. Idemque cum Saulus postea mutandum censeret, etsi zelo id Israelis factum, periculo id primum regni sui, excidio post posteritatis expiavit^t. Non regi, non reipublicæ, nec privato igitur. Concludo jam : Absit modo capitis periculum ; in rebus causisque, quæve

97

^m 1 Reg. ii. 43.^a 1 Reg. xxii. 16.º [S. Aug. Serm. lxxxii. (al. xvi. de Verbo Domini) § 7. Op., tom. v. col. 634. C. ; et citat. in Decret. Par. ii. Caus. xi. Quæst. iii. cap. xlviii. * Cœ-

pisti, Corp. Jur. Can. tom. i. col. 939.]

^p Ps. xv. 4.^q [Gen. xxv. 33.]^r Ezech. xvii. 13.^s Jos. ix. 15.^t 2 Sam. xxi. 2.

mulcta, quæve carcere plectuntur; et subdito præstare juramentum fas esse, et magistratui postulare.

Verum in eo hæsitationis plurimum; hoc ipsum quousque liceat, et quatenus. Quod ego dum expedio: actio mihi tota, sive (ut loquuntur) *processus judicialis* obeundus est; ut, qua tandem prodire tenus, ubi non datur ultra^u, cognosci possit. Ac illius quidem (quod ad præsens hoc institutum nostrum attinet) partes tres: quas his nominibus in sacris literis designatas video. Prima, Admissio litis, מוֹבָא רִיב^v dixerunt Hebræi: id est, ingressum causæ ad iudicium; ex Esaiæ i. 23. Divus Paulus παράδεξιν ἐγκλήματος^w. Secunda, Status causæ, ejusque positio מְכוֹנֵה רִיב^x id est, basin litis Hebræi nomen fecere, ex Deut. xix. 13. [leg. 15.] Græci τὸ κρινόμενον. D. Paulus (ni fallor) ἀντιλογίας πέρας^y. Tertia, Probationum inquisitio רִיב חֶקֶר^z id est, pervestigationem litis Judæi appellant, ex Job. xxix. 16. Græci κατασκευήν: D. Paulus βεβαίωσιν^a. (Nam cum quarta, quam פְּתִיחָה^b id est, sententiam omnes vocant, nihil mihi negotii.) Tria ergo hæc insunt in omni iudicio: Legitime quis vocari in jus debet: Post, status causæ fieri: Probationes demum inquiri.

Ac in prima quidem, haud ullus (quod sciam legerimve) juramenti usus. De ea tamen ut inquiram, facit quorundam error, minuendus mihi hodie, (si fieri modo possit) qui non satis sibi accusati, imo qui seipsos accusaturi sibi videntur; nisi prodeat in medium ac conspectum accusator quispiam, quique quod ab iis juramentum requiritur, ad status positionem, id est, partem secundam; illud ad primam hanc, id est, litis admissionem requiri, falso id quidem et temere arbitrantur; sed tamen arbitrantur,

98

1. Propono itaque sic: Omni in lite, vel ita in aperto rem esse, ut constet tum de facto, tum de persona: (a) Sive ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehensa sit pars rea: id est, (ut loquuntur) in facti flagrantia, ut illa, Joan. viii. 4. (b) sive ita manu elata, vel ausu (ut dici solet) notorio, ut coram magistratu coetuque universo tentata fuerit, quale Zamri facinus, Num. xxv. 8. In quibus ita propalam gestis, nihil accusatore, nihil teste

^u [Hor. Epist. I. 1. 32.]

^v Mobha ribb.

^w 1 Tim. v. 19.

^x Mechuna [leg. Mechona] ribb.

^y Heb. vi. 16.

^z Cheker ribb.

^a Heb. vi. 16.

^b Pithgam.

opus est. Vel 2. sane ejusmodi, ut (a) aut de facto constet incognita persona, ut in cadavere reperto, cujus percussor ignoratur^c, (b) aut de persona quidem, incognito facto, ut in Achanis^d. Qua quidem in re sic controversa, vocari quispiam in jus poterit modis quatuor, ex divinæ legis sententia.

1. Etenim vel indiciiis prodi quis poterit, ut in prima illa justitia divina (quam humana omnis imitatur) actum est contra Adamum, sine delatore, solis indiciiis: quod se scilicet proripuisset in fugam, atque inter densa arborum abdidisset (conscii nimirum animi indicium^e.) In secunda illa, contra Cainum, ex indiciiis itidem, (nempe Abele nusquam comparente,) reperta effusione sanguinis, prægressa in Abelem sive ira, sive invidia Caini^f. Primus hic modus est.

2. Secundus: vel insimulante altero prodi quis poterit; ut illa ipsa in justitia prima, solus Adam citatus: sed is in quæstione (ut fit) Evam insimulavit; Eva itidem serpentem^g. Atque ita illi quoque rei peracti sunt.

3. Tertius: vel porro infamia, (ut plerumque improborum facta suspicio consequitur, suspicionem sermo, sermonem insinuatio.) Atque ita scilicet, actum contra Sodomitas:^h *Clamor Sodomorum cum multus sit; descendam et inquiram*, (inquit Deus.) Eodemque modo quæstiones habitæ, tum in lege: *Si perlata ad te fama fuerit, aut si fando forte inaudieris*ⁱ. Tum in Evangelio, ut contra incestum^j: ὄλωσ ἀκούεται.

99

4. Quartus: vel denique *suggestione* seu querela, ut in Jobi causa^k. Ubi accusator fratrum nostrorum, (ut eum Divus Joannes nuncupat^l) sanctum illum virum, hypocriseos, falsi quidem criminis, sed tamen criminis, reum fecit. Eaque partim juridica; quo nomine fuerunt apud Hebræos, qui בעלי מִשְׁפַּט *baale mishpat*, id est, magistri litis dicebantur^m, ubi pœna rei quæritur, ut læsæ parti satisfiat, in causa injuriæ. Partim (ut loquuntur) *Evangelica*, qua Ecclesiæ denuntiatur quispiamⁿ, ubi medicina tantum rei quæritur, ut Ecclesiæ satisfiat, in causa scandali. In prima, res ipsa loquitur

^c Deut. xxi. 1.^d Jos. vii. 18.^e Gen. iii. 8.^f Gen. iv. 6, 10.^g Gen. iii. 12.^h Gen. xviii. 20.ⁱ Deut. xvii. 4.^j 1 Cor. v. 1.^k Ca. i. 11.^l [Apoc. xii. 10.]^m Esa. l. 8.ⁿ Matt. xviii. 17.

(ut dici solet) reumque insimulat. In secunda, reus alter alterum. In tertia, populi vox delator est. In quarta, unus quispiam, proprii verique nominis *accusator*.

5. Addo etiam his quintum adhuc, verum non (ut hæc) ordinarium expediendæ litis remedium; quin plane extraordinarium; nec adhibendum, nisi in valle Achor, id est, contra perturbatores Israelis (hoc enim sonat vox Achor:) nempe atroci aliquo in scelere, aut periclitante Ecclesiæ regnique statu. In iis enim decurritur ad extraordinaria, ad sortes scilicet, a Josua, quod quibusvis in causis, non datum est°. In iis, sua solum suspitione fretus Joseph; *Næ vos exploratores estis* (inquit), *et ad nudas terræ partes detegendas venistis*ᵑ. Cumque illi negarent; sine indicio, fama, delatore quoquam; quæstione habita, Simeonem detrudit in carcerem, reliquos adigit ad juramentum. Nec illi ad jus gentium provocant tamen, aut contra jus fasque secum agi conqueruntur. Ubi enim de reipublicæ pace agitur, tanti illa est, ut non dubitem, Deum suum Magistratui zelotypiæ spiritum permissurum esse, de salute Israelis sui: non minus quam marito suum permisit, de castitate conjugis suæ^q. Nam et res, de qua agitur, in summo gradu periculosa est, ut dissimulari non debeat: et personæ, quibuscum agitur, nisi conscios suos, testes nullos adhibere solent, per quos argui possint. Et scelus ipsum, quo de agitur, ex eo genere scelerum est, quæ impressa post se vestigia, aut notas non relinquunt, per quas manu teneri queant. Quare in istis non minus suspitione sola accusare, quam per Equuleum, Cippum, Scapham, quæstionem habere fas: (cui rei fuerunt illa in divina republica^r.) Quorum utruinvis, in aliis, sive litibus, sive criminibus, nemo permiserit. Recte (si bene memini) Seneca rei rationem reddit: *Ubi scelera per abruptum eunt, iniquum est justitiam ad gradus teneri*. Cui non valde dissimilis est (ejus qui in scelere Achanis abrupto ad sortes decurrit) quæstio plane extraordinaria. Perturbari vult illos Israelis Deus, qui perturbare nituntur Israelem Dei: ejusque rei vallis Achor perpetuum monumentum.

Jam vero quemcunque in jus vocarit magistratus, præeunte ex quatuor illis uno (aut, si de Reipublicæ Ecclesiæve pace

° Jos. vii. 16.
ᵑ Gen. xliii. 3.

^q Num. v. 14.
^r Jerem. xxix. 26.

agatur, quinto etiam) legitime vocatus est. Nec est, quod metuat, ne se accuset aut prodat; accusatus jam et proditus legitime. Est quod curet, quo modo se accusatum sic proditumque legitime defendat. Atque hactenus de jure accusatorio.

Assumo jam secundum. Re, sic, sub judice, in dubium vocata, vel fatetur reus admissum scelus, quod fecit Achan; ac tum in confessum nullæ sunt Judicis partes, nisi ut ferat sententiam: Vel, (quod fere fit,) negat; quod eleganter in primis expressit Salomon, Pro. xviii. 7. *Justus est, qui primus in lite est, donec superveniente proximo, pervestiget eum Judex.* Negante jam reo per depulsionem, actore per intentionem affirmante, oritur *Paulina illa ἀντιλογία*, de qua ad Heb. vi. 16. Cujus ἀντιλογίας πέρας, seu contradictionis terminus, illud est, quod in omni judicio quæritur, ut ibidem Apostolus animadvertit. Terminus autem nullus reperietur, donec in æquilibrio res; id est, nisi altera causa uberiorem habeat βεβαίωσιν, quam altera. Apostoli ea vox est eodem in loco. Eam ergo, qua parte lateat inquirere, judicis partes sunt. Tenuis enim labor, tenuis laus, lites dirimere, quæ in proclivi sunt. Illas, quarum obscurum jus est et perplexum, excutere; id demum Judice dignum. *Causam quam non cognovi pervestigavi eam*, de se ait Job. cap. xxix. 16. Idque ipsum dextre commodeque præstare, honor est magistratus, ait Salomon Prov. xxv. 1. Cui ipsi honori summo fuit, sententia, quam tulit in lite omnium difficillima, inter cauponas de incerta matre pueri superstitis*. At enim priusquam adhiberi, aut debeant, aut possint, βεβαιώσεις illæ, id est, probationum statumina, status aliquis fiat necesse est, et quasi cardo quispiam sit, in quo causa vertatur, ac id omnium primo constare, quid et quousque affirmet hic, neget ille; in quo pedem ponere uterque, ac sese jure manu consortum vocare possint. Dicit Judæus, omnino prudenter dicit: *Ante omnia repone mihi litem supra basin suam, שים ריב על מכונתו*. Quod ni facias, erit (uti apte quidem loquuntur ex Proverb. xxi.) actio tota *הכל נדף*†, id est mera vanitas, inter actorem et reum, hinc illinc, ultro citroque, agitata. Quod cum nec in scholis hic ferri possit: multo minus in judicio debet, cujus esse debet sacer ac solennis processus omnis, ipsaque justitia justitiæ, ut est, Deut. xvi. 20.

* 1 Reg. iii. 27.

† [Prov. xxi. 6.]

Κρωόμενον jam hoc, sive status (seu quis appellare malit) ἀντιλογίας πέρας aut est ex parte Rei quærendus, aut ex Actoris. Non ex Actoris: Non potest sæpe, quia is sæpe nullus; ubi aut indicii quis in jus vocatur, aut fama. Et cum est; transversus fere rapitur: sive odio, sive cupiditate aliqua obliqua impulsus est, ipse ut sine statu sit, ut frustra ab ipso statum quæras. Quare Reo facta hæc gratia, seu potius hic honor habitus est, (qui et semper persona est certa, quemque lex non convictum habet pro insonte) ut ipse sibi sua vel affirmatione vel negatione statum figat: Imo vero ut illius solo responso totius controversiæ status fiat: nec status modo controversiæ, sed (nisi falsi convincatur sub teste duplici, omni exceptione majori) controversiæ finis quoque. Sed enim ne statu, sic a se defixo, si solutus et liber eat, statui post suo non stet, sed tergiversetur, ac recedat ab instituto: adhibetur illi vinculum, שְׁפִיךָ אֶנְיָמָה *animæ vinculum* (ut Deus ei nomen fecit⁴) religiosa scilicet juramenti affirmatio; qua nempe illius animæ, quasi constricta vinculo, veritatem, (non eam quidem absolute) sed prout ipsam sciverit, credideritve, sancte et sincere tenetur eloqui, nec contra mentem ire (quod mentiri dicimus) sed, quasi cum Deo agat, ita cum magistratu agere, Dei et locum tenente, et vices gerente, et jus exigente.

Israelis hoc instituto niti et populi Dei, (ut nempe juretur in responsa) evincunt et illa Michæ praxis (de qua ante mihi mentio) et vero multo aptius altera illa in quæstione de Elia 1 Reg. xviii. 10. Ubi cum diserte respondissent, *non est apud nos*, non eo contentus rex, adigit eos insuper ad juramentum, quod non invenissent eum: quasi nulla lex cogeret, responso acquiescere hominis injurati. Quare ut æquum omnino est, constringi Reum, ne elabi denuo et statum mutare possit; ut subinde alius atque alius, atque ita (revera) nullus sit consistendi locus: ita constringi non aut nudo rêsponso, aut (ut aliis videtur) pecuniæ mulcta, (animæ hæc vincula non sunt, quæ sola interpret est veritatis) sed solo, vero, et unico animæ vinculo, id est, jurejurando. Atque ita demum cardine totius causæ sic (ut par est) posito; ad illas, quas nominat Apostolus, βεβαιώσεις, progredi fas.

Neque vero (quod quosdam criminari audio) Reum sic

⁴ [Num. xxx. 13.]

astriatum esse convenit, Actorem omni modo liberum. Neque vero hoc jure utimur, sed, ut jurejurare actorem, non sane tutum, propter, quas bis jam nominavi, causas, (et Deus ipse Satanam, quem *διάβολον*, id est, calumniatorem esse scit, *κατήγορον*, id est, accusatorem esse permittit^v.) ita referre tamen in codicem tenetur delationem, suamque insuper syngrapha fidem obligare, sub certa mulcta pecuniæ, sub certa nota infamiæ, sub pretio reddendæ cessationis (ut loquitur lex^s) ni quam suggestit, accusationem et prosequatur, et probet. Ita utrinque cautum est; illinc jurisjurandi religione; hinc mulcta duplici, infamia non simplici; ne aut calumniari Actor, aut Reus tergiversari possit.

Jam vero jurejurare Reum primo, ac dein respondere (quod nonnullos male habet) ideo jus est; quia si injuratus id faceret, nugatorie faceret (nempe solutus religione), si qua in codice clausula paulo magis premeret; abnuerit responsum, versaret se huc, illuc, ambages, diverticula, cautelas quæreret; nihil aut explicite, aut apposite, responderet. Id quod religio erit facere, postquam juramento obstrinxit se, sancte tum omnia, candideque facturus. Injuriam scilicet, quam perjurii, reus esse malit: et damno se potius subjiciet, quam damnationi.

103 Formulam e lege petimus et sacris literis? Nulla mihi aptior ad institutum hoc videtur Esræ quæstione illa, Capitibus Esræ ix. et x., in qua Rei respondent, sed prius jurati. Cujus totius judicii ordo hic. Accedunt viri primarii, atque rem referunt ad Esram, de inito per nonnullos (centum puta et decem) cum alienigenis conjugio, c. ix. 1. Adigit Esras reos ipsos, etiam plerosque ne reos quidem, ad juramentum c. x. 5. Adigit autem, in causa, in qua convinci testibus poterant. Sed tamen primo adigit. Post ejusdem cap. v. 16. Esras cum reliquis, quibus delegata ejus rei cura, sedent ad quæstionem habendam, quam tertio demum mense post effectam dederunt. Quæ forma cum Esræ fuerit scribæ prompti et periti in lege Dei sui; respondere poterit votis, non iniqui hominis, ad legis practicam (ut loquuntur) et instituta cognoscenda. Atque hic jurisjurandi usus prior; justus ac legitimus, in basi nempe litis stabilienda.

3. Alter est, cum argumentis agitur ad fidem auspicatæ jam

^v Apoc. xii. 10.

^s Exod. xxi. 19.

liti faciendam. Argumenta vero, sive *βεβαιώσεις*, illæ, quibus Judici fides fit; (a) partim notæ sunt atque indicia (quæ rei natura fert) certa atque indubitata: (b) partim testimonia incorrupta atque integra.

Indicia; qualia proferuntur a parentibus in causa traductæ virginis, Deut. xxii. 17. Testimonia; quorum sub fide itidem omnis actio confirmatur, Deut. xix. 15. Quorum ego in numero (testimoniorum dico) jusjurandum pono; et ipsum *ἀντιλογιών πέρας*, sive (ut loquuntur) *litis decisorium*, Heb. v. 16. Jurisjurandi autem ex veteri canone Hebræi partes duas, seu, malit quis, genera duo, fecere.

Priorem *שבועת העדה*^y, id est, solennem contestationem, qua quis aliorum defectu testium, sive qui non possint, sive qui nolint, testimonium ferre; Deum ipsum ubique et in omnibus præsentem, ac jus testis habentem, testem advocat: *Vivit Jehovah, coram quo loquor*, contestationis formula, Jud. viii. 19. Posteriorem vero *שבועת האלה*^z, id est, diram execrationem, qua quis contestationi suæ fidem facit, oppignorata quasi salute sua, et abdicato, quicquid sibi in Deo aut spei, aut tutelæ est; si falsi testem fecerit. *Sic faciat mihi Dominus, et sic addat*: execrationis formula, 1 Sam. xiv. 44. Neque vero minus interesse putarunt Theologi, neque minus teneri Reum, sive alterutra utatur, sive utraque. Addo etiam; sive contestetur Reum Magistratus, aut excretur adjurando; sive ipse se, jurando. Perinde enim esse, fiat hoc, an illud; levetur juramentum supra Reum a Judice, an levet ipse supra se. Idque constare volunt tum ex Prov. xxix. 24. ratione *θέσεως*, tum ex Jud. xvii. 2. ratione hypotheseos. Verum lis ista aliam in litem incurrit; non prosequor: prosequor quod institui, de argumentis.

Jam vero Judici a Deo potestas facta, tum inquirendi criminis argumenta, tum citandi testimonia: tum deferendi juramenta, idque ad causæ *βεβαιώσεις* colligendas. Potestas illa fit, Deut. xiii. 14. Inquires (inquit Deus) idque in genere, primo *דרשת*^a. Cujus duas species subjungit. Primam, *תחקרת*^b, id est, Investigabis, *indicia* nempe et *argumenta*. Secundam, *שאלת*^c, id est, interrogabis, testes nimirum, et qui rerum gestarum conscii fuerant.

^y Shebuath haeda.
^z Shebuath haala.
^a Darashta.

^b Chakarta.
^c Shaalta.

1. Argumenta. Sic Josepho licuit manticas fratrum per-
scrutari, ut sublato furto calicem deprehenderet^d. Sic
Magistratui nostro, ædium penetralia et recessus intimos, ad
indicia sceleris eruenda.

2. Testimonia. Sic cautum est lege divina, Lev. v. 1. *Si
vocem quis audierit adjurationis* (Paraphrastes autem Chaldæus
legis interpres longe antiquissimus, necubi erretur a nobis,
apposuit, nec dubium, quin de sensu veteris Ecclesiæ, etiam
quæ ante Christum) *a Judice factæ vel delatæ; et ipse ejus
rei testis esse possit, ut qui viderit ipse, sciveritque* (quo loco
sciverit Septuaginta vertunt *σύνοιδε*), *si quis ita conscius ad
testimonium evocatus sit; ni indicarit, feret iniquitatem suam.*
Quæstionem ergo habere licet, vel sub juramento.

Ac primo quidem, quæstionem habere de reo apud alios,
quantumvis fratres, quantumvis religiosos. Sic Obadias Eliæ,
I Reg. xviii. 10. *Non est provinciæ aut regni locus, quo non
miserit Dominus meus quæsitum te, cumque responderent, Non
est apud nos; etiam ad juramentum adegit provinciam illam,
quod non invenissent te.* Ac mihi quidem verisimile fit; cum
toti regno commune hoc jusjurandum fuerit; etiam in reli-
giosos illos incidisse, quorum nec genua Baali curvata, nec
ora ipsum osculata sunt: nec eos tamen hac in re (etsi in
Eliæ sui præjudicium, etsi apud Magistratum iniquiorem)
testimonium dicere detrectasse. Neque vero de Reo tantum
apud alios habere quæstionem fas: sed et apud ipsum de se.
Exemplo magni Judicis in lite omnium prima, Gen. iii. 9.
*Quis indicavit tibi, nudum esse te? Et, nunquid comedisti de
fructu arboris interdictæ?* Sic Principes Baruchum interro-
gant de libro Jeremiæ: *Indica nobis, quomodo scripseris verba
hæc.* Sic Esras Reos ipsos de facto suo^f; sic Pontifices a
Paulo in custodiam dato, *πυνθάνεσθαι τὸ ἀκριβέστερον*, postu-
labant^g: Faticunt enim sæpe accusatores (quod olim Ethni-
cus animadvertit^h:) non omnes possunt; nonnulli nolunt
accusare. Quid agimus? Quorundam scelera, quia vere opera
tenebrarum sunt, nec possunt prodiⁱ: Quia *manus in manu
est*, nec se volunt prodere^j. Quia durum est Doegi nomen;
et hoc ipsum, *prodire ad insimulandum quempiam*, frigidum

^d Gen. xlv. 5.

^e Jer. xxxvi. 17.

^f Esr. x. 11.

^g Act. xxiii. 20.

^h [Conf. Tacit. Ann. iii. 38.]

ⁱ Eph. v. 11.

^j Prov. xvi. 5.

atque odiosum jam : res sumptus, periculi, infamiæ^k. Sini-
musne latere et scatere scelera, et mora vires acquirere, donec
erumpant tandem ad perniciem Reipublicæ? An quia nemo
aut potest, aut vult (perinde enim est, nolit quis accusare, an
non possit), interrogare datum est? Datum est certe. Atqui
absque sacramento interposito interrogare, pro nihilo est.
Quare et adjurandi jus fecit. Quam vocem Spiritus Sanctus
in Veteri Testamento^l, per *וְשָׁבַע* exprimit, sicque Micheam
rex adjuravit: in Novo per *ὀρκίζω*, sicque Pontifex Chris-
tum^m, et utrique religio fuit, ad quæsitæ non respondere. Ac
Hebræa de quidem voce quæstio nulla, quin et vi nominis, et
usu, juramentum deferat. Adde nec de Græca, si recte ver-
tant Beza cæterique interpretes Dæmonis postulatum illud,
quod est Matt. [*leg. Marc.*] v. 7. *Adjuro te, ne me torqueas* :
id est, Confirma mihi jurejurando interpositoⁿ, fore, ut ne
me torqueas: ut illis videtur. Sed ego *adjurandi* vocem
mitto. Sumo alterum, *levandi* super Reum ipsum *juramenti*,
(si altera modo sit) id est, vel invitum ad juramentum adigi-
endi, permissam in lege, vel Actori^o. Ac proin, plus etiam
quam permissam Magistratui. Certe enim periniquo loco
res foret; si cuivis de plebe Actori exigendi a Reo juramenti
potestas foret; non foret Magistratui. Si in causa depositi id
liceret, in causa regni non liceret: si adigi quis posset ad jura-
mentum, non *extendisse se manum ad rem proximi sui*; adigi
non posset ad juramentum, non *extendisse se manum ad*
pacem Reipublicæ: si potior illius ratio, quoad jus, qui *turbas*
dederit in Ecclesia Dei, quam illius qui *aliquid intervortit* de
pecunia amici. Confer mihi hæc tantum inter se, primo Ma-
gistratum ipsum, et Actorem de vulgo quemlibet. Post, cau-
sam pecuniolæ cujusdam, et causam Reipublicæ. Dein, *depo-*
situm illud alicubi quandoque deprehendi posse; clandestina
ista colloquia non posse (nisi sic interrogare detur), abire enim
in auras, impressionem post se nullam relinquere. Aut valde
me fallit animus; aut (sive personas spectes, sive res, et
rerum sive momenta, sive exitus) major hic necessitas, major
æquitas incumbit juramenti. Quare et interrogari eum in
causa sua, jus fasque divinum est; et id interventu sacramenti

^k Prov. xxv. 8.

^l 1 Reg. xxii. 16.

^m Matt. xxvi. 16.

ⁿ [Vide Theod. Beza in apud Poli Synops.; et Vatablum et Drusium in loc., apud Criticos Sacros.]

^o Exod. xxii. 8; 1 Reg. viii. 31.

feri, fas quoque. Atque hic jurisjurandi usus posterior, justus ac legitimus, non modo ut quæstioni status fiat ex responso Rei (quod ante positum est) : sed etiam ut βεβαιώσεως quoque causæ, id est, probationum statumina colligantur, quibus Judici fides fiat, ad litem ex altera parte terminandam.

Possent hæc jam satis esse huic instituto ; nisi quod restet adhuc unus (credo), aut alter, vix dignus vindice nodus : nisi quod (ut est hoc sæculum nostrum) quorundam hominum quivis scrupulus, scopulus est. Causantur adigi hoc pacto homines ad jusjurandum infinitum ; nisi ante, quæstionem habere, post, juramentum deferre liceat. Ejusce rei ratio jam ante a me reddita. Nolo jam hic recoquere. Tantum id contendo, quod defertur iis de more juramentum, infinitatis nomine declinari non posse. Dum enim Jeremiæ illi, (qui semper in Theologia habiti sunt jurisjurandi limites et quasi fines) adhibeantur^p, in *veritate, justitia, judicio*, abunde satis circumscriptum est ; nec alios scriptura fines aut agnoscit, aut postulat. 1. *In veritate*, vere scilicet, ne quid, contra quam sibi conscius est, dejerare cogatur. Quomodo Micheæ delatum est, *Ne eloquaris mihi nisi veritatem, in nomine Domini*^q. Aut si cui magis Paulina placeat attestatio, *Veritatem dicam, per Christum, non mentiar, attestante mihi simul conscientia mea per Spiritum Sanctum*^r. Sat a prima parte finitum est. 2. *In justitia*, juste scilicet ; nempe ut, et de possibili juretur, de quo cavit servus Abrahæ, Gen. xxiv. *הא-ת-א-ב-ה*, אולי לא-ת-א-ב-ה, id est, *Fortasse non dabitur*^s. Ethnici quoque ipsi : *De quibus sciam poteroque*. Et de honesto, de quo caverunt illi, Esræ x. 3. *כתורה יעשה*, id est, *prout forma juris exigit*. Divus Paulus quoque Act. xxiii. 3. *Secundum id quod in lege est*. Sat a secunda parte finitum est. 3. *In judicio*, id est mature, (sic enim distinguunt interpretes) ut ne temere. De quo Salomon Eccl. v. 1. *Ne proferens quid coram Deo accelerare ore cogatur ; sed spatio ad deliberandum interposito, ita demum respondere*. Hi sunt quos juramenti fines sacræ literæ agnoscunt, nec præterea quicquam postulant, ut definitum sit. Tres isti si adhibeantur : 1. *Non loquar nisi veritatem in nomine Domini*. 2. *De quibus sciam poteroque, et prout a me forma Juris exigit*.

^p Jer. iv. 2.^q 1 Reg. xxii. 16.^r Rom. ix. 1.^s [Gen. xxiv. 5.]

3. Sumpto tantum ad cogitandum spatio, nullum ab infinitate periculum. Etsi de singulis quæstiunculis non constet (quæ sæpe e re nascuntur), sat tutus erit intra hos fines; non responsurus quicquam aut falso aut temere; nec nisi de iis, quæ et ipse meminerit, et lege teneatur; Nempe, quod citra juramentum facere tenetur, id faciet. Et qui tutior esse vult, mihi quidem infinitam potius licentiam captare velle, quam infinitum jusjurandum declinare, videri solet: aut (scilicet) sibi male conscius; aut illud quod dicere nolo.

Jam vero dum ne peccetur jurejurando, haud quicquam, credo, interest, antene promittas te dicturum juramento *promissorio*; an post dejeres, te dixisse *assertorio*. Eodem redit; priusquam respondeas, profitearis te id sine fraude facturum, præmisso, an postquam respondisti, attesteris, te id sine fraude fecisse, submisso juramento. Dixi quidem, et dicam; Feci, et faciam; duo sunt tempora: juramentum idem est. Quare ad rem quidem haud quicquam interesse puto: interesse tamen hoc, quod plurimum conducat hoc litibus; tum ut explicitæ sint, tum ut expeditæ, si *omnium primo juretur*. Ut explicitæ; ne (si Reo prævaricari libeat, cum nondum sacramento obstrictus sit) fluctuet lis tota, nec basin cardinemque consequatur. Ut expeditæ; ne (si nolit reus, ubi respondit, in responsa jurare) easdem sæpe quæstiones iterare, atque ita actum agere, judex cogatur. Interesse denique, quod in illa judicii formula, divinæ legi inprimis consentanea, et nostræ huic, quæ in dubium vocatur, quam maxime affini, is ordo sit; *juramenti* primum, dein, *quæstionis*^t: Idque ipsorum postulato, de quibus habita est quæstio. Cum enim de litibus expediendis accuratissime divina lege caveatur; neque prior in scriptura mentio judicii, ut fiat, quam ut *cito fiat*^u, ne si diu sit in *Fieri*, acetosum fiat: recte postulant illi, Esr. x. 13. ne sibi necesse sit pro tribunali ad omnia quæsita respondere: longum opus esse, nec unius diei. Quare post præstitum a se loco solenni solenne juramentum, venturos se post per otium, לעתים מזמנים^x, id est, designatis temporibus: ut in singulas facti circumstantias, virtute prius præstiti juramenti, inquiratur. Eadem nunc praxis apud nos; idem mos obtinet: et quidem sive consilium spectes, æquissimus; sive institutum, divino quam simillimus. Nam

108

^t Esr. x. 5.^u Exod. xviii. 14.^x [Esr. x. 14.]

si juramentum præcedere debeant quæstiones (cum nisi pro concessu jurejurare quemquam nefas:) certe vix unus dies uni causæ sufficiat, cogaturque (quod Jethro factum damnavit) *astare judicio populus a mane usque ad vesperam*¹.

Ultimum id est: quod quidam (vitio mentis proculdubio) deferri sibi postulant: ne in emissum a se jusjurandum inquiratur: Idque Paulinæ sententiæ fiducia; *Cujusque contradictionis terminus juramentum*². Mitto, quod id ita interpretari liceat, ut *πέρας* illud *status* potius sit, quam exitus controversiæ. Verum, ne liceat; sed esto sane: sit terminus juramentum; at non qualecunque tamen, aut a quocunque, quomodocunque præstitum, (vix hoc sani cerebri postulatum) verum ejusmodi (spero), ut de ejus fide nulla sit contradictio; si modo contradictio per illud terminari debeat. Quare si litem sine contradictione terminare debet; ita liquidum esse debet, ut ei nemo vel citra examen, vel post, aut velit, aut possit contradicere. Jusjurandum enim quodvis cujusvis omni inquisitione liberare velle; quid aliud est quam perjurii causam agere? quid aliud, quam quasi signo dato, ita auctoramento hoc, profligatæ fidei homines ad scelus hoc sollicitare? Cum enim sive id Actor, sive Reus, seu testis præstet; eadem juramenti religio, idem valor sit: actum est, si quis jurare in litem velit, statim causam obtineat, post autem, rectene juratum, an secus, inquirere nefas: Quippe *jusjurandum omnis controversiæ terminus*. Isthuc quidem si sic detur, perjuri bene sit. Cum Deo transigant, si possint; certe a lege nihil metuant, nec aure luant, quod ore peccarunt. Quanto id æquius? Imo vero si bonæ fidei est jusjurandum; bis, terve, inquiratur; vel septies, si libet: semper, quasi de fornace, liquidum magis, purumque exhibit: ipsaque semper inquisitio uberioris fidei acquisitio futura est. Sin non bonæ, vel dubiæ, fidei sit, vel suspectæ: inquiratur et tum; quo *injusta vincula rumpat justitia*³. Ratio quidem hæc; ratio-ne sola? Nonne et lex eadem dicit? Sive quis in sua causa pro se, seu in aliena contra alium, sacramento contendat. Pro se: suspectæ pudicitæ mulier cum ejurasset adulterium dira execratione sui ipsius: nunquid dimissa statim? (*finis namque omnis controversiæ jusjurandum*;) imo vero rectene jurata an secus, quæstio nova. Cui rei, ebi-

109

¹ [Exod. xviii. 14.]² Heb. vi. 16.³ [Vide supra, p. 102, not. °.]

bendas habuit aquas amaras, juramenti sui, vel veri indices, vel falsi vindices futuras^b.

Contra alium. Cum enim statam rem fore cavisset lex ex ore duorum triumve testium, qui jurati testimonium dixissent in quempiam, Deut. xix. 16., ne quis humana testimonia quasi divina oracula haberet; proximo versu edicit, sisti tamen posse denuo testem suspectum; et inquiri adeo, an caste integreque versatus fuerit in testimonio ferendo: sin falsi convictus fuerit, eodem prorsus supplicio afficiendum fore, quo fuerat is, quem reum peregerat. Sed ego peccem in tempus, etiam in templum quoque (cujus nos jampridem vox advocavit), si ulterius insecter hasce ineptias, quas quivis, cum volet, obtinere poterit argumentis, ita sua sponte diffluunt. Reddo igitur vos vobis, et concludo.

Si (ut ait Propheta^c) disponatur judicium hoc (quo utimur) ad lineam; et justitia hæc ad perpendicularum verbi divini; nusquam in iis peccari: exigere posse magistratum, idque a Reo, (præsertim dum ne capitalis causa sit, aut sanguinaria) jusjurandum suum: idque eousque posse, sive ut lis basin suam obtineat, dum status quæritur: sive ut probationum veritas elucescat, dum quæstio habetur. Neque vero juramenti aut fines, aut ordinem, aut examen peccare in Theologiam: ac proin detrectare non posse. Qui detrectant; primum inscitia divini juris id facere; periculoso dein exemplo, si sic liceat animi gratia, in judicia publica sine judicio inquirere; si cæteras regni res, momentaque rei-publicæ, denique jus ipsum (si pro nobis non faciat) in jus vocare. Quod avertat a nobis Deus Opt. Max., ad quem conversi precemur, uti det nobis *modeste sapere, et sentire in omnibus*, cernere animis quam non religiosum sit, quam non Christianum, inclinare judicia gentis nostræ: quin ea potius, quæ rempublicam nosque omnes sustentant, omni conatu nostro, omnibus ingenii nervis ac viribus sustentare. Proxime enim post Deum, Deique cultum, verissimum est Elihu verbum: Duo hæc, *Justitiam ac Judicium, sustentare omnia*^d.

Atque ita determinata mihi sit lis ista, atque utinam etiam terminata.

^b Num. v. 24.

^c Es. xxviii. 17.

^d Job xxxvi. 17.

FINIS.

DE
V S V R I S,
T H E O L O G I C A
D E T E R M I N A T I O, H A -
B I T A I N P V B L I C A S C H O -
L A T H E O L O G I C A

Cantabrigiæ.

PER LANCELOTVM ANDREVES

S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

[Titulus hujus determinationis ita se habet in MS.
Harleian. 6824. num. 16. fol. 79.]

Θέσις ERUDITA •

DE USURA, ETIAM LEGE HUMANA PERMISSA

AUTHORE LANCELOTO ANDREWS,

proposita

ad συζήτησιν in Scholis

publicis pro affequē-

do Baccalaureatus

IN SS. THEOLOGIA

GRADU

Cantabrigiæ

Decimo Calendas

Maii 1585°.

[In tergo tituli ita legitur, MS. Harleian.]

[י. עמי עשו]

[Deus Opt. Max. velit, jubeat, ut auspiciis suis Pomeridianum hoc opus nostrum et regatur, et peragatur. Jubeat adesse Spiritum suum subselliis his, ac benedicere nobis, aliisque qui ubique sunt omnibus; quibus veritatis suæ investigatio præ manibus est: Id quoque velit jubeat, ut nulla rerum nostrarum, nulla temporum, nulla denique status præsentis, vel Ecclesiastici, vel Politici habita ratione; quid in quaque controversia verum sit, severe excutiamus; semel repertam veritatem constanter amplectamur, secundum eam vivamus, in ea denique, ac, (si Ei ita visum fuerit) pro ea, moriamur; per Jesum Christum Dominum nostrum. Amen.]

* [Hæc formula breviter exprimit Psalm. cxxi. 2.

יְהוָה יִצְרָאן יְהוָה יִצְרָאן יְהוָה יִצְרָאן

(Auxilium meum a Domino, qui fecit cælum et terram) et in initiis librorum poni solet. Vide Jo. Buxtorf. de Abbreviaturis Hebraicis, p. 157. Basil. 1640.]

[* * Omnia, quæ in margine hujus tractatus uncinis inclusimus, e MS. Harl. sunt desumpta.]

QUERELA duplex: *Transmarina* primum una, Illius qui præfatus est in *Persecutiones Anglicanas*^b, ubi *Theologiam* nostram avaram esse criminatur, et *fæneratoriam*, eoque nomine *infestam Reipublicæ*.

Altera *domi* nata nuper^c, Esse genus hominum *Ecclesiæ* errata omnia ad *culices* usque sedulo excolantium; ad *Politiæ* vero ulcera, ad *fænebre* malum, ad *agros compascuos* in *consep̄ta* mutandos, ad ejus generis alia gravia, et (si per vos dicere liceat, dicam) *Camelina* peccata ultro conniventium.

Gemina¹ (inquam) hæc (*hostis* primum, dein *fratris*) *querela*¹ [¹ 'Gemina' nata' MS. Harl.] dolorem mihi expressit, dolor expressit quæstiones hæc, quas accepistis (*Ornatissimi doctissimique Viri*). Utrique ut fiat satis, et sciat *ille* (utcunque sint de *Theologis* nostris nonnulli, quibus totum hoc *fænerari* non displicet); *Scholam* tamen nostram *Chiragræ* hujus causam non fuisse; neque angustiora hominum viscera, neque restrictiores manus reddidisse: sciat hic, fructum aliquem fuisse *querelæ* suæ, nescio quam veræ, sed si veræ, vere ex animo dolendæ: tum, ut, si qui hic sunt, qui contra sentiunt, contradicant.

De gratis et sine *fænore mutuando* proposui sic ut audivistis, et de *Compascuo jure* pauperibus conservando; non id quidem opinor intempestive, his præsertim moribus, atque his temporibus, quibus ita valde *refrixit caritas*^d, ut ei nihil opus sit per illiusmodi *Theoremata frigidam* suffundere.

Dicturus autem de re *fænebri*, principio faciam, ut² quemadmodum jam modo sensum meum, ita sensum etiam quæstionis meæ cognoscatis.¹¹⁴ [² 'ut cognoscatis' MS. Harl.]

^a [In MS. Harleian. ita legitur,

1. Usuræ legitimæ sunt illicitæ.
2. Compascuorum termini prisca non sunt movendi.]

^b [Vide 'An Epistle to the Council from the Translator,' apud lib. cui tit., 'An Epistle of the Persecution of Catholics in England,' by G. T. (p. 10.) Imp rinted at Douay in Artois s. a.

(circ. 1582.)]

^c ['Respons. ad Abstract.' MS. Harl. in marg.] i. e. 'An Answer to the first and Principal Treatises of a certain Factious Libel put forth lately . . . under the title of 'An Abstract of certain Acts of Parliament,' &c. [By Richard Cosin, LL.D.] London. 1584.]

^d [Matt. xxiv. 12.]

[1.] *Usuras* cum dico, hoc dico; *Pactum ex mutuo lucrum*. Tria hæc, 1. *Mutuum*, 2. *Lucrum*, 3. *Pactum*, vim omnem *fœnoris* apposite circumscribunt.

Mutuum, ne *Locationi* locum non reliquisse: *Lucrum*, ne de *damno*, *dote*, *detentione*, non cogitasse. *Pactum*, ne ἀντίδωρα^e sustulisse videar.

[2.] *Legitimas* cum dico, id volo, *Lege fœnebrī* permissas, quacunq̄ demum *lege* cujuscunq̄ Nationis: ut *legitimæ* sunt hic apud nos *Decunses usurarum*; in Gallia, *Besses*; in Germania, *Semisses*; apud Græcos veteres, *Drachmales*; apud Romanos, *Centesimæ*. Addo illud etiam quocunq̄ sive *Interesse*, sive ἀντιλήψεως^f, sive *emptionis* sub pacto *reventendi*, sive *collybi*, sive *credentiæ* fuco medicatas.

[3.] *Illicitas* cum dico, quam vultis late intelligite. Animus¹ [¹ Meditor enim est¹, si succedat, id docere: Eas *Scripturis* utriusque enim^{MS.} *Fœderis*, *Ecclesiæ* praxi, *Patrum* sententiæ, *Theologorum* tum *veterum responsis*, tum *judiciis* etiam *recentiorum*; *Conciliorum Canonibus*, *Tergemino Juri*, *Historiarum* monumentis, *Philosophorum* *Decretis*, *Rationum* momentis, *Experientiæ* denique ipsi contravenire. Isthuc igitur agamus.

[Justitia.] Ejus *quod licet*, apud *Christianos*, Regula duplex; 1. *Justitiæ* altera, 2. altera *Caritatis*: In utramque committit *usura*. *Justitiæ* gnomon primo *præceptum*, dein *præcepti ratio*: utrobique damnatur *usura*.

[Scriptura.] *Præceptum* apud *Theologos* cum Verbo Dei confunditur: [Lex.] τῶν δὲ λόγων ὁ νόμος ἰσχυρώτατος^g. *Potentissimum verbum* Lex. Inde igitur, a *Lege* (si placet) ordiamur.

² [² et canora^{MS.} *Harl.*] Diserta sunt *Legis*^h verba, canora² satis, *Fœnus* prohibentia. לֹא תִקַּח מֵאִתּוֹ... לֹא תִתֵּן לוֹ: לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנוּשָׁה^j לֹא תִשִּׁיךְ לְאֶחָיִךְ נֶשֶׁךְ כָּל דָּבָר^k. Tantum in hoc scirponodum geminum quæsit *avaritia*; quæsit et reperit. 1. Alter est ἔτυμον vocis נֶשֶׁךְ: 2. Alter expressa mentio *pauperis*. Expediam utrumque paucis.

Prohibetur *fœnus* (inquiunt,) sed נֶשֶׁךְ. *Neshec* autem est a

^e Remunerationis.

^f Mutui usus.

^g [Conf. Arist. *Ethic. Nicom.* X. 9. 12. Ὁ δὲ νόμος ἀναγκαστικὴν ἔχει δυνάμιν, λόγος ὦν ἀπὸ τινος φρονήσεως καὶ νοῦ.]

^h Exod. xxii. 25. [24. Heb.] Lev.

xxv. 36. 37. Deut. xxiii. 19. [20. Heb.]

ⁱ Non eris illi tanquam exactor.

^j Non accipies ab illo—non dabis illi.

^k Non fœnerabis fratri tuo ad usuram quamlibet rem.

verbo quod *morsum* designat: ergo, nisi *incivile fœnus* sit, 115
nisi *dentatum*, nisi *mordax*, *Lege* de eo cautum non est. Et <sup>[1. Vox
neshech.]</sup> huic responso Molinæus scilicet acclamat, *pulchre, emphatice,*
*absolutissime*¹.

2. Puto his hominibus in mentem non venire Galeni illud <sup>[Solutio
1^a.]</sup> receptum jamdiu in Scholis, Ἐτυμολογία μάρτυς ἀλαζών^m,
qui tantum tribuunt vocis notationi. Ne periculum quidem
cogitare, quantas turbas dare liceret in *Theologia*, si unam-
quamque *Legis* voculam לא תרצה: לא תנאף: לא תגנב in
manus sumere¹ daretur: dein negare negata iis præceptis,
quæ ad strictum vocis ἔτυμον quadrare non possent. Quare <sup>1 [‘sumere
atque ex-
cutere’
MS. Harl.]</sup> responsio hæc illorum, sive vim loci respicias, infirma est;
sive exemplum, periculosa.

3. Poterant hæc satis esse: addo tertium. Omnes *Usuras*,
etiam *legitimas*, plus minus *mordere*. *Præfocantes* illas qui-
dem altius dentem imprimere, instar *λυφι matutini*; sed et
*mordificatus*² hasce *ξυρεῖν ἐν χρωῶ*, (quod Græco proverbio <sup>2 [Ita male
in lib. im-
pressa.;
‘modifica-
tas’ MS.
Harl.]</sup> dicitur) *cutem perstringere*, elicere etiam nonnihil *sanguinis*,
instar *cynomyiæ*, quorum utrique *morsus* in *Scripturis* attri-
buitur. Non æque quidem omnis *fœnoris* metuendos esse
dentes; sed nullum *fœnus* esse edentulum.

4. Deinde (quod quartum est;) venire responsionem hanc
contra ipsius *Legis* principium, כמורך *Sicut teipsum*^p. *Mala*
enim hæc *regula*; *dum ne mordeat, fiat*: *Mala* (inquam) et
Pharisaica: *Christiana* illa, *Fiat, dum prosit*; *Fiat, dum con-
ducat*: Nam *mordeat* necne non refert, si germanam *justitiam*
quærimus; *prosit* necne, illud refert.

5. Postremo, ut cedamus de his omnibus; תרביית illi, quod
non solum apud *Prophetam*, sed in ipsa quoque *Lege* adjicitur, <sup>[Ezechielis
xviii. versu
8. Levit.
xxv. 36.]</sup> (et quidem, ut Kimchi decernit, ἐξηγητικῶς^q;) *Tarbit* (in-
quam) illi bene sit: illud rem totam conficit. Ea vox, sive a
quo respicias, sive ad quid sumatur, perinde est; imposturas
nullas admittit; *fœneratores* arctissime constringit; rem (ut
ante dixi,) totam conficit. Calvino (illustri Viro^r, nec unquam <sup>[In 18.
Ezech.]</sup>

¹ [Car. Molinæi Tractat. Commerc.
(‘textu ix.’ MS. Harl.) i.e. num. ix.
p. 8. Paris. 1608.]

^m Derivatio testis fallax. [Galen. de
Doctr. Hippocr. lib. ii. Op., tom. i.
p. 253. lin. 30. Basil. 1538.]

ⁿ Non occides, non mœchaberis, non
furtum facies. Exod. xx. 13, 14, 15.

^o [Soph. Aj. 786.]

^p [Lev. xix. 18.]

^q [Rabb. Dav. Kimchi. apud Radi-
ces ad verb. רב.]

^r [“ Hic inter alia peccata Ezechiel
fœnus commemorat. Nomen usuræ
proprie non convenit huic loco. רב
ductum est a mordendo; et sic Hebræi
fœnus appellant, quia arrodit, et paula-
tim consumit miseros homines. Dicit
ergo Ezechiel eos demum censeri Legis
observatores, qui abstinant a fœnore.”

116

sine summi honoris præfatione nominando) non assentior, dum *fœnori* non omnino male vult, nec vocem hanc effugit, captiosas nescio quas lucrandi artes, Ezechielis sæculo, et novum nomen idem omnino valens (cum abiisset in odium vox *Neshech*), a populo excogitatum autumat.

Atqui eadem in *Lege* vox; cum de deserto nimis violentum sit idem hoc affirmare. In *Ægypto* enim dura eorum conditio excludit suspicionem omnem, usque adeo *fœnori* exercendo incubuisse, ut, propter veteris invidiam, nova illis nomina fingenda essent. Eadem *Castrorum* conditio prorsus et *Eremiti*.

Postremo *Interpretes* omnes adversantur. Chaldæus, 𐤍𐤏; à 𐤍; *crevit*. Rabbini ריבית, mollissimo nomine; (sic enim *Usuras* ipsi suas, leviter immutata Vocali, cum honestissime nominare volunt, nominare solent.) Arabs

¹ [Ita in lib. impress. et MS. gravi, ut videtur errore.]

² [A præpositione

عنه¹ supra addit MS. Harl.]

³ [duo Interpretes, MS. Harl.]

⁴ [sic latine, MS. Harl.]

quod supra sortem accipitur². Persa *سوم* *accessionem*. *Septuaginta duo*³, eosque sequuti Basilius⁴, Nyssenus⁵, Nazianzenus⁶, *πλεονασμόν*: quam vocem Balsamon Nysseni *Scholiastes*, homo Græcus,⁷ sic interpretatur. *Cum dat quis quidpiam, ut plus quam dederit accipiat*⁸. Tertullianus lib. iv. contra Marcionem, *redundantiam fœnoris*⁹. Hieronymus, *amplius*¹⁰; ac Hieronymum Vatablus sequitur¹¹. Pagninus¹², ac cum eo reliqui, *incrementum*. Et sane vocis

Sed quia homines hac in parte nimium sunt acuti et versuti, et excogitant subterfugia, quibus crudelitatem suam tegant; ideo addit, et *incrementum non accepit*. Scimus enim, quam varii sint lucrandi colores. Quisquis enim animum suum ad illicitos quæstus, reperiet monstra quædam, quæ nemo unquam putasset. Sic fit ergo, ut fœnerator neget se fœnus exercere; et tamen spoliabit miseros homines, imo exuget sanguinem ipsorum. Sub nomine ריבית Ezechiel comprehendit illa magis occulta genera fœnorum, cum scilicet multis integumentis utuntur avari, et ubi obtundunt tales fucos, existimant se carere omni culpa. Ideo Propheta dicit, etiamsi tollatur nomen fœnoris, nec veniat in rationem, sufficere tamen ad homines damnandos, si acceperint incrementum, hoc est, lucrum fecerint ex alieno damno.—J. Calvin. Prælect. liv. in Ezech. cap. xviii. pp. 169. 170. apud Op., tom. iv. Amst. 1667.; et conf. J. Calvin. Comment. in Præcept. viii. Op., tom. i. p. 527.]

⁵ [S. Basil. Hom. in Ps. xiv. cap. 3. ad fin. Op., tom. i. p. 111. B.]

⁶ [Καίτοι παρά τῆς θέας γραφῆς ὁ πλεονασμός καὶ ὁ τόκος τῶν ἀπειρημένων ἐστὶ, καὶ τὸ ἐκ δυναστείας τινὸς τῇ ἰδίᾳ κτήσει παραγαγεῖν τὰ ἄλλοτρια, κἂν ἐν προσχῆματι πραγματείας τὸ τοιοῦτο τύχη γινόμενον.—S. Greg. Nyss. Ep. ad Letoium. Can. vi. apud Bevereg. Pand. Can. tom. ii. p. 161. D.]

⁷ [S. Greg. Naz. Orat. xv. In Plagam Grandinis. (Græce Πρὸς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλᾶζης.) Op., tom. i. p. 236. D.]

⁸ [Πλεονασμός μὲν οὖν ἐστίν, ὡς ὅταν τις δῶ τιμι σίτον ἢ οἶνον, ἢ ἔλαιον ἢ ἄλλο τι, ἐπὶ τῷ λαβεῖν ὁμοιογενὲς πλεόν τοῦ δοθέντος.—Bals. Schol. in Can. vi. S. Greg. Nyss. apud Bevereg. Pand. Can. tom. ii. p. 162. E.]

⁹ [Tert. lib. iv. adv. Marc. cap. 17. Op., p. 430. A.]

¹⁰ [Vide infra, p. 139. not. m.]

¹¹ [Vatab. in Ezech. xviii. 8. apud Bibl. Sacr. tom. ii. Salmant. 1584.]

¹² [In Levit. xxv. 36. apud Bibl. Sacra. Lugd. 1527.]

tum natura, tum usus favet. Quam vocem nisi de *Lege* transverso stylo tollere liceat, nunquam efficient, ut liceat *fœnerari*, ne *legitime* quidem. Etenim, et *decunx usurarum* תרביית est, et *bes*, et *semis*, et *triens*, humana quidem lege *Legitimæ*, *divina* et *illegitimæ* et *illicitæ*, quia expressis in *Lege* verbis interdictæ.

At enim Exodi vicesimo secundo^a, et Levitici vicesimo quinto^b, mentio fit *pauperis*: quare, dum ne illis *fœneremur*, in tuto res est. Hic jam nodus alter est, sed facile solvitur. Locos duos narrant, tertium nolunt, Deuteronomii vicesimo tertio, ubi absolute fertur *Lex*, absque ulla *pauperis* mentione. Atqui (inquiunt) is locus ex prioribus intelligendus. Præpostere hoc: posteriores enim libri ideo fere scripti, ut priorum interpretes essent. Sed esto.

Loco Exodi, posterius ponitur העני^c particulare, prius את עמי^d generale. Imo העני (aiunt) ἐξήγησις est prioris. Alius non daret: verum enim, ne difficiles simus, hoc² habeant. Ideo enim subjunxit *pauperum* mentionem, quod de illis cura major, cum ii frequentes sint in *mutuo*.

De *divitibus* verisimile minus fuit: quare, ut prudens *Legislator*, *Præceptum* ad *hypotheses* ὡς ἐπὶ τὰ πλεῖστα temperavit.

Ac genuinum hunc hujus loci sensum esse, idemque Mosi placuisse, quod Platoni, (ne quisquam e propinquo aquam peteret, nisi fodisset ipse prius ἀχρη τῆς κεραμίτιδος^e), id evincit, quod ubi *Lex* fertur de *mutuo*, Deut. xv. ver. 7. *Personam* ibi ponit^f כִּי יִהְיֶה בְךָ אֲבִיוֹן; *Modum* vero דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֵר לוֹ. Ac verbis diversis sensum non diversum quam Plato complexus est. Ideo ergo nominatur *pauper*, quia frequentior in hoc negotio; ideo siletur *dives*, quia rarior: Non ideo nominatur *ille*, ut *immunis* sit, siletur *hic*, ut *obnoxius*.

^a [Exod. xxii. 25. 24. Heb.]

^b [Levit. xxv. 35, 36.]

^c Pauperi.

^d Populo meo.

^e Ad cretam usque. [Ἀυδρία δὲ εἴ τισι τόποις ξύμφυτος ἐκ γῆς τὰ ἐκ Διὸς λόντα ἀποστέγει νόματα, καὶ ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων πωμάτων, ὀρυττέτω μὲν ἐν τῷ αὐτοῦ χωρίῳ μέχρι τῆς κεραμίτιδος (al. κεραμίτιδος) γῆς· ἐὰν δὲ ἐν τούτῳ τῷ βάθει μηδαμῶς ὕδατι προστυγχάνη, παρὰ

τῶν γειτόνων ὀδρενέσθω μέχρι τοῦ ἀναγκαίου πώματος ἐκάστοις τῶν οἰκετῶν.— Plat. de Leg. lib. viii. §. 9. Op., tom. viii. pp. 379. 380.; conf. Plutarch. de vitand. ære alien. ad init., Op., tom. ii. p. 827. D.]

^f Cum fuerit apud te pauper. [Si fuerit pauper inter vos. MS. Harl.]

² Quod satis sit penuriae ejus qua laborat. [Satis ejus necessitati. MS. Harl.]

[4^a.] Quæro etenim, quæ tandem aut qualis hæc consequentia? *Lex* intercedit, ne a *paupere* *fœnus* exigatur; permittit ergo, ut a *divite*? Vultis agnoscere? *Similes aliquot* opponam. [1.] Exod. xxii. ver. 11. *Lex* intercedit, ne *Viduae* aut *Pupilli* durius habeantur? Conclusio similis: Permittit igitur, ut durius habere liceat, quibus *Pater* est aut *maritus*. [2.] Deut. xxvii. ver. 18. *Lex* interdicit, Ne quis *cæcum* de *semita aberrare* sinat. Similis conclusio! Permittit igitur, ut ne quis *oculato* homini monstret *viam*. [3.] Deut. xxiv. ver. 14. Cavet *Lex*, ne qui *conductus* fuit, si *pauper* sit, *mercede privetur*. Similis consequentia: Ergo si paulo magis *rem fecit*, non valde repugnat, ut *privetur*.

[5^a.] Verum enim *Locus* ille quem supra nominavi de *mutuo pessime* eos habet, Deut. xv. ver. 7. Edicit *Lex*, ut *mutuo* det quisque; apponit יְהִי כִּי אֲבִיּוֹן יִהְיֶה Si *pauper fuerit*. Concludo sic ut illi: *Soli* ergo *pauperi mutuandum*. Agnoscunt (spero) conclusionem suam. Vetat *Lex*, ne *pauperi fœneremus*: Ergo *soli pauperi non fœnerandum*.

Quod si *Soli pauperi mutuari* liceat, (et *Soli* sane licet, si sic licet concludere;) *pauperi* autem impositum *fœnus*, vel illis quidem arbitris, sit *illicitum*, cum jam *soli pauperi mutuari*¹ liceat, omne igitur *fœnus* erit *illicitum*.

118 6. Accedam adhuc propius². Rationem quæro, cur, cum *pauperi* nefas sit, fas sit *Opulento* dare *fœnori*?

Cum summam fecerint cogitationum suarum, non aliam sane reperient quam hanc, *Quia divitis acervus major*: Et certe (quod mihi *monstri* simile fit;) Calvinus sic loquitur; Est *ditior*, et potest *absque*³ *damno carere*^h. Quæso vos, nonne hoc est *latronum* causam agere? Annon eadem pro *fure* ratio faciat, quæ pro *fœneratore*? Nonne sic illi secum: *Pauperi* parcendum sane; at enim *pecuniosus* is homo est, *carere* potest, vel *absque detrimento*. Atqui sit *pauper*, sit

^h ["Nunc videndum est quando, et a quibus accipere fœnus liceat. Hic autem valere debet sententia illa, neque passim, neque semper, neque omnia, neque ab omnibus. . . Non ab omnibus, quia a paupere semper fœnus accipere nefas erit. Verum, si dives, qui est in ære suo, ut loquuntur, qui habet satis opimum proventum, vel satis amplum patrimonium,umat pecuniam a suo vicino; an vicinus ille peccabit, si recipiat aliquid lucri

ex sua pecunia? Alter, qui mutuatur, est ditior, et potest absque suo damno carere; sed vult emere fundum, unde fructum accipiet; cur fraudabitur creditor jure suo, si pecunia afferat lucrum alteri, et quidem ditiori? Videmus ergo interdum posse contingere, ut qui fœnus accipit non tamen ideo possit præcise damnari."—J. Calvin. Prælect. liv. in Ezech. cap. xviii. p. 170. apud Op., tom. iv.]

¹ ['mutuari' omitt. MS. Harl.]

² ['Intrabo adhuc magis' MS.-Harl.]

[In Ezech. xviii.]

³ ['sine' MS. Harl.]

*dives, furtum de se illicitum est*¹. Etiam *fœnus*, O bone; nempe ¹ [Verba *rapinæ* species: et recte illud quispiam *Terrestrem piraticam* ² 'Atqui . . . est, uncinis quadratis in MS. Harl. includuntur.] appellavit. Neutrum tamen propter *acervos*, sive *minores* illi sint, sive *grandiusculi*; sed propter illa *Legis* verba, quæ tam *fœnori* quam *furto* funesta sunt. *Neque omnia quæ illius sunt*¹. Atqui *illius* sunt, quæcunque *illius* industria parta sunt, uti mox dicemus. *Comedendi enim cuique labores manuum suarum*^k. Nihil addo.

Jam videtis (spero) neque *Neshech*, neque mentionem ² ['imæ conditionis homini locatas' MS. Harl.] *pauperis* impedire, quo minus *Lex* sit *κατὰ πάντος*, id est, *Usuras* omnes, sive *civiles* sive *inciviles*, sive ab *imæ* conditionis homine exactas², sive *summæ*, pro *illicitis*³ damnatas esse. ³ ['illiciti' MS. Harl.]

Adhuc *Legem* urgeo. Tria siquidem in *Lege* sunt: (1) *Interdictum*, (2) *Censura*, (3) *Sanctio*. Dictum jam de *interdicto*: *Censura Legis* proxima; id est, ubi, qua classe, inter quæ scelera, crimen quodque collocandum; quantum, quanti habendum, quam vel grave vel leve crimen, quodque æstimandum sit. Ac in *Scripturis* quidem, (quæ semper *Saulem inter Prophetas*¹ admirari solent,) *Usurarum* tristis et severa taxatio est. Ezechiel namque *Divini juris consultissimus* ver. 8. cap. xviii. mediam in *colluviem* gravissimorum *scelerum* omne ex *mutuo incrementum* conjicit, et (ut loquitur Basilius) *ἐν μεγίστοις κακῶν τίθεται*^m *Idololatriæ, adulteriï, impuritatis, violentiæ, furti*, et affigit ad caput ejus tristissimum nomen *תועבה*ⁿ id est, *abominandi sceleris*; ut, quid de eo sentiendum, cuivis in proclive sit. ^[Legis Censura.]

Sanctio porro succedit huic, eaque gemina: (1.) Altera ^[Legis Sanctio.] hujus vitæ; (2.) futuræ, altera. (1.) Hujus (Prov. xxviii. ver. 8.) *Translatio ad hæredes alios, injustæ possessionis* 119 argumentum. Ideo autem *injusta possessio*, quia *injuste parta*. (2.) Futuræ⁴: *Maledictio Dei*, Psal. xv. [xiv. Vulg.] ⁴ ['altera' addit MS. Harl.] ver. 5. Divo Ambrosio Syllogismum colligente: *Si ergo, qui non dedit, benedictus; sine dubio maledictus, qui ad usuram dedit*^o. Sin, quia *Neshech* ibi tantum est, minus placeat locus ille, revocabo huc Ezechielis idem caput ver. 13., ubi

¹ Exod. xx. 17.^k [Vide 2 Thess. iii. 10.]^l [1 Sam. x. 11.]^m Malorum maximis annumeratur.

[S. Bas. Hom. in Ps. xiv. cap. i. Op.,

tom. i. p. 107. C.]

ⁿ [Ezech. xviii. 12.]^o [S. Ambr. de Tobit. cap. xv. (sect.

52.) Op., tom. i. col. 608. F.]

omnia explicata satis : *Dedit in usuram et incrementum accepit ; Hiccine viveret ? Non vivet : abominationem hanc fecit, omnino morte morietur ; Sanguis ipsius super ipsum.*

[Legis ratio.]

Ac *Lege* quidem transacta res est. Ad *Legis rationem* venio, quod sum secundo loco pollicitus. *Contractuum* autem *legitimorum ratio*, ac *Regula* generalis commode a Divo Paulo explicatur, posterioris ad Corinth. cap. viii. ver. 14. "Ὅπως γένηται ἰσότης : *Æqualitas* scilicet, ab ipsis quoque Ethnicis, *Justitiæ fons*^p appellata. Ea vero vel interna est *animi*, vel *rerum ipsarum*, extrinsecus religata.

¹ ['Animi' omittit MS. Harl.] [1.] *Συμμετρῶν ἀνίμι*¹ in eo ponit Christus (Paternæ Legis ac voluntatis fidelissimus Interpres) *Si prout volumus ut faciant nobis homines, ipsi illis etiam similiter faciamus*^q.

Assumo jam : Nemo sibi vellet *usuras* infligi, ne *legitimas* quidem ; quin *minimas* potius quam *majores*, et *nullas* potius quam *ullas* : Cum *fratre* sic agat igitur : Vigeat *Lex* ista ; *usura* percat. Reperi mendaces homines, mendaces sine fronte, qui sese hoc valde velle dixerunt. Ego vero jubeo silere illos, aut saltem quærere qui credat. Fidem mihi nunquam facturi, ne jurati quidem, Esse quenquam tam infelici genio, qui pecuniam *fœnebrem* malit quam *gratuitam*, *gravidam* quam *illibatam*, *mersam* *usuris* quam *levatam*.

[2.] Ac in *animo* quidem sic. *Rebus* autem in ipsis, *æquilibrium* multis modis violatur. Nam cum ita demum *conservetur æqualitas*, (juvat uti Paulinis vocibus ;) si *ὑστέρημα* semper sit aliquod, ubi *περίσσευμα* est ; In *usuris*, *fœnus* ipsum quidem *περίσσευμα* est, *ὑστέρημα* vero plane nullum. Etenim ex iis tribus², quæ jampridem recepta sunt, *contractuum ὑστερήμασι*, (1.) *Labor*, (2.) *Sumptu*, (3.) *Periculo*, *fœneratori* nullum incumbit. (1.) Non *labor* : quippe stanti, sedenti, res alias agenti, ferianti, vigilantanti, dormienti, currunt menses, (quos scite Basilius *τόκων πατέρας*^r appellat ;) currunt ex æquo cum mensibus *usuræ*. (2.) *Sumptus* nullus ; ne teruncii quidem. (3.) *Periculum* omnino nullum : quin si perit sors, *debitori* soli perit ; *creditori* certa est. Satis ei per stipulationes, syngraphas, antapochas, apochas, vades, prædes, prædia, hypothecas, pignora, consultum est. Ubinam ergo, aut quodnam est in *fœnore ὑστέρημα* ? cum omnino nullum in

² ['tribus iis' MS. Harl.]

120

^p [Conf. Arist. Ethic. Nicom. V. 1. 8.]

^r [S. Bas. Hom. in Ps. xiv. cap. 2. Op., tom. i. p. 108. E.]

^q [Luc. vi. 31.]

tota *Jurisprudentia lucrum* sit, cui trium horum aliquod individue conjunctum non sit. Nominabunt (scio) *detrimentum*. *Detrimentum?* quod? illud ex¹ *damnone* per *moram dato?* ¹ [‘Quod illud? Ex damnone?’ MS. Harl.] Resarciatur necesse est, idque ex illa Apostoli regula, *Μὴ ὡς ἄλλοις μὲν ἄνεσις, ὑμῶν δὲ θλίψις*², Non ut aliis *relaxatio* sit, vobis autem *angustia*: Omnino dum ne *lucrum* captetur, *damnum* vitetur. Imo vero dicent, ex *lucro cessante*, nomine *Inter-usurii*. Auditisne? hoc est quod pensari volunt, *Possibile lucrum* quod non acquiritur. Pensabitur vero² *possibile* ² [‘ac id, sine vel impendio unius nummi,’ addit MS. Harl.] *lucrum*, quod non *acquiritur*, *possibili damno* quod non *incurritur*. Quin potius (inquiunt) inscribemus illi præterea *decunces legitimas*. Videte, quam inique; pro *ὑστερήματι* simplice, *περίσσευμα*³ duplex; id est, pro nullo, unum postulare: tum ex incerta negotiatione certum *lucrum* captare, et (quod vel Terentianus Leno⁴ damnaret,) *injustitiæ spem pretio vendere*. Id etsi obscurius jam sit, quia *dies debitori* dicitur; repræsentetur tamen *fœnus*, *injuria* apparebit, cum utrobique tamen par eademque ratio sit. Certe id *ratio* decernit; nec *ratio* modo, sed *Lex* ipsa quoque, ut ei demum soli res *quæstiosa* sit, cujus solius *periculo* est. Quare hujus primum injuriæ reus esto *fœnerator*, quod *περίσσευμα ἄνευ ὑστερήματος*, id est, *compendium sine dispendio*, *emolumentum* quærat sine *detrimento*.

[2.] Modus hic alter est. Esse *res* quasdam, quæ *mensura* scilicet et *quantitate* constant: (earum autem e numero *pecuniæ* sunt,) quarum *usus* in *pretium* venire non *debeat*: venire autem non *debeat*, eo quod a *proprietate separari* nequeat: *Separari* autem nequeat, ob eam causam, quia nulli, sine *interitu* suo, *usui* esse possunt. Esse vero *usui* non possunt, quia nulli, nisi ad *consumendum*, *usui* sunt; nec *usus* ab iis unquam ullus percipiatur, nisi in ipso *usu substantia* corrumpatur. Advertistis (scio) quid velim. Iniquissime mecum ageret, qui, ubi mihi *panes* aliquot *mutuos* dedisset, *pretium* 121 post primo *panum* ipsorum repeteret, id est, *proprietatis*; deinde *usus* quoque *pretium*, id est, *manducationis*.

Dixi *nummos*⁵ in hoc *rerum* genere *consendos*: dixi e Levitici xxv. vers. 37. Ubi *חֶסֶד* et *לֶחֶם*, *Nummus* et *cibus*, tanquam homogeneæ res, eadem clausula connectuntur. Dixi

¹ [2 Cor. viii. 13.]

² [Conf. ibid. 14.]

³ [San. “Ego spem pretio non emo.” —Terent. Adelph. ii. 2. 11.]

ex Nehemiæ v. ver. 11. ubi *centesimæ pecuniæ, frumenti, musti, olei*, pari natura censentur, pari injuria male partæ, pari jure restitui jubentur. Quanquam id cuique sensus suggerat, quod ait Jurisconsultus, *pecuniam usu ipso*, et assidua permutatione quodammodo *extingui*; non id prorsus quidem, sed Domino tamen *extingui*. Hujus, ergo, secundæ injuriæ reus esto *fænerator*, quod eo de genere rerum *fructum* captet, unde, nisi *fructus injuriæ*, percipi nullus possit.

[3.] Modus hic tertius est: Quod cum severissima *lege* cautum sit, de *mensura justa et æquali*, Levitici xix. ver. 36.: Mensura autem *permutationum* sit *pecunia*^x, uni huic rei ab ortu destinata: tam sit *æqualitati* rerum iniquus *fænerator*, ut et *mensuram* ipsam, unde *æqualitas* omnis est, *inæqualem* efficiat. Etenim, quæ (in rebus *permutandis*) *pecunia centum* valet minas, cujusque *pretium* (ut mensuræ) debuit esse *statarium*; *fæneratori* gravior est, ei *centum* pendit et *decem*; *debitori* levior, pendit enim¹ tantum *nonaginta*: *lapis et lapis, valor et valor*². Quare id agunt *usurae*, vel *legitimæ*, ὅπως μὴ γένηται ἰσότης³: Quare ut ante *Legi*, ita nunc *rationi Legis* contraveniunt: Quare in eis *justitia* nulla.

¹ ['ei' addit MS. Harl.]

² ['etiam' addit MS. Harl.]

[Caritas in Deum.]

³ ['hominem' MS. Harl.]

⁴ ['favet. Caritas si' MS. Harl.]

Quid *Caritas*? Ecqua illius spes, ubi *justitia* deficit? Adhibeamus tamen² examen *Caritatis*.

Caritas Deum spectat, et *homines*³; spectemus in utroque. Neutri *fænerator*, neutra *fæneratori* favet *caritas*. Si⁴ germana est, *Cælo* primum descendit, quando (ut recte Gregorius) *Rivus Caritatis pietatis de fonte ducendus*. Deo ut sua constet *caritas*, e *commerciis* nostris, permagni interesse arbitrator, si *Providentiam Divinam* plurimum sua interesse, non persuasum modo cuique eorum, sed etiam exploratum sit.

122 Expedit ita se rem habere, ut non modo indigeant, sed et sentiant indigere se *Divina Providentia*: Ita namque ἀγαθοποιῶν οὐρανὸν διδοὺς ὑετοῦς καὶ καιροῦς καρποφόρους^a amabitur; iratus, et contraria dans, placabitur: illinc ad Eum gratiæ; preces, hinc; fidei uterque et caritatis fructus redundabit. Hic jam *fænus* (uti nostis) id agit, ne necesse habeat *cælo debere rem suam*, neque aut quicquam de *cælo sperare*, aut unquam in *cælum suspirare*. *Sudum* enim sit, an *tempes-*

^x [Conf. Arist. Eth. Nicom. V. 5. 14.]

^y [Deut. xxv. 13, 14.]

^z [Conf. 2 Cor. viii. 15.]

^a Cœlestis benefactor, qui dat pluvias et tempestates fructiferas. [Act. Apost. xiv. 17.]

tas, perinde illi est; *faciat rem debitor, ne faciat*, susque deque habet; veniat *flagellum imundantis*^b, non obveniet illi: In eo namque totus est, ut possit eximere se totum Dei manibus, et penitus extra jactum *providentiæ* se suaque collocare. Quod quid aliud est, quam *turrim* ædificare sibi *fastigio nubes* superantem^c, ac tum (quod non male dixit Poeta *ἄθεος*), *Animum exsolvere nodo Religionis*^d.

Olim hoc quidem *Ethnicus* advertit animo, *Nullum, de Deo, hominum genus sentire pejus, quam Danistarum*^e. Cælo igitur inimica *fœneratorum* gens; *terram* solum sapit: Quare descendamus.

Caritas ad *proximum* conversa, *bonum* respicit vel *privatum* illius, vel *publicum*: *Usura* neutrum. *Caritatis* in privatos Canon est, (prioris ad Corinth. cap. x. ver. 24.) *Ζητείτω ἕκαστος τὰ τοῦ ἐτέρου*. Quæritne *danista* quæ *alterius*? Certe *quærit*: Quærit enim ex *alieno periculo fiduciam, sumptu mercedem, labore otium*, et (quo nihil *iniquius* putavit Fabius) *sub ea arbore fructus legit, quam consevit alius*^f: et (contra quam Paulus, prioris ad Corinth. cap. iii. ver. 8.) *ἴδιον μισθὸν*^g quærit, sed *κατ' ἀλλότριον*^h, non *κατ' ἴδιον κόπον*ⁱ.¹ [*πρόνον* MS. Harl.] Ergo addamus partem alteram, *οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ*. Nonne quæ *Sua* sunt, quærit? Maxime. Nec id tantum: Quærit enim *se* in *fratre*, et *lucrum suum* in *lucro fraterno*: Semper *certum* in *incerto*, sæpe *magnum* in *exiguo*, nonnunquam *aliquid* in *nullo*. Neque² rem *fratris* quæreret, nisi in ea *suam*³ [*'vero'* addit MS. Harl.] imponeret.

[2.] Ab hoc aditu januaque patefacta, aliud se statim, et quidem *fœnori* capitale argumentum, in conspectum dat. *Actum* quippe *virtutis*, (ut *Schola* loquitur) quod *viti* solius proprium est, corrumpit, dum *Liberalitatem Caritas* partem primariam, (*Liberalitatem* (inquam) cujus duo hi *actus* sunt peculiares, 1. *Dare gratis*, 2. *Dare mutuo*), inscribit, atque ita invertit in *cauponam*.

De *mutui* natura est, ut sit *gratuitum*: Bis ista conjunxit Spiritus Sanctus וְהוֹנֵן וּמְלוּוֹ. 1, Psalmo xxxvii. ver. 26.

^b [Is. xxviii. 15.]

^c [Gen. xi. 4.]

^d [Lucr. de Rer. Nat. i. 931.]

^e ["Nullum, ædopol, hodie genus est hominum tetrius, Nec minus bono cum jure,

quam danistiennum."

Plaut. Mostell. III. i. 127, 128.]

^f [Vide Liv. Hist. x. 24.]

^g Propriam mercedem.

^h Secundum alienum.

ⁱ Secundum proprium laborem.

2, et Psalmo cxii. ver. 5. Ad quam affinitatem יָן *gratuiti*, et מַלְוִי *mutui*, respexit Christus, quando (Luceæ cap. vi. ver. 35.) cum suo *daveilzeiv* connectit *μηδὲν ἀπελπίζειν*. Quem locum qui de *jactura Sortis* exponunt, eadem opera expungerent *daveilzete*, substituerent *δότε*, eo quod, nisi redeat *sors*, *δώρημα* jam sit, et non *δάνεισμα*. Quanquam ne sic quidem in rem nostram cederet incommode. Etenim si *Christiani mutui* ea vis sit, ut ne *sors* quidem ipsa possit; nedum et *sors* et *fœnus* expectari; ac multo adhuc minus *Chirographo*, et *fide jussione per jus* occupari. Verum lis ista aliam in litem incurrit: Non prosequor.

¹ [' volo' addit MS. Harl.]

[3.] Illud prosequor; et argumentum mihi proximum¹ sit: Perhibet eodem loco Christus (ver. 34.) testimonium hoc vel ipsis *peccatoribus*; *Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δaveilzouσιν, ἰνὰ ἀπολάβωσι τὰ ἴσα*^k. Ratio statim dictat; Quis pudor est, quod *peccatores* faciunt, *Christianos* non facere, cum nostra tamen illorum *justitiam justitia* superare debeat? At nos miseri ea jam conditione sumus, ut ad illud Christi *ποῖα χάρις*; respondere possimus, *μεγάλη* quando non *mutuemur* jam, nisi ut *τὰ ἀνισα*, adeoque *τὰ μείζω* recipiamus, atque ita² citra infraque vel *peccatores* ipsos consistimus. *Privatam* itaque *caritatem cauponantur usura*.

² [' nimirum' addit MS. Harl.]

[Publica.]

Publicam quid? Nam id si recte dicatur, *Μὴ ὡς ἄλλοις μὲν ἀνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις*¹: rectius hoc, *Μὴ ὡς ἄλλοις μὲν ἀνεσις, τῇ πολιτείᾳ δὲ θλίψις*.

[1.] *Publicam* (inquam) quid? Nihil minus. Statuit initio ille *Theologiam fœnori* amicam, *Reipublicæ* inimicam: recte statuit. Etenim et *recte institutæ Reipublicæ signum*, si tollatur, Psal. lxxii. ver. 14, et *corruptæ Reipublicæ signum* ponitur, nisi tollatur, Psalmo lv. ver. 12. Et illæ *olei, frumenti, argenti centesimæ legitimæ* erant, Nehemiæ v. ver. 11. et ex *canone Legis*, et summa tamen prudentia per Nehemiam revocatæ. [1.] Primo, quia (ut eo loco) *fœnebre* malum crebra *discordiarum* causa. Etenim ratione *comitum* duarum, quæ illud non fere deserunt, ex parte *Creditoris* מַלְוִי Psal. lxxii. ver. 14. *Vis*, dum *constricta* tenet *nomina* sua *Lege fœnebri*.

124

³ [' dolus' MS. Harl.]

2, Ex parte *Debitoris* מַלְוִי Psalmo lv. ver. 12.³ dum *solvendo*

^k Nam et peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant æqualia.

¹ [Conf. 2. Cor. viii. 13.]

non est, et *lunam sistere* non potest; ita fieri solet, et quidem ita fieri¹ necesse est, ut *simultates* oriantur, non modo *forenses*¹ [‘fiat’ MS. Harl.] *hæ*, ubi ex *jure manu consertum*; sed etiam *castrenses* illæ, ubi *mage ferro rem repetunt*^m. Prioris Jeremias testis est, (Jerem. xv. ver. 10.) *murmura* inde, *maledictiones*, *contentiones* excitari. Posterioris vel Molinæusⁿ ipse, qui primam illam *plebis a Patribus secessionem* in Romana Republica uno hoc nomine contigisse (ut res est) libere et ingenue confitetur.

[2.] Secundo, quia *pecunia fœnori* exposita, vel *diviti* locetur necesse est, vel *tenuiori*. Dives fere si occupavit, vel *monopola* fit, vel *protopola*: quæ duo, etsi ad tempus dissimulari possunt, (et quidem possunt;) *suppurationem* tamen fere faciunt in *statu Reipublicæ*; non spernendam illam quidem in pacato, sed non ferendam in perturbato. *Tenuior* plerumque si accipit, ruit mox in aliquam *ἀλεγεινήν ὑπερβασίαν*^o: insolitum *acervum* conspicit, non patitur *animo male* esse, unum *hilarem diem* sumit, dein alterum; post *versuram* facere cogitur, postremo *decoquere*. *Decoctionis* is exitus, qui priore Samuelis cap. xxii. ver. 2. ut si quis *signum* sustulerit, (sive is David sit, sive Absalon,) eo confestim, quibus res angusta domi est, et confertim confluant. Quod malum, inter tam crebras *decoctiones* nostras, *Politicis* nostris pro levi habendum non est; nec est quisquam tamen, qui hoc, quod nominavi, *pelago rei* familiaris *naufragium* faciat, qui prius ad limen *fœneratoris carinam* non alliserit.

[3.] Tertio, non interest *Reipublicæ τὸν μὴ ἐργαζόμενον* in ea *εἶσθιεν*^p: nempe ut cuiquam in ea homini *divitiæ* per *inertiam*, *lucrum* ex *otio* nascatur. Hoc si ita detur, *Artes mechanicæ* protinus, *mercium* trajectio, *munia* quæque tum *rustica* tum *urbana* deserentur. Quis homo tam mentis inops est, ut velit *aleam* jacere, dies *inquietos*, noctes *insomnes* ducere, *periculum fori, cæli, maris* adire, sub *obscura* spe; cum ei liceat domi cum suis, absque *sudore frontis, cruciatu mentis*, extra *cælorum* et *tempestatum* injurias, *otio* pingui, *lucro* non minus pingui, consenescere?

[4.] Postremo *publicum fœnus*, publica *θλίψις*. *Singulorum* quidem fundis et fortunis *levata*, sed *singulorum* tamen fundis

^m [Ennius apud Aul. Gell. Noct. Att. lib. xx. cap. 10.]   ^o Gravem excessum. [Hom. Od. iii. 206.]

ⁿ [Car. Molin. Tractat. Commerc. &c. Num. xli. p. 31.]   ^p [2 Thess. iii. 10.]

et fortunis *onerosa θλίψις*, dum a *feneratorum nominibus viscera* illorum (ut fit) arroduntur, *mercium, annonæ, obsoniorum caritate*. Audacter dico, supra *millies millena centenaria* quotannis ducuntur *fœnore*; jam *millies millenæ decunces* abeunt in *fœnus*: Nihilne *beneficii publici*, si posset *Respublica* quotannis tanto *onere* levari? Conduplicari enim necesse est rerum *taxationes*, dum certat *fœnus cum lucro*; nec id modo quod *familie* impendatur, sed id etiam quod *danistæ* exsolvatur, majoris *pretii* indictione comparandum est. Retinetur *fœnus*, non possum minoris quam *asse*¹; remitte, ducas vel *doctrante* licet: sane igitur *fœneratur fœnus suum Respublica*.

¹ ['assis'
MS. Harl.]

[*Ἀποτρό-
φορα* con-
tra politi-
cam per-
missio-
nem.]

[1.] Et quorsum igitur (quæret quispiam) *usuras* Politica *lex licitas* facit? Illa vero non facit, *permittit* tantum; et hoc ipsum, *permissas* esse, summo scilicet argumento est, *licitas* non esse: Siquidem hoc², si *natura* sua liceret², *permissione* non egeret².

² ['illæ,
'licerent,
'egerent,'
MS. Harl.]

[2.] Deinde, nec hac ipsa *permissione patrocinator* illis. Aliud est enim *patrocinari*; aliud, *modum ponere*. *Exstirpatus* mallet, ut *nullæ* sint, si id *cupiditas* pateretur: nunc quia non patitur, *circumscriptas* vult, ut *moderatæ* sint.

[3.] Et hæc ipsa *moderatio* quid aliud est, quam testis (ut olim *libellus repudii* inter *Judeos, durorum cordium*³.) Ita *codicilli fœnoris* inter *Christianos, nullorum viscerum*? *Nullo- rum* (inquam) *viscerum*, ac non *tepidæ* jam, sed plane *frigide caritatis*⁴; quæ si vel leviter concaluisset, jam *Leges fœnebres* suffragio, si non *juris, facti* certe, ubique gentium antiquatæ jacuissent. Interim nihil *humane legi* cum *foro Theologorum*; nec quia *permissæ* illic, aut *modificatæ* sunt, ideo hic *licite*; quando prudenter id dicatur a Bucero, *Multis in rebus Mundum non habere quod culpet, Deum tamen habere quod damnet*.

126

[1.] Nam quæ illis ratio plurimi est, nobis est nihili, *Malorum compensatio*: et quæ illos ratio movere potest, non debet posse nos, *Pauperum προσωποληψία*. Quo magis miror eas rationes, a *Theologis* nostris, a Calvino præsertim acerrimi iudicii viro, usurpatas: *Ne* (inquit) *multi putantes se in angustias redactos, ipsa desperatione audaciores facti, absque*

[Ratio Po-
litica 1^a.]

[Malorum
compen-
satio.]

³ [Matt. xix. 9.]

⁴ [Matth. xxiv. 12.]

delectu, se præcipient in omnes imposturas. [1.] Qui pro *lupanaribus* dudum apud nos intercesserunt, qua voce usi sunt? *Tolle lupanaria, complebis orbem libidinibus.* Quæso, quid interest? *Tolle usuras, complebis orbem impostoribus?* [2.] At¹ [¹ 'Et' MS. Harl.] *prostibula* quidem sublata de medio sunt, ac mundus nihilo jam plenior *impuritatibus*². Quod quia recte tum successit, utinam³ [² 'impuritatibus' MS. Harl.] non minus felici experientia etiam *fœnora* quoque de medio tollerentur. [3.] Verum utcunque succedat nobis, id tamen tenendum est, *utilius nasci scandalum, quam deseri verum*⁴. Verum autem in *Theologia, Non facienda cuiquam mala, bona ut inde consequantur*: (Ad Roman. cap. iii. ver. 8.) Nedum *mala malis compensanda*; quod olim in Loto damnatum est unanimi Patrum consensu, qui voluerat *stupro* prostituere *virgines*, ne ruerent in *masculos*: id quod ii faciunt, qui pauciscuntur *centesimis*, ne mundus ruat in *quæstus illicitos*.

Altera porro ratio, vel verius commiseratio, *montes* illos (quos [² Status orphanorum.] dicunt) *Pietatis* parturivit, quo *viduis orphanisque* salva sorte consuleretur. [1.] Qua *pietate* jam id usuvenire asserunt, iis in locis, ut plus noceat⁵ *patri-familias* ante, quam *orphano*⁶ [³ 'noceant' MS. Harl.] commodet⁴ post mortem paternam; cum decedat *Testamento* plus ex dato *fœnore*, quam accedat *hæredi* ex accepto.

[2.] Atqui Archiepiscopus Tranensis, qui solus in Sessione X^a Concilii sub Leone X.^t ivit in alia omnia, cum reliqui a *montibus* essent, recte statuit ex cap. xxiii. Exodi, versu autem 3, *In justitia faciem pauperis agnoscendam non esse*, quin tam curæ esse debere, quod Deus *voluit vetuitve*, viro ad *egestatem* redacto, quam ad *divitias* evecto.

[3.] Certe enim, cum tam frequentibus in locis, curam suam, quam erga *orphanos* habet singularem, testatus sit, tam facile Ei fuisset על יתום תשיך retulisse in scripta, quam לנכרי לנכרי totidem syllabis⁷; Permitto vobis *fœnus* propter *orphanos*, quam permitto vobis *fœnus* in *extraneos*, si illis *Monte* aliquo *pietatis* consultum voluisset.

[4.] Me vero si audiant *Orphani*, Deo de sorte gratias habeant, cum multos quotidie etiam vel *sortis exsortes* videant. Exponant eam *artibus* honestis, *Divinis promissis* freti, quæ

¹ [Vide Decretal. lib. i. tit. ix. 'De Renunciatione,' cap. x. 'Nisi cum pridem;' in Glossa ad voc. 'Distinguendum.'—Corp. Jur. Can. tom. ii. col. 235; et Decretal. lib. v. tit. xi. 'De

Regulis Juris.' cap. iii. 'Qui scandalizaverit.'—Ibid. col. 1963.]

² [Conc. Lat. V. Sess. x. — Conc. tom. xiv. col. 251. E.]

³ Deut. xxiii. 20.

viduae orphanique habent uberrima, præter supraque mortales cæteros.

Urbium autem *Camerae* si negotiari velint pecuniis *orphnorum*, quid obstat, quo minus id sine *Syngrapha* suscipere, suscipere (inquam) sine *conventionem Sortem*, *lucrum* exin facere, *lucris* portionem illis, *elemosynæ* nomine, citra tamen *pactum*, assignare?

[Praxis
Ecclesiæ.]

Dictum de *Politia* satis. Ad *Ecclesiæ* praxin accedo, in qua suscepi initio id edocendum, nullius temporis usuram *usuris* concessam esse. Cum Divi Jacobi locum illum in mentem revoco, qui est Capite v. versu 3, 'Ο χρυσός ὑμῶν καίωται^v, conjectura ducor, primos illos et a Christo recentes *Christianos*, *foenus*, (nesciisse non possum dicere, illud dicam) detestatos esse. Quod ni ita foret, et si *foeneratoris*¹ artes adhibere voluissent, facile *aurum* atque *æs* suum ab *ærugine* vindicassent. Et certe Vincentius (Auctor non indiligens) sic narrat^z, quicumque primis illis temporibus ob *foenus* male audiisset, incurrisse statim in odia reliquorum, ut nec *osculo pacis* in Templo dignari voluerint, non *colloquio* aut *salutatione* in plateis; domum ejus *domum Satanae* appellatam esse, nec cuiquam inde *Christiano ignem* petere licuisse. In istius odii hæreditatem successit quæ subsequuta est *Ecclesia*, qua pote semper *usuris* omnibus inimica.

¹ [foenera-
torias'
MS. Harl.]

[Patrum
sententia.]
[Orientali-
um.]

Orientalem assumo: simul illius praxin, simul *Patrum*, qui in ea floruerunt, judicia percipietis. [1.] E quibus, mihi primus sit, qui propius a Christo abfuit, Clemens Alexandrinus, Στραματέων λόγῳ Β. Περὶ δὲ [τε. Pott.] τῆς μεταδόσεως καὶ κοινωνίας, πολλῶν ὄντων, ἀπόχρη μόνον τοῦτο εἰπεῖν, "Ὅτι ὁ [ὁ om. Pott.] νόμος ἀπαγορεύει ἀδελφῶ δανείζειν, ἀδελφὸν ὀνομάζων, οὐ μόνον τὸν ἐκ τῶν αὐτῶν φύντα γονέων, ἀλλὰ καὶ ὃς ὀμόφυλος ἢ [ἂν ὀμόφυλος ἦ. Pott.] ὀμογενῶμων τε καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου κεκοινωνηκῶς· οὐ δικαίων ἐκλέγειν τόκους ἐπὶ χρήμασιν ἀλλ' ἀνειμέναις χερσὶ καὶ γνώμαις χαρίζεσθαι τοῖς δεομένοις^γ.

128

^v Aurum vestrum ærugine vitiatum est.

^z [Conf. Vincent. Bellov. Speculum, tom. iii. (scil. Morale) lib. iii. par. 7. Dist. ii. fol. 235. a. Lutet. 1591.]

^γ De communicatione autem, cum multa sint in promptu, hoc dixisse sufficiat; Lex vetat a fratre foenus ac-

cipere. Fratrem autem vocat non tantum qui ex iisdem parentibus sit ortus, sed quicumque popularis est; quicumque ejusdem mentis et sermonis est particeps. Justus non est, pecunia foenerare, sed libera manu et animo egenis contribuere.—[S. Clem. Strom. lib. ii. cap. 18. pp. 472. 473.]

[2.] Multo etiam vehementior Basilius est, supplemento in Psalmum (ut illi censetur) xiv. quo loco totus est per totam Homiliam in *fenore* persequendo. Remitto vos illuc: Sententiola tamen hæc, quo animo fuerit erga *usuras*, docebit. Πλούσιος εἶ; μὴ δαυεῖζου. Πενὴς εἶ; μὴ δαυεῖζου. Εἰ μὲν γὰρ εὐπορεῖς, οὐ χρήσεις [χρήσεις. Bened.] δαυεῖσματος, εἰ δὲ οὐδὲν ἔχεις, οὐκ ἀποτίσεις τὸ δάνειον^a.

[3.] Basilium excipiet Basili frater Gregorius Nyssenus, Epistola ad Letoium Episcopum Mitylenæ. *Atqui apud divinam Scripturam, et τόκος et πλεονασμὸς sunt prohibita, etiamsi sub contractus aut transactionis specie hoc fortasse factum sit^a. Πλεονασμὸς autem quid illi sit, Balsamon jam ante interpretatus est^b, accessorium quod præter sortem contingit. Fertur et ejus nomine apud Aquinatam^c severior altera: non reperio, non igitur commemoro.*

[4.] Alter succedit¹ huic Gregorius Nazianzenus, λόγῳ εἰς¹ [‘succedet’ MS. Harl.] τὸν πατέρα σιωπῶντα [διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλᾶξης.] ‘Ὁ δὲ τόκος [τόκοις, Bill.] καὶ πλεονασμὸς [πλεονασμοῖς. Bill.] τὴν γῆν ἐμίανε, καὶ συνάγων ὅθεν οὐκ ἔσπειρε, καὶ θερῖζων ὄπου μὴ διεσκόρπισε, γεωργῶν οὐ τὴν γῆν ἀλλὰ τὴν χρεῖαν τῶν δεομένων^d.

[5.] Porro quintus sit Chrysostomus acerbissimus multis in locis τοκομάστιξ, per Epilogum totum Homiliæ in Matthæum lvii. tam graviter, ut in *Leges* quoque ipsas asperius invehatur. *Gravissimus (dilectissimi) morbus et magno studio indigens, incidit in Ecclesiam^e. Locus prolixus est, cætera ipsi apud vos percurrite. Hoc ipso e loco verisimile mihi fit, rebus Christianorum compositis, Ecclesiam jam tum primo malo fœnebrī laborasse. Et Homilia in Gen. xli. Ab initio Judeis præceperat, Non fœnerabis. Qua ergo excusatione*

^a Dives es? ne fœnera. Pauper es? ne fœnerato. Nam si dives es, non eges fœnere. Si pauper autem, non est unde solvas.—[S. Bas. Hom. in Ps. xiv. cap. 3. Op., tom. i. p. 110. C.]

^b [Vide supra, p. 124. not. γ.]

^c [Vide supra, p. 124. not. ζ.]

^e [“Malignam fœneris excogitationem si quis appellarit furtum aut homicidium, non peccabit. Nam quid refert suffosso pariete quemquam erepta possidere, an fœnerum necessitate possidere illicita?”—S. Greg. Nyss. apud S. Thom. Aquin. Quæst.

de Malo. Quæst. xiii. De Avaritia, Art. iv. § 20. Op., tom. xv. p. 210. a.]

^d Fœnus et incrementum terram corruptit, dum colligit ubi non seminavit, et metit ubi non sparsit, nec terram colit et exercet, sed indigentiam pauperum.—[S. Greg. Naz. Orat. xv. Op., tom. i. p. 236. D.]

^e [Καὶ γὰρ δεινὸν, ἀγαπητὲ, δεινὸν καὶ πολλῆς δεόμενον θεραπείας νόσημα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐμπέπτωκεν, . . . μὴ γὰρ μοι λέγε τοὺς ἔξω νόμους κ. τ. ε.—S. Chrys. Hom. lvi. (al. lvii.) in Matt. Op., tom. ii. p. 362. lin. 2. seq.]

129 *digni erunt, qui Judeis sunt inhumaniores, et post gratiam, et tantam a Domino misericordiam, his qui sub Lege fuerant, inferiores^f.*

[6.] Sextum autem sisto Virum doctum et disertum, (non enim Chrysostomum) Auctorem Operis imperfecti in Matthæum, Homilia xii. Ergo *jubet nos Christus mutuam dare pecuniam, non tamen sub usuris: quia qui sub usuris mutuum dat, prima quidem facie videtur sua dare, revera autem non*

^f ['alterius' MS. Harl.]

sua dat, sed aliena¹ tollit^g. Dein ad *aspidis* comparationem descendit, omnium jam pene scriptis usurpatam.

[Occidentalium.]

Ex Orientali senos hos accepistis: Totidem alios citabo ex Occidentali. *Testium* hoc satis erit opinor.

[1.] Tertullianus lib. iv. contra Marcionem. *Percurre sequentia Ezechielis, de eodem viro justo. Pecuniam [inquit] suam fœnori non dedit, et quod abundaverit non sumet, fœnoris scilicet redundantiam, quæ est usura. Prius ergo [igitur. Pr.] fuit, ut fructum fœnoris eradicaret, quo facilius assuefaceret hominem ipsi quoque sorti perdendæ, [fœnori, si forte, perdendo. Pr.] cujus fructum (sub Lege) didicit [didicisset. Pr.] amittere^h.*

[2.] Lactantius de vero cultu Lib. vi. cap. xviii. *Pecunia [Pecuniam] si quam crediderit, non accipiet usuram; ut et beneficium sit incolume, . . . et abstineat se prorsus alieno. In hoc enim genere officii debet suo esse contentus, quem oporteat alias ne proprio quidem parcere, ut bonum faciat. Plus autem accipere, quam dederit, injustum estⁱ, nec inquinabit sese justus hujusmodi quæstu.*

[3.] Ex Ambrosii jam ante syllogismo, de eo conjecturam facitis: cap. xiv. libri de Tobia. *Quodcumque sorti accedit, usura est; . . . Si licita, cur vocabulum refugis? cur velamen obducis?* (quod nostri hodie factitant, dum adhibent, ut acute

^f [Διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίῳ Ἰουδαίοις τοῖς παχύτερον διακειμένοις ταύτην τὴν ἐντολὴν ἐνομοθέτησε λέγων, Οὐκ ἐκτοκιεῖς τῷ ἀδελφῷ σου καὶ τῷ πλησίον σου. Ποῖας οὖν ἂν εἴεν ἀπολογίας ἄξιοι, οἱ καὶ τῶν Ἰουδαίων ὀμώτεροι γινόμενοι, καὶ μετὰ τὴν χάριν, καὶ τὴν τοσαύτην παρὰ τοῦ Δεσπότου φιλιανθρωπίαν τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἐλάττους εὐρισκόμενοι, μᾶλλον δὲ καὶ χείρους;—S. Chrys. Hom. xli. in Gen. Op., tom. i. p. 331. ad init.]

^g [Op. Imper. in S. Matth. Hom.

xii. apud S. Chrysost. Op., tom. vi. p. lxx. Append. Paris. 1724.]

^h [Tert. lib. iv. adv. Mar. cap. 17. Op., p. 430. A.]

ⁱ [Post "injustum est" adde, "Quod qui facit, insidiatur quodammodo, ut ex alterius necessitate prædetur. At justus nunquam prætermittet, quo minus aliquid misericorditer faciat; nec inquinabit se hujusmodi quæstu."—Lactant. Div. Inst. lib. vi. De vero Cultu, cap. xviii.—Gall. Bibl. Patr., tom. iv. p. 339. col. 1. A.B.]

quidam, interesse, ut *emplastrum* sit *fœnoris*:) *Si illicita, ut est, cur incrementum requiris*^k?

[4.] Hieronymus in xviii. Ezechielis. *Vide profectum. In principio Legis, a fratribus tantum fœnus tollitur; in Propheta, ab omnibus fœnus removetur. Porro sub [in. Vall.] Evangelio virtutis augmentum est [præcipiente Domino, Fœneramini his, a quibus non speratis accipere*^l. *Fœnus autem ne quis cause- tur legitimum non innui, ita demum non fieri asserit, Si plus non accipias quam dedisti*^m.

[5.] Augustinus in Psalmum xxxvii. *Quicquid sit, si plus quam dedisti, exspectes accipere, fœnerator es, et in hoc reprobandus*ⁿ. Quæ si vobis mitior vox esse videatur, Homilia xxxv. de Verbis Domini planius loquitur: ubi *pecunias* sic partas adeo *damnat illiciti*, ut edicat suis; *Nolite velle facere eleemosynas de fœnore et usuris*^o.

[6.] Leo Magnus Sermone xvi. de Jejunio X. mensis. *Unde usura [usuram. Ball.] quilibet sequatur eventus, [mala semper est ratio fœnerantis, cui pecuniam et minuisse, et auxisse] peccatum est; ut aut miser sit amittendo quod dedit, aut miserior (sit) acquirendo [accipiendo. Ball.] quod non dedit. Fugienda prorsus ergo iniquitas est fœnoris, . . . quia [quoniam. Ball.] fœnus pecuniæ, funus [est. Ball.] animæ*^q.

Patres sic quidem; atque in *Patribus Ecclesia*. Jam ab [Patres ab anno 600mo.] horum *Patrum sæculo* ad *Scholam* usque, in quæstione *fœnoris* nihil immutatum, [1.] ex Isychio constat lib. vii. in Leviticum. Ita demum *putes implere te Scripturam de fœnore, si non accipias a fratre, nec amplius quam dedisti. Nec enim fas esse, Lucrum de pietate captare*^a. [2.] Ex Gregorio I. Cujus censura

^k ["Et esca usura est, et vestis usura est, et quodcumque sorti accedit, usura est; quod velis ei nomen imponas, usura est. Si licitum est, cur vocabulum refugis, cur velamea obtexis? Si illicitum est, cur incrementum requiris?"—S. Ambr. de Tobia, cap. xiv. (sect. 49). Op., tom. i. col. 607. F.]

^l [S. Hier. in Ezech. xviii. Op., tom. v. col. 210. B.]

^m ["Sequitur in tertio decimo loco; *Et amplius non acceperit*. Putant quidam usuram tantum esse in pecunia. Quod prævidens Scriptura divina omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias quam dedisti."—

S. Hier. ibid. C.]

ⁿ ["Sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud; si plus," etc.—S. August. in Ps. xxxvi. § 6. Op., tom. iv. col. 405. C.]

^o [S. Aug. Serm. cxiii. (al. de Verb. Dom. xxxv.) § 2. Op., tom. v. col. 818. B.]

^p [S. Leo. Serm. xvii. Ball. (al. xvi.) de Jejunio decimi Mensis vi. cap. iiii. Op., tom. i. coll. 53. 54.]

^q ["Pietas . . . est in custodia literæ, et contemplationis spiritualis. Litera siquidem pauperis exigit subventionem, et neque claudi erga eum viscera petenti mutuum, nec negotiari

exstat eo nomine in Petrum quendam Epistola ad Cives Neapolitanos^r. [3.] Ex Antiocho apud Sacram Bibliothecam, Homilia xii. ubi asserit, *In genere nulli non Christiano interdictum esse artificio quovis exercendæ usuræ*^s. [4.] Ex Gildæ nostratis Epistola, Ubi de hoc *quæstu* quæritur, Britannis et familiari tum, et post *exitiali*^t. [5.] Ex Bernardo Epistola cccxxii. ad Spirenses: *Tamen* [leg. *taceo quod*] *sicubi desunt (Judæi), pejus judaizare dolemus Christianos fœneratores, si tamen Christianos, et non magis baptizatos Judæos convenit appellari*^u. Cujus etiam *Definitiones illæ* feruntur ex *Libro de cura rei familiaris. Quid est Usura? Legale latrocinium. Quid est Legalis fœnerator? Latro prædicens quid intendat*^v.

[Scholastic.]

Suscepit hanc *Patrum* sententiam *Schola*, nec mutavit quicquam. Et in ea quidem convenerunt utriusque familiæ viri primarii. [1.] Thomas (præter duos locos, alterum in Sententiarum iii.^r: inter quæstiones disputatas alterum ^v) Secunda ii. Quæst. lxxviii.^s [2.] Scotus in Lib. iv. Sentent. Distinctione xv. Quæstione ii.^a Quorum ad ætatem usque nostram *Placita* perdurarunt.

[Theologi recentiores.]

Ac ætate demum nostra, nova manus *Theologorum* exorta est, *Scholæ* quidem in multis, in hac lite, cum *Schola*, *fœnori* adversantium.

131

[1.] Lutherus, qui *usuras* omnes ex animo detestatus est, si quis mortalium alius, in Psalmum xv. tristem *Danistis* versiculum illum non putat egere *explicatione* sed *impletione*^b.

de paupertate ejus, superabundantiam exigendo, et usuram percipiendo, et lucrum de pietate captando.—*Isych. sive Hesych. Hier. in Lev. lib. vii. (ad cap. xxv.) Bibl. Max. Patr. tom. xii. p. 168. A.*

^r ["Nam de eo (Petro) insuper ad nos pervenisse cognoscite, quod solidos dedit ad usuras; quod vos oportet cum omni subtilitate requirere; et si ita constiterit, alium eligite, et ab hujus vos persona sine mora suspendite."—*S. Greg. Mag. lib. x. Ind. iii. Epist. lxii. Op., tom. ii. col. 1086. E.; et apud Decret. par. i. Distinct. xlvii. cap. iv. 'De Petro'—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 227.*]

^s [*Antioch. Hom. xii. De Usuris. apud Bibl. Max. Patr. tom. xii. p. 224. B., et Græce apud Bibl. Patr. Græc. tom. i. p. 1044. Paris. 1624.*]

^t [*Nihil hujusmodi apud Gildæ Epist. videtur exstare.*]

^u [*S. Bernard. Epist. cccxliii. (al. cccxxii.) § 7. Op., tom. i. col. 330. A. Paris. 1719.*]

^v ["Quid est usura? Venenum patrimonii. Quid est usura legis? Latro præcedens, quod intendit."—*Bernard. Sylvest. de Cura et Regim. Rei famil. apud S. Bernard. Op., tom. ii. col. 710. H. Paris. 1586.*]

^w [*S. Thom. Aquin. in lib. iii. Sent. Dist. xxxvii. Quæst. i. Art. vi. Op., tom. xi. pp. 552—554.*]

^x [*S. Thom. Aquin. Quæst. de Malo. Quæst. xiii. De Avaritia. Art. iv. Op., tom. xv. pp. 208—213.*]

^y [*S. Thom. Aquin. Summ. Theol. Sec. Sec. Quæst. lxxviii.*]

^z [*Joan. Scot. in lib. iv. Sent. Dist. xv. Quæst. xv. §§17—19. Op., tom. ix. p. 772. Lugd. 1639.*]

^a [*Luther. in Ps. xv. Op., tom. ii. fol. 161. b.*]

[2.] Zuinglius in vi. Lucæ^c. [3.] Erasmus de puritate Tabernaculi^d. [4.] Melancthon in Psalmum cxii.^e [5.] Camerarius Catechesi græca in expositione Præcepti viii.^f [6.] Musculus in Supplemento Psalmi xv.^g [7.] Hemingius in v. Jacobi^h. [8.] Aretius Loco communi cxliii.ⁱ Consulo vobis (Viri ornatissimi) et tædio vestro, dum locos singulos non recito; nonnihil etiam festinationi meæ.

At Helvetii et Genevenses *ἰδιοσυγκρασίᾳ* quadam sua, dum *profugos* primo recipiunt *religionis* ergo, eosque *fœneratitia* stipe nutriunt, et *retractare* post piget (qui *morbus* plerosque hodie mortales occupat) *periculoso* sane *exemplo*; [1.] quod ipsi primo fecerunt, fieri post ab aliis posse defenderunt; et argumentum jam faciunt *juste* faciendi, *diu* facere. Non excutio singulas *hypotheses*, in quibus toti sunt; Infinitum illud foret: [2.] cum ad *argumenta* ventum est, nihil afferunt, nisi illa de *Neshech*, de mentione *pauperum*, de *lucro cessante*, de *malo compensando*, de *lugubri statu orphanorum*, satis ante jam a nobis agitata. [3.] Id tantum moneo, qui eas¹ in manus¹ *sumet*, videbit (nisi nolit videre) *aquam* illis (quod dicitur) *hærerere*; et præter *hypotheses* quasdam callide excogitatas, quo *nodum* reddant magis magisque impeditum, (qui labor in tenui est) nihil magni adferre: ita ut mihi in *questione* tota *ἐπιπολάζειν* tantum, id est, summa secuti rerum fastigia, non totis viribus in causam incubuisse, videantur.

[4.] Vel Calvini ipsius quantæ *trepidationes*, in Ezechielis [x]viii. Primo sic ponit. *Fœnerari est quæstus certe illiberalis et indignus homine, tam pio quam honesto*^k. Recte hoc. Deinde illud apponit, *Vix fieri posse, ut non gravet fratrem, qui usuras exigit*^l: Ne hoc quidem male, Post autem, *Poterit*

^c ["Qui non gratis mutuo dat proximo, is non implet divinam justitiam." —Huld. Zuingl. in Luc. vi. Op., tom. iv. p. 218. Tiguri, 1539.]

^d [Desid. Erasmi Enarr. Psalmi xiv. seu de Puritate Tabernaculi, sive Eccl. Christ. Op., tom. v. p. 251. Basil. 1540.]

^e [Philipp. Melanct. Enarr. in Ps. cxii. Op., tom. ii. pp. 772, 773. Witeb. 1601.]

^f [Hunc librum nobis vidisse haud contigit.]

^g [Wolfg. Musc. Observat. in ver.

ult. Ps. xv., apud Comment. in Psalt. p. 131. Basil. 1573.]

^h [Nic. Hemmingius in Epist. S. Jacob. cap. v. apud Comment. in omnes Epist. Apost. pp. 957. seq. Argent. 1586.]

ⁱ [Bened. Aretii Theolog. Probl., hoc est Loci Communes, Loc. cxxxii. pp. 394—397. Bernæ Helvet. 1604.]

^k [J. Calvin. Prælect. liv. in Ezech. cap. xviii. p. 170. col. 2. apud Op., tom. iv.]

^l [Ibid.]

[*Ἀντιόφο-
ρα contra
Theologos
fœneris
patronos.*]

¹ [*'eos'*
MS. Harl.]

132 *quis fœnus accipere, qui non fœnerabitur*^m. Vix intelligas nisi illud adderet, *Poterit quæstum accipere, et id semel facere, sed si sæpius, vitio non carere*ⁿ. Et quid ita, *semel tantum?* Fateor fugere me *Theologiam* hanc. Quin si *licite* fiat hoc, sive *fœnerari* dicas, sive *fœnus accipere*; *bis* fiat, *ter, quater*, vel *decies* si voles. Sin *illicite*, ne *semel* quidem. Sed quid agas? Quivis vel doctissimus vir, aliter habendus est, cum salutat quæstionem, et perstringit leviter; aliter, cum in manus sumit atque excipit.

De *Ecclesia, Patribus, Theologis*, quique *veteris Scholæ* sunt quique *novæ*, liberavi fidem.

[Concilia.] Sin id quisquam dixerit: *Singuli* sic quidem senserunt; *Singulorum* sententiæ *subita* sæpe sunt, et quod illis *cerebri calor* suggerit, id impingunt in *chartam*. Nulla *deliberatio*, *disceptatio, determinatio*. In *Conciliis* insunt omnia hæc. Sequar provocantem: atque utinam vel illis stare teneantur. Decernunt enim *odium*, et (si fieri posset) *funus fœnoris* universe. Ac eorum partim *usuras Cleri* insectantur: partim, *Populi*. Sed quia, ut *Pastores τύποι ποιμνίων*^o, ita *greges Pastorum ἀντίτυπα*: Et quia in *Clero* cum damnantur, *turpis lucri*¹ nomine damnantur: Et quia *Canon* est, neminem aut *arcendum*, aut vero etiam deijciendum de *Sacris Ordinibus*, nisi ob *peccatum grave*, et (ut ei nomen faciunt) *mortale*; fit, ut qui in *Cleri usuras* lati sunt *Canones*, ad *populares* quoque accommodari possint.

[Usura Cleri.] Primo autem, ne in verbo impingamus, aut a *legitimis usuris* discessisse videamur, quæro, quid sit *usura Conciliorum* dialecto? [1.] Agathensis Concilii Capite ii. decernitur *usuram* esse, ubi *amplius requiritur* quam *datur*^p. Pergamus jam. [2.] Niceno primo, Canone xvii. Decernitur *peccatum mortale*; quia sancitur *dejectione* a *Clero*^q. [3.] Itidem Arelatensis primi Capite xii.^r, et secundi Capite xiv.^s, quia

^m [Ibid.]

ⁿ [Ibid.]

^o [1 Pef. v. 3.]

^p [Apud Decreta Agath. Conc. prioribus non inserta, Decret. ii.—Conc. tom. iv. col. 1396. A., et apud Decret. Par. ii. Caus. xiv. Quæst. iii. cap. iv. 'Usura est.' Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1050.]

^q [Εἴ τις ἐρεβέη μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον τόκοις λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως,

ἢ ἄλλος μετερχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡμιολίας ἀπαυτῶν, ἢ ὄλωσ ἑτερόν τι ἐπινοῶν αἰσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου, καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται.—Conc. Nic. I. Can. xvii.—Conc. tom. ii. col. 37. A. B.]

^r ["De ministris qui fœnerant, placuit eos juxta formam divinitus datam communione abstinere."—Conc. Arel. I. Can. xii. Conc. tom. i. col. 1428. C.]

^s ["Si quis clericus pecuniam de-

sancitur *abstentione ab Eucharistia*. [4.] Et Carthaginensis primi Capite xiii. quia *turpe lucrum* statuitur[†].

[1.] At vero Eliberini Concilii Cap. xx. ut *degradantur* [Populi.] *Clerici*, ita projiciuntur ab *Ecclesia laici feneratores*^u.

[2.] Et Turonensis Cap. xiii. Ne quis omnino *usuras* accipiat.^z

[3.] Et Synodorum Græcarum Capite lxii. Oblitos *timoris Dei et Sacrarum Scripturarum*, qui *accipiunt*, ac proinde acrius vindicandos^γ.

[4.] At Lateranense sub Alexandro III. Capite xxv.^z acerbissimum est; sed incurrit in tempora minus sana. Quare prætermitto.

Concilia dixerunt: *Re deliberata, disceptata, determinata*, dixerunt.

133

Jam si in *Jus* vocent, (etsi iniquum postulatum est,) tamen si non *apices Juris*, sed *Jus* ipsum, et *Vim* illius ac *essentiam*,¹ ac non nescio quam *convenientiam*¹ velint, nunquam hodie effugient. Illuc me do: nam² inde ad institutum hoc paucula delibavi; parce id quidem, (ut decet *Theologum*,) sed ad id, quod præ manibus est, abunde satis futura.

Canonicum primo a nobis totum est. Jure mireris Moli-næum, qui *textu* dxv.^a sine dubio *τῆς ἀπομαξάμενος*^b id sibi assumit, ut doceat, *Jus Civile* per *Canones* correctum non esse.

[1.] Decretorum *Distinctio* xlviij.^c, [2.] et *Causæ* xiv.^d Quæstio

derit ad usuram . . . depositus a com-munione alienus fiat."—Conc. Arel. II. Can. xiv.—Conc. tom. iii. col. 1013. A.]

[†] [In Conc. Carth. I. hæc verba "turpe lucrum" haud occurrunt. Feneratorio autem Clericis prohibetur hac ratione. "Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis in Clericis oportet prædamnari."—Conc. Carth. I. can. xiii.—Conc. tom. ii. col. 718. A.]

^u ["Si quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit eum degradari et abstineri. Si quis etiam laicus accepisse probatur usuras, et promiserit, correctus jam, se cessaturum, nec ulterius exacturum, placuit ei veniam tribui. Si vero in ea iniquitate duraverit, ab ecclesia esse projiciendum."—Conc. Elib. Can. xx.—Conc. tom. i. col. 973. A.B.]

^z ["Ne quis clericus . . . usuras accipiat."—Conc. Turon. I. Can. xiii.—Conc. tom. iv. col. 1052. D.]

^γ [Capitula Martini Episc. Braca-rensis A.D. 572. e Græcis Synodis collecta, cap. lxii.—Conc. tom. v. col. 912. C.]

¹ ["Constituimus, ut usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam. Sed nec eorum oblationem quisquam accipiat. Qui autem acceperit, aut eos Christianæ tradiderit sepulture, et ea quæ acceperit reddere compellatur, et donec ad arbitrium sui episcopi satisfaciatur, ab officii sui maneat executione suspensus."—Conc. Lat. III. Can. xxv.—Conc. tom. x. col. 1521. C.D.]

^a [Carol. Molin. Tractat. Commerc. &c. Num. dxv. p. 463.]

^b Ore ter absterso.

^c [Decret. Par. i. Dist. xlviij.—Corp. Jur. Can., tom. i. coll. 225. seq.]

^d [Decr. Par. ii. Caus. xiv. Quæstt. iii. et iv.—Corp. Jur. Can. tom. i. coll. 1049. seq.]

[Jus tri-plex.]

1 ['convenientiam' MS. Harl.]

2 ['nam et' MS. Harl.]

[Canonium.]

iii. et iv. de *usuris* tota agit: eas, ex Agathensis Concilii^e supplemento, intelligit; *illiciti* reas peragit, *illiciti* damnat. [3.] Etiam Decretalium Liber quintus^f: sed nolo ad fœces usque. [4.] Etiam Decretales Epistolæ duæ Tomo Conciliorum I. Gelasii altera^g, altera Leonis primi Lib. i. Epist. iv.^h Horum omnium censura, *fœneratores* sani adhuc, neque accipere possunt in *Ecclesia Eucharistiam*, neque *oblaciones* dare: *visitatione* privantur ægri, *testatione* morituri, *sepultura* mortui. Etiam, quod majus est, *Suasores* qui pelliciunt ad *fœnus*, *sequestri* qui intercedunt, *Notarii* qui operas præbent, *Testes* qui astant, *Advocati* qui defendunt, *Magistratus* qui favent, *Confessores* qui absolvunt, pari cum ipsis *crimine* involvuntur, pari cum ipsis *anathemate* feriuntur.

[Civile jus.] *Civile Jus* priscum nihilo magis favet: De xii. Tabulis loquor. Sic de iis Cato, *principio*¹ de *Re Rustica*. *Majores nostri sic habuere, et ita in legibus posuere, Furem duplici condemnari, Fœneratorem quadruplo*ⁱ. Adeo pejorem existimabant fœneratorem quam furem.

Etiam ex Augustino constat, sæculo illo *infames* fuisse infamia *Juris* et *indignos* habitos, qui *Rempublicam* capessent^j.

[‘sunt, nimirum’ MS. Harl.] Quod si ista jam *Juris principia* sunt^k, (1.) *Mutui* naturam esse, ut sit *gratuitum*: (2.) *Certum lucrum* ex *incerta negotiatione* non captandum: (3.) Ubi nihil *permutatur*, non exigendum *lucrum*: (4.) *Societatem* non consistere sine *lucri* et *damni communione*: (5.) *Res quæ usu suo* consumuntur, neque *naturali*, neque *civili* ratione recipere *usum fructum*: (6.) Ex *aliena re*, *Domino invito*, *fructum* non quærendum;

134

^o [Vide supra, p. 142. not. p.]

^f [Decretal. Greg. Lib. iv. Tit. xix. ‘De Usuris.’—Corp. Jur. Can. tom. ii. coll. 1732. seq.]

^g [Vide Epist. Gelas. Papæ ad Episc. per Lucaniam, cap. xvii. apud Conc. Crabbii, tom. i. fol. dxxiii. vers. B.C. Col. Agr. 1538, (cap. xv. Conc. Labb. et Coss. tom. iv. col. 1192. B.C.) et conf. Decret. par. i. Dist. lxxxviii. cap. ii. ‘Consequens.’ Corp. Jur. Can. tom. i. col. 421.]

^h [‘Nec hoc quoque prætereundum esse duximus, quosdam turpis lucri cupiditate captos fœnus exercere, usurariam exercere pecuniam, et fœnore velle ditescere, &c. . . . Illud etiam duximus præmonendum, ut sicut non suo, ita nec alieno nomine, aliquis Clericorum exercere fœnus attentet. . . . Hoc itaque admonitio nostra denun-

ciat, quod si quis fratrum contra hæc statuta venerit vel venire tentaverit, et prohibita fuerit ausus admittere, a suo se noverit officio submovendum, nec eum communionis nostræ futurum esse consortem.”—S. Leon. I. Epist. i. capp. iii. iv. v. apud Conc. Crabbii, tom. i. fol. cccxliii. D.E. (et Conc. Labb. et Coss. tom. iii. col. 1294. B.D.) Conf. Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. iv. cap. vii. ‘Nec hoc.’—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1052.; et par. i. Dist. xlvi. cap. x. ‘Sicut non suo,’ ibid. col. 224.]

ⁱ [Apud Fragm. xii. tabb. tit. xv. Corp. Jur. Civ. tom. ii. p. 759.]

^j [‘Quæstionum Vet. et Novi Testam. 102a.’ MS. Harl. ‘Senatoribus quoque fœnus infamia est.’—Auctor Quæst. in Vet. et Nov. Test. (forsan Hilarius Diaconus,) Quæst. cii., apud S. Aug. Op., tom. iii. Append. col. 2945. B.]

Invitum autem esse, qui *integra voluntate* non consentit: uti ea¹ perhibet gravis Auctor imprimis et cordatus Hotomanus Commentatione sua in Titulum de usuris^k, qui et *Leges* citat et *Paragraphos*. [2.] Si illud *civile* est, *Sacras leges* non dedignari, *Sacros Canones* imitari in *Matrimonio* et *usuris*^l, (quod in *Authenticis* habetur:) [3.] *Si Concilium Nicenum* recipere: [4.] Si denique *inferiorem non tollere legem Superioris*, ac proin nec Cæsarem Jehovæ, actum est etiam *Jure novo*, de *jure fœnoris*, nisi *cordis* nostri *durities* intercedat, et præter *contraque jus, codicillos permissionis* impetret. Sed litem hanc totam Hotomano commendemus, eumque cum Molinæo committamus, *verboso* quidem (ut ipse eum appellat), magis quam *argumentoso conventionum*^m istarum defensore.

Neque vero etiam *Jus nostrum Municipale* dimittam, nisi [Municipale.] et illud quoque contra *fœnus* testimonium suum dixerit. Triplex autem id est, (1.) Sub Britonibus, tum cum antiqua *lege* sancitum est apud Gildam, et quidem (ut aiunt) Mulmutiana, ne fraudi cuiquam foret *fœneratorem fallere*. (2.) Sub Saxonibus, ex lege Edvardi Confessoris xxxvii., Uti *fœnus* omne abiret in *lienem Republicæ*ⁿ. (3.) Sub Neustriis, Edvardi I. anno iv. Lege sacrata contra Judæos, qui pulsi tum sunt Insula tota, ac Caursinos etiam, Pontificios trapezitas, Judæis ipsis deteriores.^o Exin *Canonico* jure transacta res est, usque ad *Annum V. Principis Optimi*, ac sine crimine monstri, in omni nobis vita defendi, Edvardi VI.^p Sub quo *primitiæ* hic tum Reformationis², inter alia multa, hoc quoque et imprimis hoc *stratagemate*, insignes exstiterunt, quod *Leges fœnebres*, sub *Papatu* fixas, refixerunt, et *usuras* omnino omnes, ad *unciarias* usque severa *sanctione* sustulerunt.

Credo hæc jam respondere posse etiam votis iniqui hominis, ad *instituta Juris* demonstranda.

Ventum est ad *Historias*. *Sacram*, cujus fide cognoscitur 135

^k [Hæc omnia discutit Fr. Hotoman. Epit. in Pand. lib. xxii. tit. i. § 20. seq. col. 407. A. seq. 1599.]

^l [Vide Just. Nov. vi. cap. 5. Auth. Coll. i. tit. 5. Corp. Jur. Civ. tom. ii. p. 505.]

^m [Hotoman. (ut supra), § 40. col. 419. C.]

ⁿ [“Usurarios quoque defendit Rex Edwardus, ne remaneret aliquis in toto regno suo; et si quis inde convic-

tus esset, quod fœnus exigeret, omni substantia propria careret, et postea pro exlege haberetur.”—Leges Edw. Conf. cap. xxii. (al. xxxvii.) Conc. t. ix. col. 1024. D.]

^o [Statutum de Judaismo Judæos ab usuris exercendis cohibuit. Pulsi sunt Anglia a. d. 1290, ut refert Thom. Wikes in Chron. ad annum.]

^p [5. & 6. Edw. VI. cap. 20.]

[Historiæ.] quo in statu res *Judaicæ* fuerint, tum Jeremiæ tempore, cum *fœnus* tolerarent; tum Nehemiæ, cum tollerent. Pro-
 1 ['Solonis' fanam, apud quam, tum Athenis celebris illa Platonis¹
 M.S. Harl.] *σειράθεια*², tum *Ægyptia* lex de cadavere paterno *usurarum* pignore³; tum Agidis luculentus in foro Spartano focus⁴, luculenti testes sunt, quo loco *gentes illæ fœnus* habuerint. Lucidiora sunt illius apud Romanos intervalla: Paucis accipite: Peccem enim in tempus ipsum atque vos, si singula consecraret.

[1.] *Fœneratores bis fures* modo jam ex xii. *Tabulis* accepistis. Posterioribus sæculis *fœnuscolum* primo permissum est, nempe *unciarium*: cito inde ad assem crevit amor nummi, ut necesse habuerit L. Genucius (Decadis i^æ. apud Livium, lib. viii.) in totum tollere⁵. [2.] Rursus ad *uncias*: Rursus sensim succrevit *usura*, et resecta denuo est per Cneium et Quintum Ogulnios Romæ⁶, per Catonem⁷ et Lucullum in provinciis⁸ (Decadis iv. lib. ii.)

[3.] Tandem a Tiberio sublata est⁹; uti refert vir varia eruditione Alexander ab Alexandro¹⁰. Surrepsit tum quoque ut ante, ex *pace publica*, et ex ingenio *Imperatorum*: Modum posuit Justinianus¹¹; modum illa nescivit: [4.] Sublata ergo tandem per Basilium Leonis patrem¹². [5.] Deinde, cum iterum permissa, iterum quoque graviter incumberet Orbi Christiano, sublata quinto per Albertum Cæsarem. [6.] Eadem tamen etiam *Usuræ* medicina opus habuerunt Caroli V¹³. temporibus, qui ætate nostra vixit, sublataque ab eo sunt per Ditiones suas Diæta Augustana, anno MDXXX^o.; ut mihi melior nulla, nulla magis compendiaria via visa sit¹⁴, quam ut semel in perpetuum tollantur, quæ toties tollendi necessitatem faciunt; et hanc quoties faciunt, easque sic facientes tollit *Respublica*, toties et *Usuras* ipsas notat *injustitiæ*, et eos *inscitiæ*, qui eas contendunt esse e *Republica*; in quo,

* ['videatur' M.S. Harl.]

¹ [Vide Plut. in Vit. Solon. Op., tom. i. pp. 86, 87.]

² [Herodot. Hist. lib. ii. cap. 136.]

³ [Vide Plut. in Vit. Agid. Op., tom. i. p. 801. B.]

⁴ [Liv. Hist. lib. vii. cap. 42.]

⁵ [Liv. Hist. lib. x. cap. 23.]

⁶ [Liv. Hist. lib. xxxii. cap. 27.]

⁷ [Plut. in Vit. Luculli. Op., tom. i. p. 504. C.—E.]

⁸ [Conf. Tacit. Ann. lib. vi. cap. 17.]

⁹ [Alex. ab Alex. Genial. Dier. ('lib. i. cap. 7.' M.S. Harl.) fol. 11. a. Hanov. 1610.]

¹⁰ [Novell. Const. cxxi. cap. 2. apud Auth. Coll. ix. tit. 4. Corp. Jur. Civ. tom. ii. p. 611.; et Nov. Const. cxxxviii. Auth. Coll. ix. tit. 21., ibid p. 631.]

¹¹ [Vide Const. lxxiii. Imper. Leonis; qui Basilii constitutionem abrogavit, et usuras trientes permisit.]

præterquam quod Deo insignem faciunt contumeliam, qui eas exclusit e Sua, rem dicunt contra *Historiarum* (ut videtis) omnium, et antiquitatem et fidem.

Quid porro reliquum est, nisi ut rudera adeamus et fragmenta *Gentium*, et ex illis *Philosophorum* manes excitemus, ac sciscitemur ab iis; ut dubia illorum et obscura luce dampnati, desertos sese *fœneratores* sentiant, causamque suam modis omnibus misere jacere. Ex multis qui ad manum sunt, ternos tantum e Græcia dabo, et alios e Roma ternos: Erunt ii in angustiis his instar omnium. 1. Plato, V. de Legibus. Μηδὲ δαυελζεῖν ἐπὶ τόκῳ, ὡς ἐξὸν μὴ ἀποδιδόναί τὸ παράπαν τῷ δανεισαμένῳ, μήτε τόκον, μήτε κεφάλαιον ταῦτα δὲ βέλτιστά ἐστι τῇ πόλει ἐπιτηδεύματα ^d.

136

[Philosophi.]

2. Aristoteles Politicorum I^o. Capite vii. Ὁ δὲ τόκος γίνεταί νόμισμα νομίσματος ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν χρηματισμῶν ἐστὶ ^e.

3. Plutarchus περὶ τοῦ μὴ δεῖν δαυελζεσθαι: ubi postquam aptissimo nomine *θρίπας* eos καὶ *ἴπας* appellasset, (unde et Baldi Cossus, ni fallor, emanavit^f;) breviter absoluit rem totam: Ἐχεις; μὴ δαυελση, οὐ γὰρ ἀπορεῖς οὐκ ἔχεις; μὴ δαυελση, οὐ γὰρ ἐκτίσεις ^g.

[1.] *Romanos* cum circumspicio, quis Catone gravior? quid autem Cato gravius in eos dixisse potuit^h, quam quod dixit, *Συνώνυμα* sibi esse *fœnerari* et *hominem occidere*? Pervulgatum dictum apud Ciceronem extremo ii. Officiorum ^h. 2. Seneca libro de Beneficiis vii. *Quid fœnus et Calendarium et Usuræ, nisi humanæ cupiditatis extra naturam quæsitæ nomina*ⁱ? 3. Plinius libro Historiæ Naturalis xxxiii. cap. iii. elegantissimo nomine *quæstuosam segnitiam*^k appellavit; ut ille ætate nostra, non minus eleganti dixit *Chymiam Satanæ*, nisi quod hoc intersit, quod noster hic, arte majore,

^d Non omnino fœnerare, cum fœnatori tam sortem, quam fœnus negare liceat. Hæc optima Civitatis instituta sunt.—[Plat. de Leg. lib. v. § 12. Op., tom. viii. p. 171.]

^e Fœnus autem fit nummus nummi. Quare et maxime contra naturam est hic quæstus.—[Aristot. Polit. lib. i. cap. 7. p. 23. Oxon. 1810.]

^f ["Usurarius similis est vermi-

culo ligni."—Baldi Ubaldi Perusini Consil. par. iii. Consil. ccccxlx. num. 8. fol. 120. col. 1. Francof. ad Mænum, 1589.]

^g [Plutarch. de vitand. Ære alieno. Op., tom. ii. p. 829. E. F.]

^h [Cicer. de Off. lib. ii. cap. 25.]

ⁱ [L. Ann. Senec. de Benef. lib. vii. cap. 10. Op., tom. i. p. 536.]

^k [Plin. Hist. Nat. lib. xxxiii. cap.

sine vel *impendio* vel *fumo*, *nummos* excoquat, et commutet *χρύσεια χαλκείων*¹.

[Rationes
philoso-
phis.]

Ac, ne eos *putes auctoritate* sola premere, *aculeis* quoque quos et habent et adhibent, cruentant *Usuras*. Totam namque rem *rationum* momentis transigunt, docentque *fœnus* numeros omnes habere *improbitatis*.

[1.] Primo, quod committat in *finem nummi*, cum eum propter se transferat, qui, ut alia transferret, repertus est; atque ita idem fit et *merx*, et *pretium mercis*: utrumque *vitiosum*, quia *fine indebito*.

187

[2.] Secundo, quod committat in *naturam nummi*, cum res *sterilis* non gignat, et si gigneret, plus *gravidam* valeret, quam sine *partu*; quod *sors* tamen non facit: utrumque *vitiosum*, quia *contra naturam*.

[3.] Tertio, quod in *naturam Contractuum* committat: Nam neque *Mutuum* est, quia *Mutuum datur*, non *venditur*; Neque *Locatio*, quia in ea *periculum* penes *locantem*, hic penes *conducentem*.

[4.] Quarto, quod in *naturam rerum*. Facit enim ut ex *nihilo aliquid* producat; quæ Plutarchi ratio est^m; ut *semel unum sit plus uno*; quæ ratio Baldi estⁿ. *Lucrum* percipit ex *lucro nondum existente*, fortasse nec unquam *existituro*. Vendit *Debitori* vel *nihil*, vel *idem bis*; vel *tempus*, vel *industriam propriam*.

[5.] Quinto, quod in *leges Rationis*. Neque enim quisquam unquam *pretium* postulavit pro *diurno mutuo*; cum tamen ex *Anni* proportionem ad *diem*, *rata usura* portio possit assignari: Sed neque *representare* ausus est¹; cum tamen quod *jure venale est, jure etiam representare* possit.

¹ ['sit'
MS. Harl.]

[6.] Sexto, quod in *leges Orationis*. Quid est enim *accommodare*, quam *ad commodum dare, tuum* scilicet, non *meum*? Aut quid est *dare mutuum*, quam *dare meum, ut sit tuum*? Et quo *jure*, quod *tuo commodo dedi, incommodo* repeto? aut, pro eo quod *tuum* est, me *tuum faciente*, quasi *tuum* ipse non *fecerim, fœnus* exigo?

xiv. tom. v. p. 186. Edit. Bipont.]

¹ [Hom. II. vi. 236.]

^m [Ἐἴτα τῶν φυσικῶν, δῆλον κατα-
γελάσει, λεγόντων, μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ
ὄντος γενέσθαι· παρὰ τοῦτοισι γὰρ ἐκ
τοῦ μηδὲ τ' ὄντος μηδὲ ὄφειστότος γεν-
νᾶται τόκος.—Plut. de vitand. Ære

alieno. Op., tom. ii. p. 829. B. C.]

ⁿ [Baldi Ubaldi Perusini Consil.
par. iii. Cons. cccclix. Num. 2. fol.
119. col. 3.]

^o [Vide Cæii Institut. tit. xvii. ut
citat apud Facciolati Lexicon, sub
voc. 'Mutuus.']

Quos vero nec *ratio* movet, nec *quicquam* aliud, *Experientia* moveat¹; quæ promissi mei pars ultima est. Illa etiam *stultorum Magistra*² est; tam bona scilicet, ut et eos quoque reddat *sapientes*; sed *sapientes*, ut *Phryges*³; non sane prius quam in aliquo *fœneratoris* ludo vapularint⁴. Sed ego de *Republica* loquor, in qua (ubi, non dico, *liberæ*, sed ubi *constrictæ Legum* vinculis *Usuræ* sunt) [1.] quam multi per *usuras Assidui* in *Capite census* mutati? quantaque *decoctorum* copia, sub hac sola spe sæpe fortunas suas dissipantium; esse, a quibus possint *decunce* ducere? [2.] Tum quæ *fraudes, difficultates, querimonie, qui colores* quæsiti, *Mercium dadrantalium, Nominis sine homine, ἀντιχρήσεως, Emptionis sub pacto revendendi*? Id demum suadere potest, ubi adhuc integra res est, non debere permitti; et ubi permissæ sunt, debere (nisi forte nequeant) revocari.

[3.] Ne *Reges* quidem immunes ab hoc malo: Ne *Reges* quidem sufficiunt huic malo; ne quis me putet de *proletariis* solis verba facere. Memoria nostra *Lusitani Trapezitæ* lege quidem *fœnebri* tenebantur, sub *Collybi* tamen prætextu, eo res Regni illius adduxerant, ut necesse habuerit *Sebastianus Rex*, vel *usuras* foro, vel seipsum *Regno* abdicare. Factum hoc; et *usuræ* Regno toto profligatæ sunt: *ἐμπερία* gravis. [4.] Audite alteram. Potens Rex Hispaniarum Rex, sic est; multo magis foret: Sed est illi res nimium diu cum hac *hirudine*. Quicquid quotannis in *Moluccas* mercium transmittit, aiunt *fœnore* duci a *Genuensibus*. Sane nimium bonæ rei advehitur inde in *Hispanias*: Sed bonam ejus partem, quod hunc capere oportet, illi *usuris* suis intercipiunt. Nihil addo, nisi quod pueri cantillant,

Felices quos faciunt:

Nimis facilis labor esset, plures huc *ἐμπερίας* de nostris aggregare⁵; sed me, tametsi festinantem⁶, tempus occupavit: Et vero tempus jam est, ut eatur in arenam.

Quare reddam vos vobis (*Humanissimi Doctissimique viri*) et *Epitasin* addam, ut finis sit. Propitia itaque *Theologia*, quod et *Veritati* consentaneum sit, et *Ecclesiæ Reipublicæque*

¹ ["Eventus stultorum magister."—Liv. Hist. lib. xxii. cap. 39.]

⁴ ["Sero sapiunt Phryges."—Prov.

cit. e Liv. Andronico, apud Cicer. ad Famil. vii. 16.]

² [Vide supra, p. 17.]

[Experientia.]

¹ ['moveret' MS. Harl.]

² ['vapularunt' MS. Harl.]

faustum, vobis præsentibus, audientibus, dixerunt testimonia contra *Usuras, Lex, Psalmi, Propheta, Christus Ipse, Justitia, Caritas, Politia, Ecclesia, Patres, Schola, Theologi* recentiores, *Triplex Jus, Historia, Gentes, Ratio, Experientia* denique ipsa. Quæ¹ si vobis *suffragii jus* habere videantur, et idoneas *rationes* reddidisse, ite mecum in hanc sententiam, *Usuras legitimas esse illicitas.*

¹ [' Qui'
MS. Harl.]

[וְאֵלֶּיךָ MS. Harl.]

¹ [Id est וְאֵלֶּיךָ וְאֵלֶּיךָ וְאֵלֶּיךָ, et cui non sunt vires ei robur multiplicat. Es. xl. 29. In fine librorum usurpari solet. Joan. Buxtorf de Abbreviat. Heb. p. 54.]

FINIS.

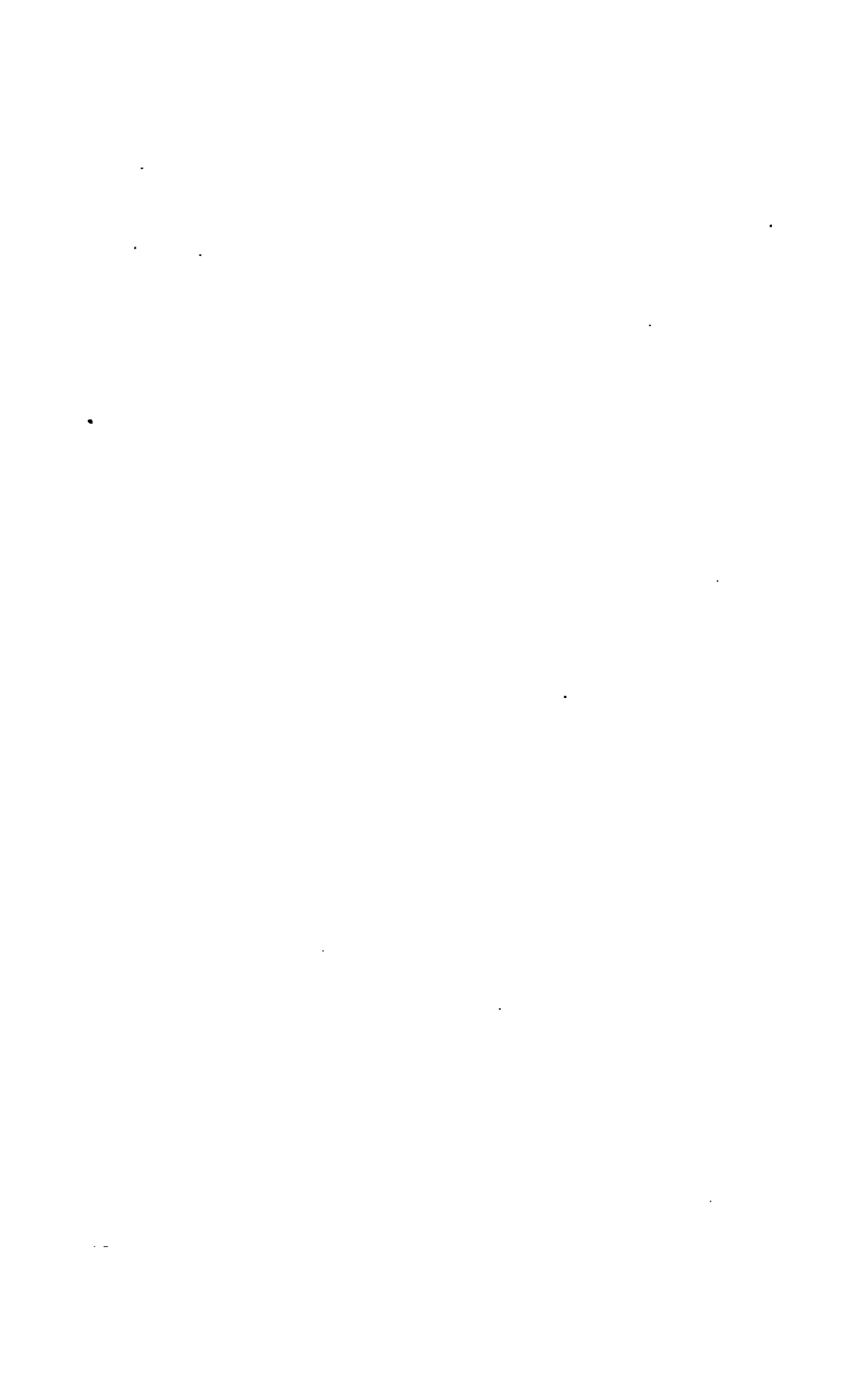
DE
DECIMIS,
THEOLOGICA
DETERMINATIO, HA-
BITA IN PVBLICA SCHO-
LA THEOLOGICA
Cantabrigiæ.

Per LANCELOTVM ANDREVES

S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

Eos olim mores, ea tempore fuisse, in quibus lauta fuerit *Sacerdotii* conditio, nec modo istis *literarum* sane præclaris, sed illis etiam *opum* atque *dignitatum* ornamentis, quam florentissima, *Veritatis Testis Historia* testis est. Apud Ethnicos Theophrastus auctor est ^a pro *decimis* (in quibus tamen ipsi nobis dapsiles videmur) *tertias* persolutas esse. Apud Judæos narrat Philo, *Regibus* sæpe finitimis invidiosam *Corbanæ* opulentiam exstitisse ^b. Apud Christianos, cum cæteris in Gentibus, tum vero in nostra hac, certum est, adeo in immensum excrevisse cupiditatem augendi *Cleri*, ut mag-nopere metuendum esset, ne *Ecclesia Politiam* absorberet: Itaque maturo consilio cautum esse, (etiam nunc caveri quoque, cum minime opus est,) ne qua prædia *mortuam in manum*, id est, ad *Sacros usus*, sine *Regio Diplomate* legari possent. Hi olim mores, hæc tempora. His moribus atque his tempo-ribus, minime vel dubia vel necessaria de *Decimarum* jure disceptatio.

At ætate demum nostra, cum, ut senex fere quisque, ita mundus senescens totus vergit in æra, Generalis *chiragra* est. Accessiones ad *Clerum* nullæ; utinam id tantum: Crebræ imminutiones. Crebræ (inquam) imminutiones sunt; atque utinam id tantum contingat dicere, sunt; nec causa sit unquam futuri temporis usurpandi. Ad hoc autem sæculi nostri ingenium, (in quo præ auri sacra fame, nihil pæne *sacrum* est,) accedit et error alter, quod Illustres illi viri, nec

^a [Theophr.] Lib. ix. De Plantis, cap. 4. [Op., p. 174. Lugd. Bat. 1613.]

^b [Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἄλλον πόρον οὐ βραχὺν ἐπινέμει τοῖς ἱερεῦσιν, ἕκαστον τῶν προσόδων ἀπάρχεσθαι κελεύσας, ἀπὸ τε σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ ἑτι θρεμμάτων ἐπιγονῆς κατὰ τὴν ποίμνας καὶ βοῦκόλια, καὶ αἰπόλια καὶ τὰς ἕλλας ἀγέλας·

ὅση δὲ καὶ τούτων ἐστὶν ἀφθονία, τεκμήριαιτο δ' ἂν τις ἐκ τῆς παρὰ τὸ ἔθνος πολυανθρωπίας· ἐξ ὧν ἀπάντων ἐστὶ δῆλον, ὅτι βασιλέως εἰς σεμνότητα καὶ τιμὴν περιίπτει τοῖς ἱερεῦσιν ὁ νόμος.—Phil. Jud. de Sacerd. Honor. Op., pp. 831. E. 832. A. Lut. Paris. 1640.]

142 unquam sine summa honoris præfatione nominandi, quorum Deus, in *Religione* restauranda, opera usus est, de *doctrinæ* restitutione valde solliciti, ad *patrimonium* minus attenderint, ac id pæne dixerint, quod Sodomorum Rex Abrahamo, *Date nobis animas, cætera vobis tollite*^c. Verum ut illi, qui Baptistam, ita et hi qui Abrahamum se *in aulis Principum*^d reperi-
turos sperabant, utrique falsi sunt.

Qui error etsi levis sit (et est certe levis, si ad magna illa illorum *κατορθώματα*^e conferatur): tamen verendum est, ne graviter incumbat sequenti sæculo, in quo cordati Viri (ex illo Salomonis, *Ubi vacuum præsepe, ibi boum penuria*^f), vel *barbariem*, vel aliud quod dicere nolo, augurantur: falso quidem fortasse, idque faxit Deus; sed non temere tamen augurantur. Ac debebant illi quidem (quod dicitur) *principiis obstitisse*^g, et huic sæculo edenti et bibenti, et omnia in detestabiles usus pervertenti, hunc bolum eripuisse; nec solum de *lucis accensione*, sed et de *olei infusione* prospexisse. Quod quia factum non est, malum hoc manare indies latius, et *κληροβόροι*^h nostri susurrare (ut fit) in angulis, Ecclesiam etiam de reliquiis istis Decimarum, in jus vocari posse; proin-
novas rationes excogitare, ut deterius illi sit; tum de *stipe* mentionem facere: postremo versare se in omnia, quo id *Ministri* tandem serio affirmare possint, *Nobis istic nec seritur nec metitur*ⁱ. Ego vero ut illa cætera condonem *usucapioni*, tamen intercedam pro *decimis*, atque hinc eos *jure manu* con-
sertum vocabo, qui secus sentiunt, *decimam* proventus annui portionem æquitate summa *Ministris* addictam esse; nec ulla *Baronum* sive *Burgensium centuriata Comitia* prudentius ista de re statuere posse, quam jamdudum cautum est *lege sacrata*, quam Deus ipse *Legislator* tam absolutus, ut Justinianus nihil ad Eum, ante multa jam sæcula promulgavit.

Difficili de re dicturus sum, neque quisquam est, cujus de lumine lumen accendam meum: quo magis vestrum erit, (Gravissimi Viri) si effectum isthuc dederò, quod facitis, id facere; sin erratum usquam fuerit, tum vero *πρωτοπέμφω συγγνώμην*^j (ut par est) indulgere.

^c [Gen. xiv. 21.]

^d [Matth. xi. 8.]

^e Præclara facta.

^f [Prov. xiv. 4.]

^g [Ovid. Remed. Amor. 91.]

^h Reddituum ecclesiasticorum voratores avidi.

ⁱ [Plaut. Epidic. II. 2. 80.]

^j Primo periculum facienti veniam.

DECIMÆ NON SUNT ABROGANDÆ.

143

TERMINOS non explico. Quis nescit quid sit *Decima*, de *decem* partibus *una*? Quis porro dubitat, quid sit *abrogare*? vel quod fixum est Lege refigere? vel illius loco *stipem surrogare*? Hoc igitur agamus.

Plurimum interesse puto, quod Christus fecit in causa *divortii*^b, *Qualis quæque res ab initio fuerit, id primum inquirere*. Ætatis flexu multa mutantur: *Principium* iudex certissimus. Quæro igitur, quis fuerit primus (ut ita loquar) *Decumanus*? Vir *magni nominis* Melchisedek, Gen. xiv. 20. לו מעשר מכל, et Heb. vii. 2. φ̄ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν ὁ Abraham. Accepit *Decimas* Melchisedek ab Abrahamo: *gratuitasne* illas, an *debitas*? *Utro*, an vero *jure*? Si *gratuitas* et *ultra*, nihili est argumentum, et Apostolus Hebræis imponit, dum confert cum illo Levitas. Ratio quippe dissimilis: *Levitæ jure* exigunt *decimas* suas, ἐντολήν γὰρ ἔχουσι¹: Melchisedek suas, quia *voluit* Abraham, non quia *debit*. Deinde si *gratuitum* erat hoc munus et *ultra*, nihilo Melchisedek Abrahamo præstantior. Nam quid impedit, si demittere velim me, et honorem *spontaneum* vel *inferiori* (si ita lubeat) exhibere? quin tanto major est *humanitatis* laus. Sin hoc utrobique absurdum est, *Decimas* ergo nuncupavit non *spontaneas*, sed de *jure debitas*. Iterum jam quæro de *jure*, *Quo jure*? Non *Sacrificii*; nullum enim obtulit: *Benedictionis* ergo. Cohærent enim ista: *Benedixit* Melchisedek, *Decimas pendit* Abraham.

Jam assumo. Melchisedeko *benedicenti debentur* Decimæ. Idem *jus* sub Christo manet. Qui id constare potest? Ex ver. 12, vii. ad Hebræos: Non fit μετάθεσις νόμου, nisi μετατιθεμένης τῆς Ἱερωσύνης, id est, *Jus* non *transfertur*, nisi *translato Sacerdotio*. Atqui idem Christi *Sacerdotium* et Melchisedeki; (pro quo, si opus est, Deus Ipse *juszjurandum* interponet, Psalm. cx.) Ergo *idem* sub utroque *jus*. Christo igitur debentur, in quo, et a quo, et per quem omnes *benedicti sumus*. *Benedictus* Ipse in sæcula. Quas æquum est, ut illi

144

^b [Matt. xix. 8.]¹ Mandatum enim habent, [Heb. vii. 5.]

Christi *nomine* percipiant, qui Christi *nomine* nobis *benedicunt*. Fuit enim humana quoque Melchisedeki *benedictio*, et quidem in Christi, tum *persona*, tum *nomine*. Manet ergo sub Christo *Decimarum jus*.

Non putavi quemquam tam infelice genio natum, qui diceret, Melchisedeko datas *Decimas* tanquam *Regi*. Reperi qui diceret; videte, quam sine cerebro. 1. *Levitæ jus* habent *decimarum*: Habent, tanquam Dei *vicarii*: sic est: Sed nunquid Dei, ut Rex est Deus? ὁ πολυκοιρανῆ^m! 2. *Decimas non subjungit Moses Regio convivio*, sed *benedictioni*; quod tamen factum oportuit, si *ejus nomine*, tanquam *Symbolæ* solutæ sunt. 3. *Apóstolus, ex decimis, non Regnum* astruit, sed *Sacerdotium*. Postremo, quot *Interpretes*, tot *adversarii*: vel Rabbini ipsi, quorum ea est glossa לפי שהיה כוהןⁿ *Decimas* dedit hoc ipso *nomine*, quod *Sacerdos* esset. Vim videtis argumenti: et id quoque videtis, quod contra affertur, modis omnibus misere jacere.

Ab Abrahamo discedam; nec id tamen longe. Proxima mihi ratio erit a Jacobo, et ipso quoque *Patre fidelium*, a quo et *Israelis* Dei cognomen accepimus; et de quo non dubitem, quomodo de Sara D. Petrus concludit, ὡς Σάρρα ὑπήκουσεν, ut illa *obedivit*, itidem et vos. Is ergo *voti se reum* facit (Gen. [x]xviii. [20—]22.) *Si fuerit Dominus mecum, et custodierit me, dederitque mihi panem ad comedendum, et vestem ad inducendum, tum quicquid mihi dederit, ejus decimam omnem daturus sum Illi*. Dabitis (scio) non esse hanc ἐθελοθρησκείαν^p: *voveret* enim tum Jacobus quod Dominus *devoveret*. Proin, *Divinæ voluntati* nixus: *Voluntatis* interpretis *præceptum*. Porro *præcepti* ratio necesse est ut ista siet: Cui hæc Dominus cumque præstiterit quæ Jacobo, is eadem quoque Domino *lege* teneatur. Nam, ni ita sit, incerta erit *præcepti* ratio, tum *præceptum*, dein *consequentia*; *Votum* ipsum denique. Sin hæc ratio ratione plena est, et (ut par est) ἐπιείκεια^q ejus ad omnes diffusa: Equis homo est, qui indictam sibi hanc *legem* negabit, qui illa omnia et habere se a Deo, et accepta se Deo referre fateatur?

^m O Regum multitudinem!

ⁿ Quoniam erat Sacerdos. [Vide Jarchi Comment. in Gen. xiv. 20.]

^o 1 [Pet.] iii. [6.]

^p Voluntarium cultum. [Col. ii. 23.]

^q Æquitas.

Atque hæc *privato*, pro *solvendis* ratio esto: *Ministro* pro *recipiendis*, illa Num. xviii. 31. a Domino assignata, *Liberum esto vobis decimas comedere* כִּי שְׂכָר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם לְמַעַן יַחְזֹקוּ בְּתוֹרַת יְהוָה. ut *Legi Divinæ* operam impendant. Utrobique conclusio hæc est, *Percipiunto decimas*: utrobique infirma, nisi *major* sit κατὰ πάντος, *Decimæ sunt merces Ministerii*, *Decimæ sunt eorum*, qui *incumbunt Legi explicandæ*. Alioqui et Jacobi אַם, et Mosis כִּי, et Ezekixæ לְמַעַן vacillabunt. Sin ita se habeant, omnino *Ministerii merces* sunt *Decimæ*: Omnes qui dant se *Legi. evolvendæ*, decimas *percipiant*. Expedita ratio est.

Addo et isthuc quoque; cum *benedictio facultatum* Medium sit Jacobi; *Ministerii merces*, Mosis; *studium Legis*, Ezekixæ; tria vero hæc perpetua sint nec loco circumscripta, nec tempore definita, sed tam ad Christianos spectantia, quam ad Judæos; eadem erit et *præcepti* conditio: Quando recte prudenterque Jurisconsultus, *Qualis ratio præcepti, tale præceptum*.

Tertia succedet huic ratio ex Malachixæ iii., ubi sancitur hujus *Præcepti* et observatio solenni *benedictione*, et *violatio severa maledictione*. Ac *cæremoniæ* quidem si forent, quales eas quidam impense cupiunt videri, abjicerent eas *Propheta*; nunquam tam sollicitè urgerent; frigere sinerent; nunquam tam de illis magnifice loquerentur. Non hic eorum mos est; quin, sive *curatæ* sunt, non tam *fausta* stipulari; sive *neglectæ* sunt, non tam *dira* denuntiare. Ac ut ne cui hæc ratio frustra videatur, non alia quidem utuntur Patres in Concilio Triburiensi cap. xiii., *Dandæ sunt Decimæ, ut hac devotione Deus placatus largius præstet, quæ necessaria sunt*². Non alia Patres in Synodo Moguntina, cap. xi., *Dandæ sunt Decimæ: Timendum est enim, ut quisquis Deo debitum suum abstrahit, Deus propter peccatum ejus abstrahat ei necessaria*⁷. Non alia gravis Auctor Augustinus (Libro L. Hom. Hom. xlvi.) *Majores nostri copiis abundabant*, (est autem non perfunctorie

146

² 2 Chron. xxxi. 4.

³ Si.

⁴ Quia.

⁵ Ut.

⁶ [Conc. Tribur. (A. D. 895.) Can. xiii. Conc. tom. ix. col. 446. E.]

⁷ ["Quia timendum est, si quis Deo

sum debitum abstrahit, ne forte Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua." Conc. Mog. I. Can. x.—Conc. tom. viii. col. 45. D. Vide quoque Conc. Mog. (A. D. 847.) Can. xxviii.—Conc. tom. vii. col. 1250. D.]

audiendum, quod dicit *Majores nostri*; Antiquiores ergo *Decimæ* Augustini sæculo:) *quod Deo decimas dabant*: . . . *modo autem quia decessit devotio Dei, accessit indictio fisci. Nolumus partiri cum Deo decimas, modo [autem] totum tollitur: Hoc tollit Fiscus, quod non accipit Christus* ^a.

Hieronymum prætereo, quippe prolixum nimis, qui primus tamen argumentum hoc concinnavit in Scholiis suis ad Prophetam ^a.

At enim quia in proclivi labor est *decimas* sub *Lege* rependi, ac suspecta fides in hac quæstione *Testamenti Veteris*; age, quæramus in *Novo*, et ubi iniquissima illis videtur dimicandi conditio, in eo pedem conferamus.

Objicio primum illis Matthæi Evangelium, ad caput xxiii., versum quoque 23, Christi ipsius verba, *Τὰ ἅρα ἔδει ποιῆσαι, καὶ κείνα μὴ ἀφιέναι* ^b. Locum hunc non ego, (quorsum enim mihi assumam, quod meum non est?) Ecclesia vetus sic urget. Quas Christus ipse jussit *μὴ ἀφιέναι*, *non omittere*, Scita Principum cavere non debent, ut omittantur. Assumptionem autem quis nescit? Tanto autem hæc ratio majores lacertos habet, quod cum aliquot antea in locis, de *manuum lotione*, de *spicarum confricatione*, aliisque *cæremoniis*, sermo primum, post etiam *praxis* incidisset, omittit ipse non imprudens, omittentes defendit; quod magis mirere, etiam populo auctor est omittendi. Atqui de hac nostra, diserta verba sunt, *Δεῖ μὴ ἀφιέναι* ^c.

Etiam quod adhuc ponderosius est, cum esset Illi sermo de rebus omnium maximis gravissimisque, *miseriordia* et *judicio*, eodem (ut ita dicam) Paragrapho, sanctionem ponit ut de illis *faciendis*, ita de istis *non omittendis*. Quid quæritis? Ecclesiæ Primitivæ non facile credet quis, quanti fuerit hæc ratio.

Duos ex infinitis evocabo. Pro Græcorum Ecclesia dicet alter; alter pro Latina. Chrysostomus, Homil. lxxiii. in Matth. Verba Chrysostomi: *Merito addit, Hæc oportet facere*;

^a [Pseudo-August. Serm. lxxxvi. (al. xlviii. inter Homil. L.) § 3. apud S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 2550. B., et citat. in Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. vii. cap. viii. 'Majores.'—Corp. Jur. Can. tom. ii. col. 1159.]

^a Vide S. Hier. Comm. in Mal. cap. iii. Op., tom. vi. coll. 975—979.]

^b Hæc oportuit facere, et illa non omittere.

^c Oportet non omittere.

Eleemosyna enim decima est. Eleemosyna autem nocere non potest. Non enim sicut Legem servantes facere oportet; neque Ipse sic dicit: Sed hæc facere oportet. Ante enim ubi de mundis et immundis disputat, non adjicit illic, Hæc oportet facere: Sed ea manifesto evertit. Propterea Fratres de decimis dicit, Hæc facere oportet, de purgationibus autem non sic^d. Verba, uti quidem videtis, paulo diversa; sensus non diversus.

Audite jam Augustinum, Enchirid. ad Lauren. cap. lxxvi.; *Væ vobis Pharisæi, qui decimatis omne olus, tanquam diceret: Ego quidem commonui vos ad Eleemosynam dandam, per quam vobis omnia munda forent; "Sed væ vobis qui decimatis olus." Has enim novi Eleemosynas vestras, ne me vos de illis nunc admonuisse arbitremini*^e. Ac paulo post (molestum enim omnia interserere:) *Sed ne istas Eleemosynas, quæ fiunt de fructibus terræ, respuisse videretur, "hæc" (inquit) "oportet [oportuit. Ben.] facere, id est, iudicium et caritatem [Dei]: ac [et. Ben.] illa (tamen) non omittere," id est, Eleemosynas fructum terrenorum*^f. Ego glossam istis non addo.

Brevitati studeo: unum illud admoneo (quanquam opus non est; advertistis, scio:) Utrique tum Chrysostomo, tum Augustino, *decimas* ad locum *Eleemosynæ* referri. Id aliis non videtur: Non valde pugnabo: malo enim *sacrum vectigal* censerī, quam *Eleemosynam*. Sed et locus hic satis tutus est, et illius beneficio hoc habent, ne *debeant* unquam *abrogari*.

Pergo jam ad quintum. Aut valde me fallit animus, aut ex D. Paulo concludi potest, esse *decimas* etiam sub Christo retinendas.

Ad Galat. cap. vi. ver. 6. *Κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχούντι ἐν πάσιν ἀγαθοῖς*^g. Cum hæc verba audio ἐν πάσιν ἀγαθοῖς, similis mihi sonus videtur, atque

^d [Ἐνταῦθα μὲν οὖν εἰκότως φησι ταῦτα, ἐνθα δεκάτη ἐστὶ καὶ ἐλεημοσύνη. τί γὰρ βλέπτει τὸ ἐλεημοσύνην δίδοναι; ἀλλ' οὐχ ὡς νόμον τηροῦντας. οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς οὕτω φησι. διὰ δὲ τοῦτο ἐνταῦθα μὲν λέγει, Ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, καὶ κεῖνα μὴ ἀφιέναι: ἐνθα δὲ περὶ καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων διαλέγεται, οὐκ ἔτι τοῦτο προστίθῃσιν, ἀλλὰ διακρίει, . . . διὰ δὲ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῆς ἐλεημοσύνης φησί: Ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, καὶ κεῖνα μὴ ἀφιέναι: ἐπὶ δὲ τῶν καθαρῶν οὐχ οὕτως.—S. Chrys. Hom. lxxiii.

in Matt. Op., tom. ii. p. 457. lin. 36. seq.]

^e ["Sed væ vobis, inquit Pharisæis; tanquam diceret, Ego quidem commonui vos eleemosynam dandam, per quam vobis munda sint omnia; Sed væ vobis qui decimatis mentam et rutam et omne olus. Has enim novi," &c.—S. Aug. Ench. ad Laur. cap. lxxvi. Op., tom. vi. col. 386. A. B.]

^f [Ibid. B.]

^g Communicet is qui catechizatur verbo, ei qui ipsum catechizat, in omnibus bonis.

148 illorum ad Heb. vii. Ἐμέρισε δεκάτην ἀπὸ πάντων^h: similis illorum מכלל ויתן מעשר מכלⁱ: מכל, ἀπὸ πάντων, ἐν πᾶσι, quid interest? ut conjectura sit, nec illa levis, παρρηδεῖν^j Apostolum ad illud Geneseos: tecte illam *κοινωνίαν* insinuaré, qua usus est Abrahamus, *fidei suæ filiis*, per omnia, ubi et quantum datur, imitandus. Quid si autem sic? Præceptum illud, quod vel optime consulit τῇ κοινωνίᾳ ἐν πᾶσι ἀγαθοῖς^k, *antiquandum* non est; Istuc autem, quin sit Sanctio de Decimis, dubium non est. Per eam namque vera est, et (si per vos liceat dicere, dicam) *realis communio bonorum omnium*, tum *fructuum*, tum *fastuum*, *terræ*, *plantarum*, *animalium*; vos ipsi apud vos reliquam *inductionem* contexit. *Stipem* ejus loco ponite, *capite-censionem*, *taxationem ædium*; multi errores: pars celatur, pars subducitur; ausim dicere, πάντα ἀγαθὰ οὐ μὴ κοινωνεῖται^l. Denique ut omnes cautelæ adhibeantur, *Communicatio pensionis*, *analogica* tantum erit: At ego jamdiu didici, et id cuique *natura*, *lex*, *ratio* suadet, ubi λόγος ipse manibus teneri possit, de *analogia* minime laborandum: Quamobrem in *Pastoris* et *gregis κοινωνία*, si ipsa *Rei*, ipsa *communions* veritas haberi possit ἐν πᾶσι ἀγαθοῖς, (et potest haberi) *Stipendiarias* illas *proportiones* et *æquationes* non esse *consectandas*, (vel hoc quidem leve nimis est) esse penitus *rejiciendas*.

Porro sexta esto hæc. Obligabat aliquando Ecclesiam *Politica lex* ista *De Decimis*: negari non potest. Atqui irrita facta non est: *Obligat* igitur jam quoque. *Antiquata* quæ fuerint, docet Apostolus; Eph. ii. 14. Quæ erant tanquam *μεσότοιχον*, *intergerinus paries*, inter Deum et hominem primo: secundo, Inter *homines* et *homines*, id est, *Judæos* et *Gentes*. Priore membro excludimur; Deus enim indixit *Decimas*: Illi ergo non displicent. Ac posteriore etiam: Pax enim summa, quoad *Decimas*; easque tam *Gentes* suis *Sacrificulis* (uti statim edocebo), quam *Judæi Pontificibus*, anniversarias pendebant. Reliquam vero *Politiciæ* partem excipi, id argumento est, Quod censeatur a Davide (Psal. cxlvii.) summi *Beneficii* loco: Et, quod nos Christi *mors* ullo *beneficio* privarit, ægre

^h Dividit Decimas omnium. [Heb. vii. 2.]

ⁱ Et dabit [dedit] Decimas omnium. [Gen. xiv. 20.]

^j Alludere.

^k Participationi in omnibus bonis.

^l Omnia bona non communicantur.

adducar ut credam. Tum si prorsus refixa esset, peccavit Paulus in *regulas Juris*^m, dum I Cor. ix. 13. a Deuteron. xviii. ver. 1, id est ab *antiquata lege, testimonium* arcesseret, verum *lis ista in aliam incurrit: non prosequor.*

Illud prosequor ex cap. ad Heb. vii. ver. 18, quod erit mihi pro argumento septimo: Et est locus, nisi fallor, ut pulcherrimus, ita quam maxime appositus ad hanc Controversiam. 149
 Ἀθήνησις γίνεται τῆς προαγωγῆς ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς ἢ ἀνώφελες. *Vetus lex nulla antiquanda est, quæ neque imbecillis sit, neque inutilis.* Lex lata de Decimis προάγουσαⁿ est: Ostendat mihi quisquam in ea sive ἀσθενὲς sive ἀνώφελες^o, manus dabo, et faxo thesis hæc incumbat in spongiam. Illa vero τὸ σθένος, vim habet, quantam habuit, habitura est, habere potest lex ulla, ab *Inventore, consensu, multitudine, consuetudine*; denique non vel *muta* vel *tacita*, sed tum *expressa*, tum *testata* sæculorum omnium *approbatione.* *Utilitatem* habet: Eam enim sine cujusquam querela præstitit, cui rei destinata est: et quidem, nisi elisi essent illius *nervi* per *improprios* quosdam *Proprietarios*, plenius præstaret, neque ex hac parte *Ecclesia* quicquam laboraret.

Parte vero ex altera (quæ octava mihi ratio sit): quam infelici successu *commutata* sit apud quosdam; Et ubi *stipendia* in *decimarum* locum surrogata, quot *fraudes, difficultates, querimonia*; quam multa *ἀσθένεια, ἀνώφελεια*: id demum suadere potest, ubi adhuc integra res est, non debere rescindi; et ubi rescissa est, debere (nisi forte nequeat) revocari. Pendit Genevensis τεσσαράκοντα μῶς^p: perexiguum id quidem est: sunt tamen Calvini per Commentarios plerisque in locis querelæ (modestæ quidem illæ, ut decet, sed tamen canoræ satis) de *stipendiis* ibi maligne persolutis: in vi. ad Galat.^q; in xlvii. Gen.^r

Scotia quoque soluta est *decimis.* Exstat impressa Joannis Knoxi querela exhibita *Ministorum nomine* in *Comitiis* Edinburgi A. D. MDLXV. Decem. 25.^s Cum folium ejus viii.

^m [Conf. Decretal. lib. ii. tit. i. 'De Judiciis,' cap. xiii. 'Novit,' in Gloss. ad voc. 'Quicunque.—Corp. Jur. Can. tom. ii. col. 532.]

ⁿ Vetus.

^o Quod imbecille sit, vel inutile.

ANDREWS.—RESP.

^p Quadraginta libras.

^q [J. Calvin. in Epist. Paul. ad Gal. vi. 6. Op., tom. vii. p. 315. Amst. 1667.]

^r [J. Calvin. Comment. in Gen. xlvii. 22. Op., tom. i. p. 227. Amst. 1671.]

^s [Vide supra, p. 17. not. c.]

lego, miseret me illorum. Nihil addo, nisi quod pueri cantillant,

Felix quem, &c.[†]

150 Prudentius multo illi, quos modo nominabam, Patres istuc in se, atque in nos consuluerunt. Ad eos venio. Scripturarum hoc satis est: Et nemo vestrum est (uti spero) quin Ecclesiae totius *praxin* pro *argumento* non invitus admittat. Obiter illam ante attigi: nunc eo totus incumbo. *Totius* (inquam) *Ecclesiae*: non muto quicquam; Africanæ primo; pro ea Decus Africae dicet Augustinus, Serm. cccix. de Temp., qui totus est ex professo de *reddendis decimis*. Sic orditur. *Propitio Christo, Fratres Christiani, jam prope sunt dies, in quibus messes colligere debe[a]mus, et ideo gratias reddentes Deo qui dedit, de offerendis, imo de reddendis decimis cogitemus*^u: (Et paulo post:) *Decimæ enim, ex debito offeruntur, [exquiruntur. Ben.] et qui eas dare noluerit, res alienas invadit [invasit. Ben.]*.

Una et *praxin Ecclesiae*, et *Patrum* ista de re sententias percipietis. Ecclesiae Italicae: pro ea vero loquatur Ambrosius Mediolanensis Episcopus, Serm. de Quadragesima^w, (ut citatur Decretorum Parte II. Caus. xvi. Q[uest.] ii. vii.) *Quicumque recognoverit in se, quod fideliter non dederit decimas suas, modo emendet quod minus fecit. Quid est autem fideliter dare, nisi ut nec pejus nec minus aliquando offerant de grano, vino, fructibus, pecoribus, horto, negotio, venatione^x? Nam qui Deo non vult reddere decimas, quas tenuit, et homini non studet reddere quod injuste abstulit, non timet adhuc Deum,*

[†] [Vide supra, p. 17.]

^u [Pseudo-August. (fortasse Cæsar. Arelat.) Serm. cclxxvii. (al. cccix. de Temp. S. Aug. Op., tom. v. Append. col. 3089. C.)]

^v [Ibid. col. 3091. D.]

^w ["Quicumque recognoscit in se, quod fidelem non decet, emendet, quod minus fecit, si fideliter decimas non dederit. Quid est fideliter decimas dare, nisi ut nec pejus, nec minus aliquando Deo offerat aut de grano suo, aut de vino suo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negotiis, aut de ipsa venatione sua? Quia de omni substantia, quam Deus homini donat, decimam partem sibi servavit; et ideo non licet homini retinere illud, quod Deus sibi

reservavit. Tibi dedit novem partes, sibi vero reservavit decimam partem; et si tu non dederis Deo decimam partem, Deus tollet a te novem partes. Item si quis recognoscit in se, quod ab aliquo tulit aliquid injuste, emendet reddendo, quod injuste tulit. Nam qui non vult Deo reddere decimas quas retinuit, et homini non studet reddere, quod injuste ab eo abstulit, non timet adhuc Deum, et ignorat quid sit vera poenitentia, veraque confessio."—Pseud-Ambros. Serm. xxv. (de Quadrages. ix.) sect. 2., apud S. Ambros. Op., tom. ii. Append. col. 425. B. C.]

^x [Decr. par. ii. Caus. xvi. Quæst. vii. cap. iv. 'Quicumque.' Corp. Jur. Can. tom. i. coll. 1158. 1159.]

et ignorat quæ sit vera pœnitentia γ. *Pro Occidentali* sufficient *isti*.

Chrysostomus *pro Orientali*. Hom. iv. in Epist. ad Ephes. Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς παλαίας τοῦτο ἦν, πόλλω μᾶλλον ἐπὶ τῆς καινῆς . . . τί γὰρ οὐκ ἐποιοῦν ἐκεῖνοι; δεκάτας, καὶ πάλιν δεκάτας [ἐτέρας] παρῆχον ὀρφανοῖς, χήραις, προσηλύτοις [ἐπήρκουν]. ἀλλ' ἐμοὶ τις θαυμάζων τινὰ ἔλεγε, δεκάτας δίδωσιν ὁ δεῖνα. πόσης αἰσχύνῃς τοῦτο γέμει, εἰ δ' ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων οὐκ ἦν θαυμασμοῦ, τοῦτο ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν θαυμαστὸν γέγονεν. εἰ τότε κίνδυνος ἦν τὸ δεκάτας ἀπολιπεῖν, ἐνόησον ὅσον ἐστὶ καὶ νῦν^γ. Perfacilis est intellectu sententia; non reddo Latine.

De Hieronymo, incertus sum animi, cui Ecclesiæ ascribam; nec excludam tamen: Locupletissimus enim testis erit, ut

Qui mores hominum multorum vidit et urbes^α.

Sic igitur illè in iii. Malach. (Omitto enim Epistolam ad Nepot. Ubi se dicit de *decimis* vivere^β): Sic habet. *Quod de Decimis [primitiisque] diximus, quæ olim dabantur a populo Sacerdotibus, ac Levitis, in Ecclesiæ quoque populis intelligite, quibus præceptum est, non solum decimas dare [et primitias], sed et vendere omnia [quæ habent, et dare pauperibus], et sequi Dominum [Salvatorem]. Quod si facere nolumus, saltem Judæorum imitemur exordia, ut [pauperibus] partem demus de [leg. ex] toto, ac Sacerdotibus [ac Levitis honorem] debitum deferamus . . . . Quod qui non fecerit, Deum fraudare et supplantare convincitur, et maledicatur ei in penuria [rerum] omnium^γ.*

151

Recte hoc (inquiunt) se habet: Sed Ecclesia pacata jam erat, et cœpit animum adjicere ad opes. Quid vero illa altera sub *cruce*? tot *Martyribus* gloriosa? Etsi iniquum est postulatatum, ut nihilo meliore statu sit Ecclesia florens, quam fuit afflicta, tamen nunquam hodie effugient: Illuc me do. Idem semper sensit Ecclesia de decimis, et *persecutionem* passa, et *persecutione* liberata. *Pro Occidentali* loquatur Cyprianus (Epist. lxi. ad Furnit.); *Quæ nunc ratio et forma in Clero tenetur, ut qui in Ecclesia Domini ordinatione clerica promoventur, in honore sportulantium fratrum [tanquam] Decimas ex*

^γ [Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. ii. cap. v. 'Nam qui.' Ibid. col. 1131.]

^α [S. Chrys. Hom. iv. in Eph. Op., tom. iii. p. 784. lin. 7. seq.]

^β [Horat. Epist. ad Pison. lin. 142.]

^γ ["Quasi Levita et Sacerdos vivo de

decimis, et altari serviens, altaris oblatione sustentor."—S. Hier. Ep. lii. Vall. (al. ii.) ad Nepot. sect. 5. Op., tom. i. col. 257. B.]

^δ [S. Hier. Comm. in Mal. cap. iii. Op., tom. vi. col. 978. B. C. D.]

fructibus accipientes, ab Altari et sacrificiis non recedant^d. Pro Orientali, Origenes antiquior Cypriano, Hom. xi. in xviii. Numer. *Quomodo ergo abundat justitia nostra plus quam Scribarum et Pharisæorum, si illi de fructibus [terræ suæ] gustare non audent, priusquam [primitias sacerdotibus offerant, et] Levitis Decimæ separentur, [Levitis decimas separent, Bened.] et ego nihil horum faciens, fructibus terræ ita abutar, ut Sacerdos nesciat, Levita ignoret, divinum Altare non sentiat?* Concludit deinde; *Hæc diximus asserentes mandatum hoc (de Decimis) debere etiam secundum literam stare*^e. Et ante Origenem Clemens Alexandrinus (qui propius abest a Christo, et attingit pæne primum Centenarium:) *Στρωματέων λόγ. β. Editionis Veronensis, folio 155. Καὶ [leg. Ναὶ] μὴν καὶ αἱ δεκάται τῶν τε καρπῶν καὶ τῶν θρεμμάτων εὐσεβεῖν τε [εἰς τὸ θεῖον] διδάσκουσι καὶ μὴ πάντα εἶναι φιλοκερδεῖς, μεταδιδόνα δὲ τῆς φιλανθρωπίας τοῖς Ἱερεῦσι*^g.

Credo hæc jam respondere posse etiam votis iniqui hominis ad instituta Ecclesiæ demonstranda. Sin id quisquam dixerit, singuli quidem sic senserint, singulorum sententiæ subitæ sæpe sunt, et quod illis cerebri calor suggerit, id impingunt in chartam: nulla deliberatio, disceptatio, determinatio: In Conciliis insunt omnia hæc. Sequar provocantem; atque utinam illis stare teneantur.

Atque ut ab Anglicano Concilio ordiar, anno DCLXX., et biennio post [DC]LXXIII. sub Theodoro Dorobernensi. In eo cavetur (ii. Canone) de Parœciis^h, quarum (si Canonistis credendum est) reciprocae sunt Decimæ. Sed id adhuc magis, quod subscribunt per omnia Chalcedonensi Concilioⁱ, ubi Decimæ sancitæ sunt: Quæ duo evincunt satis, utrasque tum *Decimarum pensiones*, tum *Parœciarum divisiones*, apud nos antiquitus exstitisse, nec tam esse recentes, quam nonnulli nuper hallucinati sunt. Per id tempus Moguntinum quoque indictum est, cujus cap. vii. sic habetur. *Admonemus atque*

^d [S. Cyp. Epist. ad Furnit. (lxvi. Pamel.) l. Fell. Op., p. 2.]

^e [Orig. Hom. xi. in Num. xviii. § 2. Op., tom. ii. p. 309. col. 2. F. et p. 310. col. 1. A.]

^f [Ibid. p. 310. B.]

^g [S. Clem. Alex. Stro. lib. ii. cap. 18. pp. 478. 474. Pro τοῖς Ἱερεῦσι lege καὶ τοῖς πλησίον ἐδίδασκον: verbo δι-

δάσκουσι, in priore parte sententiæ, omisso.]

^h ["Ut nullus Episcoporum parochiam alterius invadat." Conc. Herudf. Can. ii.—Conc. tom. vi. col. 537. E.]

ⁱ ["Quæque definierunt sanctorum canones patrum, nos quoque omnes alacri animo libentissime servare."—Conc. Herudf. Præf.—Ibid. col. 537. D.]

præcipimus, ut Decima omnino Deo dari non negligatur, quam Dominus Ipse sibi dari constituit^k. Additur et sanctio: Qui vero Decimas post debitas admonitiones dare neglexerint, excommunicentur^l.

Matisconense II. ducentis pene ante illud annis cap. v., *Leges . . . Divinæ . . . præceperunt Decimas . . . præstari* [leg. *præstare*] . . . *quas leges Christianorum congeries longis temporibus custodivit intemeratas; Et concludit: Statuimus ergo* [leg. *Unde statuimus*] . . . *ut mos antiquus fidelibus reparetur; . . . Si quis autem contumax . . . fuerit, a membris Ecclesie omni tempore separetur^m.* Ante illud Aurelianense I. cap. xvii. *De decimis sic statuimus, ut singulis annis quartæ, vel quarto anno totæ decimæ cedant* Episcopoⁿ. Prætereo Toletanum II. et Arelatense III. Ad Chalcedonense venio; de quatuor primis et præcipuis unum. De eo sic habetur cap. xiv. Concilii Triburiensis: *Placuit huic . . . Concilio, ut secundum sanctiones Canonum, Decimæ, [sic] ut et aliæ possessiones, antiquis conserventur Ecclesiis, sicut in Chalcedonensi Sancto Concilio statutum est* cap. xvii.^o

Concilia dixerunt; Re deliberata, disceptata, determinata dixerunt; stabilisse se, non statuisse; confirmasse, non conscripsisse, Decimas prius illas *privato* consensu et *suffragio facti* (ut loquuntur) concessas, quam iretur in Concilium. Nam *subscriptio* in primo Concilio; Admonitio, in secundo; Longa temporum *Præscriptio* in tertio: *Conservatio* et sanctiones *Canonum* in quarto, *Ratihabitionem* potius designant, quam *indictionem*.

Verum enim jam de *jure* quæstio est, et inde *irrogandi* atque *abrogandi* leges petendæ sunt: Illuc ergo jam fugam adornant. Ego vero nec *jus* excipiam, aut *politiam* utriusque *Corporis*: Nam et inde, ad institutum hoc, paucula delibavi: parce id quidem ut decet *Theologum*; sed ad institutum nostrum abunde satis. Neque vero verendum nobis erit, ne quid de *Decretalibus*; religio est fæcem illam attingere.

153

^k [Conc. Mogunt. (A.D. 813). Can. xxxviii.—Conc. tom. vii. col. 1250. D. et Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. ii. cap. ii. 'Admonemus.'—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1131.]

^l [Verba 'Qui . . . excommunicentur,' haud ibi leguntur.]

^m [Conc. Matic. II. (A.D. 585.) Can. v.—Conc. tom. v. col. 981. D.E.]

ⁿ [Conc. Aurel. I. cap. xvii.—Conc. Crabbii, tom. i. foll. dlxv. F. dlxvi. A.]

^o [Conc. Tribur. (A.D. 895.) Can. xiv.—Conc. tom. ix. col. 449. A.B.]

Pauca tantum de *Decretis* ipsis *sanioribus*; et iis quoque ante annum cccc. Symmachi I. Decretum, Caus. xvi. q. i. *Anathema sit, qui Decimas præter Episcopi consensum* [leg. *præter Episcopi conscientiam, decimas et oblationes*] *dispensare voluerit*^p. Itidem Anastasii I., *Communione privetur, qui decimas retinere* [leg. *tenere*] *voluerit*^q. Decretorum Gelasii cap. xxix. *Quatuor autem tam de reditu (decimarum,) quam de oblatione fidelium convenit fieri portiones, . . . sicut jamdudum rationabiliter est decretum*^r. Quodsi, ut illarum *Legum periti* existimant, ἀντίστοφα^s sint *Parœciæ* et *Decimæ, Episcoporum stipendia* et *Decimæ, Clerus*, et *Decimæ*, tum demum ad Calixti I. Epistolam secundam^t, ad Urbani I. Epistolam primam^u, ad ipsa Justinii Martyris tempora, altius multo rem revocare possumus. Quanquam si nihil horum esset, tamen *Canon* qui est Dist. xii.^x (*Immota maneat Consuetudo, quæ contra Fidem Catholicam nihil usurpare cognoscitur*;) fultus etiam judiciis Augustini ad Casulanum^y, et Hieronymi ad Lucin.^z, (qui, sicut *prævaricatores Divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum* coercendos putant) satis valere potest, ut ne *abrogentur*.

Civile etiam *Jus* (ut satisfiat *Politiciis* nostris) tantum abest, ut *abrogandas* censeat, ut immunes faciat ab injuria *præscriptionis*, quæ sola per se tamen alioqui irritas *leges* facit. Sic enim habetur Lib. vii. Cod. Tit. de *Præscriptione*, lege Anastasii I. *Decimæ Deo mandante Sacerdotibus separatae sunt, ut de sorte Domini viverent, qui in Ejus sorte connumerantur. Non ergo cujusquam privilegio Laicis concedi*

^p [Decret. par. ii. Caus. xvi. Quæst. i. Can. lvii.—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1119.]

^q [Apud Decret. ibid. Can. lv. Corp. Jur. Can. tom. i. fol. 1118.]

^r [Decret. Epist. Gelas. I. cap. xxix.—Conc. Crabbii, tom. i. fol. dxxiv. b., Habetur item, verbis paullulum mutatis, Conc. Labb. et Coss. tom. iv. col. 1195. B.C.; et conf. Decret. par. ii. Caus. xii. Quæst. ii. cap. xxvii. 'Quatuor autem.' Corp. Jur. Can. tom. i. col. 992.]

^s Reciproca.

^t ["Nullus autem primas, vel metropolitanus, diocessani Ecclesiam vel parochiam, aut aliquem de ejus parochia præsumat excommunicare."—Calixti Papæ Epist. ii. sect. iii.—Conc. tom. i. col. 613. C.]

^u [Epist. Urban. I. sect. ii.—Conc. tom. i. col. 619. C.]

^x [Decr. par. i. Dist. xii. Can. viii. 'Nos consuetudinem.'—Corp. Jur. Can. tom. i. col. 44.]

^y ["In his enim rebus, de quibus nil statuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel instituta majorum pro lege tenenda sunt."—S. Aug. Ep. xxxvi. Ben. (al. lxxxvi.) cap. i. Op., tom. ii. col. 101. C.]

^z ["Sed ego illud breviter te admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas (præsertim quæ fidei non officiant) ita observandas, ut a majoribus traditæ sunt; nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subverti."—S. Hier. Ep. lxxi. Vall. (al. xxviii.) ad Lucin. sect. 6. Op., tom. i. col. 432. D.]

possunt, ne Divinis mandatis auctoritas summa [leg. humana] præjudicium inferat^a. Atque etiam in authenticis Tit. eodem: Ita Justinianus. Quod si privatus Decimas, sive titulo, sive cum titulo possederit, nulla temporis præscriptione tutus esse poterit. Quæ enim ab initio de jure sortiri effectum non possunt, tractu temporis non convalescunt^b.

Sunt et alia ad manum; sed pollicitus sum breviter. Cæsares (ut audistis) quæ Dei sunt non censent *abdicanda*.

154

Scriptura, Patres, Concilia, Jus utrumque a nobis sunt: Jam, nisi *ratio* contraveniat, salvi sumus. Ad illam ergo tertio decimo loco venimus. Istic vero distincte progredi oportet, atque unam hanc quæstionem in tria membra diducere. (1.) Velitne *ratio certum esse Ministro stipendium?* (2.) An ex *portione proventus annui* velit? (3.) Ex *quota* velit?

(1.) In primo, res jampridem a Paulo confecta est 1. ad Corinth. ix. Ἐξουσία τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν [καὶ τοῦ] μὴ ἐργάζεσθαι^c penes *Ministros*. Ratio: *Quilibet operarius mercede dignus^d*, sive suam ipse vitem incidat, sive gregem alienum pascat. Denique *Bos ipse triturans os obligatum ne habeto^e*. Gradus hic unus est. (2.) Quod si *quilibet operarius*, multo magis *Reipublicæ: Publicis stipendiis militat quisque, non suis^f*. Juvandi a *Republica* qui juvant *Rempublicam*. *Minister* autem *Reipublicæ operarius* atque *adjutor* est. Gradus hic alter est. (3.) Quod si alendus, qui quovismodo utilis *Reipublicæ*; cujus illa in *æternis* et *πνευματικοῖς^g* opera utitur, is multo maxime; ac, si fieri posset, in Prytaneo. Nam omnis huic *merces infra meritum* est; nulla comparatio *σπορᾶς πνευματικῆς* et *θερισμοῦ σαρκικοῦ^h*. Quare, sine dubio *seminantibus spiritualia carnalia debentur*.

(2.) Ad secundum membrum accedo, utrum ex *annuo proventu*. Postellus Vir varia eruditione, lib. iii. cap. x. De Orbis Concordia, ita censetⁱ; *Φυσικῶν ἔννοιαν^j* esse hanc, *Certa annui proventus portio Sacrorum Ministris dator*. *Æquum*

^a [Vide Decr. par. ii. Caus. xvi. Quæst. iii. Cap. xvi. 'Jubemus.' Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1148.]

^b [Ut citat. Corp. Jur. Can. tom. i. col. 1147.]

^c Potestas edendi et bibendi, et non operandi.

^d [1 Tim. v. 18.]

^e [Deut. xxv. 4; 1 Cor. ix. 9.]

^f [1 Cor. ix. 7.]

^g Spiritualibus.

^h [1 Cor. ix. 11.]

ⁱ [Gul. Postell. de Orbis Concord.

lib. iii. cap. x. p. 290. s. l. et a.]

^j Notionem a natura insitam.

enim est et rationi consentaneum, ut sit sacrum vectigal quotannis, quo Deo litemus, ob incrementa rei familiaris, quomodo anniversariæ solennitates gratitudinis ergo solent exhiberi. Huic quoque *ratio* favet: sed utrum id ex *proventu terræ*, an vero *pecuniaria mercede*? *Ratio* priorem mavult. In rebus enim creatis *imago*, atque (ut ita loquar) *superscriptio* Dei, ut in *numismate Principis*. Ex *inscriptione*, *vectigal* distinguitur. Quare *Regum quindenæ*, et *subsidia* (quæ appellant) signata sunt. *Divinum vectigal*, non argentum aut æs humana imagine percussum, sed ipsius Dei, ut est in *creaturis* omnibus *character potentiæ, Sapientiæ, misericordiæ Divinæ*. Inde ergo *Sacrum vectigal* esto.

155

Vultis aliam? *Ratio* vult, inde ut percipiat *mercedem* suam *Minister*, unde *συντυχία*, id est, *communio copię et inopię, συμπάθεια*, *communio gaudii atque męstitię* popularis in eum redundare possit. Expedi ita se rem habere. Nutritur *annuo proventu*: *Sudum* est? alacer est, *gaudet*, psallit Deo non minus libenter, quam quivis *agricola*; pars enim illi sua est in illa *serenitate*. *Tempestas* est? *suspirat*, ingemiscit, *preces fundit*, non minus ardentem, quam quivis *agricola*; pars enim illi sua est in illa *tempestate*. Magnum *Naturę*, magnum *Politię*, magnum *Ecclesię* vinculum *σμπάθεια* conservatur. Ex adverso: Nutritur *stipe annua*? *Pluvię* sunt *tempestivę*; *Populus* lætatur; *Minister* non lætatur: Illi namque (ut initio dixeram) *nec seritur nec metitur*^k. *Siccitas* venit *intempestiva*? *Populus* flet; *Minister* non flet: Illi namque *nec seritur nec metitur*. Magnum *Naturę*, magnum *Politię*, magnum *Ecclesię* Vinculum *σμπάθεια* solvitur. Non expedit sic. Quare potior est ea *Ratio*, quę facit pro *terrę fructibus*.

(3.) Ad tertium progrediar: *Quota pars*? Decima. Aiunt, *positivum Jus* (sic enim loquuntur) *determinatio est Juris Naturalis*. *Mortem homicidę Jus Naturale* decernit: *Genus mortis, Jus Positivum*. Itidem aiunt, *stipendium Ministro* decernit *Jus Naturale*; *Modum* seu *taxationem, jus Positivum*. Imo, in rebus *politicis* fortasse, *Positivi est limitatio*: In *divinis* autem, et *Ecclesię* descriptione, non damus. Quam fuit de Levitarum victu sollicitus Deus, tam est de nostro: Ibi, *Positivo Juri* reservatum nihil; ne hic quidem igitur. *Ratione* tota res potest transigi. *Levitis, jus decimarum*:

^k [Plaut. Epidic. II. 2. 80.]

At *Ministerium nostrum*¹ ut est *natura* præstantius, *dignitate* eminentius, ita *usu* fructuosius est, quam illorum. Et *plura*, et *majora* populus noster a *nobis* commoda percipit; debent itaque *majora*, *Ratio* statim dictat. Quis pudor est, *Christianos*, qui debent *majora*, non solvere *paria*? Uberiores ergo fructus recipere possimus, si *Ratio* audiatur; tenuiores non possumus.

Verum enim *Decima* omnes numeros habet *æquitatis*. A Deo delecta est; itaque non sine summa *ratione*: quare, nec sine summa *ratione* rejicienda. Quid contra offertur? Ratiuncula forte una aut altera; *summæ rationis*, imo *mediocris*, οὐδ' ὄvap^m. *Æquissima* quoad *compositionem*. Recte Augustinus: *Quid enim si diceret Deus, Meus es, o homo, mea est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ fatigas. Meæ sunt pluvie, meus Solis hic ardor. Hæc cum omnia mea sint, tu qui manum tantum accommodas, solam Decimam merebaris. Sed servo tibi novem, da mihi Decimam. Si non dederis decimam, auferam novem: Si dederis decimam, multiplicabo novem*ⁿ. Potestne fingi oratio magis æqua?

156

Æquissima etiam quoad *persolutionem*: Ex 2. ad Corinth. viii. 13. Tum enim res *æquissime* dispensatur, cum non est unius *ἀνεως*, alterius *θλίψις*; remissius uni, durius alteri. Id hic fit, et exacte quidem. *Diviti* non parcitur; *Pauper* non *prægravatur*: quæ fere querela est de *Principum Edictis*, Melius ibi *corvo* quam *columbæ*^o. *Æquissima*, vel ipsa *Naturæ luce*; *luce* (inquam) *Naturæ*, qualem ipsæ quoque *Gentes* habuerunt; id est, lege erasa, obruta, deformata, non renovata. Qua *lege* solvit Abrahamus; non enim constitutione *politica*, (cui id quisquam persuadeat?) ac nec *cæremoniali* aliquo *jure*: Non enim convenit *cæremonie* et *æterno Sacerdotio*, quale fuit Melchisedeki. *Lege* igitur *Naturæ*. Verum ad *Gentes* revertor.

Votivæ Decimæ apud *Historias* frequentes sunt. Non solum a *Viris primariis* in quaque *Republica*, Pausania Atheniensi^p, Agesilao Spartano apud Xenoph. lib. iii. Rerum Græcarum^q; Cartalone Pœno^r, Camillo Romano apud Plu-

¹ 2. Cor. iii. [8.]

^m Ne per somnium quidem. [Conf. Plat. Phileb. § 75. Op., tom. v. p. 509.]

ⁿ [Vide supra, p. 16. not. r.]

^o ["Dat veniam corvis, vexat censura columbas."—Juv. Sat. ii. 63.]

^p [Herodot. Hist. ix. 81.]

^q [Hoc de Agesilao narratur apud Xenoph. Hellen. iv. 3. 21. p. 190; de Agide, Hellen. iii. 3. 1. p. 139. Ox. 1810.]

^r [Justin. Hist. lib. xviii. cap. vii. p. 445. Edit. Gronov. Lugd. Bat. 1760.]

tarchum^a. Sed etiam a *plebeio* quovis, Sticho: apud Plautum; a quolibet *patre-familias* apud Plutarchum in *κεφαλαίων καταγραφῆ* Q[æst.] xviii.^u Unde hoc? aut quis expedit istis *mensuram divinæ portionis*? Quis illi *sucenturiator* fuit, qui in scripta retulit *Octo partes esse familiæ, sex impendendas, duas reponendas; nonam sementis* in annum futurum; *decimam* θείον τέλος *Divinum tributum*? Quanquam *vota* apud eos non sola supersunt, nec *decimatio* hæc *voto* duntaxat, aut *subinde* tantum; verum solenni ritu *quotannis* usurpata est. Antiquos Romanos ex agris et novalibus *decimam frumenti* pendisse, non contemnendus auctor narrat Alexander ab Alexandro Genialium Dierum lib. iv. cap. 10^z. Eundem Ægyptiis fuisse morem Theophrastus memorat, sub initium viii. de Plantis^y. Eundem in Sicilia, dum sui juris esset, nec adhuc *provincia*, Diodorus Siculus. Atque adeo illum ipsum Athenarum *ritum* fuisse, ex eo convincitur, quod qui pauperrimi erant de *Civibus θῆτες* dicerentur, idque a θ litera, quæ nota est numeri *novenarii*, quod ii, cum *novem* tantum partes habere censerentur, a *Decima* immunes essent. Deinde has quoque *Decimas*, ex iisdem colligi potest, nullis *stipendiis* destinatas, eorum quidem qui *munere* aliquo *profano* in *Republica* fungerentur, *religiosas* ab initio fuisse, quamdiu quicquam *religiosum* fuit; post abiisse in *lienem Reipublicæ*.

Qua fide sit nescio; sed ita memini narrare Musculum in xiv. Genes. In primordiis nascentis *Ecclesiæ, Idolorum Sacerdotibus* ademptum, atque in *Ecclesiæ Presbyteros* translatum esse et *jus* et *usum* Decimarum^a. At id quidem certum est, *δεκατευτήρια*, et *δεκατηλογία*, etsi sæculis labentibus in *Regum* potestate fuerint, initio *Sacerdotum* fuisse. Nam cum initio iidem *Reges* essent et *Sacerdotes* (ut Plato perhibet de Regibus Ægypti^a, et Virgilius de Anio,

^a [Plut. in Camillo. Op., tom. i. p. 132. E.]

^u [Gelasimo, apud Plaut. Stich. II. 1. 80.]

^y [Διὰ τί τῷ Ἡρακλεῖ πολλοὶ τῶν πλουσιῶν ἑδεκάτενον τὰς οὐσίας; Plutarch. Κεφ. Καταγρ. Op., tom. ii. p. 267. E.]

^z ["Antiquis etiam Romanorum, ex agris et novalibus decima seminum dabatur vectigalis nomine; namque aratores decimam frumenti populo Romano pendere cogebantur."—Alex.

ab Alex. Genial. Dier. lib. iv. cap. 10. fol. 204. b.]

^y [Ὅδ' μὴν οὐδὲ ἐκεῖ τό γε πᾶν πλήθος οὕτως· ἀλλ' ὅσον εἰς ἀπαρχὴν κομίζεται γὰρ πρὸς ἱερῶν τινῶν χρειαὶ ἀλφίτα νέα τῷ ἕκτῳ μηνί· καὶ ταῦτα ἐκ τῶν ἄνω τόπων ὅπερ Μέμφιν.—Theophr. Hist. Plant. lib. viii. cap. 3. Op., p. 154.]

^a [Wolf. Musc. in Gen. xiv. Explan., apud Comment. in Gen. p. 357. Basil. 1565.]

^a [Plat. Politicus, cap. xxx. Op., tom. iv. p. 546.]

Rex Anius, Rex idem hominum Phœbique Sacerdos ^b;

transfuso post a se in alios *Sacerdotio*, tanquam tristi nimis et molesta *conjuge*, *Decimas* tamen instar *dotis* sibi retinuerunt. Verum id *more* tantum, non *lege*, (ut est 1 Sam. viii. 15.) et *depravato* quidem *more*. Non enim *boni Regis* illa lineamenta sunt, sed *tyranni*. Quo magis eos miror, qui Levitarum *Decimas* partem esse volunt *hæreditatis Regiæ*; ac cum in Ecclesiam collatæ sunt, suo tum Principes de jure discessisse. Verum corrui hoc exemplo Melchisedeki, qui et antiquitatem et fidem superat *historiarum* omnium: in quo cum persona utraque concurreret et *Regis* et *Sacerdotis*, *Decimas* tamen non *Regni* jure suscepit, sed *Sacerdotii*.

Peccarem in tempus ipsum atque vos, si reliquas istorum hominum ineptias proferrem in hæc subsellia, atque inde nec voluptas ulla vobis, neque causæ momentum accresceret. Etiam *Scriptores novos* non affero, eo quod omnes pæne in ea *ἐπιπολάζειν*, id est, summa sequi rerum fastigia ^c, non totis viribus in causam incubuisse videantur. Quivis vel doctissimus vir aliter est habendus, cum salutat quæstionem, et perstringit leviter; aliter, cum in manus sumit atque excutit. Ac etiamsi vel maxime afferrem, tamen res in æquilibrio penderet. Nam (ut mihi quidem videntur) Lutherus, Melancthon ^d, Brentius ^e transirent in partem nostram: Calvinus ^f, Martyr ^g, Bucerus ^h irent in alia omnia. Quare reddam vos vobis: finis erit.

158

Dixerunt Testimonia pro *Decimis, Patriarchæ duo, Prophete* totidem; *Christus, Apostoli, Ecclesia tota, Patres, Concilia, Historiæ, Jus utrumque, Ratio, Rudera et fragmenta Gentium*, denique *Experientia* ipsa: quæ si vobis suffragii jus habere videantur, et idoneas rationes reddidisse, ite mecum in hanc sententiam, *Decimas non esse abrogandas*.

^b [Virg. Æn. iii. 80.]

^c [Cf. Æn. i. 346.]

^d [Vide Philipp. Melancth. in Matt. cap. viii. Op., tom. iii. p. 425.]

^e [Vide Joan. Brentii Homil. in Luc. xviii. Op., tom. v. p. 1258. Tübingæ, 1594.]

^f [Vide Joan. Calvin. Comment. in

Exod. xx. (in Præcept. II.) Op., tom. i. p. 443. col. 2. Amst. 1671.]

^g [Vide Petr. Martyr. Loc. Commun. Class. iv. cap. xiii. sect. 18. p. 638. col. 2. Genevæ, 1624.]

^h [Vide Mart. Bucer. Enarr. in Matt. xxiii. 23. apud Enarr. in Sacra Evangel. fol. 167. b. Paris. 1553.]

FINIS.

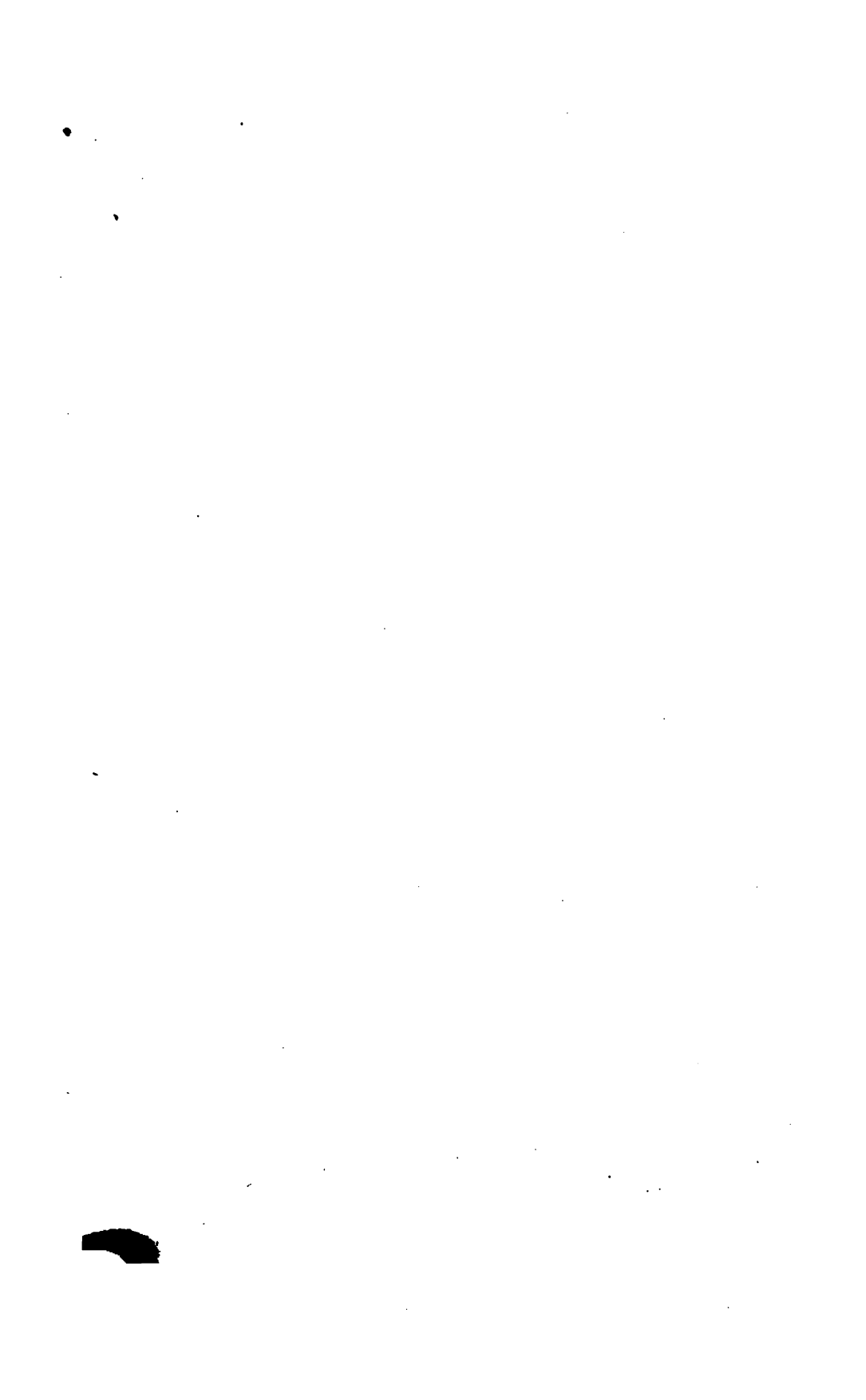

REVERENDI
IN CHRISTO PATRIS
LANCELOTI EPISCOPI
WINTONIENSIS
RESPONSIONES
AD PETRI MOLINÆI EPIS-
TOLAS TRES, UNA CVM
MOLINÆI Epistolis.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R.B.*
& *Andræa Hebb*, 1629.

D^o. EPISCOPO WINTONIENSI

PETRUS MOLINÆUS

S. P. D.

MAGNO quidem Ecclesiæ et Reipublicæ damno Amplissimus vir decessor tuus rebus humanis exemptus est^a: Amisit Rex serenissimus sapientissimum Consiliarium, et Ecclesia fidelem pastorem: ego vero patronum et amicum, qui cum esset mearum rerum studiosissimus, plus tamen virtute sua quam beneficiis animum meum devinxerat. Habeo ejus literas, quas ad me scripsit affecto corpore, et propemodum conclamata valetudine, quarum aspectus animum meum exulcerat. Hæc tamen acerbitas non parum est mitigata, quando audiui te in ejus locum esse suffectum, cujus pridem admiratus sum Doctrinam, et coram expertus sum benevolentiam. Nempe Rex judicio acerrimus, non diu hæsitavit in eligendo. Jam designabaris successor judiciis omnium, quibus Regis nota est prudentia. Id vero tibi et Ecclesiæ ac regno felix faustumque sit. Det tibi Deus cum incremento honoris incrementa virtutis, crudamque ac vegetam senectutem: Ut Rex serenissimus diu utatur te suasore, et Ecclesia majores in dies capiat fructus tuæ industriæ et vigilantia.

Scripsi librum de vocatione pastorum^b, in quo quædam sapientissimi Regis animum pupugerunt, quasi adversa muneri Episcopali. Sed altrinsecus quidem nostrates non obscure conqueruntur, me Episcoporum causam egisse, Aeriumque damnasse, quod in re pridem et ubique recepta, ausus

162

^a [Jacobus Montagu. Quo die obiit incertum est, utrum Jul. xix., A.D. 1618, (ut refert Franc. Godwinus in Comment. de Præs. Angl. tom. i. p. 241. Cant. 1748.) an Jul. xx., aut Aug. xiii. ejusdem anni; ut habet Richard-

sonus in notis ad loc.]

^b [‘De la Vocation des Pasteurs, par Pierre du Moulin. A Sedan, 1618.’ Editio prima in manus nostras haud pervenit.]

sit opponere sese consensui universalis Ecclesiæ. Molestaque ferunt me dixisse jam inde a proximis successoribus Apostolorum passim receptum fuisse in Ecclesia, ut inter presbyteros unius urbis unus aliquis emereret, et Episcopus vocaretur. Sed cum plurima sint, quæ Rex in meo libro transverso obelo confodit, quæ quidem sapienter, ut omnia, observavit, et incredibili ingenii acrimonia; tria tamen sunt, quæ præcipue eum offendunt. Primum est illud, quod dixi in Novo Testamento Episcopi et Presbyteri nomina promiscue pro iisdem accipi. Alterum est, quod assero unum eundemque esse ordinem Presbyteri et Episcopi. Tertium est, idque gravissimum, quod censeo Episcopalem *προστασιαν*^c non esse juris divini, nec caput fidei, sed rem esse circa quam vetus Ecclesia usa sit sua libertate et prudentia, iudicans præ eminentiam unius esse accommodatiorem ordini tuendo et paci conservandæ: et posse inter Ecclesias super hac re discrepantes sartam esse integramque concordiam. Hæc quidem fateor a me scripta, quæ ne aliorum trahantur, aut accipiantur in sequiorem partem, quæ sit super his mea mens, paucis accipe. [1.] Dixi equidem in Novo Testamento voces Episcopi et Presbyteri perinde accipi, sed non putavi inde imminui dignitatem Episcopalem, cum loquutus sim de solo nomine, non de solo munere: habeamque præter loca Scripturæ diserta, consentientes, præter Presbyterum Hieronymum^d, celeberrimos Episcopos veteris Ecclesiæ, Chrysostomum, Ambrosium, Theodoretum, qui non putaverunt sibi fraudi esse, aut per hoc de sua dignitate quicquam detrahi, si voces Episcopi et Presbyteri primitus eodem sensu usurpatas fuisse crederetur. [2.] Ordinem vero Episcopi et Presbyteri dixi unum esse eundemque, sic enim semper sensit vetus Ecclesia, idemque adhuc sentit Ecclesia Romana, quanquam in ea, inter Episcopalem pompam, et Presbyterorum sordes, incredibile sit discrimen. Inde est, quod in Pontificali Romano agitur de consecratione Episcopi, de ordinatione vero Episcopi nusquam. Nempe aliud est ordo, aliud gradus: possunt utique ejusdem ordinis homines dif-

^c Primatum.

^d ["Apostolus doceat eosdem esse Presbyteros quos Episcopos. . . Audi et aliud testimonium, in quo manifestissime comprobatur eundem esse

Episcopum atque Presbyterum." — S. Hier. Ep. cxlvi. Vall. (al. lxxxv.) ad Evang. sect. i. Op., tom. i. col. 1075. A. B. C.]

ferre gradu et dignitate, quemadmodum et inter Episcopos eminentior est gradus Archiepiscoporum. 3. Episcopalem vero gradum et prærogativam esse juris Ecclesiastici, non vero divini; fateor a me dictum esse. Sed præterquam quod aliter loqui quam sentiebam, non fuisset hominis cordati nec probi, tu pro tua æquitate facile judicabis, hominem Gallum viventem sub politia Ecclesiæ Gallicanæ, non potuisse aliter loqui, quin censuram nostrarum Synodorum incurreret, et sub interminatione *καθαιρέσεως** ad palinodiam compelleretur. Nam censere, Ecclesias nostras et errare in capitibus fidei, et in re quæ sit juris divini, id sane esset eis inurere notam hæreseos, et multorum infirmorum labefactare conscientiam. Ego vero ad descriptionem hujus Libri animum adjeci invitus, sic postulante Ecclesia nostra et jamdudum urgente, ad retundendam proterviam adversariorum, qui in hac quæstione nobis insultant intemperantius, et de nobis loquuntur ut de fungis recens e terra prognatis, et ut de tenebrionibus qui invaserunt suggestum per vim ac tumultum. Veruntamen puto me secutum esse hoc temperamentum; ut, dum tueor nostra, vestra non convellam, nec *ἀμετρία ἀνθολογῆς*† in alteram partem plus æquo propendeam. Neque vero mentionem uspiam feci Episcoporum Angliæ sine honore. Hæc putavi scribenda ad te, vir maxime, cui imprimis cupio mea probari. Misissemque dudum librum meum, nisi accepissem a multis te Gallica non attingere. Nunc vero mitto, quia ex quo frueris propiori et frequentiori Regis aspectu, non dubito, quin super hac re sit sermones aliquos tecum commutaturus, et te adhibiturus judicem. Ego vero te judicem libenter feram, gnarus doctissimos quosque solere esse æquiores, et sperans te non resecaturum ad vivum quæ possunt leniri commoda interpretatione. De me sic cogita, ut de homine apud quem semper magna erit auctoritas antiquitatis, et qui mihi abunde videbor tectus adversus adversa judicia, si mea non prorsus improbaveris. Deus te servet incolumem, Amplissime Antistes. Vale. Lutetiæ Parisiorum, Nonis Septembribus, 1618.

Tuæ Amplitudini devotus,

PETRUS MOLINÆUS.

* Deturbationis e gradu.

† Immoderato studio partium.

RESPONSIO EPISCOPI.

SCRIPSERAM hæc ineunte Martio, et eram jam jamque missurus : cum ecce tibi excussit ea de manibus mihi, atque missionem omnem turbavit adversa Regis valetudo : quæ ex animi mærore contracta primum de obitu Carissimæ Conjugis suæ^a, Serenissimæ Reginæ nostræ, præque animi mærore neglecta corporis cura, in morbum desiit ; morbum autem adeo implicitum, ut nec Medici ipsi de eventu ejus satis certa responderent. Inde oblita mihi scriptio omnis, atque omissa missio. Eundem enim mihi erat in preces cum reliquis consternatis animo plane, utpote de Rege optimo periclitantibus. Sed respexit nos Deus ; atque Illum nobis, ac in Illo nos nobis reddidit. Ego redditus jam mihi, reddo tibi quod nimium diu debere me fateor ; ut de ære hoc, nomine tuo, tanquam nomen vix bonum, a Domino Beaulieu appellandus fuerim. Accipies autem justam hanc nimis excusationem meam amice, ut soles : atque a me perges expectare quæcunque hominis amici officia sunt.

De libro tuo : Pupugisse scribis animum Regis in eo quædam. Nec mirum. Tener est Ei animus, et qui statim persentiscat quicquid est in hoc genere aculeatum. Nam, qua est in Deum pietate, infra curas suas non ponit pacem hic ordinemque Ecclesiæ suæ : Qua est autem prudentia advertit statim tria hæc quo tenderent : 1. *Episcopi nomen a Presbyteri non est distinctum*^b : 2. *Ordo non est distinctus*, id est, nec res ipsa : 3. *Totaque adeo res divini juris non est*. Qui turbas hic nuper dederunt apud nos, quid aliud hiscere poterant ? quam, 1. *vocem confuse capi* ; 2. *nec vel rem distinctam* ; 3. denique *humanum inventum esse* ; ab homine fixum, ab homine refigi posse : adeoque arbitrio Reipublicæ

^a [Regina obiit die ii. Mart. 1619.]

^b [De la Vocation des Pasteurs, lib. i. cap. 4. p. 18.]

stare vel cadere. Nota hæc Regi nimis: Assuevit diu. Jamdudum aures Ejus voces istæ circumsonuerunt. Scit superesse hic apud nos, qui arripient statim e tuis occasionem novam, non quidem convellendi (qui per tot sæcula radices egerit), sed certe Ordinem hunc nostrum sugillandi.

Tanto autem hoc magis: quod, uno eodemque tempore, non ex composito (credo), sed tamen quasi ex composito, ecce tibi Bucerus^c quidam, nec læsus a quoquam nec lacessitus, eadem quasi de re, tempore plane importuno libellum edidit Latine. Quem ista Regem non feriant, pacis cupidum, non per Ecclesias modo suas, sed quam vellet etiam ac magni emeret, per totum (qua patet) Orbem Christianum? Quare si obelo notavit ista Rex, ne ægre tibi sit: Audeo dicere, asteriscos multos maluit, (ad tua præsertim) quam vel obeliscum unum appingere.

Regis autem hic animus, animus itidem (ut par est) noster est omnium. Qua in re appello æquitatem tuam. *Tueri vestra voluisti, adversariorum proterviam retundere*: ni faceres, *censura tibi Synodi incurrenda*: ac vel *canenda palinodia*, vel *καθαίρεις* metuenda. Veniam damus: et quam damus, vicissim petimus: ut et nobis nostra tueri liceat, sicuti cordatos decet et probos. Sunt et nobis adversarii protervi: Sunt et apud nos conscientiæ, quas labefactari non patimur; quasi alio sub Ecclesiæ regimine vivant, quam quod ab initio fuit, et, vel ab ipso Apostolorum sæculo. Parati hoc, si opus sit, et si res ferat, Ecclesiæ toti manifestum reddere.

Quam vellem igitur, vel nostra ne attigisses quidem. Nam quis coegit? Poteras in hostes (quos dicis) tela convertere, nec nostra perstringere: non adeo nostra vestris implexa sunt, quin illa silentio præterire factu tibi facillimum.

Est et fideli tuta silentio
Merces^d.

Vel, si omnino ferebat animus, ut aliqua de nostris immiscere velles: quam vellem, communicasses cum Rege consilium tuum, et quid de suis (nostra enim pro suis habet) in animo haberes scribere, Regem, dum adhuc res ferebat et tempus,

^c [Dissertatio de Gubernatione Ecclesiæ, maximeque de Presbyterio et Episcopatu, . . . amica collatione instituta cum doctissimi, clarissimi que viri Georgii Downami, S. Theologiæ

Doctoris, concione . . . a Gersomo Bucero, Middleburgi Zelandorum, 1618.]

^d [Hor. Carm. III. 2. 25.]

mature consuluisse. Scis ipse (nam postquam tam multa scripsit, tam miranda, quis jam nescit) valere Illum, a cæteris literarum atque ingenii dotibus; a iudicii autem, tum acrimonia, tum soliditate in primis, vel potius ante primos. Nemini mortalium sic explorata, sic in numerato sunt omnia nostra, ut Illi. Is tibi ulla de re, præcipue autem de suis, optime respondere potuit, et, quo prodire tenus, et, ubi non daretur ultra^f, metam figere. Quod si dehinc jam simili in genere quidquam moliare, fac, quæso, memineris consilii hujus mei, ab optimo in te animo profecti: qui sciam Regem optime in te affectum, optime de te meritum (nec tu negabis), porro etiam, ut spero, meriturum.

I. De tribus illis, si petis (ut petis) quid sentiam: depono hic apud te responsum ingenuitatis meæ. Accipi promiscue nomina Episcopi et Presbyteri in sacris Literis, initio non ita vim magnam fuisse in vocibus, largiar tibi. Neque hic, tam, quid dixeris, respicit Rex, quam quorsum: quam quid inde arrepturi, qui alibi, qui apud nos hic, iniquiores sunt in hunc ordinem: perinde scilicet ista dici, quasi et res quoque. Quorsum enim hoc, aut quid attinet, in distinctione rerum, de confusione vocum verba facere? Nomen fere non vellicat, nisi qui rei ipsi non omnino bene vult.

1. Nihil tamen Episcopis hic contigit quod non et aliis: Nam, illis ipsis in locis, apud illos ipsos auctores quos nominas, pari modo dicitur et de *Diaconis*. Καὶ διάκονος ἐπίσκοπος ἐλέγετο, [καὶ. Sav.] διὰ τοῦτο γράφων τῷ Τιμοθέῳ ἔλεγε, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι^g. Inde colligas, *Episcopi* et *Diaconi* voces perinde accipi. Etiam Apostoli quoque ipsi, *Presbyteros* se alicubi^h, alicubi *Diaconos*, munusque adeo suum *διακονίαν* vocantⁱ: nec tamen *Diaconus* vel *Presbyter* idem quod *Apostolus*: Quidni ergo et illud addidisti, ut appareat et reliquos hoc idem passos, quod *Episcopi*: ac initio, non *Episcoporum* modo nomina, sed et aliorum itidem promiscue habita, cum res tamen, cum munera ipsa, distincta fuerint.

^f [Cf. Hor. Ep. i. 1. 32.]

^g Etiam et Episcopus Diaconus vocabatur. Unde est, quod ad Timotheum scribens, dixit, *Tuam Diaconiam* (sive *ministerium*) imple: cum

tamen ille esset Episcopus. — [S.] Chrysost. [Hom.] in Phil. i. [Op., tom. iv. p. 5. l. 41.]

^h [1 Pet. v. 1.]

ⁱ [Rom. xi. 13.]

2. Quid quod, quibus in locis illa dicunt, Τότε γάρ τέως ἐκωνώνουν [τοῖς] ὀνόμασι^k, medicinam statim faciunt, et moment aliter se rem habere, et subjiciunt statim : Λοιπὸν δὲ τὸ ἰδίαζον ἐκάστῳ ἀπονευέμηται ὄνομα, (ἐπισκόπου ἐπισκόπῳ, πρεσβυτέρου πρεσβυτέρῳ^l.) In norma loquendi quis τὸ κοινὸν^m urgeat, ubi jam τὸ ἴδιονⁿ obtinuit. Neque enim quis Regem *Tyrannum*, aut militem *latronem* jam dicat: certe neque *Presbyterum*, *Episcopum*: ut cum illa scriberet Hieronymus, si se *Episcopum*, Augustinum *Presbyterum* appellasset; ludibrium (scis ipse) debuisset audienti.

Adde quod, quibus in locis illa dicunt Patres, priusquam dicant, de nominum usu coguntur ἀνθυποφέρειν, et præmittere de re, quæ rem ipsam ponant extra controversiam. Chrysostomus: Τὶ τοῦτο; μίας πόλεως πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν; οὐδαμῶς^o. Ne tum quidem, cum Paulus illa scriberet. Theodoretus: *Nec fieri quidem potuit, ut multi Episcopi essent unius civitatis pastores*^p. Hieronymus: *Non enim in una urbe plures Episcopi esse potuissent*^q. Ambrosius: *Deus singulis Ecclesiis singulos Episcopos præesse decrevit*^r. Ut munera vel tum distincta aperte præ se ferant; quam illud inferant, de nomine. Colligo: quicquid de nominibus initio fuerit: neglexerint tum τὸ ἰδίαζον: at, vel tum, unica in urbe unicum modo Episcopum, unicum Pastorem fuisse. Apud nos hoc quidem hodie obtinet: sed anne et apud vos? Hæc, si tu præfatus de re ipsa, post de nominibus (quanquam quid attinet litem movere de nomine, ubi constat de re?) perinde aliquando (brevis quidem tempore) acceptis subintulisses, nec tam crude illud de promiscuo nomine posuisses, loco illi Rex, credo, obelum non affixisset.

II. Proximum est de *Ordine*. Ubi, vide, quæso, an idem Ordo dicendus sit, cujus eadem non sint munia. Non esse

^k Tum enim erant nomina communia.—[S. Chrys. Hom. i. in Phil. Op., tom. iv. p. 5. lin. 40.]

^l Cæterum, proprium cuique nomen tributum est: Episcopi, Episcopo; Presbyteri, Presbytero.—[Ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ὁ πρεσβύτερος. S. Chrys. Hom. i. in Phil. Op., tom. iv. p. 6. lin. 6.]

^m Commune.

ⁿ Proprium.

^o Quid hoc sibi vult? An ergo unius urbis plures erant Episcopi?

Nequaquam. [S.] Chrys. in Phil. i. [Op., tom. iv. p. 5. lin. 39.]

^p [Ἄλλως τε οὐδὲ οἶόν τε ἦν πολλοὺς ἐπισκόπους μίαν πόλιν ποιμαίνειν.—Theod.] in Phil. i. [Op., tom. iii. p. 445.]

^q [Pelagii Comm.] in Phil. i. [apud S. Hier. Op., tom. xi. col. 1011. D.]

^r [S. Ambr. (seu potius Hilarius Diaconus)] in 1 Cor. xii. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 153. F.]

168 autem eadem munia, vel qui minus æqui hic sunt, fatentur, dum *Ordinationem* semper excipiunt. Dein an unus idemque dicendus sit, ubi non sit una eademque, sed nova et diversa *manuum impositio*: Manus enim Episcopis impositas, in omni antiquitate, nemo, opinor, inficias iverit. Et, an hoc vetus Ecclesia senserit, Isidorus testis sit, qui diserte dixit *Ordinem Episcopalem*^a.

Quod si ad Scholam rem revoces, illis inter se non convenit. Altisiodorensis vester^b, Major noster^c, alii, pro *Ordine* sunt. Qui autem iniquiores, etsi non *Sacramentum Ordinis*, (cujus illi vim omnem ad Eucharistiam terminant,) at *Ordinem* tamen dant: cum haud aliud sit ordo, quam potestas ad actum specialem (puta Ordinandi), qui iis solum competit. Quale enim hoc esset; a quo Ordinatio ipsa, adeoque ordines reliqui procedunt, Ordo ipse non sit.

Nam Ecclesiam Romanam, aut *Pontificale* ejus non moramur. Si *Consecrationis* nomine delectentur, fruuntur sane. Olim aliter locuta est vel Ecclesia ipsa Romana: Sicut *Romanorum (Ecclesia)*, ait Tertullianus, *Clementem a Petro ordinatum edit*^d [*itidem*. Pr.] Aliter Patres, (etiam quos ipse adducis) vel Hieronymus, qui fratrem Domini Jacobum, *post passionem Domini statim ordinatum Episcopum* asserit^e: et de Timotheo; Timotheus *gratiam prophetiae habuit, cum Ordinatione Episcopatus*^f. Ambrosius: *Neque enim fas erat aut*

^a ["Ordo Episcoporum quadripartitus est in patriarchis, archiepiscopis, metropolitanis atque episcopis."—S. Isid. Hisp.] Etym. [seu Orig. lib.] vii. [cap.] 12. [Op., p. 62. H.]

^b ["Septimus ordo est presbyteri, . . . ad hunc pertinet Corpus Christi consecrare, propter quod finis est et consummatio aliorum ordinum."—Guill. Altiss. Summa Aur. in quatuor libros Sent. lib. iv. fol. cclxxxiv. col. 2. Paris. 1500. "Aliorum est opinio, quæ nobis magis placet, quod tot sunt ordines in Ecclesia militanti, quot sunt in cælesti, scilicet septem prædicti, et præterea Episcopatus et Archidiaconatus; et licet ordo sacerdotalis dignissimus sit, quantum ad dignitatem rei consecratæ; tamen Episcopatus est dignior, quantum ad qualitatem . . . Dicimus . . . quod . . . decanatus et archidiaconatus non sunt ordines, . . . quod autem Episcopatus et Archi-

episcopatus sunt duo ordines."—Ibid. col. 3.]

^c ["Episcopus potest exercere aliquem actum, quem non potest sacerdos communis; ut confirmando et majores ordines conferendo. Et cum spiritualiter exercere aliquem actum in corpore mystico, quem non potest sacerdos communis, sequitur quod est ordo."—Joan. Major, in lib. iv. Sent. Dist. xxiv. Quæst. i. fol. ccix. C. Paris. 1519.]

^d [Tertull.] De Præscr. [cap.] xxxii. [Op., p. 213. B.]

^e ["Post passionem Domini statim ab Apostolis Jerosolymorum Episcopus ordinatus."—S. Hier.] de Script. [al. de Viris Illust. cap.] ii. [Op., tom. ii. col. 815.]

^f [Pelagii Comm.] in 1 Tim. iv. [apud S. Hieron. Op., tom. xi. col. 1050.]

licebat, ut inferior ordinaret majorem^a: (nempe *Presbyter Episcopum*.) Chrysostomus: *Non enim Presbyteri Episcopum ordinassent*^b. Respondet enim vocis *χειροτονίας* Græcæ Latina *Ordinationis*, ac per eam fere redditur: nec ea *χειροτονίας* voce quicquam frequentius, ubi de Episcopis constituendis agitur. Theodoretus: Titus *Cretæ ordinatus a Paulo Episcopus*^c.

Sed aliud (inquis) *Ordo*, aliud *Gradus*^d. Nosti tamen, in Sacris Literis, voces has perinde accipi, non minus quam Episcopi et Presbyteri: ubi Diaconatus *βαθμὸς*^e dicitur (id est) *Gradus*; quem tu tamen Ordinem (scio) non negabis. Nosti et apud Patres; apud quos sæpe legas, Diaconum, Presbyterum, (non minus quam Episcopum) *βαθμοῦ ἐκπίπτειν*. Omnis quidem ordo gradus est, non contra. Uterque autem hic, sed aliter *Ordo*, aliter *Gradus*. *Gradus*, qua superius quid vel absque potestate: *Ordo*, qua potestas ad actum specialem. Nam si gradus duntaxat, *πρεσβυτάτου* vox satis fuisset, quæ gradum superiorem designat ad *πρεσβύτερον*: nec aliunde Episcopi nova vox ad gradum merum fuit adhibenda. Nam de Archiepiscopis alia ratio: Qui potestate nulla præditi sunt ad actum specialem. Nam et ab Episcopis *χειροτονίαν* accipiunt, si ante Episcopi non fuerint: Et ipsi, qua Archiepiscopi, ad *χειροτονίας* Episcoporum necessarii non sunt: quin ex Canone iv. [Conc.] Niceni, *Τρεσ ἑξάπαντος ἐπίσκοποι χειροτονίαν ποιούσι*^f.

169

Atqui nos, *Apostolorum*, et 72. *Discipulorum*, scimus duos ordines fuisse, eosque distinctos. Et id quoque scimus, passim apud Patres haberi ad eorum exemplum *Episcopos* et *Presbyteros*. *Apostolis* successisse *Episcopos*: *Septuaginta duobus, Presbyteros*. Duos hos Ordines in duobus illis a Domino constitutos. Cyprianus: *Meminisse autem Diaconi debent quomodo [quoniam. Fell.] Apostolos (id est) Episcopos*

^a [S. Ambr. (seu potius Hilarius Diaconus)] in 1 Tim. iii. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 295. A. B.]

^b [Ὅτι ἂν δὲ πρεσβύτεροι ἐπίσκοπον χειροτόνησαν.—S. Chrys. Hom. i.] in Phil. i. [Op., tom. iv. p. 5. lin. ult.]

^c [Ὁ Τίτος . . . ἐπίσκοπος τῆς Κρήτης ἐχειροτόνητο ὑπὸ τοῦ Παύλου.—Theodoret. apud] (Ecum. in Præf. [i. e. in Argumento Epist. ad] Tit. Op., tom. ii. p. 285. B.]

^d [De hac re ita scribit Bellarminus,

“In eodem capite” (de Sacramento Ordinis cap. i.) “dixi, *Episcopatum et Presbyteratum esse unum ordinem, non genere, sed specie, et paulo infra, presbyteros et Episcopos esse duas species sacerdotum, rectius dixissem esse unum ordinem, sed gradus diversos.*”—Bell. Recognit. Op., tom. i. p. 9. A.]

^e 1 Tim. iii. [13.]

^f Tres simul Episcopi Ordinandi jus habent.—[Conc. Nic. I. Can. iv.—Conc. tom. ii. col. 29. E.]

et Præpositos Dominus elegit. Diaconus autem post ascensum Domini Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui et Ecclesiæ ministros ^g. Vel Hieronymus, *Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent* ^h. *Omnes Apostolorum successores sunt* (scilicet *Episcopi* ⁱ.) Et illustris est illius locus: tum illius ^k, tum Augustini etiam, in Psal. xlv. *Pro patribus filii*, id est, *pro Apostolis Episcopi* ^l. Ambrosius in 1 Cor. xii., *Caput itaque in Ecclesia Apostolos posuit. . . . Ipsi [isti. Ben.] sunt Episcopi, firmante illud [istud. Ben.] Petro Apostolo, ... Et Episcopatum ejus accipiat alter* ^m; (et paulo post:) *Nunquid omnes Apostoli? verum est: quia in Ecclesia unus [est] Episcopus* ⁿ. Et in Ephes. iv., *Apostoli Episcopi sunt* ^o.

III. Hinc aditus nobis patefit ad ultimum, An hic Ordo *de jure divino*. Lætus autem lubens legi, *magnam apud te semper fore antiquitatis auctoritatem*. Amo te de verbo hoc. Nec erit in minimis laudum tuarum, si dictis facta responderint. Ego quidem sic sensi, sic semper affectus fui.

At, aut valde me fallit antiquitatis historia tota, aut viri non solum *Apostolici* (id est) Apostolorum Discipuli, aut (ut eos Eusebius appellat) *ὀμιληταί* ^p, tum quorum in Sacris Literis mentio nulla, (ut Polycarpus, et Ignatius,) tum quorum expressa ibi mentio, (ut Timotheus, Titus, Clemens,) et *Episcopi* fuerunt, dum in vivis adhuc Apostoli, et ab Apostolis adeo; Polycarpus a Joanne ^q, Clemens a Petro ^r, Titus ^s et Timotheus a Paulo constituti.

^g [S. Cypr.] Ep. lxxv. [Pam., iii. Fell.] ad Rogat. [Op., p. 6.]

^h [S. Hier.] Ep. [xli. Vall. (al. liv.)] ad Marcell. de Err. Mont. [sect. 3. Op., tom. i. col. 187. B.]

ⁱ [S. Hier.] Ep. [cxlvi. Vall. (al. lxxxv.)] ad Evag. [(al. Evangelum.) sect. 1. Op., tom. i. col. 1077. A.]

^k ["Fuerunt, O Ecclesia, Apostoli patres tui: quia ipsi te genuerunt. Nunc autem quia recesserunt a mundo, habes pro his Episcopos filios, qui a te creati sunt."—Pseudo-Hier. Brev. in Ps. xlv. apud S. Hier. Op., tom. vii. Append. col. 123.]

^l ["Quid est, *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii?* Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi."—S. Aug. in Ps. xlv. § 32. Op., tom. iv. col. 564. C.]

^m [S. Ambr. (seu potius Hilarius

Diaconus) in 1 Cor. xii., apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 153. D. E.]

ⁿ [Ibid. col. 154. A.]

^o [Idem in Eph. iv., ibid. col. 241. B.]

^p [Euseb. Hist. Eccl. lib. iii. cap. 36. p. 130.]

^q ["Polycarpus, Joannis Apostoli discipulus, et ab eo Smyrnæ Episcopus ordinatus, totius Asiæ princeps fuit."—S.] Hier. de Script. [al. de Viris Illust. cap.] xvii. [Op., tom. ii. col. 843.]

^r Tertul. de Præscrip. [cap.] xxxii. [Op., p. 213. B.]

^s [Τούτων γὰρ ἐπὶ τὸ κατὰ πόλεις καταστήσαι ἐπισκόπους κατέλειπεν, ἐπισκοπον πρότερον ποιήσας.—Œcum. in Tit. cap. i. Op., tom. ii. p. 289. C. et Theod. apud Œcum. in Præf. Tit. [ut supra, p. 183. not. c.]

^t ["Timotheus autem Ephesiorum Episcopus ordinatus a beato Paulo."]

Sisto tibi testes : De Polycarpo, Irenæum^a, Tertullianum^r, Eusebium^v, Hieronymum^s. De Ignatio, Eusebium^a, et Hieronymum^b. De Timotheo, Eusebium^c, Hieronymum^d, Ambrosium^e, Chrysostomum^f, Epiphanium^g. De Tito, Eusebium^h, Ambrosiumⁱ, Theodoretum^k. De Clemente, Tertullianum^l, Eusebium^m, Hieronymumⁿ : ut omittam de Lino^o, Dionysio^p, Onesimo^q, Epaphrodito^r, Caio^s, Archippo^t, de quibus paria itidem sunt Patrum testimonia. Nec hi tantum ; etiam Marcus Evangelista ; viventibus id autem et videntibus Apostolis : cum obiret Marcus Neronis^u octavo, quinquennium totum ante Petrum et Paulum^x martyrio coronatos.

—S.] Hier. [in Append. prima ad lib. de Viris Illustr. al.] de Script. [sect. viii. Op., tom. ii. col. 948.]

^a [Καὶ Πολύκαρπος δὲ οὐ μόνον ὑπὸ ἀποστόλων μαθητευθεὶς, καὶ συναστραφεὶς πολλοῖς τοῖς τὸν Χριστὸν ἑωρακόσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀποστόλων κατασταθεὶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν τῇ ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίᾳ, ἐπίσκοπος.—S.] Iren. [contra Hær. lib.] iii. [cap.] 3. [§ 4. Op., p. 176.]

^r [“Sicut Smyrnæorum Ecclesia Polycarpum ab Joanne conlocatum refert.”—Tertul. de Præscr. [Hær. cap.] xxxii. [Op., p. 213. B.]

^v Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 36. [p. 130.]

^s [S.] Hier. de Scrip. [cap.] xvii. [ut supra, not. a.]

^b Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 36. [p. 130.]

^d [“Ignatius Antiochenæ Ecclesiæ tertius post Petrum Apostolum Episcopus.”—S.] Hier. de Scrip. [al. de Viris Illustr. cap.] xvi. [Op., tom. ii. col. 841.]

^e Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 4. [p. 91.]

^f [S.] Hier. [in Append. prima ad lib. de Viris Illustr. al.] de Script. [sect. viii. ut supra, not. a.]

^g [“Hunc ergo jam creatum Episcopum instruit per Epistolam.”—S.] Ambr. [seu potius Hilarius Diaconus] Præf. in 1 Tim. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 289. A.]

^h [S.] Chrys. [Hom.] in Phil. i. [Op., tom. iv. p. 5. lin. 41.]

ⁱ [S.] Epiph. Hær. lxxv. [cap. v. Op., tom. i. p. 909. D.]

^k Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 4. [p. 91.]

^l [“Titum Apostolus creavit Episcopum.”—S.] Ambros. [seu potius Hilarius Diaconus] Præf. in Tit. [apud

S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 313. A.]

^m Theodor. apud Œcum. in Præf. [i. e. in Argumento Epist. ad] Tit. [Op., tom. ii. p. 285. B. vide supra, p. 183. not. c.]

ⁿ Tertull. de Script. [cap.] xxxiii. [Op., p. 213. B.]

^o Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 15. [p. 107.]

^p [“Clemens . . . quartus post Petrum Romæ Episcopus.”—S.] Hieron. de Script. [al. de Viris Illustr. cap.] xv. [Op., tom. ii. col. 839.]

^q Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 4. [p. 92.]

^r Idem [lib.] iii. [cap.] 4. ex Dionys. Corinth. et [lib.] iv. [cap.] 23. [p. 185.] Hier. de Script. xix. In hoc loco non de Dionysio, sed de Quadrato loquitur S. Hieron., “Quadratus Apostolorum discipulus, Publico Athenarum Episcopo ob Christi fidem martyrio coronato, in locum ejus substituitur.”—S. Hier. de Viris Illustr. al. de Script. cap. xix. Op., tom. ii. col. 845.]

^s Euseb. [Hist. Eccl. lib.] iii. [cap.] 36. [p. 131.] ex Ignatio.

^t Theodor. in Phil. i. 2. [Op., tom. iii. p. 445.] et 1 Tim. iii. [ibid. p. 652.]

^u [“Fertur sane traditione majorem, quod hic Gaius primus Episcopus fuerit Thessalonicensis Ecclesiæ.”—Origen. [Comm. lib. x.] in [cap.] xvi. ad Rom. [Op., tom. iv. p. 687. col. 1. C.]

^v [“Sic alibi Philippensium Episcopos, et alibi Archippum Colossensium Episcopum commemorat.”—Calvin. Institut. [lib. iv. cap. 3. § 7. Op., tom. ix. p. 283.]

^x Euseb. [Hist. Eccl. lib.] ii. [cap.] 24. [p. 82.]

^y [“Hic ergo quarto decimo Neronis anno, eodem die quo Petrus Romæ,

Nec ille modo; etiam Jacobus Apostolus. Testis de Marco, Hieronymus^r: de Jacobo, Eusebius^s (ex Clemente et Hege-sippo), Hieronymus^a, Chrysostomus^b, Ambrosius^c, Epiphanius^d, Augustinus^e.

Quemquamne igitur moleste ferre a te dictum, *Jam inde a proximis Apostolorum temporibus receptum id in Ecclesia?* minus dixisti: poteras enim plus, et (præeunte antiquitate) poteras: jam inde *ab ipsis Apostolis* receptum: ipsosque adeo *Apostolos* in *Episcopatu* constitutos. Nihil in eo dicto, quod moleste quis ferat, nisi illud fortasse, quod pro *vocaretur Episcopus, esset Episcopus*, dicere debuisti. Nec enim de voce lis nobis; certamen de re cernitur.

Factum hoc: aut unica nobis litura obducendi Ecclesiasticæ historiæ scriptores. Quando autem factum? *Μετὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάληψιν* Eusebius^f. *Post Passionem Domini statim*, Hieronymus^g. A quibus factum? *Ab Apostolis in Episcopatum constitutos*^h, Tertullianus. *Πρὸς τῶν Ἀποστόλων*, Epiphaniusⁱ. *Πρὸς τῶν ὑπηρέτων τοῦ Κυρίου*, Eusebius^k. *Ab Apostolis ordinatum*, Hieronymus^l. *Constitutum ab Apostolis*, Ambrosius^m. Nunquis igitur neget Jacobum, Marcum, Titum, Clementem, *Apostolico jure* fuisse

171

pro Christo capite truncatur." — S. Hier. de Viris Illustr. cap. v. Op., tom. ii. coll. 823. 824.]

^r ["Assumpto itaque Evangelio, quod ipse confecerat, perrexit Ægyptum, et primus Alexandriæ Christum annuntians, constituit Ecclesiam . . . Mortuus est autem octavo Neronis anno." — S.] Hier. de Script. [al. de Viris Illustr. cap. viii. Op., tom. ii. col. 829. "Secundus Marcus, interpres Apostoli Petri, et Alexandrinæ Ecclesiæ primus Episcopus." — S. Hier.] Præf. in Matth. in Marc. [Op., tom. vii. coll. 3. 4.]

^s Euseb. [Hist. Eccl. lib.] ii. [cap.] 1. [p. 44.] vii. 12. [leg. ii. 23. p. 78.]

^a [S.] Hier. de Script. cap. ii. [vide supra, p. 182. not. v.]

^b [S.] Chrysost. [Hom. xxiii.] in Act. [Apost. cap.] xv. [13. seq. Op., tom. iv. p. 795. lin. 6.]

^c ["Jacobum vidit Hierosolymæ; quia illic erat constitutus ab Apostolis Episcopus." — S.] Ambr. [seu potius Hilarius Diaconus] in Gal. i. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 213. F.]

^d [S.] Epiph. Hær. lxvi. [cap. xix. Op., tom. i. p. 636. B.]

^e [S. Aug.] con. Crescentium [leg. Cresconium, lib.] ii. [cap.] xxxviii. [§ 46. Op., tom. ix. col. 674. C.]

^f [Euseb. Hist. Eccl.] lib. ii. cap. 1. [p. 44.] lib. iii. cap. 5. [p. 93.]

^g [S. Hieron.] de Script. [cap.] ii. [vide supra, p. 182. not. v.]

^h [Tertull.] de Præscr. [cap.] xxxii. [Op., p. 213. C.]

ⁱ [Νέον δντος τοῦ κηρύγματος, πρὸς τὰ ὑποκίπτοντα, ἔγραφεν ὁ ἅγιος Ἀπόστολος· ὅπου μὲν ἦσαν Ἐπίσκοποι ἤδη κατασταθέντες, ἔγραφεν Ἐπίσκοποις, καὶ Διακόνους· οὐ γὰρ πάντα εὐθὺς ἠδυνήθησαν οἱ Ἀπόστολοι καταστήσαι. Πρεσβυτέρων γὰρ ἐγένετο χρεῖα, καὶ Διακόνων· διὰ γὰρ τῶν δύο τούτων τὰ Ἐκκλησιαστικά δύναται πληροῦσθαι· ὅπου δὲ οὐχ εὐρέθη τις ἄγιος Ἐπισκοπῆς, ἔμεινεν ὁ τόπος χωρὶς Ἐπισκόπου. ὅπου δὲ γέγονε χρεῖα, καὶ ἦσαν ἄγιοι Ἐπισκοπῆς, κατεστάθησαν Ἐπίσκοποι. — S. Epiph. Hær. lxxv. (Aërii), cap. v. Op., tom. i. p. 908. B. C.]

^k [Euseb. Hist. Eccl.] lib. iii. cap. 36. [p. 130.]

^l [S. Hieron.] de Script. [cap.] ii. [vide supra, p. 182. not. v.]

^m In Gal. i. [ut supra not. c.]

Episcopos? An est Apostolicum factum aliquod, *jure non Apostolico*? Apostolico autem, id est (ut ego interpretor) *divino*. Nec enim aliquid ab *Apostolis* factum, non dictante hoc iis *Spiritu Sancto* et *Divino*. Eodem quidem (si ab *Apostolis*) jure, quo *Septem* illi, quos, vel tu dabis *divino jure*, fuisse. *Diaconos eos* S. Scriptura nusquam dicit, Ecclesiæ tantum ea vox estⁿ. Spero, quod *Apostoli* fecerunt, *Divino jure* fecisse: neque negari posse, eorum *facta* (de quibus quidem constat) non dicta solum, vel scripta, *divini juris* fuisse. Nec quæ scripsit ad Corinthios modo; sed et *cætera illa*, quæ *Corinthum veniens disposuit*^o, (si de iis nobis liqueret) pari jure fuisse: *Divino* scilicet et hæc et illa, a *Spiritu Divino* utraque. Nec tamen, quia divini juris sunt, ideo *fidei capita* dicenda sunt. Ad *agenda* Ecclesiæ, spectant hæc: ad *cre- denda* autem aut *capita fidei*, non nisi improprie, revocantur.

Mirum vero, quod dicis, *vestrates de te conqueri, idque non obscure: Tum quod Episcoporum causam egeris*; quasi Episcopis infensi vestrates sint, causam eorum agi nolint, cadere causa velint: *Tum quod Aërium damnaris*, quem damnavit olim in Asia Epiphanius^p, in Europa Philastrius^q, in Africa Augustinus^r; cujusque, toto Orbe, nomen in Hæreticorum nigro. Nec immerito, ut *qui se consensui universalis Ecclesiæ* (ut ipse fateris) *ausus fuerit opponere*. Conquerendum de illis potius, qui ob hæc de te conqueruntur.

Nam quod *resecari tua non vis ad vivum*: Nec id agit hic quisquam. Nam si resecet, hæreat vel in ipsa inscriptione; Sive vocem *Pastoris* spectes, sive *vocationis*. Novitia sunt, et *Pastoris* (hoc quidem sensu) et *vocationis* nomina: nec nisi postremi hujus sæculi, ac nec illius integri. Nam quis, quæso, Veterum sic locutus est unquam? Apud quos, *Pastorum* nomen vix reperias adhiberi, nisi cum de *Episcopis* loquuntur: *quem loquendi* morem Petrus eos docuit, cum *Pastorem* et *Episcopum* conjunxit in *Servatore*^s. Nec illos unquam legas indigitasse voce hac, qui in urbe, quive in agro, plebes certas curabant *παροικίας* distinctas: quin *Presbyteros urbicos*, aut *ἐπιχωρίους*^t ab Episcopo ad id munus

ⁿ Act. vi.

^o 1 Cor. xiv. [leg. xi. 34.]

^p [Vide S. Epiph. Hær. lxxv. (Aërii) Op., tom. i. p. 904. seq.]

^q Philastrius [Libro de Hæresibus, Hær. post Christum xlv.—Gall. Bib.

Pat. tom. vii. p. 491. col. 1. C.]

^r [S. Aug. Libro de Hæres., Hær. liii. Op., tom. viii. col. 55. A.]

^s 1 Pet. ii. [25.]

^t Rurales.

deputatos. Erant enim ab initio quasi in *familia* Episcopi, et vivebant sportulis (uti scis) ante post natam *παροικίων* distinctionem.

Vocationis autem (quo tu sensu usurpas) æque ignota vox. Pro qua, *ordinandi* aut *constituendi* voces adhibebant.

Ac ejusdem notæ nomen ipsum *Ministri*; quod illi, nisi de *Diacono* non intelligerent, ut est ea ex Græco *διάκονος*, nèc aliunde petita, vox. Sed ignoscat tibi quis; loquendum tibi ex idiomate Ecclesiæ vestræ, quæ *Episcopus* nullos, *Presbyteros* alios, aliosque *Diaconos*, addo et aliam *vocationem* habet, quam quos prisca olim agnovit Ecclesia. Ego, cum Ecclesiis vestris, omnibusque adeo reformatis, honestissime cupio, id cupio; cætera ut vobis constant fidei capita; at ut regimen ordinemque non alium, quam quem nobis largitus est Deus, vobis quoque largiatur: nempe *Episcoporum*, *Presbyterorum*, *Diaconorum*, quales in Historia Ecclesiæ, apud Synodos, apud antiquos Patres: quibus, aut valde me fallit *φιλαντία*, aut nostri quam simillimi: ordine (dico) non merito, sed utinam, et merito. Nec ullam uspiam Ecclesiæ *πολιτείαν* magis ad mentem scripturæ, magisve ex more institutoque veteris Ecclesiæ, quam quæ viget hic apud nos.

Depono hæc apud te, ut, si placet, tecum sint. Scias autem me, *καὶ ἐκ φύσεως, καὶ ἐκ προαιρέσεως*^u, pacis semper studiosum fuisse. Postulat autem hoc et ætas jam, cui propediem sarcinæ colligendæ: præsertim autem sub Rege, cui pro symbolo, *Servatoris* illud, *Beati pacifici*. Nec ad tristem partem unquam, aut consilia quæ moderata non sint, accessurum spondeo. Porrò tua quæcunque, quantum potero, comoda interpretatione leniturum. Nec enim felicius nobiscum agitur, quam cum Augustino olim, cujus illa vox, *Aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus*^x.

^u Et natura et ex instituto.

^x [S. Aug. contra Faust. lib. xx. sect. xxi. Op., tom. viii. col. 546. A.]

REVERENDISSIMO PATRI, D^o. EPISCOPO
WINTONIENSI.

173

MISI ad te, Reverendissime Præsul, librum meum de vocatione Pastorum, cui additæ erant litteræ, quibus conabar tibi satisfacere super quibusdam capitibus, in quibus visus sum Regi Serenissimo iniquior erga Ordinem Episcopalem. Quas litteras si accepisti, non dubito quin de me judices, ut de homine qui de vestro ordine honorifice sentit et loquitur. Non sum tam fastidiose arrogans, ut velim me opponere toti antiquitati, et rem quæ jam inde a sæculo Apostolis proximo recepta fuit in Ecclesia, ut vitiosam aut improbam aspernari. Semper putavi, inter Ecclesias sub diversa politicæ Ecclesiasticæ forma viventes, posse sartam esse et integram concordiam. Dummodo Christus annuntietur, qualis proponitur in Evangelio, et fides Christiana maneat integra et illibata. Te vero inter homines tui ordinis semper feci maximi, multis de causis, quas malo apud alios quam apud te commemorare. Cujus animi mei testem mitto librum novum, quem mihi extorsit Ecclesiæ cui servio voluntas, et Jesuitæ aulici proterva insultatio. Tu obsecro, mihi esto adiutor ad Regis animum mitigandum, ut apud se reputet, et æqua lance perpendat, non posse esse locum in Gallicis Ecclesiis, pastori qui doceret, Primatum Episcoporum rem esse juris divini: sine qua non sit salvus, nec possit stare Ecclesia. Hoc asserere, nihil aliud esset quam omnes nostras Ecclesias addicere Tartaro, et in meum gregem damnationis ferre sententiam. Quod si facerem, tu ipse me censes hominem improbe recordem, et dignum ab omnibus conspui. Sed de his *κατακόρως*^a: nam apud virum sapientem supervacanea est, in re clara et aperta, nimis operosa defensio. Deus te servet, et tuos conatus provehat, ut redundant ad Ecclesiæ ædificationem. Vale. Datum Lutetiæ, A.D. 16. Cal. Decemb. 1618. [1619?]

174

Tibi addictissimus,

PETRUS MOLINÆUS.

^a Abunde.

RESPONSIO EPISCOPI AD SECUNDAM
EPISTOLAM.

NONDUM abierat veredarius, hærebat hic ad diem unum atque alterum, atque apud eum interiores istæ literæ meæ, sic, ut sunt, obsignatæ: cum ecce alteras tuas accipio, perferente eas Domino Beechero ex-Agente Regio, nuper a vobis reverso. Repeto statim priores meas, nec recludo tamen, sed, sic ut erant, hasce illis superinduco. Nolui enim committere, ut bis idem peccarem; quin potius, ut tarditatem prioris responsi hujus celeritate compensarem. Accipies igitur, cum primis, secundas has: gratiasque una meas de geminis tuis: sed *δευτεροπρώτους*^a quasi, nempe in secundis his primas jam; in primis illis secundas (ut se res habet). Gratias (inquam) tum de libro illo tuo jampridem misso: cum de posteriore hoc, propediem (ut spes est) mittendo. Negabat enim D. Beecherus vel compactum adhuc (cum illinc discederet), vel certe ad se delatum: ac eo nomine accessit ad me serius: sed jussit porro sperare me nec frustra fore.

De *mitigando* in te *Regis animo*, non est (mihi crede) quod labores. Nihil habet animus Ejus, quod mitigare opus sit: habet forte, unde magis adhuc magisque conciliare possis; facturus operæ pretium si id feceris. Feceris autem, si viam ineas, quam a nemine mortalium melius discas, quam ab Ipso.

• Ego vero libens agnosco æquiores te in res nostras, plerisque
176 vestrum; quanto magis antiquitatem versas, tanto æquiores: addo et æquiores adhuc multo futurum, si te sineret Ecclesia vestra; utinam autem sineret. Illa, ut videtur, personarum vitia ad res transtulit, rerumque adeo legitimum usum propter abusum sustulit, paulatim hoc a vobis dedocenda. Cui dum

^a Secundo-primas.

tu morem gerere vis, morem ipse animo tuo non geris. Nam de animo tuo ex calamo conjecturam facio. Adeo enim in nos propensus calamus tuus, ut scripserit (credo autem, te non invito), nostrum Episcoporum Ordinem rem esse receptam in Ecclesia inde a *sæculo Apostolorum*. Recte autem hoc scripserat calamus: Id tu litura scilicet induxisti, (nempe *τὸ Apostolorum*) ac vicem ejus *Apostolis proximo* reposuisti. Credo autem hoc in gratiam Ecclesiæ vestræ. Ac verum illud quidem quod reposuisti (*Apostolis proximo*;) Sed et illud non minus verum, quod obduxisti. Fuit enim Ordo ille non a sæculo modo *Apostolis proximo*; sed et ab ipso adeo *sæculo Apostolorum*; aut nos tota fallit antiquitas, aut nulla superest historia Ecclesiæ fide digna. Totam antiquitatem a nobis esse nec ipse negas; an vero Ecclesiæ jam ulli plus deferendum, quam antiquitati toti, ipse videris. Si te scio, quam magis hæc ad te libere ingenueque scripsero, tam me magis amabis; ego te itidem paria mecum in hoc facientem. Audi ergo: nobis hoc satis non est, si non aspernetur quis nostram Ecclesiæ politiam, ut rem vitiosam aut improbam. Id enim agimus, ut palam sit, et in confesso, eam esse apud nos Politicæ formam, quæ quam proxime accedat ad morem institutumque Ecclesiæ priscae, sive (ut tu concedis) *Apostolis proxima*, sive (ut semel scripseras, et nos contendimus) ipsius *Apostolica*. Quin hic idem nobiscum sentias, nullus dubito: quod sentis, si per Ecclesiam vestram potes præ te ferre, rem nobis pergratam feceris: si non potes, rem non ingratham, si nostra igitur dehinc jam missa feceris. Quam enim viam ingressus es, vix erit ut et tuis placere possis, et nostris non displicere. Nec tamen si nostra *divini juris* sit, inde sequitur, vel quod *sine ea salus non sit*, vel quod stare non possit Ecclesia. Cæcus sit, qui non videat stantes sine ea Ecclesias: Ferreus sit, qui salutem eis neget. Nos non sumus illi ferrei: latum inter ista discrimen ponimus. Potest abesse aliquid quod divini juris sit, (in exteriori quidem regimine,) ut tamen substet salus: nec tu igitur *addices Tartaro, aut sententiam damnationis feres in gregem tuum*: Non est hoc damnare rem, melius illi aliquid antepone. Non est hoc damnare vestram Ecclesiam, ad formam aliam quæ toti antiquitati magis placuit, (id est) ad nostram revocare; sed, ubi Deus dederit, et res vestræ ferent. De hoc si conveniat inter nos, cætera

concordes erimus. Optamus autem non *sartam integramque concordiam*, sed integre integram, absque sartura omni: quam et tibi in votis esse non dubitamus. Si quid porro superest, remitto te ad priores meas, (negotiosi enim hic jam sumus.) Quas æquitati tuæ commendo. Commendo autem te meis; meque adeo tuis ad Deum precibus commendatum cupio. Bene Vale. Londini, pridie Idus Decemb. 1618. [1619?]

REVERENDISSIMO VIRO, PRÆSULI DIGNISSIMO, 178
DOMINO EPISCOPO WINTONIENSI.

LITERAS tuas accepi, Vir amplissime, refertas varia eruditione, et plenas bonæ frugis, easdemque testes humanitatis tuæ. Nam etsi videris paulo commotior, plurima tamen suavitas, quam inspergis reprehensionibus tuis, erigit me in spem, fore ut de tua in me benevolentia nihil inde detrahatur, et te meam satisfactionem pronis auribus accepturum. Mihi quidem utile est et honorificum a te doceri, nec usque adeo sum excors, ut velim cum viro tantæ dignitatis et doctrinæ contendere. Neque vero scripseram ut rescriberes: abunde enim mihi est, si meas literas grato animo accipis. Nec sunt mea scripta tanti, ut debeant tibi negotium facessere, aut te a gravioribus curis avocare. Si quid ergo perperam a me scriptum est, plurimum debeo meo errori, qui a te tam doctas, tam accuratas literas elicuit, quibus aurum non est contra, et quæ mihi, dum vivam, erunt pretiosissimum *κειμήλιον*^a.

Veruntamen quia videris mihi, in quibusdam capitibus meæ prioris Epistolæ, mentem meam non assecutus, dabis veniam, si his literis conor eam tibi prolixius exponere.

I. Dixi, in Novo Testamento, Episcopi et Presbyteri nomina perinde accipi.

II. Dixi, Episcopi et Presbyteri eundem esse ordinem.

III. Dixi, discrimen inter Episcopum et Presbyterum esse juris Ecclesiastici, non vero divini. Hæc nolles a me dicta. Et multa affers in contrariam partem, docte sane et accurate, sed quorum bona pars me non attingit. De singulis pauca.

1. Non is inficias, quin Presbyteri et Episcopi nomina promiscue accipiantur in Novo Testamento. Sed quorsum hæc? inquis. Nempe putas me per hæc tacite innuere, rem quoque esse promiscuam. Non enim vellicare nomen, nisi qui rei

^a Depositum.

male vult. Addis, Patres iisdem locis, quibus docent hæc nomina eodem sensu accipi, medicinam statim adhibere, et addere, id postea secus factum, et nomina, ut et munera, fuisse, et esse distincta.

2. Hic mihi perfacile est tibi fidem facere, noluisse me passivitate vocum ad confusionem munerum abuti. Ibidem enim statim adhibeo eandem medicinam, quam vere dicis a Patribus adhibitam. Subjicio enim^b. Statim post tempora Apostolorum, aut etiam eorum tempore, ut testatur historia Ecclesiastica, constitutum est, ut in una urbe unus inter cæteros Presbyteros Episcopus vocaretur, qui in suas collegas haberet præminentiam, ad vitandam confusionem, quæ sæpe ex æqualitate nascitur. Et hanc quidem regiminis formam omnes ubique Ecclesiæ receperunt. Hæc sunt ipsissima verba mea ibidem adjecta, quæ suspicionem illam tuam abunde diluunt. Egone male vellem ordini vestro, de quo nunquam locutus sum sine honore, utpote qui scio instaurationem Ecclesiæ Anglicanæ, et eversionem Papismi, post Deum et Reges, deberi præcipue Episcoporum doctrinæ et industriæ: quorum etiam nonnulli martyrio coronati, sanguine suo subscripserunt Evangelio? Quorum habemus scripta et meminimus gesta ac zelum, nulla ex parte inferiorem zelo præstantissimorum Dei servorum, quos Gallia vel Germania tulit? Hoc qui negat, oportet, vel sit improbe vecors, vel Dei gloriæ invidus, vel cerebrosa stoliditate stupens caliget in clara luce. Hanc igitur suspicionem a me amotam volo: Maxime cum videam Calvinum ipsum et Bezam, quos solent quidem suæ perviciæ obtendere, multas scripsisse Epistolas ad Præsules Angliæ, eosque affari ut fideles Dei servos, et bene meritos de Ecclesia. Nec sum usque adeo oris duri, ut velim adversus illa veteris Ecclesiæ lumina, Ignatium, Polycarpum, Cyprianum, Augustinum, Chrysostomum, Basilium, Gregorios, Nyssenum, et Nazianzenum, Episcopos, ferre sententiam, ut adversus homines vitio creatos, vel usurpatores muneris illiciti. Plus semper apud me poterit veneranda illa primorum sæculorum antiquitas, quam novella cujusquam institutio.

II. Venio ad alterum caput tuæ censuræ. Dixi eundem esse ordinem Episcopi et Presbyteri. Tu contra alium esse censes

^b Libri de Munere Pastoralis, pp. 20. et 21. [De la Vocation des Pasteurs, liv. i. chap. 4. p. 19. Sedan 1618.]

ordinem Episcopalem a Presbyterali, et in eam rem multa affers ex Patribus, qui loquuntur de ordinatione Episcoporum. Non pugno: sic enim loquuntur veteres. Ac quanquam Pontificale Romanum voce hac abstinet, usi tamen sunt ea veteres Pontifices Romani: Leo primus, Epistola 87. [*leg.* 89.], quæ est ad Episcopos Viennensis tractus, jubet, male ordinatum Episcopum submoveri, et eadem Epistola eandem vocem frequenter usurpat^c. Inter ordinem vero et gradum hoc discrimen ponis, quod gradus superioritatem solam denotat, at ordo est potestas ad actum specialem. Ideoque omnem ordinem esse gradum, sed non vicissim. Probe. Nam etsi multi hæc vocum discrimina non observant, melius est tamen uti signatis vocibus, ut, quæ re differunt, nomine distinguantur. Sed hæc mihi non obsunt. Debuisti enim cogitare quibuscum mihi res sit. Disputo adversus Pontificios qui septem ordines statuunt, Janitores, Lectores, Exorcistas, Acolythos, Subdiaconos, Diaconos, Presbyteros: Episcoporum vero ordinem aut characterem nolunt esse diversum a presbyterali. An potui cum eis differens aliis vocibus uti, quam quæ apud eos receptæ sunt? An potui agere cum eis de ordine Episcopali, quem nullum agnoscunt? An debui in eos invehi, quod Episcopalem ordinem non faciant diversum a presbyterali, cum ne id quidem faciant nostræ Ecclesiæ? Hoc qui faceret, non tam cum Ecclesia Romana, quam cum nostrate confligeret. Tum quid tantopere attinet inhærere vocum discrimini, cum omnis ordo sit gradus, et Diaconatus a Paulo gradus appelletur, (1 Tim. iii. com. 13.) nec possit Episcopus ordine moveri, quin gradu excidat? Perpende obsecro verba mea^d: Omnis Episcopus est Presbyter et sacerdos corporis Christi: et de his Ecclesia Romana unum ordinem facit. Apparet sane me his verbis non asserere, quid debeat credi, sed quid sentiat Ecclesia Romana.

181

Hic tamen occurrit aliquid, quod scrupulum potest injicere.

^c ["Non ergo Hilarius tam studuit Episcopum consecrare, quam eum potius, qui ægrotabat, occidere; et ipsum, quem superposuit, male *ordinando* decipere. Nos tamen, quod vobis credimus Deo iudice placiturum, in commune cunctis fratribus consulentes, et male *ordinatum* submoveri, et Projectum in suo sacerdotio permanere debere decrevimus: id statuentes, ut

si quisquam fratrum nostrorum in quacunque provincia decesserit, is sibi *ordinationem* vindicet Sacerdotis, quem illius Provinciæ Metropolitanum esse constiterit."—S. Leo. Ep. x. Ball. (al. lxxxix.) ad Episc. Viennenses, cap. v. Op., tom. i. col. 638.]

^d Libri de Munere Pastorum, p. 144. [De la Vocation des Pasteurs, liv. ii. Traict. 1. chap. 8. p. 129.]

Omnem Episcopum esse Presbyterum apud omnes est in confesso: At Presbyter non est Diaconus. Hinc fit, alio genere discriminis differre Episcopum a Presbytero, quam Presbyterum a Diacono. Cum ergo Presbyter differat ordine a Diacono, videtur consentaneum, Episcopum a Presbytero ordine non differre.

Nec vacat dubitatione quod dicis, Ordinem esse potestatem ad actum specialem. Nam multis sine ordine datur potestas ad actum specialem, ut illis qui, extra ordinem, ad certas actiones peragendas delegantur. Tum negas Archiepiscopi alium esse ordinem quam Episcopi: Attamen Archiepiscopus habet potestatem ad actus aliquos speciales, veluti ad convocandam Synodum, et alia munia obeunda quæ Episcopis non licent: et quæ ne ipsis quidem Archiepiscopis sub Papatu permissa sunt, nisi post acceptum a Papa pallium Archiepiscopale. Tu, pro tua sapientia, vide, an per hæc appareat, etiam per gradum sine diversitate ordinis posse conferri potestatem ad actum specialem.

182 III. Tertium caput superest: nempe id quod dixi, Episcopatum esse juris Ecclesiastici antiquissimi, non tamen divini. Tu contra pertendis esse juris divini, et in eam rem affers plurima exempla Episcoporum, qui ab Apostolis ipsis Episcopatum acceperunt, Marcum, Timotheum; Titum, Clementem, Polycarpum, Jacobum ipsum Episcopum Ierosolymitanum. Et magno numero citas Patres, qui id asserunt. (Docte omnia, et ex veteris historiæ fide.) Sed quid tum? Si (inquis) ab Apostolis constituti sunt Episcopi, planum est ordinem Episcopalem esse juris Apostolici, ac proinde divini. Hoc quidem est arcem causæ invadere. Sed axioma illud tuum, Omnia quæ sunt juris Apostolici esse etiam divini, mihi videtur (pace tua dixerim) pati aliquas exceptiones. Multa sunt ab Apostolis statuta circa politiam Ecclesiasticam, quæ non esse juris divini, ipsa Anglicana Ecclesia testatur, dum non observat. Paulus 1. ad Timotheum cap. v. vult creari in Ecclesia Diaconissas: at hic mos pridem exolevit. Idem 1. ad Corinth. cap. xiv. vult eodem cœtu, eadem hora, tres aut quatuor prophetare, id est, ut intelligit Ambrosius^e, Verbum Dei

* ["Prophetæ vero explanatores sunt Scripturarum . . . Nunc autem interpretes Prophetæ dicuntur." S.]

Ambr. [seu potius Hilarius Diaconus] in iv. ad Ephesios [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 241. B.C.]

interpretari, cæteros vero de rebus ab aliis pronuntiatis judicare: qui mos pridem desiit. Præceptum Apostolorum de abstinentia a sanguine et suffocato^f, a veteri Ecclesia per multa sæcula observatum est. Testes Apologetica Tertulliana cap. ix.^s, Synodus Gangrensis can. ii.^h, et Trullana can. lxxvii.^l, et eadem de re frequens mentio in Wormatiensibus^k et Aurelianensibus^l Conciliis. At Augustinus lib. xxxii. adversus Faustum, cap. 13.^m, dicit hanc observationem a Christianis vulgo sperni, eosque, qui adhuc tenebantur hoc scrupulo, ab aliis irrideri. Habes non modo Apostolorum, sed et Ipsius Christi præceptum de excutiendo pulvere pedum adversus respuentes prædicationem Evangelii. An si quis hodie inter Tartaros aut Sinenses poneret fundamenta Religionis Christianæ, teneretur hunc morem observare erga immorigeros? Quæ ad salutem et fidem pertinent, ab Apostolis statuta sunt afflatu divino, in cæteris usi sæpe sunt sua prudentia, ut innuit Paulus, 1 Corinth. cap. vii. com. 25.

Scis quoque quoties afferuntur exempla Episcoporum ab Apostolis locatorum in gradu eminentiori supra Presbyteros, quid vulgo soleat responderi. Nempe eos non obtinuisse hæc *πρωτεία*ⁿ qua Episcopos, sed qua Evangelistas, de quorum supra pastores eminentia habes aliquid apud Chrysostomum in 4. ad Ephesios^o. Quod quas vires habeat, malim tuo judicio stare quam cujusquam. Certe Ambrosius in eundem locum Evangelistas facit inferiores sacerdotibus et

[Act. Apost. xv. 20.]

^s ["Erubescat error vester Christianis, qui ne animalium quidem sanguinem in epulis esculentis habemus, qui propterea quoque suffocatis et morticinis abstinemus, ne quo sanguine contaminemur vel intra viscera sepulto."—Tert. Apol. cap. ix. Op., p. 10. A. B.]

^b [Ἐἴ τις ἐσθίοντα κρέα χωρὶς αἵματος καὶ εἰδωλοθύτου καὶ πνικτοῦ . . . κατακρίνοι . . . ἀνάθεμα ἔστω—Conc. Gang. Can. ii.—Conc. tom. ii. col. 416. D. E.]

ⁱ [Ἡ θεία ἡμῶν γραφή ἐνετέλατο ἀπέχεσθαι αἵματος καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας τοῖς ὄντιν διὰ τὴν λίχρον γαστέρα αἷμα οἰουδῆποτε ζῶον τέχνητιν κατασκενάξουσιν ἐδάδιμον, καὶ ὅτω τοῦτο ἐσθίουσι, προσφόρως ἐπιτιμῶμεν εἴ τις ὄντιν ἀπὸ τοῦ νῦν αἷμα ζῶον ἐσθίειν ἐπιχειροῖν οἰφῆντιν τρόπον, εἰ μὲν κληρικὸς εἶναι, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφορι-

ζέσθω. Conc. Trull. seu Quinisext. Can. lxxvii.—Conc. tom. vi. coll. 1171. E. 1174. A.]

^k [Conc. Wormat. (A. D. 868.) Can. lxx.—Conc. tom. viii. col. 957. B. C.]

^l [Conc. Aurel. II. Can. xx.—Conc. tom. vi. col. 1782. D.]

^m ["Quis jam hoc Christianus observat, ut turdos vel minutiores aviculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est, aut leporem non edat, si manu a cervice percussus nullo cruento vulnere occisus est."—S. Aug. contr. Faust. lib. xxxii. cap. 13. Op., tom. viii. col. 700. B.]

ⁿ Hanc eminentiam.

^o [Τί ὄντιν; οἱ ποιμένες καὶ οἱ διδάσκαλοι ἐλάττους; καὶ πάντιν τῶν περιόντων καὶ εὐαγγελιζομένων οἱ καθήμενοι, καὶ περὶ ἐνα τόπον ἡσυχολημένοι, ὄντιν Τιμόθεος, Τίτος.—S. Chrys. Hom. xi. in Ep. ad Eph. Op., tom. iii. p. 820. lin. 19.]

sine cathedra ^p. Quomodocunque tamen appellaveris Titum, Timotheum, et Marcum, seu Episcopos, seu Evangelistas, constat eos habuisse successores Episcopos, hæredes illius præminentiae.

183 Censes ergo, Ecclesias nostras peccare in jus divinum, ita tamen ut eas non excludas a spe salutis, et putes sub Ecclesiae nostræ politia posse ad salutem perveniri. Hoc enim in posteriore tua Epistola subintulisti, ut agas nobiscum clementius. Veruntamen in proluxioribus tuis literis nos hac in parte æquas Aërio, quem dicis hoc nomine merito relatam a veteribus in hæreticorum nigrum. Hic ego, Vir magne, æquitatem tuam appello. Cogita, in quas me cogis angustias. Nam si debui loqui, ut tu autumas, oportuit me Ecclesiam nostram insimulare hæreseos, quo facto, necesse mihi fuisset *συσκευάζειν* ^q, et res meas mihi habere, stationemque istam deserere. Nec potui dicere *προστασίαν* ^r Episcoporum esse juris divini, quin Ecclesiis nostris, quæ pro Christo tantum profuderunt sanguinis, notam hæreseos inurerem. Enimvero obfirmare animum adversus ea quæ sunt juris divini, et Deo jubenti pertinaciter refragari, plane est hæresis, sive id fidem attingat, sive disciplinam. Sed et mihi evertendum fuisset illud principium, quo se maxime nostra religio tuetur adversus Papismum, quæ sunt juris divini in Sacra Scriptura sufficienter et evidenter contineri.

Audio quid regeras. Tutius et honestius fuisse tacere de his rebus, quam intempestiva scribendi prurigne abripi. Sic enim factum esse, ut mihi necesse fuerit, vel nostratam Ecclesiam, vel vestratam offendere, forte etiam utramque. Ego vero maluissem tacere: invitus enim ad scribendum animum appuli: nec scripsi nisi jussus. Jesuita Arnoldus, qui regi est a confessione, publice pro suggestu in nostræ Ecclesiae confessionem coram Rege invectus est ^s, et in-

^p [" Evangelistæ diaconi sunt, sicut fuit Philippus; quamvis non sint sacerdotes, evangelizare tamen possunt sine cathedra, sicut et beatus Stephanus, et Philippus memoratus." — S. Ambr. (seu potius Hilar. Diac.) in Eph. iv. apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 241. C.]

^q Sarcinas colligere.

^r Primatum.

^s [Vide lib. cui tit., 'Défense de la Confession des Eglises Reformées de France, avec une Épistre au Roy, contre les accusations du Sieur Arnold Jésuite, déduites en un Sermon fait en la présence du Roy à Fontaine-Bleau' (a Molinæo et aliis). A Charenton, 1617.]

super libro virulento eam proscidit, in quo super hac quæstione mirifice exultat, et nostram politiam Ecclesiasticam odiose exagitat. Hic liber per totam Galliam, per compita, per plateas, ad vocem præconis divenditus, multos gravi scandalo perculit. Sed et ante hæc, ista quæstione personabant pulpita, forum, curia, platea, et ipsæ tonstrinæ: Hic campus est, in quo exultat quotidiana ingeniorum lascivia. Quam avidè expectaretur liber meus, qui tantæ proterviæ iret obviam, inde apparuit, quod quatuor mensium spatio novies prælo commissus est. Non potui ergo defugere hanc provinciam. Non fuit autem possibile pertractate scribere de hoc argumento, quin ordiretur a significatione vocum Episcopi et presbyteri, et agerem de origine muneris. Ibi vero capta occasione locutus sum cum honore de Episcopis Angliæ. Dignitatem Episcopalem repetii ab ipsis Ecclesiæ incunabulis, Aërium damnavi: Ipsum Jacobum dixi fuisse Episcopum Ierosolymitanum, a quo longa serie deducta est Episcoporum ejusdem urbis successio. Hoc unum nempe defuit, quod Ecclesiam meam non dixi esse hæreticam, proculcatricem juris divini. Quod sane nec potui, nec debui: Imo si fecissem, tu ipse in me desiderasses prudentiam.

184

Hæc de tribus illis capitibus, quibus addis insuper ἐπιμετρον^t. Nempè iudicium tuum de lemmate mei Libri, quam inscripsi Gallice, *De vocatione Pastorum*. Hæc nomina dicis novitia, et nemini veterum usurpata hoc sensu. Nomen quidem vocationis scio apud veteres infrequens, nec hoc sensu accipi. At nos Galli sic loquimur: quotquot enim ea de re scripserunt Galli, vel nostri, vel Pontificii, utuntur hoc verbo: quod apud nos aliquid amplius quam ordinationem significat, nam pro munere ipso usurpatur. Si Latine scripsissem, posuissem hunc titulum, *De Munere et Ordinatione Pastorum*.

Pastoris quoque nomine nolles presbyteros omnes, verbique divini Ministros, appellari: Hoc enim nomen solis Episcopis ais convenire (sic loqui veteres). Hoc, Vir clarissime, si verum est, Ecclesiæ Gallicæ, Germanicæ, Belgicæ, Helveticæ, sunt greges sine Pastore. At Paulus Actorum xx. Presbyteros Ephesinos jubet pascere Ecclesiam, commate 17. et 28. Et Petrus 1 Epist. cap. v. *Presbyteros, qui inter*

^t Corollarium.

vos sunt, precor—pascite Dei gregem, qui in vobis, curam illius gerentes non coacte, sed libenter, non turpis lucri gratia : quæ exhortatio ad sedulitatem et vitandum turpe lucrum, non dubium quin ad inferiores quoque presbyteros pertineat. Ut vero credam eos non debere dici pastores, quos Deus jubet pascere gregem, a me non impetro. Quod si verbum Dei est pabulum animarum, non video, cur pastor non dicatur, qui hoc pabulum subministrat. Paulus ad Ephesios iv. hanc enumerationem texit munerum Ecclesiasticorum, Dedit Deus alios quidem Apostolos, alios vero Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores et Doctores. Si per Pastores non intelliguntur Presbyteri qui laborant in verbo, quos Ministros Galli vocant, non video quem locum possunt in hac Apostoli enumeratione obtinere. Augustinus Epistola lix. Pastores et Doctores dicit hic eosdem esse^u. Idem censet Hieronymus in hunc Pauli locum^x. Vincentius Lirinensis hunc locum exponens, pastorum nullam facit mentionem, quia nempe eos sub doctoribus comprehendit, quos vocat Tractatores^y, qui sane erant diversum quid ab Episcopis. Solos autem Episcopos esse Doctores nunquam hactenus audivi. Ambrosius tantum ab eo abest, ut putet Pastoris nomen solis Episcopis convenire, ut etiam Lectores vocat Pastores. Pastores (inquit) (sunt et) possunt esse Lectores, qui lectionibus [lectione. Ben.] saginent populum audientem^z. Pastoris nomen frequens est apud Prophetas, Es. lvi. 11. Jerem. x. 21., et xxii. vers. 22., et cap. xxiii. vers. 1, 2, et 3., Ezech. xxxiv. 2., Zachar. x. 3. Quæ loca quisquis accurata iudicii lance perpendet, comperiet sub Pastorum nomine non solos censerī Pontifices, aut capita Levitarum; sed omnes Prophetas, et Levitas, quibus docendi munus incumbebat.

^u ["Pastores autem et doctores, quos maxime ut discernere voluisti, eosdem puto esse, sicut et tibi visum est, ut non alios pastores, alios doctores intelligamus."—S. Aug. Ep. cxlix. Bened. (al. lix.) ad Paulinum cap. ii. Op., tom. ii. col. 759. B.]

^x ["Nec vero putandum, quod sicut in superioribus tribus alios dixit esse Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas; ita et in pastoribus et magistris officia diversa posuerit. Non enim ait, alios autem pastores, et alios magistros, sed alios pastores et magistros; ut qui pastor est, esse de-

beat et magister; nec in Ecclesiis quamvis sanctus sit, pastoris sibi nomen assumere, nisi possit docere quos pascit. Vel certe aliter, ut unus atque idem præses Ecclesiæ sit pastor et doctor; pastor ovium, magister hominum."—S. Hier. Comm. in Epist. ad Ephes. lib. ii. cap. 4. Op., tom. vii. col. 615. C. D.]

^y [Vincent. Lirin. Commonit. cap. xxviii. p. 72. Oxon. 1836.]

^z [S. Ambr. (seu potius Hilar. Diac.) In Epist. ad Ephes. c. iv. [apud S. Ambr. Op., tom. ii. Append. col. 241. C.]

Sed me cupiditas tibi satisfaciendi, et materia sequax ultra metas abripit. Nimum sane abusus sum tuo otio. Non erit tamen hæc opera male collocata, si per hæc cognoveris quanti te faciam, quam sim cupidus concordiae, quam vellem omnes Ecclesias reformatas, quas eadem fides sociat, ejusdem quoque politiæ Ecclesiasticæ vinculo sociari. Ingenuam vero meam libertatem, boni obsecro, consule, quæ sane nihil detrahet de observantia et honore, quem me tibi debere ultro apud omnes semper profitebor. Deus te servet, detque tibi vegetam crudamque senectutem, honorisque ac felicitatis incrementa. Vale. Datum Lutetiæ, A. D. XII. Cal. Januarias. 1619.

Tuæ Reverentiæ obsequio addictissimus,

PETRUS MOLINÆUS.

186 RESPONSIO EPISCOPI AD TERTIAM EPISTOLAM
PETRI MOLINÆI.

EGO vero serram ducere non didici; aut (quod perinde est,) responsa recipere. Ne, cum anni mihi meliores: Atqui jam, quæ ipsa per se morbus est, nec sola tamen venit unquam, vel sine morbis, senectus aurem mihi vellit, atque excedere monet arena hac, et in eorum me numerum aggregare, quorum universum opus est oratio. Quia tamen, in velitatione hac, idem nobis utrisque contigit, (nempe alter alterius mentem assecuti non sumus) facio non invitus, ut quomodo tu tuam mihi, itidem ego meam tibi mentem plenius planiusque patefaciam.

Levissimum id est, quod primum occurrit: plane enim non assequor quomodo fuerim *commotior*. Nec enim commovisse me quicquam memini de tuis; ne movisse quidem: præterquam quod tua quædam dixisti, *Regis animum pupugisse*. Pupugit illa me fateor nonnihil, atque commovit pungendi vocula: Præterea, quod memini, nihil.

Fixerat ad Librum tuum obelos tres Serenissimus Rex. De obelis iis scire a me voluisti, quæ mea mens, quid sentirem: respondi, quod res erat, ubi fixus a Rege obelus, figi debuisse.

187' Notatus Regi primo locus *de vocum* (ita tu loqueris) *passivitate*. Ego merito notatum dixi. Hic, tu mentem meam assecutus non es: perinde enim accipis, ac si te per illa tacite nescio quid *innuere* dixissem. At id mihi in mentem non venit. Non dixi, quid tu ibi *innueres*; sed quid *alii inde arrepturi*: Arrepturi enim certe, quasi innueres, quanquam non innuas; ut homines sunt, utque mentem habent. Equidem, perinde accipi voces illas, ac proinde vera fuisse tua, non eo inficias. Eo inficias, quæ vera sunt, omnia passim abs quovis homine, quovis tempore, libris literisque tuto man-

dari. Spectandum enim, non tam quid ipse ibi innuas, quam quid inde alii arrepturi sint. Moderandas nobis scriptiones nostras, ex illo Apostoli, *non quid licet, sed quod expedit*^a. Tu videris, an hujus temporis lis ista; et an consulto hoc a te factum, et annon expediat *ἐκκόπτειν τὰς ἀφορμὰς*^b illis, qui cupide occasionem arrepturi sunt nova moliendi. Ego, fortasse, tuta timeo, sed timeo tamen, ne occasione illinc arrepta, quæ apud nos hic consanuisse videbantur, denuo forte recru-
descant.

Nec unquam ea mihi mens, ne scripsi quidem, *id postea secus factum*: non est id postea factum, quod ab ipsis Apostolis factum est. Chrysostomi illud: *Erantne in una civitate plures Episcopi? nequaquam*^c: Hieronymi illud: *Non enim in una urbe plures Episcopi esse potuissent*^d: Theodoreti illud: *Ne fieri quidem potuit, ut essent una in urbe plures pastores*^e: de quo tempore intelligenda sunt? Quando *non erant*? quando *non poterant esse plures isti una in urbe Pastores*? quandone Chrysostomus, Hieronymus, Theodoretus vivebant? imo, quando illud ipsum scribebat Apostolus ad Philippenses. *Postea ergo factum* illud dicere non poteram, quod illi, vivente et scribente Apostolo, factum innuunt.

Dixi factam ibi a Patribus medicinam. Tu, et a te *eandem factam*. Factam dabo; sed non sane *eandem*, nec eodem loco. 1. Illorum enim *προφυλακτικῆ*^f fuit præmissa, priusquam dicerent: tua, *θεραπευτικῆ*^g modo, post vulnus adhibita. 2. Quod tu disjunctive ponis, scilicet, *aut statim post Apostolorum tempora, aut etiam eorum tempore*; id illi ita non ponerent: sed quod res erat, citra disjunctionem ullam, aut membrum prius, non nisi ipso Apostolorum tempore, atque ab illis ipsis factum. 3. Tum, nusquam dicunt, *constitutum* hac de re aliquid. Nec tu, credo, de historia mihi unquam leges ejusmodi aliquam *διάταξιν*. Constitutum quidem ab illis Diaconorum ordinem, in Actis legimus: de Presbyteris, de Episcopis, nihil quicquam constitutum est: jam ante enim in Apostolis Episcopos, in allectis septuaginta duobus Presbyteros institutos a Christo. 4. Nec, ut *vocaretur Episcopus* modo, quin ut esset. Titulares enim cum

188

^a [1 Cor. x. 23.]^b Occasiones præripere. [2 Cor. xi. 12.]^c [Vide supra, p. 181, not. °.]^d [Vide supra, p. 181, not. °.]^e [Vide supra, p. 181, not. °.]^f Quæ præveniret.^g Quæ sanaret.

nulli, nomen habebant e re; dicebantur quod erant, erant quod dicebantur. 5. Nec qui *in præ eminentia* modo quadam; sed et qui cum potestate esset. Potestate (dico) *manus imponendi, præcipiendi, accusationes recipiendi, corrigendi*. 6. Nec *ad confusionem* solum, quæ ordini, sed et ad schisma tollendum, quod unitati contrarium: nec ad duo modo hæc, sed et ad illa cætera, ad quæ illis potestatem factam esse diximus. Vides aliter huic morbo mederi Patres. Voces illas, *Constitutum est, ut vocaretur, haberet præ eminentiam, angustas nimis; addo etiam (si sinis) nimis dilutas, nec eadem cum illis, quæ, quam Patres fecerant medicinam, ingrediuntur*.

Sed sciscitari tamen hic libet, si *ex æqualitate fere nascatur confusio*, qui fiat, ut medicina vobis ista nihil sit opus?

Tum si verum sit; *hanc regiminis formam omnes ubique Ecclesias recepisse*; quod omnes ubique receperunt; vestra cur non recipit? Cur tantum diversa abit ab Ecclesiis, quæ ubique tum fuerunt omnibus? Verissimum enim id verbum est, ac vel asterisco notandum: *formam illam regiminis omnes ubique Ecclesias recepisse*. Nec ante hoc sæculum ullæ usquam Ecclesiæ exstiterunt, quæ per alios, quam per Episcopos, regerentur.

Quare non erat causæ quicquam, *Ut dilueres suspicionem*, quæ mihi nulla hærebat, *velle te ordini male*. Nunquam id inducar ut credam, ut qui tibi per literas tuas asserenti credam, *conqueri de te vestrates*, quod ei tam faveas ac bene velis. Equidem bene velle te, nullus dubito: sed fide tua magis adductus, quam argumento.

189 Dilaberis enim hic, ab ordine, ad homines omnes ipsos Episcopos; de quarum eruditione, industria, martyrio, multa tu quidem præclare. Sed (uti nosti) erant olim, qui tyrannum oderunt, non tyrannidem; quidni, et jam, qui Episcopum ament, non Episcopatum? Mitte vero homines: hominibus missis, dic de ipso ordine. Nam, Calvinus ipse et Beza si *ad Præsules nostros scripserunt*, scito et ad illos pariter scripsisse, quos pervicaces dicis; ac proferri ab iis illorum literas quas *obtendunt pervicaciæ suæ*, atque illud subinde regerunt; Calvinus quid verba audiam, cum facta videam. Ordo enim ipse si est, qualem videri vis, eum Episcopi, nec Anglicani meliorem, nec Hispani deteriolem reddunt. Admo-

nui, de non transferendis ad res personarum vitiis, deque dedocenda vobis hoc Ecclesia vestra.

Ac de priscis illis, quos merito dicis *Ecclesie lumina*, quique ipsi erant Episcopi, etsi plus dicis, non tamen satis. Non enim satis hoc, *nolle te ferre sententiam adversus eos; vitio creatos non fuisse; munus illicitum non usurpasse*: termini diminuentes sunt hi, *nolle sententiam ferre, vitio non creatos, non usurpatores illiciti muneris*: dic clare, dic quod res est, legitime creatos, (si qui unquam mortalium legitime) et licitum imprimis munus administrasse; ad eorum exemplum creandos hodie nostros; munus idem nostris omnibus capesendum: hæc ordinem recta petunt, ad hominem non sunt.

Sed quicquid de his sit, conclusionem tuam ibi non possum non laudare; nec asteriscum ei dubitem apponere, atque utinam ea totam nobis hanc litem concludat. Sic habet: *Plus semper apud me poterit veneranda illa primorum sæculorum Antiquitas, quam novella cujusquam institutio*. Vellem vero apud te, apud omnes, *plus posset illa, plurimum posset illa Antiquitas*. *Antiquitas* enim si obtineret, *novelle institutiones* si exsularent, causa certe tum Ordinis hujus minime laboraret.

Secundus fuit Regis obelus, ac plurimum merito fuit, ad locum ubi *unum eundemque* contendis Episcopi et Presbyteri *ordinem*: *eundem* non esse, ostendi. Tum, quod non eadem munia. Presbyter enim non ordinat, ne Hieronymo quidem ^b. Tum, quod non eadem manuum impositio, sed in Episcopo nova. Tum, quod ex Patribus Isidorus diserte dicit, *Ordinem Episcoporum* ⁱ. Tum denique, quod distincti a Christo ordines isti duo, in Apostolis, et Septuaginta duobus.

190

Hic tu adducis nobis Pontificalis titulum, de consecratione (non autem ordinatione). Ostendi, aliter Episcopos antiquos, vel ipsius Romæ, aliter nuperos ejus Pontifices locutos. Apud antiquos, ordinationis vocem creberrimam esse, et celeberrimam.

Ad Scholam provocas. Monui, quo sensu Schola eundem dicat, vel non eundem. Eundem; quoad Corpus Christi, ad

^b ["Quid enim facit excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?"—S. Hier. Ep. cxlvi. Vall. (al.

lxxxv.) ad Evangel. sect. 1. Op., tom. i. col. 1076. C.]

ⁱ [Vide supra, p. 182, not. *]

quod Ordines illi suos septem terminant. Circa Corpus Christi, tantundem facit Presbyter quantum Episcopus. Tu ipse hoc dicis : *De his, quoad Corpus Christi, Ecclesia Romana unum ordinem facit.* Non eundem ; nempe, si potestatem spectes ad actum aliquem specialem, quæ sit Episcopo peculiaris, puta ordinandi. Hæc est per Scholam totam Ordinis definitio, non mea, ut tu autumabas. Sed neque discrimen, quod mihi post affingis. E Schola sunt utraque et definitio et discrimen. Hæc tibi, qui ad Scholam provocasti, si Scholastice loqui volebas, nunquam erant neganda.

Quorsum autem, *esse tibi rem asseris, disputare te adversus Pontificios, qui Episcoporum Ordinem esse dicunt diversum a Presbyterali?* Qui statim subjungis ; *An debui in eos* (nempe Pontificios) *invehi, quod Episcopalem Ordinem non faciunt diversum a Presbyterali, cum ne id quidem faciunt nostræ Ecclesiæ. Hoc qui faceret, non tam cum Ecclesia Romana, quam cum nostrate confingeret.* Disputas ergo contra, at invehi tamen non vis. Disputas contra Pontificios, et Pontificale tamen adducis. Disputas adversus eos : cum vestræ tamen Ecclesiæ hoc ipsum faciant. Nec asserere tamen vis, *quid debeat credi, sed quid sentiat Ecclesia Romana* : quæ idem sentit quod vestra ; qui tu (credo) vis credi. Non ergo configis cum Pontificiis : non enim tibi animus *cum vestræate confingere.* Religio tibi erit hoc facere. Vestra tamen Ecclesia, uti tu fateris, idem hic facit quod Romana.

191 *Melius esse dicis, uti signatis vocibus, ut, quæ re differant, nomine distinguantur* : eadem tamen post pagina, quasi subiratus, *quid, inquis, tantopere attinet inhæreere vocum discrimini?* Quid ergo attinet signare voces, quæ nulli rei signantur, nisi discrimini. Hoc si nihil attinet, nec sane signatis uti, nec omnino voces signare melius est, utendum est enim meliori, tum tibi tum nobis.

Cur vocum tamen discrimen hic rejicis ? quod *omnis ordo, inquis, sit gradus.* Quid tum ? cum omnis gradus non sit ordo, si vocibus signatis uti volumus. Diaconatus Paulo gradus est, idemque ordo apud omnes ; at Archidiaconatus gradus est novus, nec tamen ordo.

Nec possit Episcopus ordine moveri, quin gradu excidat. Atqui gradu excidere potest, ut ordine non moveatur : omnino enim ordine moveri non potest. Post enim (quam dicunt) degra-

dationem, manet potestas ad actum ordinis; ejus potestatis usus prohiberi potest, potestas ipsa tolli non potest.

Sed suboriuntur hic tibi scrupuli. Scrupulus primus; quod *Omnis Episcopus sit Presbyter*: vere id quidem et in confesso. At *Presbyter* inquis, *non est Diaconus*. Apud vos forte non est, novella institutione. At apud *venerandam* illam (quam dicis) *antiquitatem* est: quin Episcopus adeo ipse Diaconus est. Lege apud Chrysostomum, Καὶ διάκονος ἐπίσκοπος ἐλέγγο, [καὶ. Sav.] διὰ τοῦτο γράφων τῷ Τιμοθέῳ ἔλεγε τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι. . . ὅθεν καὶ νῦν πολλοὶ ἐπίσκοποι γράφουσι, συμπρεσβυτέρῳ καὶ συνδιακόνῳ^k.

Lege apud Ambrosium in iv. ad Ephes.; *Nam in Episcopo omnes ordines sunt; quia primus sacerdos est, id [hoc. Ben.] est princeps sacerdotum*¹. Et ad 1 Corinth. xii.; *Quamvis sint et Apostoli Prophetæ, quia primus gradus omnia subjecta habet*^m. Merito igitur infero contrarium: 'Quum non alio genere discriminis differat Episcopus a Presbytero, quam Presbyter a Diacono, Presbyter autem ordine a Diacono differat, videtur consentaneum, Episcopum a Presbytero ordine differre.' Consensui quidem Antiquitatis consentaneum hoc semper est visum. Hæc te fugisse miror: religio enim est suspicari ignota tibi hæc, tam cuiusvis obvia. Sed fefellit te Diaconatus vester, toti adeo Antiquitati incognitus, audeo dicere; ubi pars Cleri semper qui in Diaconatu.

192

Scrupulus secundus. Ordinem esse potestatem ad actum specialem, non a me dico. Schola hoc dicit tota; definitio est Ordinis in Scholis recepta: tu suggere, si aliam habes: nam me aliam uspiam legisse non memini. Hic tibi scrupulum ingerunt, quos *extra ordinem* dicis *delegari, ad actiones certas peragendas*. Eximo. Qui enim, extra ordinem, delegantur, quid illis cum ordine? Postulat hoc vel vox ipsa ordinis, ut de ordinaria potestate intelligatur.

Scrupulus tertius: *Archiepiscopus habet potestatem ad actum specialem. Quem? convocandi Synodum*. Eximo. Non

^k Etiam et Episcopus Diaconus vocabatur. Unde est, quod ad Timotheum scribens; dixit, Tuam Diaconiam (sive ministerium) imple: cum tamen ille esset Episcopus. Unde et illud, quod hodieque multi Episcopi ita scribunt, *Sympresbytero, Syndiacono*.

—[S. Chrysost. Hom. I. in Phil. Op., tom. iv. p. 5. lin. 41.: et p. 6. lin. 5.]

¹ [S. Ambr. (seu potius Hilar. Diac.) in Eph. iv. apud S. Ambr. Op., tom. ii. col. 241. D.]

^m [Idem in 1 Cor. xii.; ibid. col. 153. E.]

est actus hic Archiepiscopo specialis. Eundem enim actum exercet Episcopus: tam hic, in diœcesi sua, Synodum convocat, quam ille in provincia. Quanquam, si vere loqui volumus, convocandi Synodos neutri specialis actus est, nisi delegatus a Principe, cujus lege cautum est de Illicitis Collegiisⁿ. Tu, pro tua prudentia, nihil hic quidem vides apparere, cur vel per gradum conferatur potestas, vel per Ordinem non conferatur.

Obelus tertius est ad negatum Episcopatum *divini juris* esse. Concedis, *Apostolici* esse: At tibi id non satis, ut sit divini. *Nec enim quæ Apostolici juris sunt, divini statim esse. Nec, vel apud nos, quæ quædam quæ ab Apostolis statuta sunt, non observamus*: Non enim *viduas*. Nullum ibi præceptum lego de viduis creandis: sed Epheso, sed, quæ viduas habebant, Ecclesiis, præceptum de earum ætate^o. Viduarum institutum cuique Ecclesiæ liberum. Non enim arctabantur viduas alere, nisi quæ volebant; ne poterant quidem ali apud tenuiores. 2. *Non morem illum de tribus aut quatuor eadem hora prophetantibus*^p. At extraordinarius plane mos ille fuit, et qui extraordinario dono desinente desiit. 3. *Non abstinere a sanguine et suffocato*^q. At hoc temporarium fuit, nec alio ab Apostolis animo statutum, quam ut, nondum sepulta Synagoga, vim haberet; sepulta, liberæ esset observationis. Primum hic non necessarium; secundum non ordinarium; tertium vero temporarium, nec perpetuum. *Jus divinum* hæc non statuunt.

193

Quo, Apostolorum ne sit, etiam nec Christi præceptum de excutiendo pulvere divini juris vis esse. At hoc præceptum non est. Sed si præceptum, divini juris. Non enim, opinor, dicis, Christum *sua prudentia usum, absque afflatu divino*, hoc præcepisse. Nemo id unquam *κατὰ ῥητόν*^r intellexit; vel hoc argumento, quod aliquando observatum, aliquando mutatum, aliquando penitus omissum. Non inquam, *κατὰ τὸ ῥητόν*, sed *κατὰ τὴν διάνοιαν*^s. *Διάνοια* autem fuit, habendos pro deploratis, sive adhibita ea cæremonia, sive prætermissa.

Sed parcius ista tamen de *Apostolis sæpe prudentia sua usis*. Periculose enim, vel dicitur, vel scribitur, Apostolos in

ⁿ [Vide Cod. lib. i. tit. iii. l. 15.]

^o [1 Tim. v. 9.]

^p [1 Cor. xiv. 27.]

^q [Act. Apost. xv. 20.]

^r Ad litteram.

^s Ex loquentis mente.

quibusdam *afflatu divino*, in reliquis *sua prudentia sæpe usos*; idque in iis quæ scripta reperiuntur. Atqui, vel illum ipsum locum, ubi *κατὰ γνώμην*, scis ita concludi, *δοκῶ δὲ κατὰ τὸ πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν*^t, ut vel illius *γνώμη* a Spiritu Dei dictamen suum habuerit. Locus autem ille, quem citas, si non afflatu divino, sed humana prudentia scriptus, notandus nobis pro Apocrypho. Quid ergo, Indicemne conficimus atque expurgamus Novum Testamentum? Separandum enim nobis pretiosum a vili. Nunquam mixta stabunt quæ prudentia humana, cum iis quæ afflatu divino dictata sunt.

Etsi autem in jure et more Apostolorum satis sit ponderis, ad causæ hujus arcem statuendam, meministi tamen, altius repetere me ordinum distinctionem hanc, nempe a Christo Ipso Servatore, in Apostolis, et Septuaginta duobus: Apostolis successisse Episcopos; Septuaginta duobus illis Presbyteros, passim apud Patres haberi, ac plane in confesso. Laudavi Cyprianum; *Meminisse autem Diaconi debent, quomodo* [*quoniam*, Fell.] *Apostolos (id est) Episcopos, et Præpositos Dominus elegit, Diaconos autem post ascensum Domini Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui et Ecclesiæ ministros*^u. Septem quidem illos Actorum vi. ab Apostolis; nullos autem Presbyteros, nisi ad Septuaginta duorum, nec Episcopos nisi ad suum ipsorum exemplum institutos. Habet ergo vim suam atque nervos Ordo hic, non ab Apostolis solum, sed vel ab Ipso Servatore.

Vis arcessam adhuc altius, vel e Veteri Testamento atque ipsa adeo Lege divina? Facit Hieronymus: *Et ut sciamus traditiones Apostolicas sumptas ex* [*leg. de*] *Veteri Testamento, quod Aaron et Filii ejus, atque Levitæ in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, Presbyteri, atque Diaconi, vindicent in Ecclesia*^x. Facit Ambrosius, utrobique in l. ad Cor. xii., et iv. ad Ephes., de Judæis loquens; *Quorum inquit traditio ad nos transitum fecit*^y. Aaronem mitto, ne quasi Christi typum rejicias. Filiis ejus Sacerdotibus, nonne in singulis familiis suis אִשִּׁיִן id est prælatus, sive ut alibi dicitur פִּקִּיִד^z, i. e. Episcopus; Gersonitis, Num. iii. ver. 24., Kaathitis ver. 30., Meraritis ver. 30?

^t [1 Cor. vii. 40.]

^u [S. Cyprian. Ep. iii. ad Rogat. Op., p. 6.]

^x [S. Hier. Ep. cxlvi. Vall. (al. lxxxv.) ad Evang. sect. 2. Op., tom. i. col. 1077. D. E.]

^y [S. Ambros. (seu potius Hilar. Diaconus) ad 1 Cor. xii. 28. apud S. Ambros. Op., tom. ii. Append. col. 153. F., et ad Eph. iv. ibid. col. 241. D.]

^z [Nehem. xi. 9.]

Nonne vivente adhuc patre suo, Eleazar ibi נשיא נשיאים quasi dicas Prælatum Prælatorum, ver. 32., qui et alibi נגיד פקיד quasi dicas Archiepiscopus. Sunt ergo in Lege נשיאים, כהנים, לויים. In Evangelio Apostoli, Septuaginta duo, Septem illi, Act. vi. In Apostolorum praxi de duobus illis sumpta, Episcopi, Presbyteri, Diaconi. Ne vero, ne putes, Apostolico solum: si est in Evangelio, si est in Lege divinum jus, utrobique non sine exemplo est, utroque nititur. Aut ergo in regiminis forma divinum jus non est, ac tum Amstelodamo bene sit, quot ibi humanæ prudentiæ, totidem fient Regiminis formæ: Aut sic illud in tribus illis jus est, a nobis est.

Ad levem jam armaturam tuam. *Scire me, ad illa de Timotheo et Tito, quid vulgo soleat responderi.* Adde et scire me vulgo male multa responderi. Sed quid vulgo respondetur? *fuisse Evangelistas.* Quis hoc asserit? Vel vulgus, vel qui has in vulgus ambiguas voces sparserunt, ex novella alicujus conjectura. Nemo enim hoc veterum dixit, historia nulla testis est. At testis est historia, Timotheum et Titum Episcopos. Dicunt hoc Epiphanius^a, Chrysostomus^b, Ambrosius^c, Hieronymus^d, Theodoretus^e. Evangelistas, ante ætatem nostram, nemo unquam dixit, scripsit, somniavit. Vulgare hoc responsum, vulgare commentum est.

At Evangelistæ fuerintne superiores Episcopis an vero inferiores, nihil ad nos; cum Evangelistæ hi omnino non fuerint. Quis hoc dicit? Chrysostomus. Moneo autem corrigere eum quæ diffidenter ibi dixerat de Evangelistis. Nihil enim ex loco illo, qui est ad Ephes. iv., colligi posse de cujuspiam προτιμήσει^f. Sed ex Epistola alia petendum^g, nempe ex 12 prioris ad Corinthios, ubi illa sunt πρώτον, δεύτερον, τρίτον. At ibi Evangelistæ nusquam comparent. Tum, quos tu cum vulgo Evangelistas haberi vis, Timotheum et Titum, ab eo inter Pastores poni τοῖς ὀλοκληρὸν ἐμπεπιστευμένους ἔθνος^h, non autem Evangelistas. Evangelistæ illi Aquila et Priscilla: ut mirari subeat, quid tibi illius loci

^a [S. Epiph. Hær. lxxv. (Aërii) cap. v. Op., tom. i. p. 909. D.]

^b [S. Chrys. Hom. i. in Phil. Op., tom. iv. p. 5. lin. 41. seq.]

^c [Vide supra, p. 183. not. a.]

^d [Vide supra, p. 182. not. z.]

^e [Theodoret. in 1 Tim. iii. l. Op., tom. iii. p. 652., et vide supra, p. 183. not. c.]

^f Honoris prærogativa.

^g [Ἄλλως δέ, οὐ δύνατον ἐνεῦθεν ποιήσασθαι τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν προτιμήσειν, ἀλλ' ἀπὸ ἐτέρας ἐπιστολῆς.— S. Chrys. Hom. xi. in Ep. ad Eph. Op., tom. iii. p. 820. lin. 21.]

^h [Vide S. Chrys. Hom. xi. in Ep. ad Eph. Op., tom. iii. p. 820. lin. 17.]

nominationis fuerit. Nam e Pauli loco 2 Tim. iv. 5, si Chrysostomum audis, tam Diaconum facies Timotheum ex *πληρώσει διακονίας*, quam Evangelistam ex opere Evangelistæ. Ne tu ergo nobis sic disjunge, seu *Episcopi seu Evangelistæ*. Evangelistæ nemini fuerunt, nisi quibusdam heri et nudius tertius, quibus *novella institutio* magis arridet, quam Veneranda *Antiquitas*. Credimus Antiquitati? Episcopi fuerunt, Episcopos successores habuerunt, hæredes tum præminentiæ tum potestatis suæ.

Quæris tum peccentne in jus divinum Ecclesiæ vestræ? Non dixi. Id tantum dixi, abesse ab Ecclesiis vestris aliquid, quod de jure divino sit; culpa autem vestra non abesse, sed injuria temporum. Non enim tum propitios habuisse Reges Galliam vestram, in Ecclesia reformanda, quam habuit Britannia nostra; interim, ubi dabit meliora Deus, et hoc quoque, quod jam abest, per Dei gratiam suppletum iri. At interea Episcopi nomen, quod tam sæpe in Sacris est, abolendum non fuisse. Quanquam, quid attinet abolere nomen, retinere rem? Nam et vos rem retinetis, sine titulo; et illorum uterque quos nominabas, dum vixerunt, quid erant, nisi, abolito nomine, reipsa Episcopi: Quando ut ille apud Poetam optime, vix quisquam est qui optaret—

Τύραννος εἶναι μᾶλλον ἢ τύραννα δρᾶν^l.

Relatum inter hæreticos Aërium (et merito), qui Epiphanio^k credat, vel Philastrio^l, vel Augustino^m, necesse est fateatur. Et tu, qui damnas Aërium, quo nomine damnas? an *quod se opposuerit consensui universalis Ecclesiæ*? Idem qui sentit, annon itidem se opponit, ac eo nomine damnandus erit? Sed sicubi erratum, dum ne obfirmato animo, alia longe causa ejus, qui sentit quod sensit Aërius, alia Aërii. Ne tu ergo ad tragica illa diverte, *addicendi Tartaro, sententiam damnationis ferendi in Ecclesiam vestram tanquam juris divini proculcatricem*. Nihil opus. Expende tantum quæ dicuntur, placide. Vovere ut sit aliquid, non est devovere si non sit: voti nuncupatio non est *damnationis sententia*. Desiderare

196

^l Tyrannum esse se potius, quam tyrannica committere. [Soph. Œd. Tyr. 588.]

^k [Vide S. Epiph. Hær. lxxv. (Aërii) Op., tom. i. p. 904. sq.]

^l [Philastr. de Hæresibus, Hæres. xlv. post Christ.—Gall. Bib. Pat. tom. vii. p. 491. col. 2. C.]

^m [S. Aug. Lib. de Hæresibus, Hær. liii. Op., tom. viii. col. 55. A.]

aliquid, quod sit *juris divini*, non est *jus divinum proculcare*. Absit modo animus obfirmatus et pertinax, hæresis non erit : At si hæresis sit (circa ea quæ Disciplinam attingunt), non erit inter eas quas dicit Petrus *αἰρέσεις ἀπωλεῖας* ^a.

Absit autem ut in *ullas* ego te cogam *angustias*. Neque enim tacere volui te sic a Jesuita *laccessitum*. Scribe vero, omnino scribe : scribens tamen, sic tua tuere, ut quæ, aliena non dico et nihil ad te, imo quæ te aliquantum attinent (cum nostra a te aliena non sint) ne restringas. Et en latum hic tibi campum, in quo ingenii vim (quod habes sane eximium) possis exserere. Omnino autem ne speres posse te *ἐπαμφοτερίζειν* ^o. *Tui de te conquerentur* : Nostri defensione ista non egebunt : utrinque peribit tibi gratia.

Etsi autem *evidenter hæc satis in Sacris Literis contineantur*, si cui oculus bonus sit : tamen nec *principium illud* sic habet ut a te positum. Non enim *quæ ad jus divinum* : sed quæ ad fidem pertinent moresque vivendi ; quæ ad *jus divinum* non adæquantur.

Poteras vero, poteras (quod tu dicis) *pertractate scribere* : si inde exorsus, non ubi *voces promiscuæ* ; sed ubi (cum res semper distinctæ) vocum quoque distincta esse cœpit significatio. A vocibus æquivocis, *confusis, promiscue habitis, possibile tibi fuit*, nec ulla te necessitas inde impulit ordiri.

Tum et occasione abstinere divertendi ad nos. *De Episcopis institueras* : dicendum erat de iis, deque ipso munere. De Angliæ, quid attinet ? An id licitum facit Anglia, quod extra Angliam illicitum ? Abusus hominum (ubi ubi gentium fuerint) taxandi sunt : munus ipsum (quacunque tandem regione) idem est ; a se, in se, de se legitimum est : nec si Episcopi boni non sunt, Episcopatus ipse non bonus. Imo : sit Episcopatus, ne sint Episcopi, nisi nomini respondeant.

Sed hic tamen asteriscum (scio) apponeret Rex. Cum *Episcopatum repetis ab ipsis Ecclesiæ incunabulis* : Cum *Jacobum ipsum agnoscis Episcopum fuisse Hierosolymitanum, et longa serie ab eo deductam inibi Episcoporum successionem*.
 197 Cum Aërium iterum jam *damnas*. En, habes, pro tribus obelis asteriscos totidem. Verissima enim hæc sunt, et ex veterum sententia, vel Irenæi, qui veterum agmen ducit : *Agnitio vera est Apostolorum doctrina, et antiquus Ecclesiæ*

^a Perniciosas hæreses. [2 Pet. ii. 1.]

^o Medium et ancipitem te gerere.

status in universo mundo, [et character corporis Christi], secundum successiones Episcoporum, quibus illi eam, quæ in unoquoque loco est, Ecclesiam tradiderunt: quæ pervenit usque ad nos ^p.

Quæ post addidi de *vocationis* nomīne novo, adeoque de *Pastorum*, (quomodo vobis in usu sunt); de *vocationis*, non negas infrequens esse; usus (credo) *μειώσει* ^q: adeo enim infrequens, ut plane nullum. Vocatio quidem pro munere interdum; pro ordinatione haud unquam. Sed neque de *pastorum*, diffiteris: nec enim ullum affers, vel a priscis illis, vel ab iis qui ante nos nati, *pastorem* dictum, qui idem Episcopus non fuerit. Tantum nescio quæ congeris, sed præter rem omnia: ut nec in his mentem meam assecutus videare. Nam quid si omnia tibi dem, quæ affers? *Greges vestros non esse sine pastore* (uti vobis illum indigetare visum est); ut illa de Paulo, de Petro, de Prophetis, vera sint omnia: quid hæc ad me? qui id aio tantum, sic loqui Veteres, nomenclaturam illam Antiquitatis non esse? Eo ergo te revoco, ut apud Christianos Veteres, apud priora sæcula, de eorum scriptis edoceas, adhiberi nomen *Pastoris*, ubi de Episcopo non loquuntur: adhiberi (ut a vobis) cum de Parocho. Hoc a te impetra: nihil enim egeris, ni hoc egeris.

Vide tamen, quid valeant quæ attulisti. Nam Paulus ibi *Presbyteros* pascere non dicit: id dicit, *in quo vos posuit Spiritus Sanctus Episcopos pascere Ecclesiam Dei* ^r. Pauli ergo *Pastor Episcopus*. Et ne Episcopi nomen ibi putes appellative poni, non proprie, (quasi dicas, *curam gerentes*), en tibi Syrus ipse Græcam vocem retinet, cum linguæ tamen Syræ non desit vox, quæ *curam gerentes* exprimat.

Petri vero etiam. Locum enim Petri mihi *dubium est ad inferiores Presbyteros pertinere*. Addit enim (uti scis) ibi *ἐπισκοποῦντες*, ut et ille τὸ ἐπισκοπεῖν conjungat cum τῷ ποιμαίνειν ^s. Vocem sane non moror. Quod ibi sequitur, *non dominantes in Cleris*, evincit plane quibus illa scripsit Petrus, *κύριος* habuisse in Cleris, alioquin *κατακυριεύειν τῶν κλήρων* ^t in illos cadere non potuisse. Quare et Petri Pastor Episcopus

198

^p [S. Iren. contra Hæer. lib. iv. cap. 33. § 8. Massuet (al. cap. 63.) Op., p. 272. Prior autem hujus citationis pars in Græco ita se habet, Γνώσις ἀληθῆς, ἡ τῶν ἀποστόλων διδαχὴ, καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς ἐκκλησίας σύστημα κατὰ παντός

τοῦ κόσμου.]

^q Extenuatione.

^r [Act. Apost. xx. 28.]

^s [1 Pet. v. 2.]

^t [Ibid. ver. 3.]

est. Quis hoc autem ambigat, cum istarum vocum conjunctio a Petro ipso primum orta sit?

Quod enim infers *Verbum Dei pabulum esse, pascere* ergo, *qui hoc subministrent*: dabo tibi *pascere* illos, nimirum *βοσκειν*, at non ex eo *ποιμαίνειν*, unde nomen *ποιμένος* (uti nosti), id est Pastoris, qui præter pabulum et alia quædam subministrat.

Quæ autem de loco ad Ephes. iv. adducis, vel incerta sunt, 1. Alter enim *Pastores et Doctores eosdem* esse vult. 2. Alter *Pastorum nullam facit mentionem*. 3. Alter *Lectores putat esse Pastores*. Dicam de singulis; 1. Augustino Pastor et Doctor non aliter iidem, quam nobis paulo ante, Ordo et gradus^u. Omnis Ordo gradus, at non gradus Ordo. Itidem Pastor omnis Doctor, sed non recurrit. Quis hoc dicit? Hieronymus^x. 2. De illo, qui nullam mentionem facit, nec ulla mihi mentio. Monachi fere Tractoribus quam Episcopis magis propitii^y. 3. De Ambrosio, qui in *Apostolis Episcopos*, in *Prophetis Presbyteros*, in Evangelistis Diaconos intellexit^z, nihil mirum si res illi rediit in Lectores, cum præter eos non haberet, post illos tres, ad quos referre possit. Vel incerta (inquam) vel, ubi certa, contra te. Ut apud Chrysostomum: Pastores ille definit, quibus *ἔθνος* concreditum est^a: (An sic vestri?) et apponit qui fuerint, ut Timotheus (inquit) et Titus, quorum uterque Episcopus Chrysostomo^b: tibi etiam plus (credo) quam *Presbyteri laborantes in verbo*^c.

Restat, quod de Prophetis delibasti: *quorum loca si quis perpendat accurate, comperiet sub Pastorum nomine non solos censerī Pontifices, sed et Prophetas, et Levitas, quibus docendi munus incubuit*. Certe comperiet. Adde etiam, comperiet Principes quoque in Republica viros, ac Magistratus, sæpe, imo sæpius multo Pastorum nomine comprehendi, quam illos una omnes quos posuisti. Sed nos Principes tamen Pastorum nomine non appellamus. Nec Genevæ (credo) *Pastor* dicitur, qui magistratum gerit. Prophetarum igitur *Pastor* huc non attingit. Dic, quis ita Veterum locutus sit unquam: alioqui extra oleas sumus.

^u [Vide supra, p.200. not. ^u.]

^x [Vide ibid. not. ^x.]

^y [Vide ibid. not. ^y.]

^z [Vide ibid. not. ^z.]

^a [S. Chrys. Hom. xi. in Ep. ad Eph.

Op., tom. iii. p. 820. lin. 19.]

^b [S. Chrys. Hom. i. in Phil. Op., tom. iv. p. 5. lin. 42.]

^c [1 Tim. v. 17.]

Postremo visa est illa mihi plane oppositio: *Apud Veteres quidem non est; at nos Galli sic loquimur.* Anne enim Veteribus, ut Galli, an vero Gallis, ut veteres, loquendum est? Atque ad eundem post scopulum allidis, *Presbyteri qui laborant in verbo, quos Ministros Galli vocant.* Mirum enim qui Gallis licuerit nomen indere Presbytero, quod apud veteres nemo unquam nisi de Diacono usurpavit. Non eo dixi, quin et apud nos malus iste mos inoleverit, *Ministros* ita nominandi, adeoque et *Pastores.* Sed per eos invectæ voces hæ, quibus novella institutio magis sapit: sed invitis illis invectæ, quibus *Veneranda Antiquitas*, et (qua datur) reclamantibus. Sustinemus enim (ut dixi) quædam, quæ non docemus^d; et toleramus, quæ tollere non possumus. Sed qui tolerat, non amat, etsi tolerare amat^e.

Habes ad tua, quantum per negotia mihi fas. Felix enim otii non sum. Etsi autem nullam non libenter de tuis, at nullam libentius legi clausulam, quam ultimam illam professionis tuæ, *quam sis cupidus concordiæ, quam velles Ecclesias omnes reformatas, quas eadem fides sociat, ejusdem quoque Politicæ Ecclesiasticæ vinculo sociari.* Quod et mihi in votis est vel maxime: proque eo supplex quotidie Deum veneror, *ejusdem ut Regiminis forma, ejusdem Politicæ vinculo societunt.* Sed *ejusdem, quæ repetit originem ab ipsis Ecclesiæ incunabulis, a qua veneranda primorum sæculorum Antiquitas, cui qui se opponit, toti se Antiquitati opponit; quam Jacobus Apostolus in Ecclesia Hierosolymitana inchoavit, a quo longa serie deducta est Episcoporum successio; quæ Aërium damnavit, quod ausus sit opponere sese consensui universalis Ecclesiæ, quam omnes ubique Ecclesiæ receperunt.*

Descendo ad gratias. Quem enim mihi librum pollicitus es, brevi postea quam superiores meas ad te dederam, redditus mihi est. Simul hic agnosco, simul gratias habeo, quod jam geminis gemellis tuis Bibliothecam meam augere atque ornare voluisti.

Ac pro me fac (quæso) Deum preceris, ut quicquid id est vitæ quod superest mihi jam, bene sit potius, quam diu.

^d [Vide supra, p. 188. not. 2.]

^e [S. Aug. Confess. lib. x. cap. 28.]

Op., tom. i. col. 312. B.]

200 Nam quomodo Fabula, sic vita ; non quam longa, sed quam bona et bene acta. Ego tibi pariter fausta omnia precatus (atque inter illa pono, ut *plus semper apud te possit primorum sæculorum veneranda Antiquitas, quam novella cujusquam institutio*) operam meam atque opem, ad, si quid hic tuo nomine curandum sit, prolixè defero. Sicubi autem liberius quid dictum, ignosces : de fraterna interim in te caritate mea certus, etsi alia omnia interdum censeam, nec immutata tamen quicquam, nec (si Deus dederit) unquam immutanda.

FINIS.

INDEX GENERALIS

IN

OPERA LATINA

LANCELOTI ANDREWES,

EPISCOPI WINTONIENSIS.

EXPLICATIO SIGLORUM.

T.—Tortura Torti.

R.—Responsio ad Apologiam Card. Bellarmini.

O.—Opuscula Posthuma.

Literæ, quæ numeros subsequuntur, notas indicant.

INDEX GENERALIS.

A.

Abbatissa, jurisdictionem habet exteriorem, T. 175. Nequit excommunicare aut absolvere, T. 175, p.

Abbas, Rob., scripsit librum, cui tit., 'Antichristi Demonstratio,' R. 304. Duo testamenta duos testes esse censuit, R. 359. Nihil ab eo mutuatus est Rex Jacobus, R. 304. 339.

Abgarus, si in hæresim incidisset, utrum eum S. Petrus regno abdicasset, R. 19.

Abiathar, a Solomone depositus, T. 455, 456. 460. 469; R. 446.

Abrahamus, Decimas Melchisedeco dedit, O. 15. 155. Idque dictante Spiritu Sancto, O. 15. Servum suum juramento adegit, O. 97, 98.

Abulensis, *Alphonsus Tostatus*. Vide *Tostatus*, *Alphonsus*, *Abulensis*.

Academia Cantabrigiensis, ejus determinatio adversus suprematum Papæ, R. 30, z.

———— *Oconiensis*, ejus protestatio, contra Romanum Episcopum, R. 30, a.

———— *Parisiensis*, contra Pontificem ad Conc. Generale provocavit, R. 198. Conc. Basil. pro Generali habuit, R. 198.

Academia externa, divortium Henrici VIII. approbarunt, T. 444.

Accidentia Eucharistiæ, an ex iis mures et vermes nutriantur, quæsitum a Scholasticis, R. 14.

Acesius, Novatianus, ei Constantinus dixit 'Pone scalam, et solus in cælum ascende,' R. 220.

Achan, ob sacrilegium punitus, O. 19. 22.

Actio in Henricum Garnetum, Anglice primo edita, R. 485. Postea Latine a Guil. Camdeno versa, T. 90, n., 352; haud plena mendaciis, R. 434. 485.

Adductiva, utrum conversio panis in Eucharistia sit, an productiva, R. 16.

Adimarius, Joannes, Conjuracionis Factionis Comment., in operibus Ang. Politiani omissum, recudi curavit, R. 415, r.

Adjuratio, quid sit apud Lev. v. 1., O. 110. 'Adjuro te, ne me torqueas,' quomodo hæc verba intelligenda, O. 111.

Adoratio, quot sunt genera adorationis, R. 65. 275. 400. Miræ de hac re S. Thom. Aquin., S. Bonavent., et Bellarm. distinctio, R. 282. Adorationis propriæ et impropriæ nimis lepida est distinctio, R. 278.

———— Quomodo scabellum Dei sit adorandum, R. 66. 276. Adoratio sepulcrorum et picturarum est superstitiosa, R. 273, x, 274. Imaginum antiquis Patribus ignota, R. 278. Est plus quam veneratio, R. 280. Crucem antiqui haud adorabant, R. 284. Adorationem sibi præstari S. Petrus vult, R. 284. Utrum Pontifex adoretur, R. 400, 401.

———— conditionalis, 'Si es Christus, te adoro,' quondam fiebat, R. 11. Hæc conditio haud expresse addi debet, secundum Vasquez, R. 391. Vide *Crux*, *Eucharistia*, *Imagines*, *Reliquiæ*, *Sancti*.

Adrianus I., Papa, Carolo Magno Patriatum concessit, et jus eligendi Pontificem, R. 183, 184. 187. 189. Ejus Epistola ad Imperatores de Imaginibus a Conc. Nic. II. restituendis, T. 424, 425; R. 104. In Conc. Nic. II. citat Epist. spur. S. Basil. de imaginibus adorandis, R. 272, u.

———— *II.*, utrum consensu Imperatoris fuerit creatus Pontifex, R. 186. 189. Prohibet Principibus, ne se electionibus Episcoporum immisceant, R. 186. Ejus Epistola de Conc. C. P. IV. (Gen. VIII.) convocando, T. 432, x.

———— *IV.*, Hiberniam Henrico II. haud dedit, R. 109—112. Ejus Epistola ad Henr. II., R. 110, h, 111, u.

———— *VI.*, De potestate Clavium, T. 75; R. 471. Confessorem debere peccatum revelare perpetrandum affirmat, T. 360. Mixto-Papista, R. 450. De hæresi Joannis XXII., R. 458, f.

Aleonor mater Ricardi primi, omne

- regnum Pontifici fuisse commissum asserit, R. 106.
- Aeneas Sylvius.* Vide *Pius II.*
- Æquivocatio*, nova doctrina de ea, T. 14.
- Libellus Thomæ Mortoni de ea, T. 14, a. Et Roberti Parsons, T. 14, a. Tractatus de ea a Blackwello approbatus, T. 14, a; R. 84, y. *Æquivocationis* exempla, R. 84.
- Aërius*, pro hæretico habitus, O. 187. 211.
- Æthelwulphus.* Vide *Atulphus.*
- Aëtius*, Archidiaconus C. Politanus, T. 417, p.
- Africana Eccl.* Vide *Eccl. Afric.*
- Africanum Conc.* Vide *Conc. Afric.*
- Agathense Conc.* Vide *Conc. Agathensæ.*
- Agatho, Pontifex Romanus.* Divali Constantini Pogonati demisse respondit, T. 423. Imperatorem Dominum suum esse agnovit, R. 104. 118. A Constantino Pogonato Pontifex creatus, R. 187.
- Agesilaus*, decimas spoliolorum consecravit, O. 169.
- Agilulphus Longobardus*, utrum in eum S. Greg. Magn. sit investus, R. 189. 420.
- Agis*, syngraphas usurariorum omnes igni tradidit, O. 106. Decimas spoliolorum consecravit, O. 169.
- Ahimelech*, sese servum Saulis dixit, T. 460; R. 446.
- Alanus, Guil., Cardinalis*, Orationem Sixti V. de cæde Henrici III. scriptis tradidit, T. 289, j.
- _____, ejus scripta seditiosa, T. 337; R. 484.
- Albertus Austriacus*, in Philippum Pulchrum a Bonif. VIII. sollicitatus, R. 174.
- _____, *Cæsar*, usuras sustulit, O. 146.
- Albicus, Barthol., Pisanus*, auctor libri cui nomen 'Conformitas Franciscana,' R. 44, z.
- Alcuinus*, Judam nunquam credidisse affirmat, T. 300.
- Alensis, Alex.*, orimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357. Quando promissæ fuerint Claves, et quando datæ ostendit, R. 470, r, s. Inter Clavem, et beatitudinem Clavis, distinguit, R. 470, t.
- Alexander ab Alexandro*, de usuris a Tiberio sublatis, O. 146. Romanos ex agris decimam pependisse narrat, O. 170.
- _____, *III. Papa*, legatos Henr. II. Reg. Angl. rejectit, T. 328. In Angl. interdicti tulit sententiam, T. 329. Et Senonensi Archiep. exsequendam mandavit, T. 329. Dominus suus ab Henrico II. appellatus, R. 105. Hominem excommunicatum ab omnibus non esse vitandum concedit, T. 59.
- Archiepiscopo Ravennæ permisit mandata sua haud implere, T. 61. Frider. I. calcavit, dicens, 'Super aspitem,' &c., T. 317, 318; R. 90. 93. 141, y, 142. 489, 490. Cum Sultano egit, ut Frider. tolleret, T. 325. A Conc. Papiensi depositus, T. 325.
- Alexander IV. Papa*, Judices e Constitutione Frid. II. contra hæreticos procedere voluit, T. 252.
- _____, *VI. Papa*, mortem Zizimi, a Sultano pecunia corruptus, procuravit, T. 326; R. 491, 492. Joan. Picum Mirandulam ab omni labe de Eucharistia immunem pronuntiavit, R. 16. Indiam occidentalem Hispano, Orientalem Lusitano dedit, R. 112. Sæculi sui propudium, R. 492. Christianis sæpe venenum propinavit, R. 492.
- _____, *Magnus*, tantum cum filiis Regum certare voluit, R. 113.
- Alliaco, Petrus de, Cardinalis Cameraensis*, de potestate Clavium Ecclesiæ, non Petro uni, commissæ, T. 52, y. Pontificem posse deponi censuit, T. 478. Christum posse presentem esse in Eucharistia sine transubstantiatione censuit, R. 16.
- Almain, Jacobus*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, x.
- Americus*, in Conc. Lat. IV. condemnatus, T. 250. 254.
- Alphonsus de Castro.* Vide *Castro, Alphonsus de.*
- Alissiodorensis, Guil.*, Episcopatum ordinem, non gradum esse censuit, O. 182. Ordinem sacerdotalem dignissimum esse, quantum ad dignitatem rei consecratæ, Episcopalem vero digniorem, quantum ad qualitatem, O. 182, t.
- Amarias* sacerdos in rebus Dei præedit, T. 446, 447. 468.
- Ambrosius, S.*, Theodosium Imp. excommunicavit, T. 49. Lachrymas esse arma Christianorum contendit, T. 186, e. Valentinianum in divinis nullum jus habere contendit, T. 199. Cum Auxentio de fide disputare renuit, T. 200. Episcopos in causa fidei Imperatorum esse judices contendit, T. 200, h. S. Petrum Christi jussu Romam remeasse refert, T. 282, a. Imperatorem in causa fidei judicem esse idoneum negavit, R. 37, b. Aquam Baptismi rhetorice alloquitur, R. 56. Ad Sanctorum invocationem confirmandam a Bellarm. citatus, R. 58. Liber 'de Viduis,' unde locus citatur, quando scriptus, R. 58, s. Dominum solum esse invocandum censuit, R. 59. 61. 276. Honorari vult martyres, non ideo tamen adorari, R. 64. Quomodo scabellum Dei

- sit adorandum discutit, R. 66. 276. Theodosium Imper. extra cancellos stare iussit, R. 122. Accepto Corpore Domini spiritum emisit, R. 261. Naturam panis benedictione mutari asserit, R. 263. Transubstantiationi vero haud favet, R. 263. Libri de Sacramentis ei adjudicantur, R. 263, y. In mysteriis carnem Christi esse adorandum censuit, R. 266, 267. Lignum crucis adorare gentilem esse errorem censuit, R. 271. De sede Antichristi, R. 311, k. Maledictum censet, qui ad usuram dedit, O. 127. Usuram damnat, O. 138, 139.
- Ambrosius, S.*, Canon Missæ Ambrosianæ verba quædam habet in Canone Romano ommissa, T. 437, 438.
- (al. *Auctor incertus*,) de decimis dandis, O. 162. Et vide *Gerbertus*.
- Amedeus Sabaudia Dux*. Vide *Felix V.*
- Amphilochius, S.*, libros, quos vocant, Apocryphos pro Canonicis haud habuit, R. 212. 365.
- Ananias*, sacrilegus, O. 20. Ob sacrilegium punitus, O. 22, 23. Ejus cor Satanas oppleverat, O. 23.
- Anaphora Syrorum*, verba quædam habet in Canone Romano ommissa, T. 437.
- Anastasius, I. Papa*, Anastasium Cæsarem Dei Vicarium dixit, T. 184. 249. Decimas dandas esse censuit, O. 166.
- *II. Hæreticus*, T. 284. 303; R. 458.
- Anathema*, noxios tantum, non innocentes pertingit, T. 56. Quænam faciunt, ne possit obesse, T. 58. Quot sunt genera anathematum, T. 50, l.
- Anatolius Episc. C. Politanus*, apud eum S. Leo de Can. xxviii. Conc. Chal. questus est, T. 420; R. 230.
- Ancharia, Petrus de*, crimen committendum revelandum esse affirmat, T. 357, a. Papam Christi, non Petri, Vicarium esse dixit, R. 310, d.
- Andrewes, Lancelotus, Episc. Cicestrensis, Eliensis, et Wintoniensis, et Regi Jacobo ab Eleemosynis*, Torturam Torti scripsit, T. iv. Et Responsonem ad Apologiam Card. Bell., R. xxiii. Ejus Opusc. Posthuma ediderunt Gul. Londin. (Laud), et Jo. Eliens. (Buckridge), O. 6. Habuit Concionem ad Clerum pro Gradu Doctoris, O. 7, seq. Concionem ad Clerum Cantuar. Provinc. Feb. 20, 1593, O. 29, seq. Concionem Coram Regia Majestate, Aug. 5, 1606, O. 53, seq. Et in discessu Friderici Comitis Palatini, O. 75, seq. Habuit Determinationem de Jurejurando *ἐπίκριπ*, in Publ. Schola Theol. Cant. mēns. Jul. A.D. 1591, O. 95, seq. De Usuris, O. 117, seq. (Pro assequendo gradu S. T. Bacc., ut habet MS. Harleian., O. 119.) Et de Decimis, O. 151, seq. Scripsit ad Petrum Molinæum tres Epistolas de Episcoporum Jure Divino, O. 173, seq. Quare primæ Epistolæ Petri Molinæi tardius responderit, O. 178.
- Angeli*, eorum cultus a S. Paulo prohibitus, R. 50. 244. Hunc morbum in Phrygia et Pisidia diu mansisse refert Theodoretus, R. 244. Et a Conc. Laod. fuisse prohibitum, R. 50. 244. Hunc cultum vetant SS. Chrysost. et Hieronym. R. 244, 245.
- Angelus de Clavasio*. Vide *Clavasio, Angelus de*.
- *de Corrariis*. Vide *Greg. XII.*
- *Ubalduus, Perusinus*. Vide *Ubalduus, Angelus, Perusinus*.
- Anglia*, ante adventum S. August. Cant. septem Episcopos habuit, T. 97. Fidem suam a Gregorio I. haud accepit, T. 97. Utrum a Joanne Rege Pontifici facta tributaria, T. 254—258; R. 106, 107. Ejus Reges haud Pontifici subjecti jure spirituali, R. 107. Neque jure directi domini, R. 108. Neque ob Petri denarios Papæ quondam solutos, R. 108. Ejus Reges Pontifici sæpe restiterunt. R. 202, 203. Quanquam submissee ad Pontifices scripserunt, R. 203, tamen interdixerunt, ne decimæ Papales colligerentur, ne conferrentur Præbendæ e Papæ mandato, ne causæ agerentur in Curia Romana, ne Bullæ Papales impetrentur, R. 203.
- Anglicana Eccl.* Vide *Eccl. Anglic.*
- Animicæ justorum*, ubinam conserventur, R. 348. De hac re error Armenorum, R. 348.
- Anna*, Regina Angliæ, conjux Jacobi I. quando obiit. O. 178, a.
- Ansbertus, Ambrosius*, per duos Testes duo Testamenta intellexit, R. 359. 363.
- Anselmus, S. Cant.* de potestate Clavium omnibus Apostolis, non Petro soli concessa, T. 75; R. 469. Gregorium VII. defendit, R. 195. Quanta passus a Rege Wilhelmo, R. 199. Urbanum II. pro Papa agnovit, R. 199. Ei aditum Regni Rex interdixit, R. 199.
- *Laudensis*, de regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De Enocho et Elia ante adventum Christi venturis, R. 333, b. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Per meretricem omnes impios intelligit, R. 403, h.

- Anselmus Lucensis*, Gregorium VII. defendit, R. 195.
- Arreuos*, numerum DCLXVI. reddit, R. 406.
- Antichristus*, utrum Diabolum sit adoratus, T. 304, 305; R. 390. Post ejus mortem utrum xlv. dies futuri sint usque ad mundi finem, T. 307, 308; R. 326—328. De hac re quid senserit Blasius de Viegas, T. 309. Utrum tres annos et dimidium regnatus sit, T. 307, 308; R. 323—326. De ejus sede, T. 310; R. 311. Utrum Romæ, an Hierosolymis, T. 310; R. 311—315. Utrum illum Judæi pro Messia habituri sint, R. 21, 22, secundum illa verba Christi, 'Si alius venerit in nomine suo,' R. 21. Quid verbo 'Alius' sit intelligendum, R. 21, 22. Sententiam suam de Antichristo Rex Jacobus non pro re fidei voluit urgere, R. 23. Ejus tempore qualis discessio futura est, R. 307. Utrum a Romano Imperio, R. 308. Ejus tempore magna erit persecutio, R. 307. Quo sensu Antichristus sese extollet supra omnem Deum, R. 309. Quo sensu Christus eum interficiet spiritu oris sui, R. 315, 316. Signa dabit mendacia, R. 317. Quis nihil simile apud Scripturas, R. 317—320. Utrum Idola sit culturus, R. 389, 390. De ficta ejus plaga, R. 400. De ejus miraculis, R. 402. Quid sit ejus character in dextra et fronte impressus, R. 402—405. Esse crucis abolitionem censuit S. Hippol., R. 404. Eum oriturum fore e tribu Dan censuit Bellarminus, R. 405, z. De ejus numero, R. 406, 407. Utrum ipse sit Bestia, R. 409, 410.
- Antiochus Epiphanes*, de eo Dan. xi. posse intelligi concedit Pererius, R. 390. Templum Hieros. profanavit, O. 20.
- *Monachus*, usuram damnat, O. 140.
- Antisixtus*, liber sic dictus, T. 90, m. 289, 292; R. 484, a.
- Antoninus Pius*, multos in se conspirantes habuit, T. 93.
- , *Archiepisc. Florentinus*, Verba Ps. viii. '*Omnia subjecisti*,' &c. ad potestatem Pontificis stabiliendam torsit T. 209, e. Libros, Sapientiam, Ecclesiasticum, Judith, Tobiam, et libros Machabeorum pro Canonicis haud habuit, T. 489, m.
- Antonius a Rosellis*. Vide *Rosellis*, *Antonius de*.
- Apocalypsis*, tot habet sacramenta, quot verba, R. 214, u. 362. In ea explicanda conjecturas tantum Rex Jacobus adhibuit, R. 305. Est magna ex parte impleta, R. 338. Ejus caput xiii. quomodo intelligendum, R. 396, seq. Vide quoque, *Ambrosius Anbertus*; *Anselmus Laud.*; *Aquin.*, *S. Thom.*; *Arethas*; *Augustinus, S.*; *Beda*; *Berengaudus*; *Brightmannus*; *Bulengerus*; *Cayonacchius*; *Chytræus*; *Clavdus*; *Haymo Halberstat.*; *Joa-chismus*; *Napierus*; *Primasius*; *Ribera*; *Ricardus a S. Vict.*; *Rupertus Tuitensis*; *Victorinus*; *Viegas*, *Blasius de*; *Zegerus*.
- Apocryphi Libri*, utrum in Canone habendi sint, T. 487—489; R. 210—213, 365, 366.
- Apologia pro Juramento Fidelitatis*, vide *Jacobus Angliæ Rex*.
- Apostatici*, quosdam Pontifices hoc nomine insignivit Gilb. Genebrardus, T. 183, 433; R. 186, b.
- Apostoli*, pluris quam Concilia et Patres habendi, R. 459. Omnibus ex æquo Claves datæ, T. 75; R. 467. Apud Sacras Scripturas sese vocant Presbyteros et Diaconos, O. 180, 207.
- Apostolus Angliæ*. Vide *Gregorius, S. Magnus*.
- *Decimus tertius*, Clemens VIII. hoc titulo ab Humili Gabriele salutatus, T. 15, c; R. xix, 448, m.
- Apotactici*, quosdam Pontifices hoc nomine insignivit Gilb. Genebrardus, T. 183, 433; R. 186, b.
- Appellatio* a Papa ad Concilium, T. 55; R. 198. Donatistarum ad Constantinum in causa Cæciliani, T. 201, p.
- Appellationes*, transmarinæ ab Eccl. Afric. vetitæ, R. 303.
- Aquaviva, Claudius*, Pater Generalis Jesuitarum, T. 340. Edictum edidit, ut Missæ in Angliæ ex voto Garnetti fierent, T. 346.
- Aquinas, S. Thom.*, hominem excommunicatum ab omnibus non esse vitandum concedit, T. 58. De lege nature minime solvenda, T. 69, et præceptis quoque Decalogi, T. 69. De juramenti injustis non servandis, T. 71, e. De materia juramenti promissorii, T. 80. De juramento assertorio, et materia ejus indispensabili, T. 81. De Deo mentes ad malum occasionaliter inclinante, T. 296, f, 297, g. De S. Petri caritate amissa, T. 304, o. De ejus mortali peccato, T. 304, a. Christum in Eucharistia esse totum in toto, et totum in qualibet parte dixit, T. 402, p. Usum Romanæ Ecclesiæ in Eucharistia celebranda a S. Petro fuisse derivatum affirmat, T. 438. Omnes temporalibus Dominis astrictos esse censuit, T. 485, j.

- Latriam esse protestationem fidei definiuit, R. 10. Quæsiuit, utrum Christus fuerit præsens in Eucharistia sub accidentibus, remota inhærentia, R. 14. De quantitate Christi sub pane, *ibid.* An fuerit ibi sub panis quantitate, *ibid.* An sub quantitate sua, sine modo quantitativo, *ibid.* An 'Quod pro vobis frangitur' sit verbum passivum, *ibid.* An ex accidentibus mures nutriantur, et ex iis vermes generentur, *ibid.* An moveatur Christus una cum hostia et calice, *ibid.* Principem infidelem dominio suo super fideles privandum esse censuit, R. 19. 99. 102. De adoratione imaginum distinctiunculas adhibuit, R. 278. 282. Imagines adorari latria contendit, R. 282. 400. Limbum Patrum memorat, R. 343, u. Christum esse Viam Sanctorum dixit, R. 343, et aliquos stola corporis fore indutos speciali privilegio ante generalem resurrectionem, R. 343. Refert Psalm. xx. 11. ad Christum pro membris suis R. 344. Cælum et Paradisum eundem esse locum intelligit, R. 351, o. Citat sententiam a Beda, de Paradiso in vicinia Lunæ, quam nusquam apud eum exstare Bellarminus affirmat, R. 355, p. Per duos Testes intelligi posse omnes Prædicatores asseruit, R. 359. 363. Potestatem Clavium datam primo fuisse soli Petro, ordinis gratia, censuit, R. 471, u. postea omnibus Apostolis, R. 471. Sententiam S. Greg. Nyss. de usuris citat, O. 137, c. Usuram damnat, O. 140.
- Aquisgranense, Conc.* Vide *Conc. Aquisgranense.*
- Archidiaconus.* Vide *Baisio, Guido de, Archid. Bonon.*
- Archippus,* Colossensium Episcopus, O. 185.
- Archipresbyter,* presbyter hoc titulo insignitus, Anglo-Romanensibus a Papa præpositus. Vide *Blackwellus, Georgius.*
- Arelatense Conc.* Vide *Conc. Arelatense.*
- Arethas,* de regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De Enocho et Elia ante Adventum Christi venturis, R. 333, d. Hanc opinionem e traditione esse ortam dixit, R. 333, d. 353. Quid per sextum sigillum intellexerit, R. 382, o. In Malach. iv. 5. Eliam 'Thisbiten' legit, R. 333, d. 353, c. Vocem *Aareivos* per diphthongum scripsit, R. 405, a. Septem nomina numerum DCLXVI. redditia adducit, R. 406, b. Per meretricem omnes impios intelligit, R. 408, h.
- Aretius, Ben.,* usuram damnat, O. 141.
- Ariani,* a S. Athanasio pro Christianis haud habiti, T. 371.
- Aristoteles,* usuram contra naturam esse censuit, O. 147.
- Armeni* damnati in Conc. Florentino, R. 348.
- Arnoldus Carnotensis,* (de Cardinalibus Christi operibus ad calc. S. Cyprian.) panem in Eucharistia mutatum esse, remanente tamen substantia, asserit, R. 265.
- '*Αρροῦμαι,* numerum DCLXVI. reddit, R. 406, b.
- Arragonia* a Petro Rege facta Pontifici tributaria, T. 258. Rex Arragonum laqueo collum inseruit, R. 141.
- Articuli fidei,* non a Pontifice condendi, T. 212, 213. 274. Duplici sensu intelligendi, T. 274. Quo sensu a Pontifice possunt proferri secundum Tortum, T. 274.
- Aspicollis Virgo.* Vide *Lipsius, Justus.*
- Athalia,* ob sacrilegium punita, O. 19. 22.
- Athanasius, S.,* de auctoritate Imper. in Concil. convocandis, T. 198. Arianos pro Christianis haud habuit, T. 371. Libros, Sapient. Salomonis, Sapient. Jesu filii Sirach, Esther, Judith, Tobit, pro Canonicis haud habuit, T. 487, z. R. 211. 365. 'Synopsisis Sacræ Scripturæ' opus dubium operibus ejus inclusum, R. 211. 365. Christum esse Deum, eo quod invocetur, convincit, R. 58. Quamvis Diaconus Conc. Niceno interfuit, R. 229.
-
- Symbolum sub ejus nomine editum rationem cuique in ultimo judicio esse reddendam asserit, R. 220. Verba hujus symboli ad B. M. V. transtulit S. Bonaventura, R. 368.
-
- Pseudo,* Sermonem in Annunc. Deip. scripsit, R. 238. Multæ in eo ineptiæ, R. 238. Citatur a Bellarm. ad Invocat. Sanct. confirmandam, R. 238. Quamquam alibi opus esse S. Athanasii genuinum negat, R. 239, o. In Sermon. in Assumpt. Domini, de Enocho et Elia assumptis scribit, R. 353.
- Attentio,* Episcopi quæ sit, O. 33—35. Ad quosnam extendenda, O. 36. Sibimetipsis, O. 36—40. Et gregi, O. 40—42. Quam intenta esse debeat, O. 42—46. (1.) A munere ipso, O. 42. (2.) A muneris subjecto, O. 43. (3.) A muneris Auctore, O. 44. A quibusnam sit attendendum, O. 46, 47.
- Atticus Episc. C. Politanus,* vera exemplaria Canonum Conc. Nic. I. Carthaginem transmisit, T. 18, n.
- Atulphus,* seu *Athelwulphus,* Angliæ Rex

- Denarios S. Petri Pontifici confirmavit, R. 108.
- Augustana Bibliotheca. Vide Cyril. S. Hier.*
- *Dieta, usuras sustulit, O. 146.*
- Augustinus, S.,* laudat Christianos milites Juliano Apostatae servientes, T. 50, g. 53, j. 185, a. Petrum Claves in persona Ecclesiae accepisse contendit, T. 52, r. 62. 74. 77; R. 20. 95. 295. De trina S. Petri Confessione, T. 63; R. 20, r. 295. Claves datas ad peccata tantum solvenda dicit, T. 74. Causam Cæciliani ad Episcopos deferri voluit, T. 201, 202. Donatistas reprehendit ob causam suam Constantino delatam, T. 202. Regia mandata in causa Primosi agnovit, T. 202. De potestate Regum in rebus divinis, T. 202. De obedientia Imperatori præstanda, T. 210, g. Romam pro Babylone habet, T. 221. Utrum Matth. xvi. 18. de S. Petro debeat intelligi, incertus, T. 280. Pelagium pro Christiano non habuit, T. 370. De Regum servitute, in salute subditorum providenda, T. 470. De Clericorum exemptione, T. 485, l. Quid verbis illis 'colligere e spinis uvas' intellexerit, R. 44, a. Martyres ad altare nominandos, non invocandos, asserit, R. 55. 60, 61. 67, 68. 70. Utrum homines post mortem res humanas sciant, dubius, R. 60. Sepulcrorum adoratores reprehendit, R. 63. 273, 274. Quid sit scabellum Dei, et quomodo adorandum sit, discutit, R. 66. 276. Memorias, non templa, Martyribus esse fundandas asserit, R. 67. Miracula per reliquias S. Stephani effecta memorat, R. 68. 394. Quomodo Ps. xlv. 'Constitues eos Principes, &c.', intellexerit, R. 107; O. 184. Libros Machabæorum Judæos pro Canonicis non habere dicit, R. 210. Utrum Ecclesia eos pro Canonicis habeat, dubius videtur, R. 210. 365. Veram in Baptismo datam esse peccatorum remissionem asserit, R. 219, l. m. S. Felicem post mortem apparuisse refert R. 241. Quomodo hujusmodi apparitiones fiant, dubius videtur, R. 241. Unum solummodo Mediatorem esse dixit, R. 243. Eucharistiam ad sepulcrum matris suæ celebratam refert, R. 249. Mutationem substantiæ in Eucharistia fieri negat, R. 266. Eucharistiam duobus confici, sacramento et re sacramenti, asserit, R. 266. Hic locus quasi ex Augustino citatus a Prospero in Sententiis suis, et ex eo transcriptus in Gratiani Decret.
- R. 266, g. Eucharistiam neminem manducare asserit, nisi prius adoraverit, R. 267, et si quid per totum orbem frequentat Ecclesia, hoc disputare esse insanum, R. 267, o. Imaginum et picturarum adoratores ab Ecclesia damnatos esse asserit, R. 273. Suam de imaginibus sententiam in Ps. cxiii. Enarratione fuse explicat, R. 273. 277. Pictos parietes culpât, R. 279. De miraculis terra sancta a Calvaria allata effectis, R. 284. De persecutione tempore Antichristi, R. 307. De sede Antichristi, R. 311, k. In quo templo sit sessurus, incertus est, R. 313, t. De ejus regno per tres annos et dimidium, R. 323, n. De Elia et Enoch ante adventum Christi venturis, R. 331, p. 333. Refert Ps. xv. 11. ad Christum, R. 344. Situm Paradisi, et statum Enochi et Eliae, nos salva fide posse ignorare censuit, R. 352. 356. In Mal. iv. 5. 'Eliam Thibiten' legit, R. 353, d. Locum Paradisi a cognitione remotissimum esse censuit, R. 355, r. Et in eo eruptione, non fontes fuisse Tigris et Euphratis, R. 357, m. Per meretricem omnes impios intelligit, R. 408, h.
- De negligentia Pastorum, O. 34, q. Spiritum Sanctum Ostiarum appellat, O. 44, i. Jusjurandum bonum esse concedit, quod sit ex ejus incredulitate, cui jurare cogimur, O. 98. Injusta vincula esse rumpenda censet, O. 102. 114. Omnem usuram damnat, O. 139. Decimas Eleemosynam censet, O. 159. In rebus, de quibus nil dicit Scriptura, instituta majorum tenenda censet, O. 166. Apostolos Patres, Episcopos filios dicit, O. 184. Aërium pro hæretico habet, O. 187. 211. 'Sustinuit multa, quæ non doctuit, O. 188. 215. De sanguine et suffocatis haud edendis, O. 197. Pastores et doctores eosdem esse dicit, O. 200.
- Augustinus, S., (al. Auct. incert.)* de Articulis in Symbolum collatis, T. 17, d. De vinculis S. Petri, R. 284, h. S. Petrum caput Ecclesiae censuit, R. 303.
- Expositionem edidit in Apocalyps. R. 329, c, e. E quibus auctoribus hæc expositio consarcinata, R. 329, c. Duos Testes duo Testamenta esse censuit, R. 329. 359. 363. Per tres equos famem et bella et pestem intellexit, R. 380, e.
- De decimis impendendis, O. 16. 158. 162. De poena sacrilegorum, O. 24, l, m. 154. Vocem prædicatoris 'tubam' dixit, O. 33, k. Et 'tonitru,'

- O. 33, l. Usurarios infames fuisse ostendit, O. 144.
- Augustinus, S., Archiepisc. Cantuar.* debuerat Britannicis Episcopis dextram dare societatis, R. 40.
- *Monachus Cantuar.* (apud S. Aug. Op.) libros Machabæorum Canonicos fuisse negat, R. 210, u.
- Aurelianense Conc.* Vide *Conc. Aurelianense.*
- Auriacus Princeps,* ejus cædes primo frustra tentata, R. 392, g. Secundo perpetrata, R. 392, h.
- Auzentius,* cum eo S. Ambrosius de fide disputare renuit, T. 200.
- Azpilcueta, Mart. Navarrus.* Vide *Navarrus, Mart. Azpilcueta.*
- B.
- Babylon.* Vide *Roma.*
- Baïso, Guido de, Archid. Bonon.* Crimen committendum revelandum esse affirmat, T. 357, a.
- Bainham, Edmundus,* missus Romam ad Proditionem Sulphuream Papæ narrandam, T. 340, o.
- Baleus, Joannes, Alex. III.* cum Sultano de cæde Frid. I. egisse memorat, T. 325. Leonis X. dictum de fabula Christi sibi lucrosa refert, T. 367, i.
- Balbus, Hieron.,* dictum Æn. Sylvii de Donatione Constantini refert, T. 37, h.
- Baldus Ubaldu Perusinus.* Vide *Ubaldu, Baldus, Perusinus.*
- Baldvinus,* Sulphuræ Conspirationis conscius, T. 362, 363. Ab Archiduce Alberto hospitio exceptus, T. 362.
- Balmerinoch, Dominus de,* Confessio ejus de literis nomine Regis Jacobi ad Clement. VIII. per fraudem scriptis, T. 227—230. Hæc fraus opportune detecta, T. 230. Ipse supplicio affectus, T. 230, c.
- Balsamon, Theodorus,* omne incrementum damnat, O. 124.
- Balthazar, sacrilegus,* O. 20. Ob sacrilegium punitus, O. 22.
- *de Cossa.* Vide *Joan. XXIII.* (al. XXIV.)
- Banchi, Seraphinus,* Confessionem Petri Barterii revelavit, T. 356.
- Bancroftus, Ric., Archiep. Cant.* librum scripsit, cui tit. 'A Survey of the Pretended Holy Discipline,' R. 474, n.
- Baptismus,* nos Christo non Pontifici astringit, T. 238, 239; R. 477, 496. in eo juramentum esse congenitum ad obediendum Principi Spirituali voluit
- Tortus, T. 238; R. 403, 496. De usu Sputi in Baptismo, R. 205. Vera peccatorum remissio data in Baptismo, R. 219.
- Baptismus Campanarum.* Vide *Campanarum Baptismus.*
- Barclaius, Guil.* Vide *Bellarminus, Robertus,* in Tractatu adversus Guil. Barclaium.
- Bardus, Hieronymus,* historiæ de Frid. I. ab Alex. III. calcato totus incubuit, et multos auctores ad hanc confirmandam citavit, T. 318; R. 489.
- Barierius, Petrus,* propositum suum de nece regia confessus est: confessio ista revelata, et ipse ad supplicium tractus, T. 356.
- Barnus, Robertus, Alex. III.* cum Sultano de cæde Frid. I. egisse memorat, T. 325.
- Barones Angliæ,* in Regem Joannem insurrexerunt, quod regnum Papæ tributarium fecisset, R. 107.
- Baronius,* de titulis Clementi VIII. ab Humili Gabriele impertitis, T. 15, c; R. xix, 448, m. De Symbolo edito, T. 17. De S. Petri ad Romam adventu, T. 17, e. De potestate a cælo Pontifici collata, verbis 'Occide et manduca' S. Petro dictis, T. 28, 1; R. 18, e. 346. Verba illa in Annalibus de vocatione Gentium interpretatus est, R. 346. Directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36; R. 449. Defensionem Ignatii C. Politani instituit, T. 288, h. Historiam de cervice Frid. I. ab Alex. III. calcata respuit, T. 318; R. 489. Historiam de corona Henr. VI. a Pontificis pedibus prius imposita, dein excussa, veram esse fatetur, T. 319. Historiam Marcellini communi esse receptam consensu concedit, T. 392, 393. Canonem 'In Synodo' rejicit, T. 474. Conradum Urspergensem pro Schismatico Auctore habuit, R. 130, l. S. Hilarii librum in Constantium, vivente adhuc Constantio, scriptum fuisse censuit, R. 168. Venetos expugnandos esse e summa caritate censuit, R. 177. Gregorium VII. et Alex. III., Paulo V. imitandos proposuit, R. 177. De duratione regni Probi Imperat., R. 407.
- Barre, Ricardus,* ab Henrico II. ad Alex. III. missus, ut eum a crimine purgaret, T. 328.
- Bartolus,* vitam Rob. Bellarmini scripsit, R. 153, z.
- Basilius, Imp.,* a laicis causis ecclesiasticas minime investigandas contendit, T. 207, u. Ejus oratio in Conc. C. P. IV. (VIII. Gen.) T. 426. Sese gubernatorem universalis navis Ecclesiasticæ dixit, T. 426, 466. Multum mu-

- tatus erga Photium, T. 426. Invasor Imperii, T. 432. Usuras sustulit, O. 146.
- Basilienſe Conc.* Vide *Conc. Basilienſe.*
- Basilius, S.*, amicitiam Valentis cum pietate magni pendet, T. 388, 389. Tentatus ut esset Arianus, T. 390. Ad invocationem Sanctorum confirmandam male a Bellarm. citatus, R. 50, 51. Item de cultu reliquiarum, R. 61, 62. Locus citatus nihil esse ad rem ostenditur, R. 62. Homilia ejus in Ps. cxv., quam citat Bellarm., dubia videtur, R. 62, s. De Apparitionibus Sanctorum a Bellarm. citatus, R. 240, 241. Eucharistiam aliquos domum detulisse narrat, R. 259, k. Spuria ejus Epistola citatur ab Adriano I. in Conc. Nic. II. ad cultum imaginum confirmandum, R. 272, n. De Clavibus S. Petro datis, R. 301. Omne incrementum damnat, O. 124. Usuram maximis malorum annumerat, O. 127. Menses τὸκων πατέρας dixit, O. 128. Usuram damnat, O. 137.
- _____, Canon Missæ S. Basillii verba quædam habet in Canone Romano omissa, T. 437, 438.
- Batesius, Thomas*, Greenwello Proditionem Sulphuream in confessione revelavit, T. 341. Literas a conjuratis ad Garnettum pertulit, T. 346. Eucharistia accepta in proditione confirmatus, R. 472, 485.
- Bayleus, Petrus*, Leonis X. dictum de fabula Christi sibi lucrosa, ut dubiæ fidei, rejicit, T. 367, i.
- Baynus, Radulphus, Episc. Lichf.*, sub Henr. VIII. et Edv. VI., Juramentum de Regio Primatu suscepit, T. 174, sub Eliz. detrectavit, et paulo post obiit, T. 171.
- Becanus, Martinus*, edidit refutationem Apologiæ et Præf. Monit. Regis Jacobi, R. xxix.
- Becket, Thomas*. Vide *Thomas, S., Cantuar.*
- Beda, Ven.*, S. Greg. Magn. Apostolum Angliæ dixit, T. 394. Eum nimis esse credulum censuit Melchior Canus, T. 493; R. 288, q. 'Seniores Judæorum' (Luc. vii. 3.) mystice esse intelligendos dixit, R. 243, q. Quæ de Purgatorio scripsit, parvi habenda, R. 288. De regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De duobus testibus, R. 329, 330, 333, 359, 363. In hac re Tichonium sequutus est, R. 329. Varias esse de hac re opiniones concedit, R. 330, 337. Sententiam ex eo, de Paradiso in vicinia Lunæ, citat S. Thom. Aquin., quam tamen nusquam apud ejus scripta exstare Bellarminus affirmat, R. 355, p. Per equos quatuor in Apocal. quosnam intellexerit, R. 380, g. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Tria nomina numerum DCLXVI. reddentia adduxit, R. 406, b. Per Meretricem omnes impios intellexit, R. 408, h. De modo observandi Paschatis in Anglia, R. 224, p.
- Bekinsau, Joannes*, Ecclesiam Romanam aliquando fuisse bicipitem, tripitem, aut quadricipitem dicit, T. 261, y.
- Bellarminus, Robertus*, Conc. Sardiæ pro Generali habuit, T. 18. De temporali Pontificis potestate, T. 34, non directæ, sed improprie et casuali, T. 35. Verba 'Dic Ecclesiæ' miro modo explicat, T. 51. Nic. Lyranum minus caute loquutum esse affirmat, T. 52, u; R. 209, o. Votum de paupertate fregit, T. 69; R. 6, b. 40. 204. Multas novitates de Pontificis potestate in Recognitionibus suis protulit, T. 96, 97. De causa mali, et occasione a Deo oblata, T. 98, s. S. Gregorium Magn. coactam obedientiam Mauritio præstitisse affirmat, T. 116, z. Virgilium citat ad Purgatorium confirmandum, T. 135; R. 287. Vires primæ Christianis ad resistendum defuisse contendit, T. 188, r; R. 478. Epistolam quandam Conc. C. Politani I. spuriam esse concedit, T. 197. Conc. Constantiense in numero Generalium haud habuit, T. 248. Quid de successione Romani Pontificis scripsit, T. 278, 280, 281. Monarchiam esse optimum Ecclesiæ regimen contendit, T. 279. Verba 'Pace oves meas' explicat 'Regio more impera', T. 279; R. 19, 24, 176. Ejus contradictiones examinantur, T. 294—312. (1.) De Justificatione, T. 294—296. (2.) De Deo ad malum moraliter inclinante, T. 296, 297. (3.) De Episcopis, ut Apostolorum successoribus, T. 297—299. (4.) De Fide Judæ, T. 299, 300. (5.) De præceptis moralibus observandis, T. 300, 301. (6.) De fide S. Petri, T. 301—304. (7.) De Antichristo Diabolomadorato, T. 304. (8.) De oblatione Eucharistica, T. 305—307. (9.) De fine mundi, et incerto adventu Christi, T. 307—309. (10.) De sede Antichristi, T. 310, 311. (11.) De Papa ut universali Episcopo, T. 311, 312. Patres sæpe minus caute locutos esse affirmat, T. 409, 410, 470. Verba quædam in Canone Missæ Romanæ rite esse omissa defendit, T. 437, 438. Sanderum laudat, T. 439. Quædam invidiose dixit, T. 469, seq. (1.) Reges esse servos, T. 469, 470.

(2.) Subjectos esse presbyteris, T. 471. (3.) Post presbyteros iis esse propinandum, T. 471, 472. (4.) Auctoritatem suam non e jure divino habere, T. 472, 473. (5.) A Pontificibus posse deponi, T. 473, 474. (6.) Et ab Episcopis, T. 474. (7.) Ecclesiasticis esse inferiores, ut animæ corpus, T. 475. (8.) A subditis suis posse deponi, T. 476. (9.) Pontifices non esse deponendos, T. 477. (10, 11.) Papæ obedientiam propter conscientiam, Regi propter ordinem deberi, T. 479. (12.) Clericos a Regum obedientia esse exemptos, T. 480; R. 178. 422. 499. (13.) Et iis ex discretione tantum obedire, T. 482. Exemptionem Clericorum exoriri e jure partim divino, partim humano, partim neutro, T. 484; R. 499. Hanc exemptionem, quoad bona, humani esse juris, quoad personas, juri divino esse conformem, T. 485. Nullum proferri posse Dei verbum, quo confirmetur, T. 485. Hæ sententiæ de Exemptione in posterioribus Bellarm. editionibus omissæ, T. 484, v; 485, g, m; R. 499, l. De hac re nova scripsit, R. 178. Usum vocis 'Pontificis Magni' defendit, T. 486, 487. Item 'Capitis fidei', T. 491.

Ejus Epistola ad G. Blackwellum examinatur, T. 241, seq. Aberrat a statu causæ, T. 242. Juramenta de Suprematu Regio et de Fidelitate inter se confundit, T. 242. Hoc ad illud aditum patefacere censet, T. 86, b. Successorem S. Petri, et successorem Henr. VIII. odiose comparat, T. 277. Ullum Pontificem eadem Principis mandasse negat, T. 286. 313. 414. Jacobum Regem cum Juliano inique comparat, T. 366. Lapsum Blackwelli cum lapsu Marcellini comparat, T. 392. Primatum Pontificis unum ex præcipuis fidei capitibus dicit, T. 17. 393. 396. 401. Pontificem ipsum 'caput fidei' appellat, T. 399. Dicta quædam S. Leon. M. male citat, T. 415.

Quid de Regibus deponendis in Controversiis suis scripserit, R. xvii. xviii. 174. Principes malos arietibus comparat, R. xviii. 174, k. 176, s. Quædam ex ejus scriptis Sixto V. displicuere, R. 41, et sunt ab eo in Indicem relata, R. 153, z. Pontificem Petro ut Apostolo proprie non succedere concessit, R. 85. 445, i. Prudentium poetico more lusisse asseruit, R. 60. Pontifici nullam temporalem esse potestatem, R. 204. 480. Imagines cultu quodam imperfecto adorari de-

bere contendit, R. 282. Qui potest dici dulia secundum quid, R. 282. Et idem genus cultus, quo exemplar ipsum colitur, R. 282. In concione ad populum non esse dicendum, imagines esse latria adorandas, quantum re ipsa sic adorari possint, R. 282. De reverentia cruci adhibenda, R. 283. Purgatorium haud habere certum in Scripturis fundamentum concedit, R. 285, 286, et loca ad hoc confirmandum citata varios posse habere sensus, R. 285—287. De hac re Platonem et Virgilium citat, R. 287. In ea demonstranda defecit, R. 287. Antichristum fore magum scripsit, R. 310. Ab equa quadam adorata esse Eucharistiam refert, R. 317, l. Joan. iii. 13, ad Deitatem Christi confirmandam affert, R. 345, non ad quæstionem solvendam 'An Sanctorum animæ in cælo fuerint ante Ascensionem Christi', R. 345. A generali diluvio Paradisum exceptit, R. 347. 354. 362. Cælum et Paradisum inter se distinguit, R. 351. Utrum Paradisus situs sit prope Lunam, discutit, R. 354. Hanc sententiam, (quam e Beda citat. S. Thom. Aquin.) nusquam apud Bedam extare affirmat, R. 355, p. Scripturam non esse factam, ut esset regula fidei, R. 361. Antichristum oriturum fore e tribu Dan censuit, R. 405, z. Ejus de Pontifice libri ad augendam Pontificis potestatem recogniti, R. 153. 408. Multa deleta, R. 426. In Recognitionibus suis populum Regi superiorem facit, R. 421, 422. 425, 426. Reges a populo electos esse censuit, populo potestatem suam in habitu retinente, R. 426. Si S. Paulus ad S. Petrum appellasset, risum provocaturum fuisse censuit, R. 424, g. 478. Episcopos et Presbyteros unum esse ordinem, sed gradus diversos censuit, O. 183, d.

(*In Apolog. pro Resp.*) quæstionem primariam refugit, R. xxi. Se Tortum fuisse fatetur, R. 1. 149. Quare in Regem sub nomine ficto scripserit, R. 1. 149. Præfatione Monitoria Regis pungitur, R. 1. Regi languide respondet, R. 2. Fragmenta quædam e controversiis suis profert, R. 3. Caput primarium contentionis omittit, R. 3. Ei respondere haud Rege dignum, R. 4. Ordinis Jesuitici desertor, R. 6, b. 40. 204. Scotum asseruisse, 'Ante Concil. Lateran. Transubstantiationem non fuisse dogma fidei,' fatetur, T. 8, f. Item, non esse improbabile, nullum esse Scripturæ lo-

cum, qui Transubstantiationem cogat confiteri, R. 12. Quod Scotus, Durandus a S. Porciano, et Cameracensis, verba Christi in Eucharistia instituenda, etiam sine Transubstantiatione, vera esse censuerint, concedit, R. 15, 16. Conversionem panis in Eucharistia non fuisse productivam sed adductivam dixit, R. 16, z. Quidam ex hoc collegerunt hanc non esse conversionem, sed translocationem, *ibid.*

S. Petri primatum e verbis 'Pasce oves meas' asserit, R. 17, 20. Papam non esse Antichristum, Antichristum a Judæis esse recipiendum censuit, R. 21, 22. Regem Catholicum esse negat, R. 24, 33, 36, 39. Primatum Regium, ut articulum novum, impugnat, R. 26, seq. 31. Gesta et miracula quorundam Carthusianorum narrat, qui Primatum negarunt, R. 28—30. Calvinum profert, ut Regii Primatus impugnatorem, R. 36—38. Fidem nostram Catholicam esse negat, R. 39. Ejus sententia de Reformatibus Scoticiis, R. 41—44.

Invocationem Sanctorum propugnat, R. 45, seq. Testimonia multa de hac re citat, R. 43, seq. Hæc testimonia examinantur, R. 48—61. Et testimonia ab eo prolata de cultu reliquiarum, R. 62, seq. Multa esse adorationis genera censuit, R. 65.

Regem ab Ecclesia primitiva in multis dissidere asserit, R. 70. Eum verum esse Fidei Defensorem, R. 71—74, et eum causam communem cum aliis Regibus ob Juramentum Fidelitatis habere negat, R. 75, 89. Illud Juramentum impugnat, R. 82—85. Reverentiam memorat a plurimis regibus Paulo V. præstitam, R. 86, 87, 103. Regem subditos suos a fide Catholica avertere censuit, R. 89. Eum voluit expergisci ad Scripturas legendas, R. 92, 93. Reges Pontifice esse inferiores censuit, R. 94, 95. Hæreticos non esse extra caulam in pœnalibus, R. 98. Principes infideles esse deponendos, R. 99, 100. Pontificem super multa et maxima regna esse, R. 101. Quantam reverentiam Principes quondam Papæ adhibuerint, recenset, R. 103—106. Regnum item Angliæ Innocentio III. a Joanne concessum, R. 106. Denarios S. Petri a plurimis regibus Angliæ solvi jussos, R. 108., et regnum Hiberniæ ab Adriano IV. Henrico II. datum memorat, R. 109.

Regem et Cardinalem inter se comparat, R. 113, seq. Cardinalium originem discutit, R. 115, 128. Item dignitatem Episcoporum, R. 117—

120; presbyterorum, R. 121—124; et Diaconorum, R. 124—126. Cardinales a Christo censuit institutos R. 126. Multa citat de dignitate Cardinalium e S. Petro Damiano, R. 129; e S. Bern. et Conrad. Ursper., R. 130. Humilem ortum habuit, R. 131, 132. Ortum et progressum Cardinalium discutit, R. 135, 136. Æqualitatem eorum cum Regibus, R. 137, 138; qualem dignitatem habeant Presbyteri et Diaconi Cardinales, R. 139; auctoritatem Concil. posteriorum defendit, R. 139, 140, 144, 145; et modum in iis celebrandis adhibitum, R. 144. Multos fuisse Pontifices electos, qui non Cardinales essent, asserit, R. 141. Supremam Pontificis in Reges potestatem vindicat, R. 141, 142; et Cardinales nuper esse exortos negat, R. 143. Auctoritatem Conc. Trident. asserit, R. 145; et res in eo actas laudat, R. 147.

Quis fuerit Auctor Præfat. Politane in Torti Responsa, se nescire profitetur, R. 150, 151. Immodeste scripsit, R. 151. In Regem Jacobum aspere invehitur, R. 151, 155. Infaustam sub eo esse vivendi conditionem queritur, R. 151, 152. Librum, quem sub nomine Torti impugnarat, Regis fuisse se nescire professus est, R. 155. De conviciis Regis queritur, R. 156. Convicia sua Regi iterum impingit, R. 157; et odioso dilemmate Regem involvere tentat, R. 157, 158. In Regem minax, R. 167, 168; et ad suam defensionem exempla S. Hil. Pictav. et Lucifer. Calarit. allegat, R. 168. Utrum Apologiae Reg. Jacob. directe responderit, R. 170.

Pontificiam potestatem in Regibus deponendis asserit, R. 171; e verbis 'Pasce oves,' et 'Tibi dabo claves,' R. 173. Regem pro manifesto fidei Catholice hoste habet, R. 173. Jus eligendi Pontificis Imperatori a Pontifice concessum discutit, R. 183, seq. Historiam de privilegio Carolo M. concessis fictam esse asserit, R. 184. Pontifices per CC annos consensu Imperatorum creatos fuisse concedit, R. 188. De hac tyrannide queritur, R. 189. Negat Pontifices Imperiali auctoritate fuisse depositos, R. 190—192. Imperatores a Pontificibus sæpius fuisse depositos asserit, R. 192—194. Gregor. VII. fortissimum Ecclesiæ vindicem appellat, R. 194. Pragmaticam Sanctionem Ludov. IX. in odium Rom. Ecclesiæ interpolatam fuisse asserit, R. 196; et eam a Leone X. fuisse abrogatam, R. 197, 198.

Multos Episcopos profert, qui Regibus suis restiterunt, R. 198, seq. S. Anselm. Cant., R. 199. S. Thom. Cant., R. 200. S. Edmund. Cant., R. 200. S. Dunstanum, R. 201. S. Hugon. Lincoln. R. 201. S. Ricard. Cicestr., R. 202.

Regem Jacobum haud esse Apostatam concedit, R. 204. De modo ejus Baptismi, R. 205; et de religione Patria, &c. R. 205—207. Libros Apocryphos Canonicos esse contendit, R. 209—214. Ecclesiae auctoritati innitens, R. 213, Scripturas semper vult ad literam explicare, R. 213, 214. Multos haereticos tria Symbola, et quatuor prima Concilia accipere assertit, R. 215. Posteriora Concilia aequae ac quatuor prima accipit, R. 215, 216, 247. Calvinii sententiam de descensu Christi ad inferos impugnat, R. 217. Regem Jacobum Symbolum Nicenum, et Symbolum S. Ath. rejicere assertit, R. 219, 220. Concilium Nicenum et ejus Canones examinat, R. 223, seq., et Regem eos non accipere contendit, R. 225—227; item, Conc. C. P. I., R. 227; Conc. Ephes., R. 228; et Conc. Chalced., R. 229, seq. Ex hoc Conc. Primatum Pontificis se posse colligere censet, R. 229, 230; et invocationem Sanctorum, R. 233.

Cultum B. M. Virg. discutit, R. 234. Eam Divam esse vocatam negat, R. 235. De ejus invocatione et ejus apparitionibus Patres citat, R. 236—242. Cultum Angelorum discutit, R. 242—246.

Missas Privatas defendit, et de hac re Auctores citat, R. 248—250; et Eucharistiam sub una specie, R. 251, seq. De hac re Nazareos profert, R. 254; et Manichaeos, R. 258. De Eucharistia domi sumpta Patres citat, R. 259, 260; et eam ad aegrotos sub una tantum specie delatam fuisse contendit, R. 260, 261. De transubstantiatione Patres citat, S. Cyril Hier., R. 262. S. Ambr., S. Greg. Nyss., R. 263. S. Gaudent., S. Chrysost., Arnold. Carnot., R. 264. De adoratione Eucharistiae, R. 266; et ejus circumstatione, R. 267. De operibus Supererogationis, R. 267. De benedictione campanarum, R. 268, 269.

De veneratione reliquiarum et crucis citat Patres, R. 270—274. Idolatriam definit, R. 274. Diversa esse adorationis genera contendit, R. 275, seq. De Imaginibus Dei Patria, R. 281. De Cruce contactu Christi facta sacra, R. 283. De miraculis a Cruce factis, R. 283, 284. De Purgatorio, R. 285, seq.

De Primatu S. Petri, R. 289, seq. De Petro visibili Rectore Ecclesiae, R. 294. Cui uni claves datae, R. 295. Qui Conc. Hieros. praefuit, R. 297. De Primatu S. Petri Patres citat, R. 299—303.

De Antichristo, R. 304, seq. De discussione ejus tempore futura, R. 307. Super quos Antichristus esse extollet discutit, R. 309. De futura ejus sede in templo Hieros., R. 311—313. Papam condonare peccata, nisi ministerialiter, negat, R. 314. Miracula multa erga Eucharistiam exhibita narrat, R. 317. Bestiam apud Apoc. eandem esse ac meretricem negat, R. 321, 408. De regno Antichristi per tres annos et dimidium Patres citat, R. 323. Quod Christus venturus sit statim post eadem Antichristi contendit, R. 326; et tamen diem judicii esse incertum, R. 327. Enochum et Eliam duos esse Testes contendit, R. 329. De hac re Patres citat, R. 331, 333. Eos nunc esse in Paradiso (non in caelo) contendit, R. 339. Quod Christus primus in caelum dicitur ascendisse, R. 341—346. Eos morituros fore ante judicium censet, R. 347. De situ Paradisi, R. 354. Terrestrem Paradisum non esse omnino destructum censuit, R. 356. Duos Testes duo esse Testamenta negat, R. 359, 373, 375, 376, 377. Veros esse homines assertit, R. 361. De libris Apocryphis a Canone omissis queritur, R. 365. Psalterium S. Bonaventurae defendit, R. 366. Lectionem Scripturarum nunquam fuisse laicis negatam contendit, R. 369—374. Pallidum equum in Apoc. ad Antichristum pertinere negat, R. 379, 381. Per stellam cadentem Lutherum intelligit, R. 382, 383. De nomine universalis Episcopi a Bonif. usurpato, R. 384—386. Bonifacium nullum sibi erexisse regnum contendit, R. 387. Antichristum Idola fore culturum negat, R. 389. Homicidia et alia scelera apud Romanenses tolerata esse negat, R. 392, 393, 412, 414. Monachos defendit, R. 394. Indulgentias et Jubilaeos, R. 395, 396, 413. Quid per Draconem, priorem Bestiam, et caput ejus occisum et reviviscens intelligat, ostendit, R. 397. De simulata plaga Antichristi, R. 400. Pontificem adorari negat, R. 400, 401. De professione obedientiae erga Pontificem, R. 403. De numero Antichristi, R. 405. Plurima nomina hunc numerum reddentia profert, R. 406. Antichristum Bonifacii tempore ortum negat, R. 406, 407. Per meretricem

non Antichristum intelligit, R. 408, sed, secundum Patres, omnes impios, aut Romam imperantem, R. 408, h, i. Bestiam non esse Antichristum censet, R. 409.

Reformatos, ut seditionis auctores, perstringit, R. 416, 417. De patientia Martyrum, R. 417. Se subditos Regibus suis superiores fecisse negat, R. 421. Casarem legitimum Pauli fuisse iudicem negat, R. 422; et Paulum coactum fuisse asserit ad eum appellare, R. 424. De electione Regum, consensu populi sui, R. 425, 427, 429, 430, 433. De electione S. Matthiae, R. 427, 428. De iudicio sortium, R. 431. Ambitum in electione Pontificum usurpatum negat, R. 431. In electione Episcoporum populi testimonium de moribus fuisse adhibitum ostendit, R. 433.

Garnettum Proditionis Sulphureæ, non nisi in confessione, consciuum fuisse contendit, R. 435. Confessionem posse detegi ad ingens malum avertendum concedit, R. 435, 436. Eam tamen Regi Jacobo, ut a vera religione alieno, minime fuisse revelandam, R. 437. Romanenses Anglos graviter fuisse oppressos propter religionem queritur, R. 437, 439, 440. Ullum Jesuitam Proditionis Sulphureæ consciuum fuisse negat, R. 440.

Reges Dei esse Vicarios negat, 443. Apostolos esse Dei Vicarios contendit, R. 444. Qui sunt Pastores, R. 446.

Dissensiones inter eos, qui extra Romanam sunt Ecclesias, perstringit, R. 447, 448, 450, 451, 452. Lutherum esse Pseudo-Prophetam asserit, R. 452, 453. Summum Pontificem Iudicem esse fidei contendit, R. 455, 457, 458, 459; non spiritum privatum, R. 460. Regem Jacobum a religione proavorum discessisse asserit, R. 461, 462.

Defendit Matth. Torti, (1.) Mendacia, R. 464—486. (2.) Ementitas Historias, R. 487—492. (3.) Nova dogmata, R. 493—500, ut videas plenius sub *Tortus, Matthæus*.

Scripsit tractatum adversus Guil. Barclaium, R. xix. 80—82. 500. Censura Curie Parisiensis in hunc librum, R. xx. In hoc libro nova dogmata. (1.) Christus habuit temporalem potestatem, R. 80. (2.) Liberavit Apostolos a subiectione Principum, R. 80. (3.) Defuerunt Apostolis Reges, quos deponent, non deponendi potestas, R. 80. (4.) Potuere Apostoli a subiectione Principum Christianos eximere, R. 80.

(5.) Christiani possunt jugum Principum infidelium excutere, R. 80. (6.) Tolerarunt persecutores propter virium defectum, R. 80. (7.) Debent Imperium eorum abrogare, si vires adsunt, R. 80. (8.) Ecclesia debet eos deponere, R. 81. (9.) Pontifices, etiam in temporalibus, non fuere subjecti Imperatoribus Ethnicis, R. 81. 500. (10.) Reges nullam in clericos habent potestatem, R. 81. 500. (11.) Clerici sunt exempti, jure divino, R. 81. 500. (12.) Pontifex potest eximere Clericos a potestate Principum R. 81. 500. (13.) Papa potest mutare regna, R. xix. 81. 500. (14.) Et sine excommunicatione disponere de regnis, R. xix. 81. 500. (15.) Et privare Principes infideles dominio suo, R. 81. (16.) Potest facere, ut qui Rex est, Rex non sit, R. xix. 81. 153. 500. (17.) Potest dispensare contra obedientiam subditorum, R. 82. (18.) Et Principes cogere ad leges ferendas, R. 82. 500. (19.) Principes non sunt de jure a Deo secundi, R. 82. (20.) Ecclesia Reipublicæ præest, ut spiritus carni, R. 82. (21.) Potestas in Pontifice nulla est proprie temporalis, R. 204. (22.) Si Principes Clericis privilegia concesserint, id esse ex ignorantia juris divini, R. 500.

Benedictus II., vix decem menses sedit, R. 188. Fama sanctitatis claruit, R. 188.

— *III.*, a Lothario Imperatore Pontifex creatus, R. 185.

— *IV.*, eum portentum Platina dixit, T. 261. Quibus artibus Pontificatum occupavit, T. 261.

— *IX.*, eum Platina monstrum dixit, T. 260. 285. In Conc. Sutrinum depositus, R. 190. Ejus pravi mores, R. 191.

— *XII.*, Bullam edidit de S. Francisci stigmatibus, T. 276, z.

— *XIII.*, (Petrus de Luna,) a Conc. Pisano depositus, R. 188. In Conc. Constant. cessit, T. 477, l; R. 140.

(—?) in Dedicatione libri ad Paulum V. de Potestate Pontificis in Articulis fidei condendis, T. 213.

Benvenutus de Imola, de calcata cervice Frid. I. ab Hier. Bardo citatus, R. 489.

Berengarius, in jurejurando suo se fidem Papæ Nicolai tenere affirmat, R. 247, i.

Berengaudus (apud S. Ambros. Op.) expositionem Apocalypsis scripsit, R. 382, n. Per sextum Sigillum excidium Hierosolymitanum intellexit, R. 382, n. *Beryomensis, Jac. Phil. Forestus*, cervicem

- Frid. I. ab Alex. III. calcata memorat, T. 317, 318. Quare Fridericus timuerit, narrat, T. 319. De morte Henrici IV., R. 488, l.
- Bernardus, S.*, de Papæ potestate, T. 35. s, x, in criminibus non in possessionibus exercenda, T. 55. Malas dispensationes dissipationes dixit, T. 70, b. De S. Petri, cum peccarit, non amissa caritate, T. 304. (hæc sunt verba Guil. Abbat. Vide *ibid.* not. p.) De statu Sanctorum post mortem, R. 59. b. De Cardinalium dignitate, R. 130. De imperfectione operum nostrorum, R. 222. De infelici successu Cruciatæ, R. 413, h. Usuram damnat, O. 140.
- *Sylvestr.* (apud S. Bern. Op.) definitiones profert de usura et usurariis, O. 140.
- Bernried, Paulus*, somnium Greg. VII. narrat, R. xix.; et absurda quædam de B. M. Virg., R. 237.
- Bertholdus*, eum in Philippum Suevum Innoc. III. excitavit, T. 322.
- Bessarion, Card.*, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 318; R. 489. Chronicon Venetis dedit, R. 487.
- Bestia*, utrum apud Apoc. eadem sit ac Meretrix, R. 321, 322. 408, 409. Prior bestia habetur a Bellarm. pro universitate impiorum, R. 397, 398. 408. Per septem ejus capita septem regiminis formæ indicantur, R. 397, 398. 410. Per caput occisum et reviviscens Antichristus, R. 400. Posteriore bestia indicantur Prædicatores Antichristi, R. 398. Utrum sit ipse Antichristus, R. 409, 410.
- Beza, Theod.*, quomodo verba illa 'Adjuro te, ne me torques' intellexerit, O. 111.
- Bibliander, Theodorus*, Chronologiam Autopticam edidit, R. 335, p. Joannem Baptistam Eliam fuisse credit, R. 335. Nihil ab eo Rex Jacobus hausit R. 335.
- Biel Gabriel*, Confessorem debere peccatum impedire perpetrandum censuit, T. 360. Modum præsentia Christi in Eucharistia non inveniri in S. Scripturis concessit, R. 15.
- Binnius, Severinus*, de cadavere Henrici IV. Imp. 'hortatu Papæ' inhumato, T. 228.
- Bituricensæ Conc.* Vide *Conc. Bituricensæ*.
- Blackwellus, Georgius*, Archipresbyter, T. 85. 87. 159. 271. Tractatum approbavit de Æquivocatione, T. 14, a. Temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 33; non spirituales Primatum, T. 390. Juramentum Fidelitatis suscepit, T. 87. Factum libro excuso defendit, T. 87, c; 159. Nihil in Juramento fidei adversum invenit, T. 234. Post id susceptum carcere detentus, T. 159. 215. 271. 390, 391. Depositus a munere Archipresbyteri, T. 159. Ad eum Rob. Bellarminus Epistolam scripsit, T. 241, seq., et eum ob susceptum Juramentum graviter increpuit, 391, 392. Ejus causa a causa S. Basilii longe alia, T. 391. Haud similis Marcellino, T. 392.
- Blanzius, Th.*, ob temporalem Pontificis potestatem vindictam, a Sorbona condemnatus, T. 32.
- Blasius de Viegas*. Vide *Viegas, Blasius de*.
- Boetius Epo.*, (in libro de Jurisd.) Pontificis in rebus temporalibus potestatem spirituales esse existimavit, T. 26.
- Bohemia*, vectigal pendet Rom. Ecclesie, T. 259.
- Bonaventura, Cardin.*, Confessorem debere peccatum impedire perpetrandum affirmat, T. 360. De cultu imaginibus debito, R. 282. Psalterium in honorem B. M. V. edidit, R. 366—368.
- Bonerus, Edm., Episc. Londin.*, in Præfatione ad librum Steph. Gardineri Regium Primatum defendit, T. 166. Juramentum de Regio Primatu sub Henrico VIII. et Edv. VI. suscepit, T. 174; R. 30. Sub Elizabetha recusavit, T. 171. Haud tamen dure habitus, quanquam in odio omni populo, T. 171. Immiti ingenio, R. 441.
- Bonifacius I.*, Primatum sedis Romane super Canones Nicenos fundare conatus est, T. 17. Ejus Primatum Eccl. Africana rejectit, T. 18; R. 303.
- *III.*, a Phoca obtinuit, ut Ecclesia Romana caput esset omnium Ecclesiarum, T. 385, s. 408; R. 126. 384. Et Romanum Pontificem dicendum esse Ecumenicum, T. 406; R. 384. In Phocæ favorem sese insinuavit, T. 406. Nomen universalis Episcopi a Cyriaco denegandum curavit, T. 406. 448; R. 386. Regnum sibi erexit, R. 387. Multa in clero reformando effecit, R. 388. Octo tantum menses sedit, R. 388. Sedit anno Dom. DCVI., R. 407.
- *VII.*, sacrilegus, T. 261.
- *VIII.*, temporalem Pontificis Potestatem primus credi voluit, T. 182. Galliam Pontifici subesse affirmat, T. 259; R. 196. Edvardo I. interdixit, ne Scotos bello vexaret, T. 259. Ejus arrogantia, T. 260. Celestinum V. impostura delusit, T. 261. Quibus artibus Pontificatum occupavit, T. 261. Utrumque gladium,

- spiritualem et temporalem, Ecclesie vindicavit, T. 331, l. Regem Gallo- rum excommunicavit, R. 88. Mortuus est, ut canis, R. 196. Ad eum Edvardus I. submitte scripsit, R. 203, h. Bullam edidit de Jubilæo celebrando, R. 396, u. Gladio se accinxit, R. 447.
- Bonifacius IX.*, Simoniacus, T. 260.
- Bongravius, Jacobus*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 32. 270; R. 481. 494. Eum sententiam suam mutasse refert Joannes Eudæmon Cydonius, T. 32, e.
- Bournus, Gilbertus, Episc. Bathon.*, Jura- mentum de Primatu Regio, sub Henr. VIII. et Edv. VI. suscepit, T. 174; sub Eliz. detrectavit, T. 170. In Ædi- bus Decan. Exon. obiit, T. 170.
- Bozius, Thom.*, directam in temporali- bus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36; R. 153. 449.
- Bozzius, Franc.*, directam in temporali- bus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36; R. xix.
- Brennus*, Templum Apollinis spoliatum sibi exitio invenit, O. 22.
- Brentius, Joannes*, dictum cujusdam 'Asotici' de Scripturis, sine auctori- tate Ecclesie, nihil valentibus refert, R. 360. Decimis favet, O. 171.
- Brevia Clementis VIII.* Vide *Clemens VIII.*
- *Pauli V.* Vide *Paulus V.*
- Breviculus duorum nuper in publicis Co- mitiis Anglicanis actorum*, liber ita dictus a Bellarm. citatus in Apologia pro Responsione, R. 475, x. Eum Bellarm. excudere voluit, R. 476. Liber mendax, R. 475, 476.
- Brightmannus, Thomas*, librum scripsit, cui nomen 'Apocalypsis Apocalypseos,' R. 305, f.
- Brixinense Conc.* Vide *Conc. Brixinense.*
- Bromiard, Joannes*, Deum esse specu- lum, in quo relucet omnia, credidit, R. 47, l.
- Bruno*, de Henr. IV. Imp. Romam suppliciter petente, T. 316.
- Bucerus, Martinus*, fidem in Anglia haud seminavit, T. 394; R. 39. Decimis non favet, O. 171.
- , *Gersomus*, scripsit dissertationem de Gubernatione Ecclesie, O. 179, d.
- Buckeridge, Joannes, Episc. Eliens.*, opera posthuma Lanceloti Andrewes edidit, O. 6.
- Bulengerus, Petrus*, sententiam S. Hieronymi, de futuro adventu Eliae, parvi habet, R. 332. 334.
- Bulgaria*, Jurisdictio Eccl. C. Politane in eam, T. 288, h.
- Bullæ Papales*, quando nullæ, T. 60. In Anglia interdictæ, R. 203.
- Bened. XII., de stigmatibus S. Francisci, T. 276, z.
- Bonif. VIII., de Jubilæo celebrando, R. 396, u.
- Clement. V., de regno Siciliae, T. 259.
- Clement. VI., de Jubilæo celebra- do, R. 396, y.
- Clement. VIII., de novo Rege in Gallia eligendo, T. 40. 225. De Ju- bilæo celebrando, R. 396, x.
- Eugenii III., de cruciatis, R. 413, g.
- Greg. VIII., de cruciatis, R. 413, g.
- Greg. IX., in Frid. II., R. 82, q.
- Greg. XIII., in Cœna Domini, T. 39.
- Greg. XIV., in Henricum IV. Reg. Gall., T. 40; R. 172, d.
- Innoc. III., de cruciatis, R. 413, g.
- Innoc. IV., in hæreticos, T. 252.
- In Frid. II., R. 82, q. 495, x.
- Joannis XXII., ad Edvardum II. Reg. Angl., R. 111, t.
- Julii II., de Provisionibus, T. 73.
- Leonis X., de Abroganda Pragm- atica Sanctione, T. 249; R. 198, n.
- In Lutherum, T. 73; R. 299. Qua Henricum VIII. Reg. Angl. 'Fidei Defensorem' dixit, R. 71, k. 73, o.
- Pii V., in Elizab. Regin. Angl., T. 119. 215, 216. 268; R. 194, t. 453, f.
- Sixti V., in Henricum IV. Reg. Gall., T. 38, o. 39; R. 172, d.
- Pauli II., de Jubilæo celebrando, R. 396, w.
- Pauli III., in Henricum VIII. Reg. Angl., T. 268; R. 194, s.
- Pauli V., in Venetos, T. 38, p. 268, i; R. 34, n. De Jubilæo celebrando, R. 396, x.
- Burgensis, Paulus*, quomodo verba Christi de Eliae adventu intellexerit, R. 335.
- Burgoinius, Edmundus, Prior Dominica- nus*, exemplum Judithæ Jac. Clementi proposuit, T. 293; ob id ipsum extre- mo supplicio affectus, T. 293, v. Parricidii fautor, R. 412.

C.

Cabilonense Conc. Vide *Conc. Cabilonense.*

Cadalous, Antipapa, ad eum Epistola S. Petri Damiani, R. 129.

Cacilianus, ejus causam Donatistæ ad Constantinum detulerunt, T. 201, p. Hæc causa bis ad Episcopos delata, ipse est ab Imperatore tandem inno- cens pronuntiatu, T. 201, p.

- CæsarAugust. Conc.* Vide *Conc. Cæsar-august.*
- Cæsarius Cisterciensis*, in Dialogo Miraculorum absurda et indigna de B. M. Virg. narravit, R. 237.
- Caius*, primus Eccl. Thessalon. Episcopus, O. 185.
- Cajetanus, Thomas de Vio, Card.*, Potestatem Clavium ad juramenta, et vota solvenda extendit, T. 74. De lege tempore Manassis neglecta, T. 450, 451. De æneo serpente, superstitiose culto, ab Ezekia sublato, T. 453. Librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 489, p. R. 213. 366. Nihil esse coactivum in Evangelio ad Transubstantiationem confirmandam censuit, R. 13. Claves regni cœlorum, non Regni terrestris Petro esse datas asserit, R. 18. De usu vocis 'Canonici,' R. 213. Ad Christum non directe, sed per amicos suos, i. e. per Sanctos, esse accedendum dixit R. 242.
- Calix*, fuit semper communicantibus distributus, R. 257. Vide *Eucharistia.*
- Calixtus I.*, de parœciis, O. 166.
- Calvinus, Joannes*, nullum ministeriale caput Ecclesiæ agnovit, R. 36, z. Regem judicem esse in causa fidei negavit, R. 37, b, et regium munus Apostolicum esse ministerium, R. 37, c. In eos, qui Henr. VIII. caput Ecclesiæ appellarunt, invectus est, R. 38. 474. De descensu Christi ad inferos quid censuerit, R. 217. Ezekielem non omnimodas usuras damnasse censuit, O. 123, 124. Eas a divitibus impendendas esse contendit, O. 126, et permittendas esse, ad mala majora vitanda, O. 134, 135. Ejus de hac re trepidationes, O. 141, 142. De stipendiis ministrorum male solutis queritur, O. 161. Decimis non favet, O. 171.
- Cambyses*, Templum Hammonis spoliatum sibi exitio invenit, O. 22.
- Camdenus, Guil.*, actionem in H. Garnettum latine vertit, T. 90, n. Scripsit Annales Angl. et Hibern. regn. Eliz., qui passim in notis apud Tort. Torti, et Resp. ad Apol. citantur.
- Cameracensis, Card.* Vide *Alliaco, Petrus de.*
- Camerarius*, in Græca Catechesi usuram damnat, O. 141.
- Camillus*, decimas votivas dedit, O. 169.
- Campanarum. Baptismus*, voce 'Baptismus' de hac re utitur Steph. Duranti, R. 268, 269. Ejus sensum explicat, R. 269. Ritus in hac re adhibiti, R. 269. De hac re querelæ Germanorum in 'Centum Gravaminibus' suis, R. 269, 270.
- Campianus, Edm.*, in Reginam Elizabetham rebellis, T. 33, g. R. 440. Facultates ei concessit Greg. XIII. de Bulla Pii V. non observanda, T. 72, g. Disputationes in Turri Londinensi habuit, R. 482, g. Bellarminum in eis sæpe citavit, T. 269; R. 482. Interrogatus utrum Elizabetha Regina esset de jure, respondere renuit, T. 270, q. R. 481. Decem millia ad Romanenses se aggregasse mentitus est, R. 438. 481. Librum scripsit, cui tit. 'Rationes decem' &c. R. 482, f.
- Candidati æternitatis*, Enoch et Elias a Tertulliano ita dicti, R. 349. Quomodo hæc verba intelligenda, R. 349, 350. Candidati sunt a municipibus distincti, R. 350.
- Candidianus*, a Theodosio jun. ad Conc. Eph. missus ad tumultus compescendos, T. 206; R. 228, non ad res fidei tractandas, T. 207; R. 146. 228.
- Canon Conc. Carthag. cvii.*, de causis Episcoporum ad Reges haud deferendis, T. 202.
- *VI. Conc. C.P. I.*, de causis Episcoporum ad reges haud deferendis, T. 202. Hic Canon huic Concilio a multis abjudicatur, T. 202, q.
- *XXII. Conc. C.P. IV.*, utrum sit spurius, R. 186, 187, e. Citatur in Jure Canonico, R. 187, g.
- *Misce.* Vide *Misce Canon.*
- *Scripturæ.* Vide *Scripturæ Canon.*
- Canones Conc. Antioch. xi., xii.*, de causis Episcoporum ad Reges non deferendis, T. 202.
- *Conc. Later. IV.* spurii habiti, T. 250, 251. 253. Apud Anglos nunquam recepti, T. 251. Eos Cochleus primus edidit, T. 252. Eos ex antiquo codice se edidisse profitetur Cosartius, T. 253, a.
- *Lugd. I. et II.*, pro Decretalibus Pontificum tantum habendi, T. 248.
- *Vienn.*, pro Decretalibus Pontificum tantum habendi, T. 248.
- sine Imperatoris consensu vim legum haud habuerunt, T. 428.
- Canonicum Jus.* Vide *Jus Canonicum.*
- Cantabrigiensis Academia.* Vide *Academia Cantabrigiensis.*
- Cantipratensis, Thomas*, absurda quædam de B. M. Virg. narravit, R. 237.
- Cantuariensis, Archiepisc.* Patriarcha dicitur in Jure Canonico, R. 474.
- Canus, Melchior*, citat Eusebium, ut libros Apocryphos rejicientem, T. 487, a. S. Gregorium Mag. et Bedam ut nimis credulos perstringit, T. 493, e. R. 287, q.

- Canutus*, Rex Angliæ, Denarios S. Petri Pontifici confirmavit, R. 108.
- Capellus, M. Anton.*, in Regem Jacobum scripsit, R. xxv.
- Capgravius, Joannes*, de Henrico II. Reg. Angl. virgias caso, T. 327, et mœrore ejus ob mortem S. Thomæ Cant., T. 328.
- Caponsacchius, Petrus*, Observationes in Apocal. scripsit, R. 339, y.
- Caput Ecclesie*, Christus Ipse, non Pontifex, T. 491; R. 363. Nullum ministeriale caput Ecclesie agnovit Calvinus, R. 363.
- Caput fidei*, non Pontifex, T. 400. Sed Christus Ipse, T. 401. 491. Quid hoc verbo S. Greg. Mag. intellexerit, T. 399. 403. 492. De hac re miræ Torti distinctiones, T. 402.
- Caraffa, Thomas Maria*, Paulum V. titulo 'Vice-Dei' insignivit, T. 45, p. 243. 443. R. 166, r. 398, c.
- Cardinales*, magnates Ecclesie; gentium omnium proceres et orbis principes, T. 6. Humiles origine, T. 6. Petasum ab Innoc. IV., lacernam a Paulo II. acceperunt, T. 6; R. 143. Christi Domini a Sixto V. vocati, T. 290. Priorem ferre non possunt, R. 113. Cum Regibus comparat Bellarminus, R. 113. De hac comparatione Patrum testimonia audacter profert, R. 115. Eorum origo, R. 115. 136. Nuper instituti, R. 127. Sunt 'Cardines terre,' (ut habet Jacobatius de Concil.) R. 127. Olim non distincti ab alio Romano clero, R. 128. 137. Postea facti Electores Pontificis, R. 128. 136. Id tamen recentioribus temporibus, R. 129. Sunt 'septem oculi' in Zecharia, 'septem candelabra' in Apocalypsi, secundum Petrum Damianum, R. 129. 'Totius orbis iudices,' sec. S. Bern. R. 130. 'Potiora membra Ecclesie,' sec. Conr. Ursperg, R. 130. Eorum dignitas e Regum incuria exorta, R. 131. Tituli Parœcienses Diaconis Cardinalibus sæpe traditi, R. 133. 136. In plurimis Ecclesiis, non Romæ tantum, fuere Cardinales, R. 133. 136, ut Ravennæ, R. 126. 135. S. Pauli Lond., R. 135, Compostellæ, R. 135. Nulli erant Cardinales tempore Sylvestri aut Symmachi, R. 134. Non sunt ex instituto suo Pontificis Electores, R. 136. Regibus impares, R. 137. Etiam honore temporali, R. 138. Post eorum institutionem Concilia rarius habita, R. 140. Et perpauci, nisi e Collegio Cardin., Pontifices creati, R. 141. Eorum fastus coercendus, T. 152. Gaudent titulo 'illustrissimi', R. 143. Quo sese Regibus æquiparant, R. 143. 'Pars corporis Papæ, in Jure Canonico dicti', R. 143. Et Regibus æquales, R. 144.
- Carerius, Alex.*, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 86.
- Caritas*, non amissa a S. Petro, cum peccavit, T. 304.
- Carolus Magn. Imper.*, Concilia convocavit et confirmavit, T. 190—193. Jugum a Romana Ecclesia impositum ferre voluit, T. 207, w. 333. A Conc. Mogunt. 'Rector Religionis' dictus, T. 249. 466. 469. Ei Patriatum concessit Adrianus I., et jus eligendi Pontificem, R. 183, 184. Hæc historia non conficta, R. 184, 185. A multis historicis memorata, R. 184, 185. Utrum tempore Adriani fuerit Imperator, R. 185. Liberas esse debere electiones Pontificum decrevit, R. 186. Quid ei Leo III. contulerit, R. 192.
- V., Imper., malam fidem Clementi VII. objecit, R. 88.
- VII., Gallie Rex, Pragmaticam Sanctionem edidit, R. 92, b.
- IX., Gallie Rex, sub eo Laniena Parisiensis, R. 417.
- Cartalo*, decimas votivas dedit, O. 169.
- Carthagin. Conc.* Vide *Conc. Carthagin.*
- Carthusiani quidam Anglici*, regium primatum negant, R. 28. Miracula quædam apud eos gesta, R. 30, 31. Ii pro martyribus haud habendi, R. 32.
- Cassander, Georgius*, quosdam Hymnos de B. M. Virg. censura notavit, R. 236.
- Castellus, Joannes*, Henricum IV., Reg. Gall. occidere tentavit, T. 335; R. 412. 416. Audivit ex Jesuitis hoc licitum esse, R. 412.
- Castro, Alphonsus de*, Pontificem errare posse in fide admittit, T. 180. Non esse de Catholica fide quemlibet Pontificem rite electum credere affirmat, T. 285.
- Catena Hieron.*, de hostili Pii V. in Elizabetham Angl. Regin. animo, T. 119, 120.
- Catharinus, Ambrosius*, librum scripsit De Consummata Christi gloria, et De immaculata Concept. Divæ Virg. R. 340, c. Enochum et Eliam jam frui visione beatifica asserit, R. 340. Citat sententiam ex S. Augustino, de Paradiso in vicinia Lunæ, R. 355.
- Catholicus*, quid hujus vocis sensus, T. 368. Non hæretico contrarius, T. 372, 373; R. 159. Ei verbum 'Romanus' haud addendum, T. 368. Hoc nomen Romanensibus haud proprium, T.

368. Illo ad eos deliniendos usus est Rex Jacobus, T. 372. 494. De hoc nomine a Rege Jacobo usurpato queritur Tortus, T. 494. Et lacinijs quasdam detritas de hoc nomine e Patribus citat, T. 494.
- Catibeius, Robertus*, se in Proditione Sulphurea super Brevia Clement. VIII. fundavit, T. 342. 344. 397. Ea Garnettus illi ostenderat, T. 342. Garnettus sæpius adiit, T. 343. Eum Garnettus in scelere confirmavit, T. 343. 349. 351; R. 415. In duabus conspirationibus antea interfuerat, T. 343. A latere Garnetti vix unquam discessit, T. 343. Voluit rem totam extra confessionem Garnetto aperire, T. 344. Garnettus eum audire noluit, T. 344. A re noluit desistere, T. 345. Facinoris sui veniam petere renuit, R. 413.
- Cato*, usuras sustulit, O. 146. Ejus dictum de usurariis, O. 147.
- Cecil, Robertus, Comes Salisburie*, Actioni in Garnettum præfuit, T. 353, g.
- Censura Generalis*, contra errores quibus recentes Hæretici sacram Scripturam asperserunt, edita primo A.D. 1554, secundo A.D. 1562, R. 373, g. Versiones Censuro mucrone jugulavit, R. 373, h. Quot versiones in ea damnatæ, R. 374, k, l.
- Censuræ Ecclesiasticæ*, ad scelera profli-ganda datæ, O. 49. Solam jam crumenam pulsant, O. 49, et ridiculis in rebus, O. 49, ideo contemptæ, O. 49.
- Cervinus, Ricardus*, Astrologus, R. 132. 398, b. Pater Marcelli II., R. 132. 398, b. Avus Bellarmini, R. 398, b.
- Chalcedonense Conc.* Vide *Conc. Chalcedonense*.
- Channey*, (seu *Chancey*, seu *Cheney*), *Mauritius*, librum scripsit de Passione XVIII. Carthusianorum, R. 28. 30, b.
- Character Antichristi*, in fronte et dextra impressus, R. 402, 403.
- Chemnitius, Mart.*, Examen Conc. Trident. scripsit, R. 383, a.
- Childebertus*, ei Pelagius rationem reddidit, R. 446.
- Childericus, Gallie Rex.* Vide *Hildericus*.
- Chisholm, Gul.*, Episc. Vasionensis, T. 227, 228. Confessionem fidei Scoticæ refutavit, R. 291. Parvi habendus, R. 291.
- Christi Domini*, Reges sunt, sec. Conc. Tolet. IV., T. 290. Cardinales Christi Domini Sixtus V. appellavit, T. 290. Reges sunt, R. 443, 444.
- Christiani*, eorum numerus Tertulliani tempore, R. 419. Nunquam inter Albinianos et Nigrianos censebantur, R. 419, 420.
- milites Juliano servierunt, T. 50, g. 53, j. 185, a.
- Christianus IV.*, Daniæ Rex, coram eo concio habita, O. 53.
- Christophorus I., Papa*, Leonem V. vi detrusit, T. 261. Eum monstrum Platina dixit, T. 261. Quibus artibus Pontificatum occupavit, T. 261.
- Christus* dedit Claves Ecclesiæ, non uni Petro, T. 51. 76; R. 467. De hac re Patrum testimonia, T. 76—79. Non ad vincula naturæ solvenda, T. 54. Quando eas dedit, T. 73. De hac re Patrum et Scholasticorum testimonia, T. 73—76; R. 468. 472. Plus ei quam Pape tribuendum, T. 180, 181. Utrum S. Petro jussisset, ut sedem Romæ collocaret, T. 278. 280, 281. Id pie credendum contendit Bellarminus, T. 278. 281. De Ejus adventu, et mundi fine, contradictiones Bellarmini, T. 307—309. Utrum didicerit a Patre de die judicii, T. 307, g. Ipse Caput et fundamentum fidei, T. 401. 491. Est Pontifex Magnus, T. 490. Quibus verbis Eucharistiam instituerit, R. 12. Etiam sine Transubstantiatione vera esse possunt, R. 15. De descensu Ejus ad inferos quid censuerit Calvinus, R. 217. Ad Eum directe, non per alios adeundum est, R. 242, 243. Ejus caro adoranda est Divinitati unita, R. 276. Antichristum spiritu oris sui interficiet, R. 315, 316. Utrum ante Ejus secundum adventum Elias et Enoch sint venturi, R. 331, seq. Abiit, ut pararet discipulis suis locum, R. 341. Ipse est Via Sanctorum, R. 343. Quod e caelo descenderit, ideo Deus, R. 345.
- Est totus in toto, et totus in qualibet parte Eucharistiæ, sec. S. Thom. Aquin., T. 402, p. De quantitate Christi sub pane quesitum a Scholasticis, R. 14. An sit ibi sub panis quantitate, R. 14. An sub sua quantitate sine modo quantitativo, R. 14. An sub accidentibus, remota inhærentia, R. 14. An una cum Hostia et Calice moveatur, R. 14.
- Non abest a nobis, R. 294. Pontificem non constituit visibilem Ecclesiæ rectorem, R. 294. Est Ipse Ecclesiæ Caput, R. 298. Pastor et Episcopus, O. 187.
- Chronicon Augustense.* Frid. II. veneno extinctum refert, T. 323.
- *Avenionense* de calcata cer-vice Frid. I. ab Hier. Bardo citatum, R. 489.

Chronicon a Bessarione Venetis datum de eadem re citatur, R. 489.

— *Venetum* de re eadem, R. 489.

Chronologica Compilatio, Frid. II. veneno fuisse extinctum affirmat, T. 323.

Chrysostomus, S. Joan., Judam eximit e numero credentium, T. 299. Imperatorem 'omnium caput' dixit, T. 411; R. 98. Prophetas et Apostolos Regibus esse subjectos censuit, T. 486, t.

Tumulos Sanctorum adeundos, non autem Sanctos esse invocandos asserit, R. 32. Imperatorem Sanctos invocantem inducit, R. 53. Hic locus citatur ex Hom. lvi. ad pop. Antioch., R. 53. Posteriores Homiliae ad pop. Antioch. sunt centones ex aliis S. Chrysost. operibus, R. 53, l. Hic locus apud S. Chrysost. Hom. in 2 Cor. est inventus, R. 53, h. Garetius locum citat sub nomine Theodori Daphnopati, atque item sub nomine S. Chrysost., R. 53, k. In hoc loco factum narratur, non praeceptum, R. 53. Miracula a Martyribus edita fuisse affirmat, R. 64. Nos ad Christum sine cultu Angelorum vult accedere, R. 245.

Episcopalem ostendit dignitatem, R. 118, et Diaconorum potestatem, R. 124, 125. Episcopum Diaconum fuisse dictum dicit, O. 180, 207. Nomina Episcopi et Presbyteri primo fuisse promiscua, postea distincta, O. 181. In una urbe unum fuisse Episcopum, O. 181, 203. Presbyteros non posse ordinare Episcopum, O. 183. Quinam fuerint Evangelistae ostendit, O. 197, n.

Ad missas privatas confirmandas male a Bellarmino allatus, R. 248. Haud esse vulgarem in Eucharistia panem asserit, R. 264, b. Rhetorice loquitur de Corpore Domini, quasi igne ab ipsis Seraphim accepto, et de sanguine e latere Christi Ipsius effluente, R. 264, b. De Ecclesia super fidem S. Petri constituta, R. 302, 469.

De tempore adventus Antichristi, R. 23, 307. De sede Antichristi, R. 312, o. De Christo Antichristum spiritu oris interfecturo, R. 316, k. De Elia ante Adventum Christi venturo, R. 331, m. Mortem ab Enocho devictam memorat, R. 353. Malachiam citans 'Eliam Thisbiten' legit, R. 353, b. Ubi Enoch translatus fuerit, nescit, R. 356, x.

Ad Scripturarum lectionem hortatur, R. 372, d. De S. Matthiae electione, R. 428.

In ejus Liturgia Imago Crucifixi memoratur, R. 272. Ejus Liturgia

male citatur a Bellarm. ad invocationem S. Mariae confirmandam, R. 239. Ejus intercessionem probat, non invocationem, R. 239.

Chrysostomus, S. Joan., usuram damnat, etiam lege concessam, O. 137, 138. Decimas eleemosynam censet, O. 159, et decimas esse dandas, O. 163.

— Canon Missae S. Chrysostomi verba quaedam habet in Canone Romano omissa, T. 437, 438.

— (al. Auctor Operis imp. in S. Matth.) per 'montes sanctos' S. Scripturas intelligit, T. 18. Usuram damnat, O. 138.

Chytræus, David, Expositionem Apocalypsoe edidit, R. 335, q. Nihil ab eo Rex Jacobus hausit, R. 335.

Ciacconius, Alph., cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 317.

Clarius, Isid., octo mille errores in Vulgata Bibl. Edit. invenit, R. 364, 375.

Clavasio, Angelus a, casus ostendit quando excommunicatio est nulla, T. 60. Crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357.

Claves, Ecclesiae, non Petro uni datae, T. 51, 52, 64, 76—79; R. 20, 21, 295, 299, 300, 467. Ad peccata tantum liganda et solvenda, T. 74; R. 466. Promissae, Matth. xvi. Datae, Joan. xx. T. 73, 74; R. 296, 467, 472. De hac re testimonia Patrum et Scholasticorum, T. 73—76; R. 468—472. Sunt Regni caelorum, non Regni terrestri, sec. Cajetanum, R. 18. Ad pascendum, non ad mactandum, R. 18. Sunt potentia et scientia discernendi, R. 469, o. Inter Clavem et beatitudinem Clavis distinguitur, R. 470, t.

Claudius, a Monte Martyrum, Commentaria in Apoc. scripsit, R. 339, v.

Clemens, S., Alex., Eucharistiam aliquos domum detulisse narrat, R. 259, k. Usuram damnat, O. 136. Decimas dandas esse censet, O. 164.

— *Romanus*, Episcopus a S. Petro constitutus, O. 184, 185. Canon Missae Clementinae verba quaedam habet in Canone Romano omissa, T. 436, 437, 438.

— *II. Papa*, antea Suidigerus Babenbergensis Episcopus, R. 190, i. Pontifex creatus in Conc. Sutrinum, depositis Bened. IX., Sylvest. III., et Greg. VI., R. 190—192. Veneno obiit, T. 261.

— *IV. judices* et Constitutione Frid. II. contra haereticos procedere voluit, T. 252. 'Non negavit' mortem Conradini, id est, concessit, T. 327, g; R. 415, q. 'Nutat mundus,

- sit quartus, ritne secundus,' T. 484; R. 445, l.
- Clemens V.* Regem Siciliae vasallum esse Eccl. Romanae affirmat, T. 259. Ad eum Edvardi III. Epist., R. 203, h.
- *VI.* Ludovicum Bavarum Imper. privavit, R. 194. Bullam edidit de Jubilaeo celebrando, R. 396, v.
- (dictus) *VII.*, Antipapa, R. 203, k.
- *VII.* cum Marchione Piscariae egit, ut a Carolo V. descisceret, R. 88.
- *VIII.* a Gabriele Patr. Alex. tertius decimus Apostolorum et quintus Evangelistarum nuncupatus, T. 15, c; R. xix. 448. Ejus Bullae pro rege novo in Gallia eligendo Galli restiterunt, T. 40. 225. Brevia in Angliam misit de Rege Catholico eligendo, T. 215. 223. 232. 338. 397; R. 479. Ea igni tradita, T. 99. 115. 233; R. 480. Catholicos Anglos admonuit, ut Regi obedirent, T. 115. Literae ad eum nomine Jacobi Regis scriptae, T. 225. Vana ejus spes de Regis conversione, T. 230; R. 160. Ejus malam fidem Rex sensit, R. 461. In ejus Pontificali ritus de Baptismo Campanarum, R. 269. Biblia Sacra recognovit, R. 364. Bullam edidit de Jubilaeo celebrando, R. 396, x.
- *Jacobus*, Henrici III. Reg. Gall. percussor, T. 290. Eum inter sanctos Sixtus V. referre voluit, T. 293. Ei apparuisse dicitur Angelus, T. 293. De hac caede Theologos quosdam sciscitatus est, R. 381. 412. Ei vita aeterna promissa, R. 414. Ei Burgoinius exemplum Judithae proposuit, T. 293. Ergo hujus caedis fautor, R. 412.
- Clericus*, *Guil.*, in Regem Jacobum seditionem procuravit, T. 100; R. 400.
- *Joannes*, *Episc. Bathon.*, regium primatum defendit, R. 30.
- Clerici*, debent leges civiles observare, non vi legis, sed vi rationis, sec. Bellarminum, T. 479. Neque sunt vere Regum subditi, sec. Bellarminum, T. 480, et sec. Emman. Sa, T. 481. Sunt exempti ab obedientia, sec. Bellarminum, T. 480; R. 422. 498—500. Non sunt exempti jure Divino, sec. Franc. a Victoria, Jo. Medinam, Didac. Covarruviam, et Dominic. Sotum, T. 482, 483. Sunt exempti jure partim divino, partim humano, partim neutro, sec. Bellarm., T. 484; R. 499.
- Cochlaeus*, *Joannes*, primus edidit Canones Conc. Lat. IV., T. 252, 253. Eos a Papa Innoc. III. paulo post celebratum Conc. in formam redactos fuisse affirmat, T. 253. Hanc Cochlaei Epistolam in Conciliorum edit. sec. omisit Crabbius, T. 253, h.
- Coeffetaeus*, *Nic.*, scripsit librum contra Regem Jacobum, R. xxx.
- Celestinus I.*, Papa, Primatum sedis Romanae super Canones Nicenos fundare conatus est, T. 17. Ejus Primatum Eccl. Africana rejectit, R. 303. A Conc. Eph. frater dictus, T. 195.
- *III.*, Coronam Henrici VI. Imp. Germ. pedibus suis imposuit, dein excussit, T. 319. 'Bubo' dictus, T. 320.
- *V.*, ejus stoliditas, T. 260. A Bonifacio VIII. delusus, T. 261.
- Celibatus Cleri*, de hac re, finito Conc. Trident., novas rationes inierunt Ferdinandus et Maximilianus Imp., R. 145. 227. Quid de ea statuerit Conc. Trullan. seu Quinisext., R. 217, c. Et quid in Conc. Nic. I. egerit Paphnuntius, R. 225. De hac re testimonia S. Epiphani, R. 226, t. Et S. Hieronymi, R. 226, u.
- Caelum*, utrum in illud ascenderint Enoch et Elias, R. 339, 340. 346. 351—353. 362. Quid sit tertium caelum, R. 351.
- Coke*, *Edvardus*, Attornatus Regius in Actione in H. Garnetum, aequivocationes quasdam a Romanensibus usurpatas memorat, R. 84, y. S. P. Q. R. explicat 'Stultus Populus Quzerens Romam,' R. 396, y. In eum scripsit Joannes Eudæmon Cydonius, R. xxix. n. 434, s.
- Collyridiani*, nimium honorem S. Mariae tribuentes, a S. Epiphano reprehensi, R. 54.
- Comensis Card.* Guil. Parrium ad Elizab. Reg. Ang. occidentam excitavit, T. 287. 313. 336. 414; R. 77. 412. 415.
- Comestor*, *Petrus*, Auctor Historiae Scholasticae, Paradisum ad Lunam pertere asserit, R. 355, m. Et quod Antichristus Diabolum sit culturus, R. 390, q.
- Compostellana Ecclesia*, Cardinales habuit, R. 135.
- Concilia*, Regibus olim subjecta, T. 190. Non in politicis solum, T. 190. Tempore Caroli Mag. auctoritate imperiali convenerunt, T. 190—193. Item quatuor priora Conc. gener., T. 193. 422, 423; R. 229. Et quatuor posteriora, T. 423—427. Sed mandato summi Pontificis, ut habet Tortus, T. 194, 195. Concilium Generale non nisi post MC. annos Romae habitum, T. 197. De Concc. convocandis et confirmandis testimonia Patrum, T. 198—204; et Principum, T. 204—209. Posteriorum Conciliorum testimo-

- nia rejcienda, T. 247; R. 144. 215. 246. Quod sub potestate Pontificum essent, T. 247; R. 144. Suffragii libertas in iis sublata, R. 145. Erant non totius orbis, tantum occidentis, T. 427.
- Quo sensu possunt novos fidei Articulos proponere, T. 274—276. Concilia ex Episcopis tantum constabant, R. 145. Quibus jus suffragii, R. 146. Aliis autem Ecclesiasticis jus adeundi, R. 146. 228. Etiam laicis, ubi res fidei agebatur, R. 228. A Regibus sunt confirmata, R. 229. Possunt congregari haud legitime, R. 459. Quare convocanda, O. 32.
- Si quatuor prima recipiantur, satis est ad haeresim vitandam, R. 215. 246.
- Concilii vere generalis magna est auctoritas, R. 216. Res valde optanda, R. 450.
- Concilium Africanum*, ejus ad Bonifacium Epistola, T. 17, 18; R. 303, h. Et ad Coelestinum, T. 17; R. 303, h. Bonifacium fratrem appellavit, T. 195, i.
- *Agathense*, usuram definit esse aliquid amplius, O. 142. 144.
- *Aquigranense*, Juramentum fidelitatis edidit, T. 262, z.
- *Arelatense I.*, huic concilio causam Caeciliani Constantinus delegavit, T. 202. Usurarios a Clero deponendos esse statuit, O. 142.
- *II.*, usurarios a Clero deponendos esse statuit, O. 142, 143.
- *IV.* (VI. Labb. et Coss.) decreta sua Imperatori confirmanda praesentat, T. 190, a. De rebus Ecclesiasticis, T. 190, b. Ut et de politicis, T. 190, c, d.
- *Aurelianense I.*, de decimis dandis, O. 165.
- *II.*, de sanguine et suffocatis non edendis, O. 197.
- *Basil.*, Amedeum Sabaudiae Ducem, Pontificem elegit, R. 141. Eugenium IV. deposuit, R. 188.
- *Bituricense*, in eo Carolus VII., Rex Galliae, Pragmaticam Sanctionem promulgavit, R. 92, b.
- *Brixinense*, Henr. IV. Imp. favit, T. 39.
- *Cabilonense II.*, auctoritate Caroli Mag. convocatum, T. 192.
- *Caearaugust.*, Eucharistiam domi esse sumendam interdixit, R. 260, l.
- *Carthagin. I.*, usuram damnat, O. 143.
- *III.*, libros, quos vocant, Apocryphos pro Canonicis habuit, T. 488, h; R. 212, k; 365.
- Concilium Carthagin. V.*, superstitiones de reliquiis perstringit, R. 70, f.
- (A. D. 412.) Innocentium, Romanum Pontificem, fratrem suum appellavit, T. 195, k.
- (ut citat. in Cod. Eccl. Afric.) regia mandata in causa Primosi agnovit, T. 202. Et leges de rebus Eccles. ab Imperat. petiit, T. 202.
- *VI.*, Primatum Eccl. Romanae rejcit, T. 17; R. 289. 303.
- *Chalcedonense*, auctoritate Imper. convocatum, T. 194. 429; R. 229, h. Imperatori esse submitit, T. 194. In eo Marcianus praesedit, R. 146. 229, n. Ab Imperatore confirmatum, T. 194. 420; R. 229, n. Privilegia Romae concessa, quod caput esset imperii, refert, T. 18. 418, 419. In eo contentio de Romano Primatu, T. 417. Paria privilegia Eccl. Rom. et C. P. concessit, T. 418. 421, 422; R. 48. 126. 230. Non tantum renovavit Canonem Conc. C. P., T. 419. Canones suos ad S. Leonem misit, T. 420. Quare Dioscorum condemnavit, T. 428, 429. Ad mentionem Flaviani in eo acclamatum est 'Martyr pro nobis oret,' R. 48, 49. 233. Haec verba frustra a Bellarm. proferuntur ad Invocationem Sanctorum stabilendam, R. 48, 49. 233. Finito Conc. Epistola a quatuor Europae Episcopis ad S. Leon. missa est, R. 50. In qua mentio Proterii, et ejus intercessionis facta, R. 50. Episcopos ad Presbyteri gradum deponere, sacri legum censuit, R. 121, o; 139. 'Εξδικον constituit, ad frequentiam Clericorum cohibendam, R. 134, w. In eo libellus Ischyronis lectus, R. 229, o. Edidit Canonem xvi. de Virginibus Deo dicatis, R. 232; et Canon. xxiv. de monasteriis, R. 232. Titulum universalis Episcopi S. Leoni dedit, R. 385.
- *Constantiense*, Principes in eo indirectam in spiritualibus potestatem adhibuerunt, T. 36; R. 314. De potestate Clavium Ecclesiae commissa, T. 52, x. Illud e numero Generalium Conc. Bellarminus rejcit, T. 248. Articulos Joannis Hus damnavit, T. 248. Et ipsum igni tradidit contra fidem praestitam, R. 147. Tres Pontifices deposuit, T. 477, l; R. 140. 295. 314. Et Martinum V. elegit, T. 477. Viginti quatuor fore deinceps Cardinales decrevit, et Concilium decimo quoque anno esse indicendum, R. 140. In eo per deputatos nationum gesta res, R. 140. Articulum damna-

- vit de Tyranno per vasallum occiden-
do, R. 414. 416. Hæc Concilii sententia
apud Marianam elusa, R. 414. 416.
Quod non ab ullo Pontifice probata,
R. 414. Articulus Wiclefi damnat,
R. 415. Et Joannem Parvum, R.
416.
- Concilium Constantinopolitanum I.*, a
Theodosio convocatum, T. 193. 432.
Imperatori sese submitit, T. 194.
Ejus Epist. (spuria) ad Damasum, T.
197. 432. A Damaso confirmatum,
T. 420.
- *II.* (Gen.
V.), jussu Justiniani convenit, T. 423.
- *III.* (Gen.
VI.), a Constantino Pogonato con-
vocatum, T. 423. In eo Constantinus
præsedet, T. 423; R. 216. Honorium
damnavit, R. 215, x. 247.
- *IV.* (Gen.
VIII.), Imper. auctoritate convoca-
tum, T. 425—427. 432. Viginti sep-
tem Canones secundum Latinos, duo-
decim tantum secundum Græcos
edidit, T. 425, 426; R. 187. 195. Ejus
Canones nondum satis limati, T. 478.
De causa particulari inter Ignatium et
Photium congregatum, T. 425. A
subsequente Conc. abrogatum, T. 426.
Romanum Pontificem non esse depen-
dendum censuit, T. 478, t.
- (A.D. 754.)
a Conc. Nic. II. condemnatum, T.
429. Quod nullus Patriarcha illi
interfuerit, T. 429, 430. Auctoritate
Imp. convocatum, T. 430. Ejus Acta
exstant in Conc. Nic. II. Act. vi., T.
430, e.
- *Eliberitanum*, fœneratores
damnât, O. 143.
- *Ephesinum*, a Theodosio Ju-
niore convocatum, T. 193; R. 228.
Imperatori sese submitit, T. 194.
Cœlestinum I., Pontificem Romanum,
fratrem dixit, T. 195. Ad hoc Conc.
Candidianus missus ad tumultus com-
pensandos, non ad res fidei tractandas,
T. 206; R. 146. 228.
- (Latrocinium), ab
Impp. convocatum, T. 429. Illic
legatos suos S. Leo misit, T. 429.
Flavianus in eo per vim depositus, T.
429, et cæsus, R. 49.
- *Florentinum*, Card. Juliani in
eo oratio, T. 425. A Græcis rejectum
R. 35, v; 140. Errorem Armenorum
condemnavit, R. 348.
- *Francfordiense*, (A.D. 794.) a
Carolo Magno convocatum, T. 192.
Illi sese submittit, T. 193. Elipand-
um Toletanum condemnavit, T. 193.
Conc. Nic. II. rejecit, R. 247. 272.
- Concilium Francfordiense*, (A.D. 1838),
Ludovico Bavaro favit, T. 39.
- *Gangrense*, de sanguine et suf-
focatis haud edendis, O. 197.
- *Herudf.*, de parœciis, O. 164.
De Canonibus Patrum observandis,
O. 164.
- *Laodicenum*, Concil. Nicenum
lxxx. annis secuta est sec. Lindan-
um, T. 488. Libros quos vocant
Apocryphos pro Canonicis haud ha-
buit, T. 488; R. 212. Cultum Ange-
lorum prohibuit, R. 50. 244. Canon
de hac re a Theodoro citatus, R. 50.
244. Electiones Episcoporum a po-
pulo fieri prohibuit, R. 433, o.
- *Lateranense III.*, usurarius tum
Eucharistiam, tum Christianam sepul-
turam negandam esse statuit, O. 143.
- *IV.*, ejus Canones
spuri videntur, T. 250. Canon ejus
de hæresi expurganda, T. 251, o; R.
495, t. Apud nos Canones ejus nun-
quam recepti, T. 251. Nihil in hoc
Concilio actum, T. 250. 252. Ejus
fides suspecta, T. 252. Ante hoc
Concilio Transsubstantiatio non fuit
dogma fidei, R. 8. Haud veri nominis
Concilium, R. 14, o. Papæ Nicolai
hæresim rejecit, R. 247.
- *V.*, S. Petrum ejus-
que successores Vicarios Christi ha-
buit, T. 249. A Bellarmino pro
generali habitum, T. 248, d; R. 198, q.
In eo Leo X. Bullam de abroganda
Pragmatica Sanctione edidit, R. 198.
In eo de Montibus Pietatis disputatur,
O. 135.
- *Lugdunense I.*, ejus Canones
inter Decretalia Pontificum tantum
habendi, T. 248; R. 495. Haud veri
nominis Concilium, R. 140.
- *II.*, ejus Canones
inter Decretalia Pontificum tantum
habendi, T. 248. Haud veri nominis
Concilium, R. 140.
- *Matisconense II.*, De decimis
dandis, O. 165.
- *Moguntinum* (A.D. 813), a Ca-
rolo Magn. convocatum, T. 192. Eum
Rectorem religionis dixit, T. 249.
466, r.
- (A.D. 847), deci-
mas esse dandas statuit, O. 157. 165.
Ludovicum Imper. rectorem religionis
dixit, T. 249. 466, r.
- (A.D. 1549), jussit
moneri populum, ne imagines adora-
ret, R. 282.
- *Nicenum I.*, Vera hujus Con-
cilii Exemplaria Carthaginem a Cyrillo
et Attico transmissa, T. 18. A Con-
stantino convocatum, T. 193. Im-

- peratori sese submitit, T. 194. Librum 'Judith' pro Canonico legitur computasse, T. 487, u. A Conc. VI. Gener. multum distat, R. 216. In eo Constantinus adfuit, R. 146. 216. Quibus de causis convocatum, R. 223. Quomodo quaestiones de fide in eo terminate, R. 223. Et quaestio de Paschate, R. 224. Quid statuerit de mulieribus *συνετακτοις*, R. 225. Quid in eo de colibatu Cleri egerit Paphnutius, R. 225. Multa in eo instituta, nunc abrogata, R. 227. Quarto Canone Episcopos a tribus Episcopis esse ordinandos statuit, R. 227; O. 183. Usurarios a Clero deponendos esse statuit, O. 142.
- Concilium Nicenum II.* (Gen. VII.) Imperiali auctoritate convocatum, T. 424. Anathema dixit iis, qui imagines Christi et Sanctorum idola nominarint, T. 382. Ejus Epist. ad Impp. T. 425. Et ad omnes ubique Episcopos, T. 425. Honorium damnavit, R. 215, x. 247. Ei Synodus Francof. reclamavit, R. 247. 272.
- *Papiense*, Frider. I. Imp. favit, T. 39. 325. Alex. III. deposuit, T. 325.
- *Pariense*, Conc. Nic. II. condemnavit, R. 272. Acta hujus Conc. omissa apud Labb. et Coss., R. 272, p. XIII. deposuit, R. 188.
- *Rhemense*, a Carolo Magn. convocatum, T. 192.
- *Romanum sub Adriano II.*, Romanum Pontificem non esse judicandum dixit, T. 477, r.
- *II. sub Silvestro*, primam sedem minime esse judicandam dixit, T. 477, o.
- *sub Sixto III.* non licere adversus Pontificem ferre sententiam dixit, T. 477, p.
- *IV. sub Symmacho*, praepote Theodorici congregatum, T. 208. 430. Sine regis notitia nihil decernere praesumpsit, T. 208. 431.
- *V. sub Symmacho*, Pontificem Divino reservandum esse judicio dixit, T. 477, q.
- *Sardicense*, Patribus Carthagenensibus ignotum, T. 18. Illud pro Generali habet Bellarminus, T. 18. Hosii in eo demissa petitio, T. 18. Magnam Clericorum in Conciliis frequentiam prohibuit, R. 134, x.
- *Senonense*, jussit moneri populum, ne imagines adoraret, R. 282.
- *Sinuessanum*, primam sedem non esse judicandam dixit, T. 477, n.
- In eo Marcellinus post confessionem suam depositus, R. 457.
- Concilium Sutrinum*, in eo tres Pontifices depositi, R. 190. 314.
- *Toletanum I.*, Eucharistiam apud Ecclesiam esse sumendam in dicit, R. 260, l.
- *IV.*, Juramentum fidelitatis edidit, T. 262, z.
- *V.*, Juramentum fidelitatis approbavit, T. 262, z.
- *VI.*, Juramentum fidelitatis edidit, T. 262, z.
- *X.*, Juramentum fidelitatis edidit, T. 262, z.
- *Triburicense*, decimas esse dandas censuit, O. 157. 165.
- *Tridentinum*, sententiam dedit de sacris nostris haud adeundis, T. 153. Apud Gallos nunquam receptum, T. 251, p. Eucharistiam sub utraque specie dari vetuit, T. 435. Utriusque speciei communionem e Joan. VI. non recte colligi contendit, T. 435. Fideles singulis missis communicare voluit, T. 435; R. 248. Missam continere magnam populi fidelis eruditionem dixit, T. 435. Eam tamen noluit lingua vulgari celebrari, T. 435. Transubstantiationem definiit, R. 16, a. Multas corruptelas in Missam irrepsisse fatetur, R. 26. A Gallis saepius rejectum, R. 140, s. 247. Haud verum Concilium, R. 145. Protestantibus non accesserunt, quod commeatus non tutus, R. 145. Quod fides Constantiae non fuisset praestita, R. 146. Papae jussa in 'mantica veredarii' illuc transmissa, R. 147. 451. Eo finito novas rationes de calice laicis dando, et colibatu Cleri, Imperatores inierunt, R. 145. 227. Utriusque speciei in Eucharistia non infrequentem fuisse usum concedit, R. 246. Abusus in indulgentiis sublato voluit, R. 299. 383. Edit. S. Script. Vulgatam authenticam fecit, R. 428, w.
- *Trullanum, seu Quinisext.* Canones tum Laod. tum Carth. I. Conc. recepit, R. 212. Canones ejus iv. et xiii. statuti sunt contra Romanam Ecclesiam, R. 217. 247. De sanguine et suffocatis haud edendis, O. 197.
- *Turonense*, usuram damnat, O. 143.
- (A.D. 1510), sententiam Julii II. contra Ludov. XII. nullam esse decrevit, T. 61.
- *Viennense*, ejus Canones inter Decretalia Pontificum tantum habendi, T. 248. Haud veri nominis Concilium, R. 140.

- Concilium Wormatiense* (A.D. 868), de sanguine et suffocatis haud edendis, O. 197.
- (A.D. 1077), Henrico IV. Imp. favit, T. 39.
- Concionatores*, quare instituti, R. 372.
- Concomitantia*, sanguinis et corporis in Eucharistia, R. 253.
- Confessio*, utrum possit revelari, T. 272. 355. Confitens veniam dare potest, ut reveletur, T. 272. Potest revelari ad facinus avertendum, T. 272. 355. 357; R. 486, 487. 497. Hoc permissum est in Gallia, T. 355. Et si peccatum non est commissum, sed committendum, debet revelari, secundum quosdam Catholicos auctores, T. 357, 358. Vide quoque *Garnetus, Henricus*.
- *fidei Scoticae*, ei Rex Jacobus subscripsit, R. 291. 486, k.
- Confessionum Harmonia*. Vide *Harmonia Confessionum*.
- Confessus est vir nobilis se Regem Franciscum voluisse occidere; confessionem istam revelavit Confessor*, T. 355, 356.
- Conformitas Franciscana*, liber ita dictus, T. 276, z. A Bartholomæo Albicio Pisano scriptus, R. 443.
- Conjuratio Pulveraria*. Vide *Bainham, Catisbeus, Faucius, Garnetus, Gerardus, Greenway, Tortus*.
- Conon, Papa Romanus*, in ejus Electione consensus Exarchi Theodori intervenit, R. 188, 189.
- Conradinus*, ejus mortem non negavit, id est concessit, Clemens IV., T. 327; R. 415.
- Conradus Trajectensis*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, p; T. 247.
- *Urspergensis*. Vide *Urspergensis, Conradus*.
- Constantiense Conc.* Vide *Conc. Constantiense*.
- C. Politanum Conc.* Vide *Conc. C. Politanum*.
- Constantinus I. Imp.*, veneno periisse fertur, T. 93. Nicenum Concilium convocavit, T. 193. Causam Cæciliani Romano primum Episcopo, dein Conc. Arelat. delegavit, T. 202. Appellanti- bus ad eum Donatistis iudices delegavit, postea causam audivit ipse, et sententiam tulit, T. 204. Ejus Epist. ad Nicomedienses in causa Eusebii et Theogonii, T. 204, 205, i. Et ad Synodum Tyrensem, T. 205, k. Episcopus τῶν ἑκδός, T. 469; R. 142, f. Rhetorice Pietatem alloquitur, R. 56. In Anglia natus, R. 102. Magnam partem in Conc. Nic. egit, R. 146.
216. 229. Ejus Sacra de Paschate celebrando, R. 225. Utrum urbem suam Christo an B. M. Virgini dedicaverit, R. 241.
- Constantinus I. Imp.*, de ejus Donatione dictum Æn. Sylvii, (Pii II.) T. 37. Pro hac Donatione cont. Vallam scripsit Steuchus, T. 258.
- *V. Pogonatus*, Conc. C. P. III. convocavit, T. 423. In eo præsedidit, T. 423. Ejus Divalis Sacra ad Donum Pontif., T. 423.
- *VII.*, Imperio Occidentis a Leon. III. Papa multatus, R. 175.
- Constantius*, Arianus, T. 199. Novem fidei confessiones edidit, T. 199. Vox ejus impia, T. 199. Voluit ut Hosius S. Athanasium causa indicta condemnaret, T. 199. In eum S. Hilar. Pictav., et Lucifer Calarit. scripserunt, R. 168.
- Constitutiones Apostolicæ*, eas potest Ecclesia, secundum Stapletonum, in Canonem referre, T. 275, y.
- Contestatio juramenti* genus, O. 109.
- Conversio* utrum productiva an adductiva fiat in Transubstantiatione, R. 16.
- Cornelius, Papa*, a S. Cypriano frater dictus, T. 195.
- Costn, Joannes*, ejus Epistola ad Thomam Mortonum de Cochlaei Epistola, a Petro Crabbio in Edit. sec. Concil. omissa, T. 253, h. Vide *Conc. Later. IV.; Cochlaeus; Crabbius*.
- Cosinus, Ricardus*, librorum Auctor, cui titt., 'An Apologie for certain proceedings by Jurisdiction Ecclesiastical,' O. 97, a, et 'An Answer to an Abstract of certain Acts of Parliament,' O. 121, c.
- Costerus, Franciscus*, Scripturam esse literam mortuum censuit, R. 361. Rem sine anima et sensu, varios in ea esse errores, R. 361. Instar vaginae esse, quæ quemlibet gladium admittit, R. 361. Scripturam in corde Ecclesiae impressam, esse Scripturam omnium Scripturarum, R. 361. Omnium Scripturarum interpretem, R. 361, b.
- Covarruvias, Didacus*, temporalem Pontificis potestatem controverti posse dixit, T. 37. Clericos jure divino non esse a civili obedientia exemptos censuit, T. 483, o. Nullum esse apertum in Evangelio locum, quo eximantur, T. 483, s.
- Crabbius, Petrus*, Epistolam Cochlaei de Can. Conc. Lat. IV. in Conciliorum edit. sec. omisit, T. 253, h.
- Crassus*, Templum Hierosol. spoliatum sibi exitio invenit, O. 22.
- Creighton, Georgius, Episc. Dunkeld.*, se

- Scripturas neque legere, neque legere curare dixit, R. 373, e.
- Cristanovic, Stanisl.*, Examen Catholicum scripsit contra edictum Anglicanum, R. xxix.
- Croatia*, facta Pontifici tributaria, T. 259.
- Cruciate*, indulgentiæ eas ineuntibus concessæ, R. 413.
- Cruz*, haud adoranda, R. 27. 284. Hunc cultum Christianis exprobat Julianus, R. 270. Eam in domibus pictam esse concedit S. Cyril. Alex., R. 270. Cultam esse negant, S. Cyril., et Minuc. Felix, R. 270. Examinantur de hac re et cultu imaginum testimonia Tertulliani, S. Ambros., S. Hieron., R. 271. S. Chrysost., Lactant., Sedulii, R. 272. S. August., R. 273. Cultum latræ illi desert S. Thom. Aquin., R. 282, q. 401. Utrum Christi contactus eam sanctam effecerit, R. 283. De incendio particula crucis exstincto, R. 283. Et miraculis ab ea effectis, R. 284. Cruz character Christi, R. 404. Ejus abolitio character Antichristi, R. 404.
- Curius, M., Dentatus*, ad ambitum non factus, R. 432.
- Cusanus, Nicolaus*, de potestate Clavium Ecclesiæ, non Petro soli, commissa, T. 52, z. 78. Pontificem deponi posse censuit, T. 478. Cæsarem in quibusdam esse Pontificis Patrem censuit, R. 120.
- Cuspinianus, Joannes*, de Henrico IV. Imp. Romam suppliciter petente, T. 316, 317; R. 489. Verba minantia Innoc. III. in Philippum Suevum memorat, T. 322. Manfredum a Pontifice corruptum Frid. II. interfecisse asserit, T. 324. Zizimum, Alex. VI. haud ignorante, mortuum esse narrat, T. 326.
- Cyprianus, S.*, de clavibus S. Petro datis, T. 62; R. 300. Cornelium Romanum Pontificem fratrem suum appellavit, T. 195. Novatianum pro Christiano haud habuit, T. 371. Aliquos Eucharistiam domum detulisse narrat, R. 259, k. Auctor incertus sub ejus nomine, de translatione Enochi, et secundo ejus adventu, R. 356, u. De suffragiis populi in electionibus Episcoporum, R. 433, p. Apostolos omnes pari honore et potestate præditos fuisse asseruit, R. 469, l. De decimis dandis, O. 163, 164. Episcopos Apostolorum esse successores censuit, O. 183, 184. 209.
- Cyriacus, Archiep. C. P.* Joannis successor, T. 405. Sedit xi. annos, T. 405. Titulum Universalis Episcopi adhibuit, T. 406; R. 126.
- Cyrillus, S., Alex.*, de trina Petri confessione, T. 62, e, 63; R. 21, s. 295. De Antichristo a Judeis recipiendo, R. 22. Sanctos haud colendos esse censuit, R. 58, p. Deum solum esse adorandum, R. 61. Librum suum in Julianum post ejus mortem scripsit, R. 169. Christianos cultores fuisse crucis negavit, R. 270. Vera Exemplaria Canonum Conc. Nic. I. Carthaginem transmisit, T. 18, n.
- , *S., Hieros.*, de Antichristo idola osuro, T. 305, x. Verba S. Pauli de Eucharistiæ institutione refert, T. 436. Commemorari Patriarchas, &c., ad altare, non autem invocari, asserit, R. 55. Ejus Catecheses in Biblioth. August. alio quam S. Cyrilli nomine inscriptæ, R. 55. 262. Corpora Sanctorum vult honorari, non ideo tamen coli, R. 64. Libros, quos vocant, Apocryphos pro Canonis haud habuit, R. 211. 366. Vinum et panem in Eucharistia transmutatos asserit, R. 262. Substantia tamen remanente, R. 263. De Adventu Antichristi, R. 307. De sede Antichristi, R. 311, k. De ejus regno per tres annos et dimidium duraturo, R. 323, n.
- Cyrus Phasidis Episc.*, in Conc. C. P. III. (Gen. VI.) damnatus, R. 247.

D.

- Dæmones*, quinam sint eos culturi, apud Apoc. ix. R. 389.
- Dalei, Joannes, Monachus Carthusianus*, miraculum ei contigit, R. 31. Supplicio affectus sub Henr. VIII. ob juramentum Suprematus recusatum, R. 31.
- Dalmatia*, facta Pontifici tributaria, T. 259.
- D'Alvin, Steph.*, de jurisdictione Abbatissæ, T. 175.
- Damasceus, S. Joannes*, Librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488. De libris Canonicis, R. 366. De veneratione cruci debita, R. 283. 366.
- Damasus I. Papa*, in ejus Electione magnæ turbæ, et magna hominum strages, R. 433.
- *II. Papa*, Clementem II. veneno sustulit, T. 261.
- Damianus, S. Petrus*, multa de Cardinalium dignitate scripsit, R. 129.
- Dan*, ex hac tribu oriturum fore Antichristum censuit Bellarminus, R. 405, z.

- Dania vectigalis* Rom. Eccl., T. 259.
- Dantes*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 247.
- Dare*, Glossa Juris Canonici interpretatur 'datam ostendere' 'datam pronuntiare,' R. 187.
- Dathan* ob sacrilegium punitus, O. 22.
- Daventria*, Regi Hispaniæ a Guil. Stanleio prodita, T. 337, 338; R. 484.
- David*, a Rege Jacobo adductus ad Regiam primatum confirmandum, T. 448. Corruptelas repurgavit, T. 448. Arcam reportavit, T. 449. Coram ea saltavit, T. 449. Humilitatis gratia, T. 449, t. Quantas pecunias Salomoni legaverit, at templum ædificandum, O. 10. Vir secundum eor Dei, R. 41; O. 68. Dei servus, O. 68. Sæpe e malis a Deo erutus, O. 68—70.
- Dea*, S. Maria Virgo ita vocata, R. 235, 236.
- Decimæ*, eas impendendas esse indixit Abrahamus, O. 15. Ab Ecclesia institutæ, O. 16. Non omittendæ, O. 16. Non sunt abrogandæ, O. 152, seq. Hæc disputatio necessaria, O. 153. Sub Christo debentur, eo quod Christi sacerdotium idem sit ac Melchisedeci, O. 155. Datæ Dei ministris, O. 157. Eas impendendas esse censuerunt Concilia, O. 157, 164, 165. Patres, O. 157, 158, 163, 164. Decreta Pontificum, O. 166. Et Jus Civile, O. 166, 167. Habentur pro Eleemosyna a S. Chrysost., et a S. August., O. 159. Sunt realis communicio bonorum omnium, O. 160. Qui eas possederit, nulla præscriptione tutus esse poterit, O. 167. Sunt rationi consentaneæ, O. 167—169. Votivæ Decimæ sæpius ab Ethnicis pendebantur, O. 169, 170.
- Demades*, ejus dictum de legibus Draconis, T. 143, c.
- Denarii S. Petri*, quando primum soluti, R. 108. A quibus Regibus confirmati, R. 108, 109. Ob eos solutos regnum Angl. Pontifici haud tributarium, R. 108, 109.
- Dermittus*, *Rez Lageniæ*, ei ad se confugiens Henricus II. opem tulit, R. 112.
- Desperandi* occasio nulla Romanensibus Anglicis data, T. 98—103; R. 472.
- Deus*, utrum ad malum moraliter inclinet, T. 296, 297.
- , 'Nec Deus es nec homo,' &c. Hic versus e Poetria Nova Galfridi de Vino Salvo in Glossa Juris Canonici Papæ ascriptus, T. 186, g; R. 86, e. Hæc verba deleri jussit Pius V., Greg. XIII. postea restituit, T. 186, g; R. 86, e.
- Diaconi*, eorum officium, R. 124, 125. Episcopi ita dicti, O. 180, 207.
- Diaconissæ*, in quibusdam Ecclesiis institutæ, O. 196.
- Didymus Veridicus Henfildanus*, i. e. Thomas Stapleton, Apologiam edidit pro Philippo II., T. 123.
- Digby, Everardus*, ad ordinem equestrem a Jacobo Rege evectus, T. 102, y. In Conspiratione Sulphurea unus e proditoribus, T. 102.
- Diocletianus*, Porta inferi a S. Greg. M. dictus, T. 187; R. 189, z. 420, m.
- Diodorus Siculus*, decimas pro tributo quondam in Sicilia datas fuisse narrat O. 170.
- Dionysius Alexandrinus*, Stephanum et Sixtum Romanos Pontifices fratres suos appellavit, T. 195.
- , Atheniensis Episcopus, O. 185.
- , *Carthusianus*, librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 489, n.
- Dioscorus*, quare in Conc. Chalced. condemnatus, T. 428, 429, 478.
- Directorium Inquisitionis*, in eo memoratur Constitutio Frid. II. contra hæreticos, T. 252, u.
- Disciplina rigor* pro vitando scandalo cessat, T. 59.
- Discursus Modestus*, liber sub hoc titulo citatus, cui verus titulus 'A sparing Discoverie of our English Jesuits,' auctorem habuit Guil. Watson, R. 8, h.
- Dispensationes*, in quibusdam nec Deus Ipse dispensare potest, T. 69. Præcepta Decalogi non sunt dispensanda, T. 69. S. Greg. Magn. 'nimium papaliter' dispensavit, T. 70. Cautè sunt adhibendæ, T. 70. Sunt legum vulnera, T. 70. Male adhibitæ sunt dissipationes, T. 71; O. 45. Locum non habent in juramentis assertoriis, T. 81.
- Dominica*, auctor alibi ignotus a Baronio allatus, R. 489.
- Dominus Deus noster Papa*, hic titulus Papæ ascriptus, T. 186, c; R. 390, v. Verbum 'Deus' incuria irrepisse contendit Eudæmon, T. 186, c; R. 390, v. 454.
- Domitianus*, equi pallidi sessor a Blasio de Viegas habitus, R. 379, c.
- Donatistæ*, a Constantino mulctati, T. 168, m. Ecclesiam totam periisse, nisi apud partem suam, affirmarunt, T. 168. Eos reprehendit S. Augustinus, T. 202. Ecclesiam 'in meridie cubare,' i. e. in Africa, dixerunt, R. 102, p. 164, b. Ecclesiam Catholicam ad unam orbis partem revocant, R. 169.
- Donatus*, rem suam ad Constantinum male retulit, T. 202.
- , *Leonardus*, Dux Venetorum,

- Paulo V. sese opposuit, T. 38, p. 60, y ; R. 34, n. Excommunicatus, T. 268.
- Downham Georgius*, concionem scripsit de dignitate Ministerii, O. 179, d.
- Draco*, apud Apocalypsa, qui sit, R. 397, 398.
- Draconis leges* sanguine scriptæ, Demadis de iis dictum, T. 143, c.
- Druthmarus, Christianus*, de potestate Clavium Apostolis omnibus, non Petro soli concessa, T. 75.
- Duacensis Versio*, SS. Scripturarum, post multos annos prodiit R. 371. In ea multa verba intellectu difficilia, R. 371.
- Dunstanus, S., Archiepisc. Cant.* quanta passus, R. 201.
- Durandus, Guil., Episc. Mimat.*, ejus dictum de Præsentia Christi in Eucharistia, R. 13.
- a *S. Porciano*, ejus sententia de Transubstantiatione, R. 13. Deum posse facere, quod, remanente substantia panis, Christus esset in Eucharistia, censuit, R. 15.
- Duranti, Steph.*, Campanarum Baptistum memorat, R. 268, 269.

E.

- Eadmerus*, Urbanum II. Turbanum appellavit, T. 394, v ; R. 199, v.
- Eberhardus, Episc. Salisberg.*, Friderico II. favit, T. 39. Temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 247.
- Ecclesia*, quibus conditionibus in eam reges admissi, T. 41. Novos libros in Canonem referre potest, secundum Stapletonum, T. 275. Nemini gremium claudit, R. 99. Ei non licet novitia excudere, R. 246. Non potest mutare Christi mandata, R. 255. Ejus iudicium quanti habendum, R. 456.
- *Africana*, appellationes transmarinas prohibuit, R. 303.
- *Anglicana*, ejus fides antiquissima, T. 96 ; R. 45. 69. Et Apostolica, R. 39.
- *Galiciana*, Conc. Trident. sæpius rejectit, T. 251, p ; R. 140, s. 247.
- *Græca*, Romanam Ecclesiam sæpius repulit, R. 35. Vani ad schisma resarciendum conatus, R. 35, v. Concil. Florent. rejectit, R. 140. Non hæretica, R. 215.
- *Romana*, sæpe biceps, et triiceps, T. 261. Triginta fuerunt in ea Schismata, T. 261. 284. Cum Ecclesia Catholica comparata, T. 496 ; O. 91, 92.
- Ejus fides non ubique, nec ubique eadem, R. 33. Etiam de ipsa Potestate Pontificis multæ in ea disseminationes, R. 33, 34. 449—451. Repulsa ab Eccl. Græca, R. 35. Est pars tantum universæ Ecclesiæ, R. 218.
- Ecclesia Scotica*, quomodo reformata, R. 41. 161, 162. 448. Ejus querela de statu Ministrorum ob Decimas non solutas, O. 17. 161.
- Ecclesiæ Reformata*, unam eandemque fidem tenent, R. 36. 447, 448. Haud naufragarunt circa fidem, R. 452.
- Eckius, Joannes*, Scripturam non esse authenticam absque auctoritate Ecclesiæ dixit, R. 360. Qui eam accipiunt, Theologos atramentales appellavit, R. 360.
- Edgarus*, ejus lex de Denariis S. Petri solvendis, R. 109, d.
- Edmundus, S., Cant.*, quanta, et quare, a Rege passus, R. 200, 201.
- Edvardus Confessor*, Denarios S. Petri elemosynam esse dixit, R. 109. Usurarios regno expulit, O. 145.
- *I. Rex Angliæ*, ei Bonif. VIII. interdixit, ne Scotos bello vexaret, T. 259. Ejus submissa Epistola ad Bonif. VIII., R. 203, h. Judæos et Causinos regno expulit, O. 145.
- *II.*, censuras Papales in Robertum Regem Scotiæ expetiit, R. 203, i.
- *III.*, scripsit submissæ ad Clement. V., R. 203, h.
- *VI.*, usuras omnes lege prohibuit, O. 145.
- Eginhartus*, de Privilegiis Carolo Magn. ab Adriano I. concessis mentionem haud facit, R. 185.
- Egnatius, Jo. Bapt.*, scito populi Carolum Magn. Imperatorem fuisse designatum dixit, R. 192. De morte Henrici IV., R. 487, g.
- Eleazarus*, Princeps Sacerdotum, O. 209. Ejus exemplum in porcina carne non gustanda allegat Tortus, ad Romanenses in Juramento recusando confirmandos, T. 383 ; R. 497. Ei Jacobum Clementem Sixtus V. comparat, T. 292.
- Eleemosyna*, quando eam quis recte facit, T. 300, 301. Decimæ sunt Eleemosyna, sec. S. Chrysost., et S. August., O. 159.
- Eleutherius Papa*, Lucium Regem Vicarium Dei in regno suo dixit, T. 184. 249. 395. Ad fidem in Angliâ prædicandam vix quidquam contulit, R. 40.
- Elias*, venturus est ante secundum Christi Adventum, ut habent quidam Patres, R. 330—335. In hac re S. Hieronymus a reliquis Patribus disidet, R. 332. Utrum hæc sit Judaica fabula, R. 334. Quid de hac re cen-

- suerint Paul. Burgensis, Franc. Vatablus, Arias Montanus, R. 335, 336. Rem esse apertam asserit Maldonatus, R. 338. Utrum in cœlum assumptus, R. 339, 340. Quid de hac re censuerit August. Steuchus Eugubinus, R. 339, 340. Eum jam frui visione beatifica asseruit Ambr. Catharinus, R. 340. De prospiciendo ejus victu quæstio apud Scholasticos, R. 340. Et utrum adhuc majora sibi merita acquirat, R. 341. Resurget privilegio speciali, ante generalem resurrectionem, R. 342. Utrum in verum cœlum ante Ascensionem Christi ascenderit, R. 346. Utrum secum suum corpus habeat, R. 347. Eum corpore fuisse transfiguratum asserit Toletus, R. 347, 348. Conservatus in terrestri Paradiso sec. S. Irenæum, R. 348, z. Æternitatis candidatus a Tertull. dictus, R. 349. Circumcisus et cœlebs sec. S. Epiphani., R. 350. Est in corpore spirituali, R. 351. Paradisi colonus, Dei consortio fruens, sec. S. Hieron., R. 351. Et raptus est corpore in cœlum, R. 352. Vivit in suo corpore, sec. S. August., R. 352. Elias 'Thisbites' in Mal. iv. 5. a quibusdam Patribus legitur, R. 331, q. 333, d. 353. 'Os eis ôparov, apud LXX. Interp. legitur ascendisse, R. 353.
- Eliberitanum Conc.* Vide *Conc. Eliberitanum*.
- Elipandus Toletanus*, Christum Filium Dei adoptivum censuit, T. 193. A Conc. Francof. condemnatus, T. 193.
- Elizabetha, Regina Angliæ*, a Pio V. excommunicata, T. 118. 164. 268. 336; R. 194. In eum Pii V. animus hostilis, T. 119. 336. Post excommunicationem in Romanenses acrior, T. 165. Juramentum proposuit de spirituali suo Primatu, T. 164, 165. Ei Primatum suum agnoscenti cætera omnia de cultu divino concedere voluit Paulus [Pius?] IV., T. 165. Romanenses mulctavit primo, non morti addixit, T. 167, 168. 172, 173. Ab Audoeo Ogleshorpio, Episcopo Carliolensi, cæteris detrectantibus, coronata, T. 169. Initio regni mitis, postea severior, T. 172. Ut concedit And. Philopater (i. e. R. Parsons), T. 173, 174. De religione præcepit, sacra non tractavit, T. 176. Eam occidere tentavit Parreius, missus a Card. Comensi, T. 287. 313. 336. 414; R. 77. 412. 415. In eam Pius V. rebelles excitavit, T. 313. 336.
- Enoch*, venturus est ante secundum Christi Adventum, ut habent quidam Patres, R. 330—333. 356, u, z. De hac re se nihil e Scripturis habere fatetur Arethas, R. 333. Utrum hæc sit Judaica fabula, R. 334. Utrum in cœlum assumptus cum corpore suo, R. 339, 340. Quid de hac re senserit August. Steuchus Eugubinus, R. 339, 340. Eum jam frui visione beatifica asseruit Ambr. Catharinus, R. 340. De prospiciendo illius victu quæstio apud Scholasticos, R. 340. Et utrum adhuc majora sibi merita acquirat, R. 340. Resurget speciali privilegio ante generalem resurrectionem, R. 342. Utrum in verum cœlum ante Ascensionem Christi ascenderit, R. 346. Utrum secum suum corpus habeat, R. 347. Conservatus in terrestri Paradiso sec. S. Irenæum, R. 348. Æternitatis candidatus, a Tertull. dictus, R. 349. Non cœlebs, sec. S. Epiphani., R. 350. Est in corpore spirituali, R. 351. Paradisi colonus, Dei consortio fruens, sec. S. Hieron., R. 351. Et raptus est corpore in cœlum, R. 352. Vivit in suo corpore, sec. S. August., R. 352. Translatus est, ubi Deus scit, R. 356. Quo fuerit translatus, et quomodo vivat, res incerta, sec. S. Chrysost., R. 356, x. Et Theodorst., R. 356, y. Est in secreta quadam terræ regione, sec. S. Greg. Mag., R. 356, z.
- Epaphroditus*, Philippensium Episcopus, O. 185.
- Ephesinum Conc.* Vide *Conc. Ephesinum*.
- Ephraïmus, S., Syrus*, citatus a Bellarm. ad invocationem Sanctorum confirmandam, R. 52. In loco citato rhetorem videtur agere, R. 53. In aliis locis Deum compellat, R. 53. De Paradiso aliter atque alii Patres censuit, R. 337.
- Epiphanius, S.*, librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488; R. 365. Collyridianos reprehendit, R. 54. De cœlibatu Cleri, R. 226, t. Ejus testimonium de libris Canoniceis, R. 211. De Enocho et Elia in Paradisum translatis, R. 350. Episcopos ab Apostolis constitutos fuisse refert, O. 186, i. Aërium pro hæretico habet, O. 187, 211.
- Episcopi*, quo sensu Apostolis succedunt T. 297—299; R. 445. Eos quondam pro fratribus suis habuit Papa, T. 195. 312. Nunc autem pro Vicariis tantum suis, T. 311, 312. Omnes antiquo jure ejusdem meriti, T. 407. Iis sine Imperatoris consensu convenire haud licuit, T. 427; O. 208. De eorum dignitate testimonia S. Greg. Naz., R. 117., S. Chrysost., R. 118, Gerberti (seu Pseudo-Amrosii) R.

118. Episcopum in locum presbyteri deponere sacrilegum, R. 121, n. 139. A Deo, non a Papa, jurisdictionem suam habent, R. 299. Debent gregi attendere, O. 31. 40, 41. Sunt superinspectores, O. 43, v. Positi sunt in Ecclesia a Spiritu Sancto, O. 31. 44. 213. Sunt Pastores, O. 187. 199, 200. 213. Nomina Episcopi et Presbyteri promiscue in Sacris Scripturis usurpata, O. 180, 181. Dicti Diaconi, O. 180. 207. Hæc nomina postea distincta, O. 181. In una urbe unus tantum Episcopus, O. 181. 203. Apostolorum successores, O. 183, 184. Ab Apostolis constituti, O. 185, 186. Primi sacerdotes sunt, O. 207.
- Quondam electi populi consensu, R. 433. Tumultus sæpe orti, R. 433. Hoc ergo postea a Conc. Laod. prohibitum, R. 433, o.
- Episcopi Angli*, a tribus Episcopis, sec. Can. iv. Conc. Nic. I. ordinati, R. 227.
- Episcopus Universalis*, hunc titulum veluti sacrilegum et profanum S. Greg. M. damnavit, T. 312. 403. Quid eo nomine intelligendum, T. 403—406.
- Equi quatuor* in Apocalypsi, per eos quid intelligendum, R. 379—382. Per equum nigrum hæretici sunt intelligendi, R. 380, 381, h.
- Erasmus, Desid.*, Homilias S. Chrysost. in Act. Apost., et in 2 Cor. suspectas fidei habuit, R. 53, i. In Colloquiis suis de cultu Virginis scripsit, R. 234. Usuram damnat, O. 141.
- Error*, errante Clave nemo aperit, errante digito nemo solvit, T. 81.
- Estensis, Cesar, Dux Mutinensis*, metu Clementis VIII. Ferrara cessit, T. 332.
- Ether*, liber ita dictus utrum pro Canonico habendus, T. 487, 488; R. 211, 212. 365, 366.
- Edwards* numerum DCLXVI. reddit, R. 406. De hoc nihil vult affirmare S. Irenæus, R. 406, d.
- Eucharistia*, de ejus oblatione Bellarmini contradictiones, T. 305—307. Sub una specie est contra Scripturas, T. 434, 435; R. 251, 252. Ab Ecclesia primitiva rejecta, R. 70. De ea re, finito Conc. Trident., novas rationes inierunt Ferdinandus et Maximilianus, R. 145. Non infrequentem fuisse utriusque speciei usum concedit, Conc. Trid., R. 246. Est simul Sacrificium et Sacramentum, R. 250, 251. Sub utraque specie est sumenda, R. 250, 251. 253. Aliter auctus esset Sacramentorum numerus, R. 252, 353. De numero mersionum in Baptismo haud similis est ratio, R. 254. Non est adoranda, R. 266, 267. Quibus verbis a Christo instituta, R. 12. Hæc verba non cogunt Transubstantiationem fateri, R. 12. Quod reliquum est in Eucharistia debet igne absumi, R. 14. Id est, fide adorari, non ratione discuti, R. 14. Ejus reliquæ sæpe domum delata, R. 259, 260. Hoc postea prohibitum a Conc. Cæsaraug. et Tolet. I., R. 260. Sub utraque specie ad ægrotos delata, R. 260. Si forte aliquando sub una tantum, hoc non in legem trahendum, R. 261. De ejus adoratione quid censuerint Patres, R. 266, 267. Ejus circumgestatio res novissima, R. 267. Vide *Accidentia Eucharistiae, Transubstantiatio*.
- Eudæmon, Andreas Joannes, Cydonius*, Apologiam edidit pro H. Garneto, R. xxix., n. 434, s. 473. 484. Contra Rob. Abbatum scripsit, R. 304. De verbis 'Dominus Deus noster Papa,' T. 186, c; R. 390, v.
- Eugenius III.*, Indulgentias dedit Cruciatam ineuntibus, R. 413, g.
- IV. in Conc. Basil. depositus, R. 188.
- Eugubinus, August. Steuchus*. Vide *Steuchus, August., Eugubinus*.
- Eulogii Auctor*, de Anglia Pontifici tributaria facta, T. 257; R. 107.
- Eusebius, Cæsariensis*, libros Apocryphos rejicit, T. 487, a. Sanctos nobis intercedere, haud item invocandos esse asserit, R. 61. Deum solum esse adorandum, R. 61. Polycarpum ordinatum Smyrnæ Episcopum, Ignatium Antiochiæ, Timotheum Ephesi, Titum Cretæ, Clementem et Linum Romæ, Dionysium Athenarum, Onesimum Ephesi, S. Jacobum Hieros. refert, O. 185. De morte S. Marci, O. 185.
- *Emisenus*, de Canone Missæ, T. 436.
- *Papa*, sacerdotes Christi Vicarios dixit, T. 211. 249.
- *Thessalon. Episc.*, ei S. Greg. M. interdixit, ne cuius titulum universalis Episcopi usurpanti consentiret, T. 405.
- Euthymius*, de Clavibus Ecclesiæ non Petro soli datis, T. 78.
- Eutropius Longobardus*, privilegia Carolo Magno ab Adriano I. concessa memorat, R. 185.
- Evangelici* in Gallia, utrum Franciscum II. interficere sint moliti, R. 417.
- Evangelista quintus*, Clemens VIII., ita a Gabriele, Patriarch. Alex., salutatus, T. 15, c; R. xix. 448, m.
- Evangelistæ*, qui sint, O. 210.

- Excommunicatio*, duplex est, Major Ethnici, minor Publicani, T. 50. Major eadem est ac Maranatha, T. 50, l. Minor a Sacramentis excludit, T. 50. Major penitus arcet ab Ecclesia, T. 50, 51. Instituta a Christo, Matth. xviii. T. 51. Potestas ejus adhibendæ cui data, T. 51. Ecclesiæ, non Petro, T. 51. Quousque se extendit, T. 51; R. 48. 99. In crimina non in possessiones exercenda, T. 55. Ad innocentes non pertingit, nec juribus suis quenquam privat, T. 56. Ad ædificationem exercenda, T. 57. Sæpe nulla et irrita, T. 60. Quas ob causas, T. 60, 61. Ab ipsis Catholicis contempta, T. 61. Quasi fulmen a Pontifice in Reges emissa, R. 402.
- *Regis*, non eximit subditos ab obedientia præstanda, T. 49. Non est depositio, T. 55. Post eam appellationi locus, T. 55. Qualis necessaria ad Reges deponendos, T. 123. Spiritualis pœna tantum, T. 249.
- Excommunicatus* non ab omnibus vitandus, T. 57. Etiam secundum Greg. VII., S. Thom. Aquin., Toletum, Sylvestrum Prieriam, et Alexand. III., T. 58, 59. Distichon de hac re, in Jure Canonico, T. 58.
- Exsecratio*, juramenti genus, O. 109.
- Ezekias*, serpentem confringens, a Rege Jacobo adductus ad Regum auctoritatem in rebus sacris confirmandam, T. 452.
- F.
- Fabianus, Papa*, ejus Epistolæ sunt spuris, T. 433, d.
- Fabri, Sixtus*, edidit Collationem Censur. in Glossas Jur. Can., T. 186, b; R. 86, e.
- Fauxius, Guido*, Gerardum Eucharistiam conspirantibus detulisse refert, R. 485. Eum autem prodicionis minime fuisse conscium, R. 472, e.
- Favores ampliandi, odia restringenda*, R. 323.
- Feckenham, Joannes*, (Abbas Westmonast.) temporalem Pontificis potestatem negavit, R. 481. 494.
- Fel principis tenebrarum*, vinum ita dictum a Manichæis, R. 254, i.
- Felix V., Papa*, antea Amedeus Sabaudis Dux, in Conc. Basil. electus, R. 141.
- Fellonus, Joannes*, Bullam Pii V. valvis ædium Episc. Lond. affixit, T. 173. Supplicio affectus, T. 173.
- Feminae*, iis jus regnandi competit, T. 174. Negatur a J. Knoxo, T. 174.
- Ferdinandus I., Imper.*, finito Conc. Trident., novas rationes iniiit de Reformatione Eccles. R. 145.
- Ferus, Joannes*, Claves promissas fuisse Matth. xvi., datas Joann. xx. censuit, R. 470. Ejus defensionem instituit Mich. Medina, R. 470.
- Fidei caput*, Primatus S. Petri non est, T. 393. Neque Papa ipse, T. 400. Quid ea phrasi S. Greg. M. intellexerit, T. 399.
- Fides* vera absque Regum venia prædicanda, T. 395, 396. Fides erga Principes haud subvertenda, T. 396. — S. Petri, utrum vera an falsa, T. 301, 302.
- Fiducia*, in quo potissimum nostra ponenda est, T. 194—197.
- Firmilianus Cæsariensis*, Stephano Papæ sese opposuit, R. 457.
- Fischerus, Joannes, Episc. Roffensis*, ad supplicium ductus ob divortium Henrici VIII. improbatum, T. 440—442. In hac re toti Eccl. Anglicanæ oppositus, T. 443. Nullum verbum positum esse in Scriptura, quo Transubstantiatio confirmetur, censuit, R. 13.
- Flaccius, Martinus, Illyricus*, Catalogum Testium Veritatis contexuit, R. 377, p.
- Flavianus*, in Conciliab. Eph. per vim depositus, T. 429. Et cæsus, R. 49. Ad ejus mentionem in Conc. Chalced. acclamatum est, 'Martyr pro nobis oret,' R. 48, 49. Hæc verba a Bellarm. proferuntur ad Invocationem Sanctorum confirmandam, R. 48, 49, 233. Eum Theodosius deponere noluit, R. 120.
- Fleming, Thomas, Primarius Baro Scaccaris*, unus e Judicibus in Actione in Garnettum., T. 353, i.
- Florentinum Conc.* Vide *Conc. Florentinum*.
- Formosus Papa*, ejus cadaver exhumatum, et in Tiberim projectum, T. 261.
- Fozius, Edv., Episc. Heref.* regium primatum defendit, R. 30.
- *Joann.*, multa crudelia sub Maria Regin. gesta narrat, R. 441. Eum hæc confinxisse accusant Hardingus et Personius, R. 441, 442.
- Francfordiense Conc.* Vide *Conc. Francfordiense*.
- Franciscus, S.*, de ejus stigmatibus Bullæ Pontificales, T. 276, z. Qui ea negat, hæreticus censendus, T. 276. Exstat 'Liber Conformitatum Vitæ B. Francisci ad Vitam Jesu Christi,' T. 276; R. 44, z.
- *I, Gallis Rex*, de concordato

inter eum et Leon. X. appellatio Univ. Paris., R. 198.

Franciscus II., utrum eum occidere moliti sunt Evangelici, R. 417.

Fridericus I., ei Conc. Papiense favit, T. 39. 325. Ad pedes Alex. III. procubuit, T. 317. Ab Alex. calcatus, T. 317; R. 90. 93. 105. 141, y. 142. 177. 454. 489, 490. Utrum hæc historia sit dubiæ fidei, T. 317, 318. Testimonia de hac re citantur, R. 489, 490. Qualem habuerit timendi causam, R. 490, 491. De ejus cæde Alex. III. cum Sultano agit, T. 325.

— *II.*, ei Eberhardus Salisb. alii- quenaverunt, T. 99. Triplicem Constitutionem contra hæreticos edidit, T. 252. Veneno mortuum esse quidam scribunt, T. 353. Alii a Manfredo spurio suo filio suffocatum, T. 323; R. 194. Vita ejus sæpius petita, auctore Pontifice, T. 323; R. 415. Excommunicatus a Greg. IX., R. 82, q. Ab Innoc. IV. depositus, R. 82, q. 142. 177. 193. 495. Juramentum Fidelitatis Honorio III. præstitit, R. 308, x.

— *Comes Palatinus* (postea *Bohemie Rex*), gener regis Jacobi, O. 75. Coram eo ab Anglia jam disces- suro Concio habita, O. 75. Lautissime in Anglia exceptus, O. 77. Ejus dignitas, O. 83, 84.

Frisingensis, Otto, temporalem Pontificis potestatem hæresim appellat, T. 247; R. 495, o. Bened. IX., Sylvestr. III., et Greg. VI., tres invasores, et pudendam invasionem Ecclesiæ Dei dixit, R. 191.

G.

Gabriel Patriarch. Alex., quibus titulis Clement. VIII. insignivit, T. 15, c; R. xix. 448.

Gabutus, de hostili Pii V. in Elizab. animo, T. 119, 120.

Gaguinus, Rob., Pragmaticam sanctionem S. Ludov. IX. quibus verbis citat, R. 196.

Galenus, ejus dictum de Christo, T. 180.

Galfridus de Vino Salvo. Vide *Vino Salvo, Galfridus de*.

Galli, sunt minati se novum Patriarcham constituros esse, R. 198.

Gallia, eam Pontifici tum in Spiritualibus, tum temporalibus, subesse affirmat Bonif. VIII., T. 259.

Gallicana Ecclesia. Vide *Ecclesia Gallicana*.

Gangrense Conc. Vide *Conc. Gangrense*.

Gardinerus, Steph., Episc. Winton., Regium Primatum defendit, T. 166; R. 28. 30. Scripsit libellum de vera obedientia, T. 166; R. 28. Immiti ingenio, R. 441.

Garetius, Joannes, locum de Invocatione Sanctorum citat sub nomine Theodori Daphnopati, et item sub nomine S. Chrysost., R. 53, k.

Garnerius, Julianus, Hom. in Ps. xv. S. Basili abjudicavit, R. 62, s.

Garnetus, Henricus, Actio in eum a G. Camdeno latine versa, T. 90, n. 352. Haud mendacis plena, R. 434. Relatus in Martyrologium Jesuitarum, T. 91. 293. 348; R. 440, f. Effigies ejus stramini miraculose impressa, T. 91, q. 398. Brevia Clementis VIII. igni tradidit, T. 99. 115. 233; R. 480. Numerum Recusantium initio regni Elizabethæ exiguum esse confessus est, T. 152. Qualis moribus, T. 272. Temulentis suspectus, T. 272, u. Quare supplicio affectus, T. 272. Proditionis Sulphureæ conscius eum fuisse negat Tortus, T. 341. Bis auctor in hac re Catisbeio fuit, T. 342, 343. Brevia Clementis VIII. cum eo communicavit, T. 342. Et eum in scelere confirmavit, T. 343. 349. 351; R. 415. 483. Duabus antea conspirationibus interfuerat, T. 343. Rem noluit impedire, T. 344. Se in hoc peccasse confessus est, T. 344. 350—352. Extra confessionem rem cognovit, T. 344. 349, 350; R. 435. 472. Catisbeium rem totam aperire volentem prohibuit, T. 344. 349. Missas pro felici conspirationis successu fecit, T. 345, 349. Greenwellum absolvit, ea lege ut a conspiratione desisteret, T. 345. Conjuratos est hortatus, T. 346. Literæ ad eum Coughtonam, detecta conspiratione, missæ, T. 346. Seditionem his acceptis movere tentavit, T. 346. Utrum rem totam sacramentali tantum confessione resciverit, T. 346. Valde de hac re trepidavit, T. 346—348; R. 483. Primo in confessione, post relatione ad confessionem, tum per viam consultationis se rem audisse affirmavit, T. 346; R. 483, et ob eam relationem sacramenti fuisse secretum, T. 355. Literis suis Dominica Palmarum ad Patres Societatis scriptis se purgare voluit, T. 347. Partem culpæ in Greenwellum (quem in vinculis esse putavit) rejicere voluit, T. 348. Quid in publico judicio confessus sit, T. 349, 350; R. 472. Quid morte jam instante, T. 350, 351. 361; R.

435. 472. 483. Facinus magnopere detestatus est, T. 352. Quicquid manu sua consignatum esset, id pro vero agnovit, T. 352. Annæ Vaux confessus est, sibi tanquam latroni moriendum esse, T. 352. Aliter ergo, quam ex confessione, rem rescivit, T. 352. De hac re convictus, T. 353. A iudicibus illustrissimis, T. 353. 'Confessionis secretum, quod prius detegere noluit in alienam perniciem, post detexit in suam,' de eo dictum a Comite Northampt., T. 354. Ejus Epistolæ ad Annam Vaux, T. 355; R. 484. Hoc crimen revelasse debuerat, T. 359—361. Præsertim cum de modo confessionis esset incertus, T. 360. Cum Greenwello sæpius de conjurationis successu collocutus est, T. 359. Pro eo Apologiam edidit And. Eudemon Joannes, R. xxix, n. 434, s. Si rem detexisset, Rex ei condonasset, R. 436. De quavis hostia transubstantiata incertus, R. 9. 317.
- Gaudentius, S.*, quod reliquiæ Eucharistiæ igni fuerint traditæ, mystice interpretatur, R. 14, a. Basilicas in honorem Reliquiarum vult esse fundandas, R. 67. Corpus Christi de pane fieri dicit, R. 264.
- Gaudium* quid sit, O. 81. Sponsi super sponsam, O. 77—79. 84. 87.
- Gelasius* apud Plautum de votivis decimis loquitur, O. 170.
- Gelasius, Papa, I.* de Imperatoribus, in sacris sumendis, Sacerdoti subjectis, T. 203. Libros, quos vocant, Apocryphos pro Canonicis habuit, R. 211. Transubstantiationem in Eucharistia negavit, R. 265, f. Usuras damnat, O. 144. De decimis dandis, O. 166.
- Gemblacensis, Sigebertus*, privilegia Carolo M. ab Adriano I. concessa memorat, R. 184, 185.
- Gemes.* Vide *Zizimus*.
- Genebrardus, Gild.*, multos Pontifices Apotacticos, et Apostaticos dixit, T. 183. 433; R. 186, b. De cervice Frid. I. ab Alex. III. calcata haud meminit, T. 317. Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Gennadius, seu Georgius, Scholarius*, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 318.
- Genucius, L.*, usuras sustulit, O. 146.
- Gerardus, Joannes*, Proditionis Sulphuræ conscius, et consultor, T. 341. Juramentum taciturnitatis conspiratoribus detulit, T. 341. 362; R. 485. Et Eucharistia confirmavit, T. 341. 362; R. 472, e. 485.
- Gerbertus* (apud S. Ambros. Op.) de CLAUD. OP.
- vibus Ecclesiæ non Petro soli datis, T. 77; R. 20. 95. 295. De dignitate Episcopali, R. 118. Episcopum superinspectorem appellat, O. 43, v.
- Germanus, Archiep. C. Polit.*, de apparitione R. M. V., R. 240, t.
- Gerson, Joannes, Cancellarius Parisiensis*, de potestate Clavium Ecclesiæ non Petro soli commissa, T. 52, a. 78; R. 481. Eas datas fuisse Ecclesiæ in actu primo, S. Petro in actu secundo dixit, T. 78. Pontificem deponi posse censuit, T. 478. Hæresim Joannis XX. (al. XXII.) memorat, T. 284, m; R. 59, c. 456, f. Librum de Aufferibilitate Papæ scripsit, T. 478; R. 198, s. Sermonem quoque contra assertiones Joannis Parvi, et Dialog. Apolog. de re eadem, R. 416, y.
- Gibeonitæ*, cum eis Israëlitis fœdus iniierunt, O. 102.
- Gildas*, de usura queritur Britannis exitiali, O. 140. De usuris Lege Mulmutiana prohibitis, O. 145.
- Gillius, Nic.*, quibus verbis Pragmaticam Sanctionem S. Ludov. IX. citat, R. 197.
- Giraldus Cambrensis*, fœdos Hibernorum mores ante Henrici II. invasionem memorat, R. 110, i.
- Gladius* uterque, spiritualis et materialis, est in potestate Pontificis, sec. Bonif. VIII., T. 331, 1; R. 178.
- , *Delphicus*, Scripturæ sunt sine auctoritate Ecclesiæ sec. Turrianum, R. 361.
- Glossa Juris Canonici*, de iis rebus, quæ faciunt Anathema, ne possit obesse, T. 58, i. De rigore disciplinæ cessante, ad vitandum scandalum, T. 59, r. De Greg. I. 'nimium Papaliter' dispensante, T. 70. De potestate Abbatissæ, T. 175, p. Nomen 'Dei' Papæ ascripsit, T. 186, c; R. 390, v. Hæc Glossa in poster. Editt. ommissa, T. 186, c; R. 390, v. Citat versum 'Nec Deus es, nec homo,' &c. T. 186, g; R. 86, e. De Papa cum summo stupore memorando, T. 247, u. De Papa librum Proverbiorum citante, et auctoritatem ei impertiente, T. 274. Pars hujus Glossæ in Editt. quibusdam ommissa, T. 274, x. De causa causarum, T. 442, x. 'Statuimus' explicat per 'Abrogamus,' R. 98, y. De Ecclesia nemini gremium claudente, R. 99, b. De Cesare Pontificis Patre, R. 120, h. 'Dare' interpretatur 'datam ostendere,' 'datam pronuntiare,' R. 187. De Papa ut Christi Vicario, R. 310, d. De testibus singularibus, R. 334, e. Archiepisc. Cantuar. Patriarcham appellat, R.

474. De sacramento pietatis, facto vinculo iniquitatis, O. 101. 'Utilius nasci scandalum, quam deseri verum,' O. 135. De lege abrogata non alleganda, O. 161.
- Glossa interlinearis*, Maozim de Diabolo, quem Antichristus culturus est, intelligit, R. 390, p. De duabus Clavibus, R. 472.
- *ordinaria*, de Clavibus Ecclesiae, non Petro soli datis, T. 79. De S. Petri caritate omissa, T. 304.
- Viperina textum comedit, R. 344, a.
- Gnostici*, eorum hæresis a Prisciliano renovata, T. 201.
- Godwinus*, Franc. Episc. *Asaph.*, ejus commentarius de Præsulibus Angli. citatus, De Episcopis Juramentum Suprematus initio regni Elizab. detrectantibus, T. 170, 171, in notis. De die, quo mortuus est Jac. Montagu, Episc. Wintoniensis, O. 175, a.
- Goldwellus*, Thomas, Episc. *Asaph.*, juramentum suprematus detrectavit, T. 171. E regno effugit, T. 171. Conc. Trident. interfuit, T. 171, f.
- Gotfridus Viterbiensis*. Vide *Viterbiensis*, *Gotfridus*.
- Gratianus*, legatus a latere ab Alex. III. ad Henric. II. missus, ut regnum sub interdicto poneret, T. 329.
- Gravamina C.*, Germanicæ nationis, R. 269, 270. In iis questi sunt de Baptismo Campanarum, R. 269, 270.
- Greenwellus*, al. *Greenway*, al. *Tesmond*, *Oswaldus*, T. 341. 343, p; R. 148, a. Ei Batesius Proditionem Sulphuream confessione revelavit, T. 341. Batesio persuasit rem esse licitam, T. 341. Rem Garneto confessus est, T. 354. Garnetum una cum Catisbeio adiit, T. 343. A re noluit desistere, ea quamquam lege a Garneto absolutus, T. 345. Concitavit Papistas ad arma capiendam, T. 345, 346; R. 148. Se ad hoc a Garneto missum dixit, T. 346. Cum Garneto sæpius de successu conjunctionis collocutus est, T. 359. Venit ad eum non confessionis sed consulendi gratia, T. 359; R. 485. Conspiratione detecta evasit, T. 354. 362. Papæ factus Penitentiarium, T. 362; R. 148. Proditores absolvit, R. 148. Juramento obstrinxit, R. 148. Eucharistia confirmavit, R. 148. 472. 485.
- Gregorius I., Papa*, contra nomen universalis Episcopi nervosus, erga Cæsarem coactus, T. 97. Eum obedientiam coactam Mauritio præstitisse censuit Bellarm., T. 116, z. Obedientiam tamen præstitit, T. 186, i; R. 118, t. 420. 446. 478, et literas ejus transmisit, T. 186, i. 195; R. 118, t. 420. Convicia in Imperat. apud ejus Comment. in Ps., T. 187, l; R. 189, z. 420, m. 478. Utrum in Agilulphum Longobardum, an Mauritium Imp. in hoc loco sit invecutus, R. 189. 420. Hæc convicia etatem posterioriorem sapere videntur, T. 187, l. De vera patientia, T. 188. De causa Maximi Salonitani jussu Imperatoris audienda, T. 203. Universalis Episcopi titulum, ut sacrilegum et profanum, damnat, T. 312. 403. 407. 443; R. 385, 386. 388. Nullas in hac re distinctiunculas adhibuit, T. 493. De hac re cum Mauritio egit, R. 386, 387. Utrum Apostolus Anglor. habendus, T. 394, 395; R. 246. Quid 'capite fidei' intellexerit, T. 399, 400. 408. 492. Nomen 'capitis' in quovis Episcopo exhorruit, T. 408. Joannem C. P. illud nomen usurpantem damnavit, T. 409. Imperatorem pro supremo capite agnovit, T. 412. Suam cum Joanne controversiam Mauritium decernere voluit, T. 412. In cæde cujuslibet hominis se miscere noluit, T. 413; R. 418. In quadam ejus Epist. Eusebius Episc. C. P. peperam memoratur, T. 421, i. 'E Romanis Episcopis bonis ultimis, e malis primis,' T. 492. Imagines adorari vetuit, T. 493; R. 278. Eum ad fabellas nimis credulum censuit Melch. Canus, T. 493; R. 284, q. Consensu Imperatoris Papa factus, R. 183, 187. De libris Apocryphis dubius, R. 210. 365. Quatuor prima Concilia ut quatuor Evangelia veneratus est, R. 215, y. 246. Opera nostra esse imperfecta asserit, R. 221, 222. Enochum in secreta quadam terræ regione jam vivere asserit, R. 356, z. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Usuram damnat, O. 139, 140.
- Gregorius II.* Leonem Isauricum vectigalibus Italiæ privavit, R. xxvi. 192. 494. Rem Platina aliter narrat, R. 192. 494.
- *IV.* a Ludovico Imperatore Pontifex creatus, R. 185.
- *VI.* eum Platina monstrum dixit, T. 260. 285. 473; R. 191, 192. In Conc. Sutrino depositus, T. 473, a; R. 190. 314. Non sponte cessit, R. 191.
- *VII.* hominem excommunicatum ab omnibus non esse vitandum concedit, T. 58. Primus Pontificum Imperatorem regno privavit, T. 182, l. 247; R. 100. 495, n. Ejus verba minantia in Henr. IV., T. 322. Henricum IV. Imp. deposuit, R. 177. Consensu

- Imperatoris Papa factus, R. 183, 187, 190. Scripsit ad Hugonem Diensem, ut Canonem xxii. Synod. VIII. renovari curaret, R. 194, 195.
- Gregorius VIII.* Indulgentias ineuntibus Cruciatas dedit, R. 413, g.
- IX. Fridericum II. excommunicavit, R. 82.
- XII. (*Angelus Corrarius*) in Conc. Pisano depositus, R. 188. Conc. Constant. cessit, T. 477, 1; R. 140.
- XIII., ejus literis in die cœnæ editis Galli restiterunt, T. 39. Facultates concessit E. Cămpiano et R. Personio de Bulla Pii V. non observanda, T. 72, g. Versiculum hunc, 'Nec Deus es, nec homo,' &c., a Pio V. e Jure Canonico deletum, iterum restituit, T. 186, g; R. 86, e; Stuckleium in Hiberniam misit, R. 111.
- XIV. ejus bullis monitorialibus Galli restiterunt, T. 40. Multæ nullitates iis objectæ, T. 60. Henr. IV., Regem Galliae, excommunicavit, T. 332; R. 88, 142, 172, d, 194.
- , *Monachus Carthusianus*, miraculum ei contigit, R. 31. Supplicio affectus sub Henr. VIII. ob juramentum Suprematus recusatum, R. 31.
- , *S., Nazianz.*, Ecclesiasticam potestatem civili esse præstantiorem, sicut animæ corpus, affirmavit, T. 475, g; R. 117. Librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488; R. 211, 365. Ad invocationem Sanctorum confirmandam a Bellarm. citatus, R. 54. Oratorice Sanctos est allocutus, R. 54, 56, 57. In oratione in S. Cyprianum multa Cypriano Antiocheno tribuit, quæ Cypriano Afro conveniebant, R. 54, o. Puellam B. Mariam invocantem memorat, R. 54. Rhetorice Pascha alloquitur, R. 56, et Constantii animam, R. 56. Dubius, an Sancti audiant, quæ in terris geruntur, R. 56, 57. Deum solum esse colendum dixit, R. 61. Frustra a Bellarm. citatus, ad cultum Reliquiarum confirmandum, R. 63, 64. Orationes suas in Julianum, post ejus mortem, scripsit, R. 169. De apparitionibus Sanctorum a Bellarm. citatus, R. 240, 241. Eucharistiam in cellula parvi Constantinopoli celebravit, R. 249. Non vero missam privatam, R. 249, 250. Christum super altare esse colendum censuit, R. 266, 267. De Ecclesiæ fundamento, S. Petro, R. 301. Omne incrementum damnat, O. 124, 137. Et usuram, O. 137.
- , *S., Nyssen.*, Theodorum rhetorice alloquitur, R. 56. Ad cultum Reliquiarum confirmandum a Bellarm. citatus, R. 62, 63. Eas esse honorandas, non colendas, ostendit, R. 63. B. M. Virg. S. Gregorio Thaum. apparuisse scribit, R. 239. Panis et vini naturam mutari, non vero transubstantiari asserit, R. 263. Omne incrementum damnat, O. 124, 137. Et usuram, O. 137. Eam pro furto habet, O. 137, c.
- Gregorius, S., Thaumaturgus*, ei B. M. Virg. apparuisse dicitur, R. 239. Metaphrasin et Expositionem fidei scripsit, R. 239. S. Greg. Nyss. vitam ejus scripsit, R. 239.
- , *S., Turonensis*, B. M. Virginis apparitionem narrat, R. 240.
- , *de Valentia*. Vide *Valentia*, *Greg. de*.
- Greteerus, Jacob.*, Librum, cui nomen *Βασιλικὸν Δέσποιν*, scripsit contra Regem Jacobum, R. xxx.
- Grex*, ei debent Episcopi attendere, O. 40, 41. Est Ecclesia Dei, O. 43. Aquisitio Dei, O. 43. Empta Christi sanguine, O. 43.
- Gualterus, Bernardus, Bibliop. Colon.*, Responzionem Torti Colonis exoudit, et Præfat. præmisit, T. 6. Ejus erga Cardinales adulationis, T. 6. Garnetum falso proditiois rumore aspersum asserit, T. 353.
- Guicciardinus, Franc.*, Zizimum, seu Gemen, ab Alex. VI. præmio proposito, interfectum narrat, T. 326, 327; R. 492.
- Guignardus, Joannes*, Castello dixit, licitum esse Reges occidere, R. 412.
- Guilelmus Abbas*, (cit. sub nom. S. Bern.) de caritate S. Petri, cum peccavit, non amissa, T. 304, p.
- Guisii Fratres*, Dux, et Cardinalis, ab Henrico III. occisi, T. 290. Jacobo Regi affines, T. 290.
- Guilhelmus Neubrigensis*. Vide *Neubrigensis, Guilhelmus*.
- Guntherus Ligurinus*, de potestate Regis deponendi a Greg. VII. prima adhibita, R. 495.

H.

Hadrianus. Vide *Adrianus*.

Hæresis est crimen, quod nec confessio celat, T. 356. Est crimen spirituale poena spirituali plectendum, T. 249.

Hæretici, utrum foris sint, T. 369; R. 99. Ariani sunt hæretici, sec. S. Athan., T. 371. Novatiani sec. S. Cypr., T. 371. Pelagiani sec. S. August., T. 370. Utrum vox 'hæreticus'

- sit voci 'Catholicus' contraria, T. 372, 373. Sunt extra caulam in favoralibus, intra caulam in pœnalibus, sec. Bellarm., R. 98. Ampliore quodam sensu sunt Christiani, R. 165. Non sunt, qui quatuor prima Concilia recipiunt, R. 215, 246.
- Hæretici reges sunt deponendi. Vide Reges.*
- Hallensis Virgo. Vide Lipsius, Justus.*
- Hallus, seu Oldcornus, Edv. Vide Oldcornus, Edv.*
- Hamiltonus, Patricius, reformationem in Scotia primus instituit, R. 43. Martyr, R. 43.*
- , *Joannes, Sanct. Andræanus Archiepisc.*, quod conscius fuisset cædis Henrici Darnley, supplicio affectus, R. 206.
- Hardingus, Thomas, optavit, ut populus totam Eucharistiam intelligeret, T. 435. Quædam crudelia quæ in Sarnia sub Regina Maria gesta fuisse narrantur, a Foxio conficta asserit, R. 441, 442. Librum edidit, cui tit., 'A Reiondre to M. Jewell,' R. 442, m.*
- Harmonia Confessionum Reform. Eccles.*, unam eandemque fidem exhibet, R. 36, 448, n.
- Hartus, Joannes, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 33, 271; R. 481, z, a. 493. Cum Joanne Rainoldo collationem habuit, T. 33, h. 271; R. 481, z. In ea Bellarminum sæpe citavit, T. 269; R. 482. Se jussu Papæ a Regina defecturum fore negavit, T. 270. Mixto-Papista, R. 492.*
- Hauteville, Dominus de, confessus est se voluisse Regem Galliæ occidere, confessio ista est revelata, et ipse capite mulctatus, T. 356.*
- Haymo, Halberstat.*, de regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Per meretricem omnes impios intelligit, R. 408, h.
- Helmoldus, de cadavere Henr. IV. Imp. Germ.*, ob Papæ severitatem inhumatus, T. 288.
- Helvetii, contra Dominos surrexerunt, R. 417.*
- Hemmingus, Nic.*, usuram damnat, O. 141.
- Henricus II., Angliæ Rex, virgis se cædendum præbuit, T. 327, R. 105, 141. Ejus dolor ob mortem S. Thomæ, T. 328. Voluit placare Pontificem, T. 328. Excommunicationem metuuit, T. 329. Brevium Papalium in Angliam admissionem prohibuit, T. 329. In mari jactatus desideravit preces S. Hugonis, R. 49. Hoc est votum, non invocatio, R. 49. Alexandrum*
- III. Dominum suum appellavit, R. 105. Ei Hibernia ab Adriano IV. non data, R. 109, 110.
- Henricus VIII., Angliæ Rex, Juramentum de Regio Suprematu condidit, T. 20. A Paulo III. excommunicatus, T. 268; R. 194, s. Ejus divortium ab Academicis exteris approbatum, T. 444. Ob illud improbatum Thom. Morus, et Joannes Fischerus supplicio affecti, T. 440—442. Eum Supremum esse Caput Ecclesiæ Angl. Clerus Cant. Provinciæ concessit, R. 29. Quid de hac re in Synodo fuerit actum, R. 29, t. Defensor Fidei a Leon. X. nuncupatus, R. 71. In Lutherum scripsit, R. 114.*
- *III., Galliæ Rex, excommunicatus, T. 268. Occisus, T. 94, 289; R. 76, 381, k. 392. Ejus cædem ut rem memorabilem admiratur Sixtus V., T. 90, m. 289, k; R. 484. In ea laudat Dei providentiam, T. 289, 292. Cædem mandaverat Guisiorum, T. 289, 290, m.*
- *IV., Galliæ Rex, a Sixto V. excommunicatus, T. 38, 268, 331, 332; R. 142, 172, 194. Et a Greg. XIV., R. 88, 142, 172, d. 194, 322. Excommunicatus coronatur, et juramentum fidelitatis ei præstitum, T. 50; R. 172. Postea absolutus, T. 50, 332; R. 172, d. In absolute ejus legatus virga percussus T. 50, 332, 333. Bis, terve excommunicatus, non tamen vitatus, T. 60. In eum Liga Sancta gladium strinxit, T. 332. Ejus vita a Castello tentata, T. 95, 335; R. 76, 412. A Franc. Ravallaco percussus, R. 381, l. 392, l.*
- *III., Germaniæ Imperator, tres Pontifices in Conc. Sutrinum deposuit, T. 473; R. 190, 314, 446.*
- *IV., Germaniæ Imperator, ei Conc. Wormatiense favit, T. 39. Ejus cadaver jussu Pontificis per quinque annos sepultura caruit, T. 287, 288; R. 487. Propter timorem amittendi imperii Pontificem suppliciter adit, T. 315; R. 488, 489. In eum Gregorii VII. verba minantia, T. 322. Eum Greg. VII. deposuit, R. 177, 193. Non morte naturali, sed situ carceris defunctus est, R. 487, 488.*
- , *Auctor ejus vitæ, de eo Romam suppliciter petente scribit, T. 316, 317; R. 489.*
- *V., Germaniæ Imperator, Patrem in carcere mori fecit, R. 487, 488. Jussu Pontificis, Patris cadaver exhumatum projecit, T. 287; R. 487. Ei jus investituræ concessit Paschalis V., R. 187.*

- Henricus VI., Germaniæ Imperator*, ejus corona pedibus Cœlestini III. capiti imposita, deinde excussa, T. 319, 320; R. 90. Hanc historiam Baronius veram fatetur, T. 319.
- Hermas*, ejus liber 'Pastor' dictus a plurimis Patribus citatus, T. 275, y. Potest eum Ecclesia, secundum Stapletonum, in Canonem referre, T. 275, y. Pro libro Canonico haud habendus, T. 487, w.
- Hermannus Contractus*, de tribus Pontificibus in Conc. Sutrino depositis, T. 473, a; R. 190, b. 191, r, t.
- Herolt, Joannes*, scripsit Promptuarium de miraculis B. M. V., R. 240, x.
- Hesselius, Joannes*, imagines Dei Patris improbat, R. 281.
- Hezychius Hieros.* Vide *Isychius*.
- Hethus, Nic., Archiepisc. Ebor.*, Jurementum de Primatu Regio sub Henrico VIII. et Edv. VI. suscepit, T. 174; R. 30. Sub Eliz. detrectavit, T. 170. Bene a Reg. Elizab. habitus, T. 170.
- Hibernia*, non data Henrico II. ab Adriano IV., R. 109—112. Eam Pontificales copiæ, regnante Elizab., invaserunt, T. 336; R. 338.
- Hieronymus, S.*, de clavibus Ecclesiæ promissis, Matth. xvi., T. 73. Et datis Ecclesiæ non Petro soli, T. 76. 79; R. 302, 303. Romam pro Babylone habet, et sede Antichristi, T. 221; R. 23. 408, i. De Romæ ambitione, T. 223. Judam aliquando fuisse justum affirmat, T. 299, q. Libros Judith, Machabæorum, Tobit, et Hermæ Pastorem pro Canonicis haud habuit, T. 487; R. 212. 366. Paulam rhetorice alloquitur, R. 56. Se cum Nepotiano colloqui posse negat, R. 57. Vigilantium reprehendit, ob martyrum reliquias contumeliose habitas, R. 65. De cineribus Prophetarum in Bethlehem adorandis figurate loquitur, R. 65. Martyrum reliquias non adorandas esse censet, R. 65. 70. Apocalypsim habere tot sacramenta, quot verba, dicit, R. 214, u. 362. De cœlibatu Cleri, R. 226, u. De cultu Angelorum et militia cœli, R. 245. Eucharistiam aliquos domum detulisse narrat, R. 259, k. Paulam prostratam ante crucem preces fudisse refert, R. 271. Haud tamen lignum crucis adorandum esse censuit, R. 271. De sede Antichristi, utrum sit in templo Hierosol., R. 312, 313. De Christo Antichristum spiritu oris interfecituro, R. 316, i. De regno Antichristi per tres annos et dimidium duraturo, R. 323, n. De Adventu Christi statim post cædem Antichristi, R. 326. De Elia ante Christi adventum venturo, R. 331, 332. 334. Utrum hæc Judaica sit fabula, R. 334. 359. Utrum Elias in Joanne sit intelligendus, R. 334, g. Varias de adventu Eliæ esse opiniones concedit, R. 332. 337. De Enocho et Elia jam in cœlo glorificatis, R. 340. Dei consortio fruentibus, R. 351. Et Paradisi colonis, R. 351. Usuram per voc. 'amplius' explicat, O. 124. 139, m. Omnem usuram damnat, O. 139. Decimas esse dandas censet, O. 158. 163. Contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendos putat, O. 166. Eundem esse Episcopum et Presbyterum dicit, O. 176, d. Episcopos esse Apostolorum successores censet, O. 184. S. Jacobum ab Apostolis Episc. Hieros. constitutum, O. 182. 186. Polycarpum a Joanne ordinatum refert, O. 184, 185. Timotheum a S. Paulo, O. 184, 185. Ignatium Eccl. Antioch. Episcop., O. 185. S. Clement. Eccl. Romanæ, O. 185. Quadratum Eccl. Athen., O. 185, p. S. Marcum Eccl. Alexand. Episcopum, O. 186. De morte S. Marci, O. 185, x. Pastores et doctores eosdem esse dicit, O. 200. Omnia, sicut Episcopus, præter ordinationem posse Presbyterum, dicit, O. 205, f.
- Hieronymus, S.* (al. *Auctor incertus*), Pa. xv. 11. refert ad Christum, R. 344.
- *Pseudo*, Apostolos Patres, Episcopos eorum filios dicit, O. 184, k. Tres in Eccl. Christiana, ut in Judaica, ordines esse asserit, O. 209.
- Hierosolyma*, utrum futura sit sedes Antichristi, T. 310; R. 311.
- Higden, Ranulphus, Cestrensis*, egregius historicus a Polydoro Vergilio habitus, T. 320. Historiam narrat, de corona Henr. VI. Imp. Germ., Cœlestini III. pedibus imposita, dein excussa, T. 320. Mysterium hujus rei explicat, T. 320.
- Hilarius, S., Pictaviensis*, de libris Canonicis, T. 488, d; R. 211. 365. In Constantium aspere est invecus, R. 168. Utrum hic libellus Constantio vivente fuerit scriptus, R. 168. De Clavibus S. Petro datis, R. 301. De sede Antichristi, R. 311, k. De Mose et Elia ante adventum Christi venturis, R. 331, 332, t. Varias de Enocho et Mose et Jeremia sub idem tempus venturis opiniones esse asserit, R. 331, 332, t. 337.
- *Diaconus*, (apud S. Ambr. Op.) Antichristum e Judæis venturum esse censuit, R. 22. Ad Deum nullo suffragatore esse opus, R. 59. Singulis Ecclesiis esse singulos Episcopos cen-

- suit, O. 181. 184. Episcopum a Presbytero haud ordinandum, O. 183. Apostolos fuisse Episcopos, O. 184. Timotheum fuisse Episcopum, O. 185. 210. Et Titum, O. 185. 210. Et S. Jacobum, O. 186. Quinam Prophetæ fuerint ostendit, O. 196., Evangelistæ, O. 197., et Doctores, O. 200. 214. Episcopum primum esse sacerdotem, O. 207. Secundum Judæorum traditionem, O. 209.
- Hildebrandus*. Vide *Greg. VII.*
- Hildericus, Gallia Rex*, eum tanquam inutilem Zacharias Papa deposuit, R. xviii. 112. 175.
- Hippolytus, S.*, de sede Antichristi R. 311, k. De regno Antichristi, R. 323, n. De Enocho, Elia, et Joanne Evangelista ante adventum Christi venturis, R. 311, a. 337. Crucem Christi characterem, ejus abolitionem Antichristi esse characterem censuit, R. 404. Multa nomina numerum DCLXVI. reddentia adducit, R. 406, b.
- Hispania*, facta Pontifici tributaria, T. 258, 259.
- Historia Scholastica*. Vide *Comestor, Petrus*.
- Hæschelius, David*, Catalog. Græc. Codd. in Bibl. Reip. August. Vindel. edidit, R. 55, a.
- Holiday, Leonardus, Prætor Urbanus*, Assessor in Actione in Garnetum, T. 353, h.
- Ἠσοόβουρ*, de usu hujus vocis, R. 224.
- Honorius I., Papa*, a Conc. Gener. VI. et VII. pro hæretico habitus, T. 284. 303. 400; R. 165. 215, x. 247. 457.
- *III.*, ei Juramentum fidelitatis Frid. II., Imp. Germ., præstitit, R. 308, x.
- Hosius, Episc. Cordubensis*, ejus demissa petitio in Conc. Sard., T. 18. De potestate Imperatoris in Concilio convocandis, T. 198. S. Athanasium, indicta causa, jussu Constantii condemnare recusavit, T. 199.
- , *Stanisl.*, hoc dictum 'Scripturas, sine auctoritate Ecclesiæ, valere quantum fabulas Æsopi,' pio posse sensu accipi asseruit, R. 360.
- Hostia*, si incertum sit, an fuerit substantiata, utrum sit adoranda, R. 9, 10, 11.
- Hostiensis, Henricus de Segusio*, crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357.
- Hotomannus, Franciscus*, librum edidit, cui nomen 'Brutum Fulmen,' T. 38; R. 413. Et Commentationem de Usuris, O. 145. Car. Molinæum verbosum usurarum defensorem dicit, O. 145.
- Houghtonus, Joannes, Monachus Carthusianus*, miraculum ei contigit, R. 31. Supplicio affectus sub Henr. VIII. ob juramentum Suprematus recusatus, R. 31.
- Hoveden, Rogerus*, coronam Henrici VI. a pedibus Cœlestini III. capiti impositam, deinde excussam memorat, T. 320. Quid fuerit hujus rei mysterium, explicat, T. 320. De Henrico II. Reg. Angl. virgis cæso, T. 327, 328. De ira Pontificis in eum ob mortem S. Thomæ, et excommunicatione intentata, T. 328, 329. Pontificum minime adulator, T. 444.
- Howard, Henricus, Comes Northamptonia*, Actioni in Garnetum præfuit, T. 353, g. Dictum ejus de Garneti confessione, T. 354.
- , *Carolus, Comes Nottinghamia*, Actioni in Garnetum præfuit, T. 353, g.
- , *Thomas, Comes Suffolcia*, Actioni in Garnetum præfuit, T. 353, g.
- Hugo, Cardinalis, de S. Caro*, de potestate Clavium, T. 75; R. 469. Enochum et Eliam speciali privilegio ante generalem resurrectionem resurrecturos fore asseruit, R. 342. Quod Antichristus Diabolum sit culturus censuit, R. 390.
- *S., Lincoln.*, quanta a Rege Ricardo I. passus, R. 201. Ejus preces desideravit Henr. II., R. 49.
- *de S. Victore*, de Clavibus Ecclesiæ, non Petro soli datis, T. 78.
- Hungaria*, a Rege Stephano tradita Pontifici, T. 259.
- Hus, Joannes*, in Conc. Constantiensi damnatus, T. 248; R. 147. Contra fidem illi præstitam, R. 147. Papam non esse Vicarium Christi, si vivat moribus illi contrariis, censuit, T. 248.
- Hymni* quidam in honorem B. M. V. scripti a Cassandro reprehensi, R. 236.

Idola quæ sint, T. 378. 381. Ea esse non nisi imagines rerum existentium, habet Tortus, T. 378. 381. Quo sensu Idolum nihil sit, T. 382. In idolis colendis quas sibi excusationes Idololatræ excogitaverint, R. 273, y.

Idololatria, quid sit, R. 274. De hac re miræ Vasquii sententiæ, T. 379; R. 391.

- Ignatius, S.*, Eccl. Antioch. tertius post S. Petrum Episcopus, O. 184, 185.
- , *Patriarch. C. P.*, propter juris sui defensionem excommunicatus obiit, T. 288. Ejus defensionem Baronius instituit, T. 288, h. Miraculis claruit, T. 288.
- Imagines*, eis, qui eas Idola nominant, anathema dixit Conc. Nic. II., T. 382. Non sunt adorandæ, R. 273. Quando debent auferri, R. 275. Iis supplicat vulgus Romanensium, R. 277. Eorum cultus Patribus antiquis ignotus, R. 278. Fiunt idola, quando coluntur, T. 382; R. 279. 393. Dei Patris quidam Romanenses omnino fieri vetant, R. 281.
- Imperator* quidam reverentiam Pontifici, obedientiam non nisi Ecclesiæ, præstare voluit, R. 87.
- Imperatores*, non mandatarii Pontificum in Conciliis convocandis, T. 195. 427. Intra, non supra, Ecclesiam sunt, T. 200, g. Imperator 'omnium caput' a S. Chrysost. dictus, T. 411, et a S. Greg. M., T. 412. Concilia convocarunt, T. 193, seq. 422, seq.; R. 229. Quantam habuerint in Pontifices potestatem, R. 182. In eligendis Pontificibus, R. 183, seq. Imperator Pauli fuit legitimus Judex, R. 422. De facto, non de religione, R. 423.
- Ina, Angliæ Rex*, Denarios S. Petri primi pendii jussit, R. 108.
- India*, occidentalis Regi Hispano, orientalis Lusitano ab Alex. VI. data, R. 112.
- Indulgentiæ*, de abusibus in Indulgentiis scripsit Leoni X. Lutherus, R. 299. Eos abusus postea sublato voluit Conc. Trident., R. 299. In iis vendendis quæstorum blasphemiam, R. 383. In eas invecus est Lutherus, R. 383. Sunt inter turpilucra Pontificum, R. 395. Leoninis versibus celebratæ, R. 395. Cruciatas ineuntibus datæ, R. 413.
- Inibaldus*. Vide *Innoc. IV.*
- Innocentius I., Papa*, libros, quos vocant, Apocryphos inter Canonicos recensuit, R. 211.
- *III., Papa*, casualem tantum Pontifici potestatem in temporalibus ascripsit, T. 35, v. Canones Conc. Lat. IV. paulo post Conc. in formam redegit, T. 253. In eo Conc. Abbatem Joachimum et Almericum damnavit, T. 254. Quid ante Concil. gesserit, T. 254. Ejus in Philippum Suevum verba minantia, T. 321, 322. In eum Bertholdum, deinde Othonem, excitavit, T. 322. In libro de Myst. Missæ, ommissa ab uno Evangelista, ab alio suppleri dicit, T. 487, b. Analogiam solis et lunæ ad supremam Pontificis potestatem confirmandam affert, T. 461, c. Utrum Othonem IV. deposuerit, R. 193. Indulgentias ineuntibus Cruciatas dedit, R. 413, g. Se constitutum fuisse super regna, ut evelleret et destrueret, asseruit, R. 452, f.
- Innocentius IV., Papa*, Cardinales petaso ornavit, T. 6; R. 131, i. Judices e Constitutione Frid. II. contra hæreticos procedere voluit, T. 252. Crimen committendum esse revelandum censuit, T. 358. Reges mancipia sua dixit, T. 471, o. Fridericum II. deposuit in Conc. Lugd., R. 82, q. 142. 193. 495. Fecit legi in eo Conc. juramentum, quod Frid. II. Honorio III. præstiterat, R. 308, x. Ante Pontificatum, Inibaldus, seu Sinibaldus, R. 446.
- Inquisitores* Hispani sæviebant in eos, qui SS. Scripturas legerent, R. 370.
- Insulæ de Maii*, feudum Rom. Eccl., T. 259.
- Investitura*, de iis Reges per multa sæcula Pontificibus restiterunt, R. 195.
- Irenæus, S.*, quid de Adventu Antichristi censuerit, R. 22. De numero nominis *Aaræivos*, R. 23. Panem consecratum duabus rebus constare asserit, R. 266, h. De regno Antichristi per tres annos et dimidium duraturo, R. 323, n. De Paradiso, et de Enocho, Elia, Sanctorumque animabus ibi viventibus, R. 348, z. Hanc esse ab Apostolis traditionem contendit, R. 348, z. 349. 354. Quam explodit Blasius de Viegas, R. 348, 349. 354. Victorem ob suam sententiam in Orientales corripuit, R. 461. De Synodo Mileti (Act. Apost. xx.), O. 31. De Episcoporum successionibus, O. 212, 213.
- Irene*, Imperio Occidentis a Leone III. Papa mulctata, R. 175.
- Ischyriion*, in libello suo ad Conc. Chal. S. Leon. Ecumenicum Archiepiscopum appellavit, R. 229, o.
- Isidorus, S., Hispanensis*, librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488. Quatuor principales Synodos nominat, R. 246. Paradisum muro igneo accinctum fuisse censuit, R. 357. Episcoporum ordinem quadripartitum esse dicit, O. 182. 205.
- *Mercator*, Synodum Mileti (Act. xx.) Provinciale Synodum fuisse censuit, O. 31.
- Isychius, sive Hesychius Hieros.*, de reliquiis Eucharistiæ igne absumptis, R. 14, z. Usuram damnat, O. 139, 140.
- Ithacius*, Auctor fuit Maximo, ut in

obscena Priscilliani maleficia inquireret, T. 201. In Synod. Trevir. absolutus, T. 201. Ejus mores, T. 201, o.

J.

Jacobatus, Dominicus, de dignitate Cardinalium Ravennatium, R. 126, z. Cardinales 'Cardines terræ' appellat, R. 127, d. Cardinales eos appellat, quasi principales, R. 133, s. Regibus eos æquiparat, R. 138, k. Titulum 'illustrissimi' eis ascribit, R. 143, g. Eos 'partem Corporis Papæ' appellat, R. 143, m.

Jacobus, Angliæ Rex, libellum emisit cui nomen, 'Triplici nodo triplex Cuneus,' T. 7, i. Nomine celato, regia tamen auctoritate, T. 7. Christum, non Papam pro pastore suo habet, T. 63. Si foris est, Pontifici non est subditus, T. 65. Verus ejus titulus 'Rex Magnæ Britannis,' non 'Angliæ,' T. 66. De hoc titulo Proclamatio Regis apud Rymeri Fœdera, T. 66, r. Vix satis cautus, T. 92. 365. Ad leges conservandas juramento obstrictus, T. 97. Nullam desperandi occasionem Romanensibus dedit, T. 98. 102. Religionem suam Scotis Romanensibus minime retinere permisit, T. 99. Ab ipso Regni initio illi a Romanensibus insidiatum, T. 100. Initio regni in Romanenses lenis, T. 101. Quot in eum conspirationes, T. 101. Multas Romanensibus remitti jussit, T. 101. Everardum Digby ad equestrem ordinem evexit, T. 102, y. Paulum V. contra bonos mores peccasse contendit, T. 108. 112. A Papa persecutor habitus, T. 113. In eum Brevia Clement. VIII., T. 99. 115. 338. 339. 397; R. 479. Eum in Scotia Puritanum primo fuisse, postea Puritanorum persecutorem Tortus affirmat, T. 121. 374. Magna ejus erga Romanenses clementia, T. 154, 155. 161. Edictum edidit de non alienandis Ecclesiæ rebus, T. 199. Literæ ejus nomine ad Clement. VIII. scriptæ, T. 225. De hac re confessio Domini de Balmerinock, T. 227—230. Vanam spem religionis mutandæ Clementi VIII. dedit, T. 230. 339. Basilicon Doron scripsit, T. 231. Veram timendi causam habuit, T. 363, 364. Non tamen panico timore affectus, T. 364, 365. Inique cum Juliano a Bel-

larmino, et Torto comparatus, T. 366. seq.; R. 3. 151. Vere Catholicus, T. 367, 368. Ad Pontificios delinquentes, eos Catholicos appellavit, T. 372. 494. Religionem suam nunquam deseruit, T. 374. Haud Idololatra, T. 377, 378. Testimonia S. Scripturæ citat ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 446—456, et titulos Regum e S. Scriptura profert, T. 458—462.

Præfationem Monitoriam scripsit, R. xxv. et pass. Quot libri in eum a Romanensibus scripti, R. xxv. xxix. xxx. Vere Fidei Defensor, R. 6. 71—73. Quanquam Transsubstantiationem damnet, R. 7. Petri Primatum haud negat, R. 17. Pontificem Primum esse Episcopum concedit, terrestrem esse Monarcham negat, R. 17, b. Primatum concedit ordinis et discriminis gratia, R. 21. Sententiam suam de Antichristo non ut creditu necessariam vult urgere, R. 23. In Puritanos invehitur, R. 38, i. 473, 474. 486. Quid de Reformatione apud Scotos censuerit, R. 41, 42. 161, 162. Invocationem Sanctorum pro re minus tuta habet, R. 45. Adorationem Reliquiarum reprehendit, R. 45. Fidem calamo suo propagavit, R. 71. Subditos suos a Pontifice, non ab Ecclesia studet avertere, R. 89. Nulla ex parte Pontifice inferior, vel in libris scribendis, R. 94. Se credidit ovem Christi, non Pontificis, R. 95, 96. Non hereticus, R. 98. 205. Exemptus vero a Pontificia potestate, R. 98, 99. Est major Cardinalis, R. 113. Honestum credidit a fide Romana abhorre, R. 158. Haud item a fide Catholica, R. 159. 173. Nunquam fuit Puritanus, R. 160. 291. Est Catholicus, R. 163. 485. Fidei suæ nunquam renuntiavit, R. 165. Qua vitæ ratione institutus, R. 166. Papam pro Antichristo habuit, R. 166. Nova Romanensium dogmata odio habuit, R. 167. Juste questus est, de nimis Clericorum possessionibus, R. 179. Non tamen eas voluit ad profanos usus collocari, R. 180. Eum non esse Apostatam Bellarminus concedit, R. 204. De ejus baptismo, R. 205. Qua religione fuerint Pater ejus et Avus, R. 205, 206. Utrum de ejus conversione mater ejus laboraverit, R. 207. Auctoritati Patrum antiquiorum cedit, R. 207, 208. Hoc satis ad hæresin vitandam, R. 208. Scripturis Canonicis certo fundamento credit, R. 208. Minime negat Descensum Christi ad inferos, R. 217.

- Ecclesiam Catholicam, R. 218. Et remissionem peccatorum, R. 218. Tria Symbola recipit, R. 217—220. Et quatuor prima Concilia, R. 223—230. Conc. Chalce. Canones xvi. de Virginibus, et xxiv. de Monasteriis haud rejicit, R. 232. Dogmata novitia vocat Missas Privatas, Transubstantiationem, Intercessionem Sanctorum, R. 234. seq. Adorationem Eucharistiae, R. 266. Opera supererogationis, R. 267. Baptismum Campanarum, R. 268. Adorationem Crucis et reliquiarum, R. 270. seq. Et Purgatorium, R. 285. Confessionis Fidei Scotiae subscripsit, R. 291. 486, k. Nihil ab Abbato in disputatione de Antichristo mutuatus est, R. 304. 339. Nedom a Brightmanno, R. 305. In Apocalypsi explicanda, non demonstrationes, conjecturas tantum, adhibuit, R. 305. Vult numerum certum de duratione Antichristi pro incerto accipi, R. 324. Sententiam suam de duobus Testibus a Beda desumpsit, R. 329. Nihil a Bibliandro et Chytraeo hausit, R. 335. Se Patres venerari dixit, R. 336. Et quicquid unanimi consensu statuerint, sese accepturum, R. 336. Eos tamen errare in Apoc. interpretanda, R. 336. Non autem eos erroneos et stultos facit, R. 337. A veneficiis salvus evasit, R. 393. Garneto conspirationem revelanti condonasset, R. 436. Nec ultra quod fas est, interrogasset, R. 437. Sigillum enim confessionis non ridet, R. 437. Ad priscam Ecclesiae fidem reversus, R. 461, alios Reges eandem viam inire voluit, R. 462, 463.
- Erutus a gladio maligno, O. 70. Ab insidiis fratrum Gowrriorum, O. 71. 87. A pulvere maligno, O. 71. 87. Et a veneficiis, O. 87. Conr. Vorstium oppugnavit, O. 88. Pacis studiosus, O. 88.
- Multa in Petri Molinæi libro de Vocatione Pastorum improbavit, O. 175, 176. 178. Gravi mœrore ob mortem uxoris affectus, O. 178.
- Jacobus*, fratrem Esauum et filium Josephum juramento adegit, O. 98. Deo decimas vovit, O. 156.
- , *S.*, constitutus ab Apostolis Episcopus Hieros., O. 185. Ejus Epistolam contra hæreticos (quos vocat Stapletonus) Ecclesia confirmavit, T. 275, y.
- Canon Missæ S. Jacobi verba quædam habet, in Canone Romano omis-
sa, T. 436—438.
- , *Florentinus*, ob temporalem Pontificis potestatem vindictam a Sorbona condemnatus, T. 32.
- Jansenius, Cornel.*, Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Jehoiada*, Joaso increpanti paret, R. 446.
- Jejunium*, quid de jejunio Sabbati statuerit Conc. Trullan. seu Quinisext., R. 217, c.
- Jeremias*, eum ante adventum Christi venturum fore quidam crediderunt, R. 333, 334.
- , *Archiepisc. Transensis*, in Conc. Lat. V. sententiam suam solus contra Montes Pietatis dedit, O. 135.
- Jeroboam*, Shechemum et Phenuelem e sacrilegio exstruxit, O. 19. Novissimos quosque et populo consecravit, O. 27.
- Jewitæ*, votum habent de paupertate, T. 69, t; R. 6, b. 40. 204. Eorum maleficia Pyramidi Parisiis incisa, T. 335. Sunt Puritano-Papistæ, R. 290. Per societatem, melius quam per unum hominem Ecclesiam administrari posse censuerunt, R. 290.
- , *Angli*, Guil. Watsoni conspirationi se immiscere noluerunt, T. 100; R. 440. Eorum literæ, regnante Elizabetha, de Anglis quamplurimis conversis, T. 160, 161. Proditionis Sulphuræ conscii, T. 267. 341. 361. 397; R. 440. 485. Conspirantes Eucharistia confirmarunt, T. 267. 341. 397; R. 485. Quidam e Jesuitis Anglis Patres Rem Transubstantiationis ne attigisse quidem asseruerunt, R. 8. 262.
- Joachim, Abbas*, in Conc. Lat. IV. condemnatus, T. 250. 254. De Elia ante Adventum Christi venturo varias esse Patrum opiniones asserit, R. 337. Et hanc rem haud esse ad salutem creditu necessariam, R. 337. De Enocho et Elia jam in cælum translatis, R. 340. Mahometum equi pallidi sessorem censuit, R. 380, c. Et quod Antichristus Diabolum culturus sit, R. 390, r.
- Joannes, S., Evang.*, eum rursus venturum sub Adventum Christi S. Hippolytus credit, R. 331, s. 337.
- , *I., Papa*, a Justino Imperat. adoratus, R. 103. Missus a Theodorico ad C. Polim in causa Arianorum, R. 104. A Theodorico postea in carcerem detrusus, R. 104.
- , *II., Papa*, Caput omnium Ecclesiarum a Justiniano appellatus, R. 404.
- , *VIII.*, fœmina, ut refert Platina, T. 261.
- , *X.*, Formosi acta restituit, T. 261.
- , *XII. (al. XIII.)*, incestus, T. 261. Monstrum hominis, T. 473.

- Depositus in Conc. Romano, T. 473, 474; R. 190, 201, 314. In adulterio confossus, T. 474; R. 190.
- Joannes XX.* (al. *XXII.*), hæreticus, T. 284, 303. Quid de Sanctorum post mortem statu censuerit, R. 59, 458. De hac re testimonia Gersoni, T. 284; R. 59, c. 458, f. Ockami, et Adriani VI., R. 458, f. Ludovicum Bavarum deponit, R. 82.
- *XXIII.* (ut habet Platina), ejus stoliditas a Platina memorata, T. 260.
- *XXIII.* (al. *XXIV.*), ejus crimina multa, S. Greg. M. Depositus in Conc. Constantiens., T. 260, 477, 1; R. 140.
- *II.*, *Patriarcha C. Politanus*, Hormisdam Romanum Pontificem fratrem appellavit, T. 195.
- *IV.*, *Patriarcha C. Politanus*, titulum universalis Episcopi usurpavit, T. 404; R. 126. Hunc, ut sacrilegum et profanum, S. Greg. M. damnavit, T. 312, 404, 405. Sedit x annos, T. 405. Monita S. Gregorii neglexit, T. 405.
- *Damascenus*. Vide *Damascenus*, *Joannes*.
- *Panormitanus*, ei S. Greg. M. palmium dedit, T. 399.
- *Parisiensis*. Vide *Parisiensis*, *Joannes*.
- , *Angliæ Rex*, utrum regnum suum Pontifici tributarium fecerit, T. 254—256; R. 106. Appellavit ad Innoc. III. adversus Regem Gallie, R. 106.
- , *Navarræ Rex*, a Julio II. excommunicatus, T. 329—331, 339; R. 82, 142, 174.
- Joas*, rex quomodo factus, R. 431. Jehoidam increpat, R. 446. Pacem lubricam sacrilegio redemit, O. 19.
- Josephat*, adductus a Rege Jacobo, ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 446, 447. Sacerdotes, ad populum erudiendum, misit, T. 453, 454.
- Josephus*, juramentum defert fratribus suis, O. 99.
- , *Arimathius*, in Angliam venit, sec. Wilhelm. Glaston., R. 40, m.
- , *Flavius*, de Phariseis juramentum fidelitatis erga Cæsarem detrectantibus, R. 75. Nihil post Malachiam Canoni Scripturæ fuisse additum dicit, R. 216. De sacrilegio Antioch. Epiph., O. 20, a. Et Crassi, O. 22, s.
- Josias*, hibrum legis inveniens, adductus a Rege Jacobo ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 450.
- Jovius*, *Paulus*, *Zizimur*, seu *Gemen*, ab Alex. VI. lento veneno interfectum narrat, T. 326; R. 492. Et præmium Pontifici a Bajazethe propositum memorat, T. 327.
- Jubilæi*, quare instituti, R. 395, 396. Et a quibus Pontificibus, R. 395, u, v, w, x.
- Judæi*, Romæ permissi, R. 154, i. 404. Bis mille annos Messie suo ascribunt, R. 328. Pulsi Anglia a. d. 1290, O. 145, o.
- Judaica Fabella*, utrum sit futurus Enoch et Eliæ adventus, R. 334, 359.
- Judas*, utrum ullo omnino tempore crediderit, T. 299, 300. Sacrilegus, O. 20. Ob sacrilegium punitus, O. 22.
- Judex fidei*, quo sensu sibi quisque est, R. 455, 456.
- Judicium ultimum*, in eo ratio cuique est reddenda, R. 220. Et Dei misericordia nobis opus, R. 220. In eo etiam justorum vita succumbit, R. 221. Secundum opera, non pro meritis, Deus cuique tribuet, R. 222. Ejus hora est incerta, T. 307—309; R. 326, 327.
- Judith*, liber ita dictus pro Canonico haud habendus, T. 487, 488; R. 211, 212, 366. Rejectus a S. Hieronymo, T. 487; R. 212, 366. A S. Athanasio, T. 487; R. 211, 365. Ab Eusebio, T. 487. Illum inter Canonicas Scripturas Conc. Nicenum legitur computasse, T. 487, u. Hæc verba dubitantis suspicionem (sec. Lindanum) indicant, T. 487. Pro Canonico a Conc. Carth. III. habitus, R. 212, k.
- Juditha*, ejus exemplum Jac. Clementi Edm. Burgoinius profert, T. 293. Ei Jac. Clementem Sixtus V. comparat, T. 292; R. 484.
- Julianus Cardinalis*, in Conc. Florent. de Conc. C. P. IV. nihil sibi curæ dixit, T. 425.
- *Imp.*, fidei renuntiavit, non ideo imperio privatus, T. 50. Milites Christiani ei servierunt, T. 50, g. 53. 185. Cum eo Jacobus Rex Angliæ comparatus, T. 366, seq. Atheus, T. 367. In Christum scripsit, R. 114. Christianos crucem coluisse objicit, R. 270.
- Julius I.*, *Papa*, eum comministrum suum Marcellus Ancyran. dixit, T. 195.
- *II.*, *Papa*, Ludov. XII., Gall. Regem, excommunicavit, T. 61. Cum eo egit, ut Pragmatica Sanctio tolleretur, R. 197. Huic sententiæ minime parendum esse Conc. Turon. decrevit, T. 61. Bullam edidit de Provisionibus, T. 78, h. Bellum habuit cum Ludov. XII., T. 330. Joannem Re-

- gem Navarrae regno suo privavit, T. 329—331. 399; R. 82. 142. 174. Utrumque in eum strinxit gladium, T. 331; R. 447. Claves S. Petri in Tiberim projecit, T. 331. Indulgentias dedit, si quis Gallum interficeret, R. 413. Et si quis Venetum, R. 413. Venetos excommunicavit, R. 413, k. A Spiritus assistentia longe remotus, R. 460.
- Julius III.*, a Spiritus assistentia longe remotus, R. 463.
- Juramenta*, non sunt solvenda, nisi temeraria, et ab initio injusta, T. 71. Assertoria non sunt solvenda, T. 80, 81. Promissoria in aliquo eventu possunt esse nociva, T. 80. Esse in Baptismo Juramentum congenitum ad obediendum Principi Spirituali censuit Bellarm., T. 238; R. 403. 496. Omnia posse solvere Pontificem Pacenius censuit, R. 403, 404.
- Juramentum*, an a reo liceat exigere, inquitur, O. 97, seq. Non est contra præceptum, si sit ex incredulitate ejus, cui jurare cogimur, O. 98, d. Est animæ vinculum, O. 98. 107. Licet illud exigere, O. 98. Idque Magistratibus, O. 99. 109. Et a reo, sec. Sacras Scripturas, O. 99, 100. Quibusnam in causis, O. 100, 101. Hujusmodi juramentum haud licet renuere, O. 101, 102. Aut rescindere, O. 102. Utrum in admisione litis possit adhiberi, O. 103—105. In causa stabilenda, O. 106—108. In probationibus proferendis, O. 109. Duo apud Judæos juramentorum genera, contestatio, et execratio, O. 109. Qui sint juramenti limites et fines, O. 112. Quo sensu sit juramentum cujuscumque contentionis finis, O. 114.
- Fidelitatis*, a Jacobo, Rege Angl., conditum civilem tantum obedientiam respicit, T. 11. 23. 273; R. 83—85. Non impugnat Catholicam fidem, T. 15. Ipsum Juramentum citatur, T. 23, c. Potestatem Pontificiam attingit, T. 24. 242. Non vero Apostolicam, T. 25; R. 85. 476. Pontificis potestatem in regibus excommunicandis haud negat, imo supponit, T. 48. 245; R. 464, 465. 476. Neque absolvendi potestatem, T. 66; R. 466, seq. 476. Non a Pontifice solvendum, T. 80. 237. Non assertit Regium in Spiritualibus Primatum, T. 82. 106. 273. Potuit deferri sine Pontificis auctoritate, T. 82. Temporalem tantum Pontificis potestatem negat, T. 83. 377; R. 83. A Paulo V. condemnatum, T. 84, x, z. 85, a. 125. 128. A Torto cum Juramento
- Suprematus comparatur, T. 85. 106. 273. Ab eo multum distat, T. 86, 87. Non est prælidium ad Juramentum Suprematus, T. 87. 214. Ad quales Pontificios detegendos institutum, T. 88. 267; R. 84. Securitati Regis multum confert, T. 92. Veros a falsis subditis discernit, T. 93. Merito Juramentum Fidelitatis dicitur, T. 106. Ejus finis et scopus, T. 129. 377. De eo paululum immutando minime fuerat desperandum, T. 130. A Puritanis susceptum, T. 131; R. 473, 474. Id cum Juramento de Regio Primatu Bellarminus in Epist. ad Blackwellum confundit, T. 242. Hoc Juramentum minime novum, T. 263. Juramentum ejusdem generis Concilia Toletana approbarunt, T. 262. 264. Non est injustum, eo quod Pontificem nominet, T. 264. Mentio enim Pontificis in eo valde necessaria, T. 269. Aperte non tecte rem suam agit, T. 379; R. 83. Non incaute suscipiendum, T. 380. Nullam in hoc Juramento censuit esse secretitatem Pacenius, R. 403.
- Quod Reges Pontifici præstant, existat in Jure Canonico, R. 308, y. Hujusmodi Juramentum Honorio III. Frid. II. præstitit, R. 308, x.
- Juramentum Suprematus*, ab Henrico VIII. conditum, T. 20; R. 85. A Torto cum Juramento Fidelitatis comparatur, T. 85. 106. 273. Ab eo multum distat, T. 86, 87. Negat Primatum Pontificis Spiritualem, T. 107. Illud defenderunt Steph. Gardinerus, et alii, T. 166. Et susceperunt sub Henrico VIII. et Edv. VI., T. 174. Sub Elizabetha detrectarunt, T. 167—171. Quid contigerit Episcopis illud detrectantibus, T. 169—171. Et nobilibus, T. 171. Ad id suscipiendum Romanenses Jacobus haud coegit, T. 214. Id cum Juramento Fidelitatis Bellarminus in Epist. ad Blackwellum confundit, T. 242. A maxima parte regni sub Henr. VIII. approbatum, R. 29. Bis a Synodo Cleri, R. 29. Ab Episcopis ad Crucem Paulinam prædicantibus, R. 29. Et ipsum susipientibus, R. 29. Ab Academia Cantab. et Oxon., R. 30. Nomina Episcoporum qui id susceperant, recensentur, R. 30. Carthusiani quidam id detrectarunt, R. 28. 30.
- Jurisdictio*, exterior Clavis non est, T. 375, a. Spiritualis ab Abbatisa exercetur, T. 175. Jurisdictionem suam immediate a Deo, non a Pontifice Episcopi accipiunt, R. 290.
- Jus Canonicum*, de duplici Excommu-

- nicatione, T. 50, l. De jure naturali non solvendo, T. 69, u. De judicio ex æquitate Petri ferendo, T. 81, s. De potestate Abbatissæ, T. 175, p. In vi. Decretal. Canones Conc. Lugd. et Vienn. citat, T. 248, y, z, a. In v. Decretal. Can. Conc. Lat. IV. citat, T. 254, k. De utroque gladio in potestate Ecclesiæ, T. 331, l; R. 178, d. De iis quæ vi metuve fiunt, T. 331, k. 365, c. De Hilderico a Zacharia deposito, R. xviii. f. 112, y. De cura Ecclesiæ Principibus commissa, R. 38, e. Citat Bullam Innoc. IV. in Frid. II., R. 82, q. 193, o. De Ecclesia nemini gremium claudente, R. 99, b. Continet querelam Regis Angl. ad Innoc. III. contra Reg. Galliæ, R. 106, k. De usu vocis Cardinalis, R. 133, s. In Canone 'Hadrianus,' privilegia Carolo M. concessa memorat, R. 183, m. 189. Canonem 'Cum Hadrianus' Gregorio IV. male ascripsit, R. 187, g. In Canone 'Nullus Laicorum,' laicorum interventionem in electionibus Pontificum prohibet, R. 187. Centum annorum præscriptionem contra Eccl. Romanam valere dicit, R. 188, v. Canonem 'In Synodo,' de electione Pontificum Imperatori concessa, habet, R. 189, d. De Electione Imperatoris, R. 193, n. Continet Juramentum, Pontifici ab Imperatore præstitum, R. 308, y. Papam pro Vicario Dei habet, R. 310, f. Odiâ restringenda, favores ampliandos esse decernit, R. 328, z. Quosnam pro testibus singularibus habeat, R. 334, e. Anastasium II. Papam hæreticum esse memorat, R. 458, e. Dicit utilius esse nasci scandalum, quam deseri verum, O. 135, s. Usuram damnat, O. 143, 144. Decimas sancit, O. 166.
- Jus Canonicum, Glossa in.* Vide *Glossa Juris Canonici*.
- *Civile,* usuram damnat, O. 144. Ejus principia de usura et natura mutui, O. 144, 145. Haud dedignatur Sacros Canones imitari, O. 145. Decimas sancit, O. 166, 167.
- *Municipale,* usuram damnat, O. 145.
- Justificatio,* Bellarmini de ea contradictiones, T. 294—297.
- Justinianus Imperator,* Joannem II. caput omnium Ecclesiarum appellavit, R. 104. Silverium in exilium, Vigilium in carcerem misit, R. 104. Usuris modum posuit, O. 146. Qui Decimas possederit, nulla præscriptione tutum fore censuit, O. 167.
- , *Petrus,* cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcamat memorat, T. 317, 318. Illi multum tribuit Sabellicus, T. 318.
- Justinus Imper.,* adoravit Joannem Papam, R. 103.
- , *S., Martyr,* de obedientia Principibus præstanda, T. 186, d; R. 477, c. Verba Canonis Missæ perstringit tantum, non citat, T. 436.
- , *Pseudo,* in Quæst. ad Orthod. de translatione Enoch et Eliæ, R. 348.

K.

- Kimchi,* vocem *קריאת* usurpatam esse censuit, O. 123.
- Knoxus, Joannes,* regimen feminarum improbavit, T. 174. Exhibuit querelam ministrorum nomine in Comitibus Edinburgi de statu Ecclesiæ ob decimas non solutas, O. 17. 161.
- Krantzius, Albertus,* Philippum Suevum ab Othone quodam occisum scribit, T. 321.

L.

- Lactantius,* de statu Sanctorum post mortem, R. 59. In Carmine de Pass. Domini, Lignum Crucis adorandum esse dixit, R. 272. Hoc Carmen ut spurium rejiciunt Caveus et alii, R. 272, q. In Divin. Inst. ullam esse religionem, ubi sit simulacrum, negat, R. 272. De Elia ante Adventum Christi venturo, R. 331, o. Usuram damnat, O. 138.
- Lambertus Schafnabergensis.* Vide *Schafnabergensis, Lambertus*.
- Adversus* numerum DCLXVI. reddit, R. 406.
- Lanfrancus, Archiepisc. Cant.,* in ejus libro de Corp. et Sang. Dom. citatur locus quasi e S. Aug., qui habetur in Prosperi sententiis, R. 266, g.
- Langius, Paulus,* de corpore Henrici IV., Germ. Imp., per V. annos inhumato, R. 487, e.
- Langton, Steph., Archiep. Cant.,* de Anglia Pontifici tributaria facta reclamavit, T. 257; R. 107.
- Laniena Parisiensis,* R. 381. 492.
- Laodicenum Conc.* Vide *Concilium Laodicenum*.
- Λαρεῖος,* hæc vox numerum DCLXVI. reddit, R. 405. Utrum per diphthon-

- gum sit scribenda, R. 405. De hac voce quid senserit S. Irenæus, R. 406. Est nomen hominis, R. 406.
- Lateranense Conc.* Vide *Concilium Lateranense*.
- Latria*, fidei protestatio, sec. S. Thom. Aquin., T. 10. Hostiæ debetur, sec. Romanenses, R. 10. Et imaginibus et cruci, sec. S. Thom. Aquin., R. 282, 401.
- Laurentius*, inter eum et Symmachum contentio de Pontificatu, T. 431.
- Laziardus*, de Henr. IV. Imp. Romam suppliciter petente, T. 316; R. 489. De morte Henrici IV., R. 487, d. Causam timoris Friderici I. narrat, T. 319; R. 491, h.
- Leges*, quando abrogandæ, O. 17. 161. Abrogatæ non sunt allegandæ, O. 161.
- naturæ non sunt solvendæ, T. 69. Neque leges Evangelicæ, T. 69.
- in Romanenses Anglos quare latæ, T. 152—154. 167, 168; R. 475, 476.
- *XII. Tabularum*, sacrilegium ventant, O. 17. Et usuram damnant, O. 144. 146.
- *Mulmutianæ*, a Gilda citatæ, O. 145.
- Leo, S., Papa, I.*, de Clavibus Ecclesiæ, non Petro soli, commissis, T. 77, 78. De æquitate in absolvendo vel ligando observanda, T. 81, s. De Concilio convocando Theodosium, Valentinianum, et Marcianum obsecrat, T. 196, 423. In Conciliis indicendis Regiam auctoritatem admittit, T. 422. Maximi in Priscillianum severitatem approbat, T. 201, n. S. Petrum Christi jussu sedem suam Romæ fixisse affirmat, T. 282. De S. Petri caritate, cum peccavit, non amissa, T. 304. Dicta quædam ejus male a Bellarmino citata, T. 415. In quibusdam a medio discessit, T. 416. Quæ mandata dederit legatis suis in Conc. Chalch., T. 417. Fidem in Conc. Chalch. definitam amplexus est, T. 419. Haud item Canonem xxviii., T. 420, i. In illum Canonem acriter invecus est, T. 420, 421; R. 230. Et de eo apud Imperatorem aliosque questus est, R. 230. Imperatores posse Concilia convocare concedit, T. 422. Male citatus a Torto ad Pontificis auctoritatem in Conciliis convocandis stabilendam, T. 433. Non potuit ipse Synodum in Italia cogere, R. 90. Aut, ut cogere, impetrare, R. 90. Ipse provolutus est ad pedes Cæsaris, R. 90. De Manichæis vinum in Eucharistia detrectantibus, R. 258, 259. Usuram damnat, O. 139. 144. Vocem 'ordinatio' de Episcopis usurpat, O. 195, c.
- Leo, Papa, III.*, a Carolo M. Pontifex creatus, R. 187. Quid Carolo M. contulerit, R. 192.
- , *IV.*, a Lothario Imperatore Pontifex creatus, R. 185. Lothario et Ludovico obedientiam professus est, R. 446.
- , *VIII.*, deposito Joanne XII. (al. XIII.), ab Imperatore Othone Papa factus, T. 473, z; R. 201. Jus eligendi Pontificis concessit Othoni I., R. 187. 189.
- , *IX.*, præsentiam S. Petri multum Romanæ Ecclesiæ in Eucharistia celebranda contulisse affirmat, T. 438.
- , *X.*, Bullam edidit contra Lutherum, T. 73, i. Et de abroganda Pragmatica Sanctione, T. 249; R. 198, n. Ejus dictum de fabula Christi sibi lucrosa, T. 367. Hoc Balæi tantum auctoritati innititur, T. 367, i. A Balæo rejicitur, T. 367, i. Titulo Defensoris Fidei Henr. VIII. honestavit, R. 71. 73. Concordatum fecit cum Francisco I., R. 197, 198. Contra illud appellatio Univ. Paris., R. 198. Ad eum Lutherus scripsit, R. 299. Lutherum proscriptis, R. 299. Quo die obiit, R. 73, o.
- *Isauricus*, utrum eum vectigalibus Italiæ Greg. II. privaverit, R. xxvi. 192. 494.
- Leodienses Canonici* temporalem Pontificis potestatem negarunt, T. 31, o; R. 196.
- Leus, Edv., Archiep. Ebor.*, regium primum defendit, R. 30.
- Levite*, ob inopiam suam contemptui habiti, O. 26, 27. Habuerunt legem ad Decimas exigendas, O. 155. Quod sacerdotes essent, O. 156.
- Liberius, Papa, Arianus*, T. 284. 389. 400. 457; R. 164.
- Liga sancta*, in Henr. IV., Regem Gallie, conspiravit, T. 332.
- Lindanus, Gul.*, utrum liber Judith a Conc. Niceno fuerit receptus, dubius, T. 487. De tempore Conc. Laodiceni, T. 488.
- Lingua ignota* in rebus divinis ab Ecclesia primitiva rejecta, R. 70.
- Linus*, a S. Petro constitutus Episcopus, O. 185.
- Lipsius, Justus*, B. Mariam Virginem 'Deam' et 'Divam' sæpius appellavit, R. 235, 236. Scripsit libellos de miraculis Virginis Hallensis, et Aspiccolis, R. 235.
- Litera mortua*, S. Scriptura ita a Costero appellata, R. 361.

Litteræ Apostolicae, apud Directorium Inquisitionis, T. 252.

Locustæ in Apocal. qui sint, R. 382, 383.

Lombardus, Petrus, quæsiuit, utrum esset Christus in Eucharistia sub accidentibus, remota inhaerentia, R. 14. An 'Quod pro vobis frangitur' sit verbum passivum, R. 14. An ex accidentibus mures nutriantur, et vermes generentur, R. 14. An Christus moveatur una cum Hostia et Calice, R. 14. Utrum substantialis fuerit in Eucharistia transmutatio, definire non sufficit, R. 262.

Longlandus, Joannes, Episc. Lincoln., Primum Regium concione defendit, T. 166; R. 29, x, 30.

Lotharius, Imper., Leonem IV. et Bened. III. Pontifices creavit, R. 185.

Lucentius, in Conc. Chalc. S. Leonis legatus, T. 417, q.

Lucifer Calaritanus, ejus in Imp. Constantium convicia, R. 168.

Lucius, Rex Angliæ, Vicarius Dei ab Eleuthero Papa dictus, T. 184. 249. 395.

Lucullus, usuras sustulit, O. 146.

Ludovicus IX., Gallia Rex, Pragmaticam sanctionem edidit, R. 92, b. 196.

— *XI., Gallia Rex*, cum eo egit Pius II., ut Pragmatica Sanctio tolleretur, R. 197.

— *XII., Gallia Rex*, a Julio II. excommunicatus, T. 61; R. 82. Cum eo Julius egit, ut Pragmatica Sanctio tolleretur, R. 197. Bellum cum eo Julius habuit, T. 330. Ei Joannes rex Navarrae favit, T. 330.

— *Germ. Imper.*, 'Rector religionis' a Conc. Mogunt. dictus, T. 249. 466. 469. Paschalem I. et Greg. IV. Pontifices creavit, R. 185.

— *Bavarus, Germ. Imper.*, ei Conc. Francfordiense favit, T. 39. Excommunicatus et depositus, R. 82. 177. 194.

Lugdunense Conc. Vide *Conc. Lugdunense*.

Lupoldus Babenbergensis, Jus Canonikum minime posse rebus temporalibus præjudicare affirmat, T. 248.

Lutherani, a Græcis repulsi, R. 35. Eos ut auctores seditioinum impugnat Bellarminus, R. 416.

Lutherus, Mart., scripsit ad Leonem X. de Indulgentiis et Quæstoribus, R. 299. 383. A Leone X. excommunicatus, T. 73; R. 299. Stella cadens sec. Bellarm., R. 382, 383. Rusticos tumultuantes cohibuit, R. 416, s. Muntzerum diabolom fuisse asseruit, R. 416. Principes esse institutos a Deo non in stabulo vaccarum, sed in

Ecclesia sua, dixit, R. 447. Lumen Ecclesie dedit, R. 452. Haud Pseudo-propheta, R. 453. Usuras damnat, O. 140. Decimis favet, O. 171.

Lyranus, Nicolaus, de Clavibus Ecclesie, non Petro soli, datis, T. 78. Utrum pro annis dies sint habendi discutit, T. 309. Libros Tobie, Judith, et Machabæorum pro Canonicis haud habuit, T. 488, 1; R. 366. Eum nimis caute locutum fuisse Bellarminus affirmat, T. 52, u; R. 209, o. Dæmonem privatum Antichristum fore culturum censuit, R. 390.

M.

Machabæorum Libri, contra hæreticos, quos vocat Stapletonus, ab Ecclesia (Romana, sc.) vindicati, T. 275, y. Pro Canonicis haud habendi, T. 487; R. 210.

Mahometus, equi pallidi sessor a Joachimo, Seraphino Firmano, aliisque habitus, R. 380, d.

Major, Joannes, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, y. 247. Minorem esse Vicarii, quam ejus cujus sit Vicarius, auctoritatem censuit, T. 185. Et Pontificem a generali Concilio posse deponi, T. 478. Episcopatum ordinem, non gradum esse censuit, O. 182.

Malaspina, Ricordanus, de calcata cervice Frid. I. ab Hier. Bardo citatus, R. 489.

Maldonatus, Joan., rem esse apertam asserit, quod ante Christi Adventum Moses et Elias venturi sint, R. 338. Mosen in corpore transfiguratum fuisse dicit, R. 347, 348.

Mancinus, Celsus, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36.

Mancipia, Reges mancipia sua dixit Innoc. IV., T. 471, o.

Manfredus, Friderici II. filius spurius patrem interfecit, T. 323, 324.

Manichei, vinum in Eucharistia se sumere simulabant, R. 257. Vinum putabant fel Principis tenebrarum, R. 257, i.

Manrique, Thomas, censuras edidit in Glossas Jur. Can., T. 186, b; R. 86, e.

Mantica veredarit, in ea Papæ mandata Tridentum transmissa, R. 147. 451.

Mantuanus, Joan. Bapt., in corruptum Romæ statum invectus est, R. 155.

Maozim, quid pro hanc vocem, Dan. xi., sit intelligendum, R. 390.

Maranatha, quid sit, T. 50.

- Maranus, Prudentius**, Editor S. Basil. Op. post mortem Jul. Garnerii, Hom. in Psalm. cxv. a Garnerio abjudicata, S. Basilio restituit; R. 62, s.
- Marcellinus, Papa**, Apostata, T. 392; R. 457. Ejus historia dubiæ fidei, T. 392, 393. Tamen communi consensu recepta, secundum Baronium, T. 392, 393. In Conc. Sinuessano post confessionem suam depositus, R. 457.
- Marcellus Ancyranus**, Julium, Romanum Pontificem, comministrum appellavit, T. 195.
- , *I., Papa*, S. Petrum Christi jussu sedem suam Romæ fixisse contendit, T. 282, y.
- , *II., Papa*, Bellarmini avunculus, R. 132. Filius Ricardi Cervini Astrologi, R. 132. Mixto-Papista, R. 449.
- Marcianus, Imper.**, Conc. Chal. convocavit, T. 194; R. 229, n. Et in eo præsedit, R. 146. 229, n. Eum de Conc. convocando S. Leo obsecrat, T. 196. Illud confirmavit, R. 229, n.
- Marcus, S.**, Alexandriæ Episcopus, O. 186. Quo tempore obit, O. 185.
- Maria, B. Virgo**, de ejus cultu apud colloquia sua scripsit Erasmus, R. 234. Diva et Dea vocatur, R. 235. Rogatur ut Filio suo imperet, R. 236. Absurda et indigna quædam de ea narrantur, R. 236—238. Ad cultum ejus confirmandum Patres male citat Bellarminus, R. 238—242. Ejus Apparitiones memorantur, R. 239, 240. Utrum ei Constantinus urbem suam dedicaverit, R. 241.
- , *Regina Angliæ*, sub ea multa crudelia sunt gesta, T. 168; R. 441. In his agendis a Bonero aliisque in crudelitatem ducta, R. 441.
- Mariana, Joan.**, librum scripsit de Rege et Regis institutione, R. 392, m. Hic liber censura notatus a Sorbona et Curia Parisiensi, R. 392, m. Et publica pyra exustus, R. 392. 413. Stimulos addidit ad mortem Henr. IV., R. 381. 413. De cæde Henrici III., R. 381. Sella aut veste delibuta confici posse veneficia censuit, R. 393, n. Sententiam Conc. Constantiensis de rege occidendo elusit, R. 414.
- Marianus Scotus**, Bened. IX., Sylvestr. III., et Greg. VI., non digne constitutos fuisse dicit, R. 191.
- Marsilius Patavinus**, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 247.
- Marta, Doctor**, peccatum non satis esse ad privandum aliquem regno affirmat, T. 55. Verba Ps. viii. 'Omnia subiecti' etc. ad potestatem Pontificis stabiliendam torsit, T. 209, f. Omnia Europæ regna Pontifici esse vectigalia contendit, T. 260; R. xix. De omnipotentia Pontificis loquitur, R. 390, x. 454. Voluit characterem obedientiæ erga Pontificem esse indelebilem, R. 403. Directum Pontifici dominium ascripsit, R. 449.
- Martinus, S.**, pateram presbytero suo tradidit, Maximo prætermisso, T. 471, s; R. 122, 123. Eum post mortem apparuisse Sulp. Severus refert, R. 241.
- , *Papa, V.*, a Conc. Constant. in Pontificem electus, T. 477.
- , *Episc. Bracarenis*, Capitula edidit e Græcis Synodis, O. 143.
- Martyr, Petrus**, fidem in Anglia haud seminavit, T. 394; R. 39. Decimis haud favit, O. 171.
- Martyres**, qualis eorum patientia, R. 418, 419. Principum jussa haud contempserunt, R. 420.
- Masonius, Pappyrus**, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 317, 318.
- Matisconense Conc.** Vide *Concilium Matisconense*.
- Matthæus Parisiensis**. Vide *Parisiensis, Matthæus*.
- , *Westmonasteriensis*. Vide *Westmonasteriensis, Matthæus*.
- Matthias, S.**, electus sorte divina, non populi suffragiis, R. 427—429.
- Mauritius, Imper.**, utrum tyrannus fuerit designatus a S. Greg. M., T. 187, 1; R. 189. 420. Obedientiam ei S. Greg. præstitit, T. 186, i; R. 118, t. 420. 446. 478. Et literas ejus transmisit, T. 186, i. 195; R. 118, t. 420.
- Maximilianus II., Imper.**, finito Conc. Trident., novas rationes iniiit de Reformat. Eccl., R. 145. De laniena Parisiensi ad Schwendium scripsit, R. 417.
- Maximus, Imp.**, invasor imperii, T. 201. 471, s; R. 123. Cæsus Aquileiæ, T. 201. 472. Gentilibus et Judæis favit, T. 201. Priscillianum morte multavit, T. 201. Auctore Ithacio, T. 201. Hoc a S. Leon. approbatum, T. 201, n. Illum presbytero suo posthabuit S. Martinus, T. 471, s; R. 122, 123.
- , *Salonitanus Episc.*, ejus licet cum S. Greg. M., T. 203. Censuræ in eum laxatæ jussu Imperatoris, T. 203. Suspendus a Missa celebranda donec voluntas Imperatoris esset nota, T. 203.
- , *S., Taurinensis*, ad invocationem Sanctorum confirmandam a Bellarm. citatus, R. 54. Rhetorice S. Agnetem alloquitur, R. 54. 56. Re-

- liquias Sanctorum honorandas, non colendas esse asserit, R. 67. De Clavibus S. Petro datis, R. 302.
- Media-Villa, Ricardus de*, peccatum perpetrandum a confessore impedendum esse affirmat, T. 360.
- Medicei, Laurent., et Julian.*, in eos conjuratio Pactiana, R. 415.
- Medina, Joan.*, Clericos a civili obedientia non esse exemptos censuit, T. 483, m.
- , *Mich.*, defensionem Jo. Feri instituit, R. 470, p.
- Melancthon, Philippus*, usuram damnat, O. 141. Decimis favet, O. 171.
- Melchades, Papa*, Concilio Romæ præfuit in causa Cæciliani, T. 201, p.
- Melchisedecus*, primus Decimas accepit, O. 155. Quod sacerdos esset, O. 155, 156. Abrahamo benedixit, O. 155. Ejus sacerdotium idem est ac Christi, O. 155.
- Melito Sardensis*, profectus est in Orientem ad libros Canonicos investigandos, R. 211. 365. Libros, quos vocant, Apocryphos rejecit, R. 211. 365.
- Mendham, Jos.*, in lib. cui tit., 'The Literary Policy of the Church of Rome,' citat Sixti V. Indicem et Bartoli Vitam Card. Bellarmi. de Bellarmi scriptis in Indicem relatis, R. 153, z.
- Meretric.* (apud Apoc.) eadem est ac Bestia, R. 321, 322. Utrum per eam Antichristus intelligi possit, R. 408, 409. Universitatem impiorum denotat sec. quosdam Patres, R. 408, h. Sec. alios, Romam Imperantem, R. 408, i.
- Merlin, Jacobus*, nullos Canones Conc. Lat. IV. edidit, T. 252.
- Micheas*, juramentum adactus præstitit, O. 102.
- Militia celi*, quid sit sec. S. Hieron., R. 245, x.
- Minister*, novum loquendi genus a Petro Molinæo usurpatum, O. 188.
- Minucius Felix*, crucem a Christianis cultam fuisse negat, R. 270.
- Miracula*, non debent frustra multiplicari, R. 15, p. Multa per reliquias S. Stephani facta narrat S. August., R. 68. 394. Falsa apud Romanenses, R. 393. Quænam sint ab Antichristo facienda, R. 402.
- Mirandula, J. Fr. Picus de*, Theoremata de fide scripsit, T. 285. Quemlibet Pontificem pro vero Pontifice habendum vetat, T. 285. Dubia quædam de Electione Canonica memorat, T. 285. Pontificem quandam memorat, de immortalitate animæ dubium, T. 285. Et alterum Atheum, T. 367. 400. Ejus sententia de paucitate Christi in Eucharistia, R. 16. Eum in hac re ab omni labe immunem pronuntiavit Alex. VI., R. 16.
- Missæ*, continet magnam populi fidelis eruditionem, T. 435. Haud tamen, in Eccl. Rom., vulgari lingua celebrata, T. 435. Voluit Hardingus ut intelligeretur, T. 435.
- Missæ Canon*, in Canone Missæ Romanæ, verba quædam desunt, T. 436. Quæ in aliis Liturgiis habentur, T. 436, 437. De hac re Bellarmini argumenta, T. 437, 438.
- *privatæ*, sunt contra Scripturas, T. 435. Nullas esse Missas privatæ voluit Conc. Trident., T. 435. Ab Ecclesia primitiva rejectæ, R. 70. SS. Chrysost., August., Greg. Naz., ad eas confirmandas male Bellarminus allegat, R. 248—250.
- Moguntinum Conc.* Vide *Concilium Moguntinum*.
- Molinæus, Carolus*, usuras mordentes, non omnes usuras, damnat, O. 123. Secessionem Plebis Romanæ ex usura contigisse concedit, O. 133. Jus Civile per Canones in re usuraria non correctum esse censet, O. 143. Eum verbosum usurarum defensores Fr. Hotomannus dixit, O. 145.
- , *Petrus*, tres Epistolas ad Lanc. Andrewes scripsit, O. 173, seq. Ei gratulatur, quod ad Episcopat. Winton. evectus, O. 175. Librum scripsit de Vocatione Pastorum, O. 175. De eo questi sunt Pastores Gallici, O. 175. In eo multa Regem Jacobum offenderunt, O. 176. Voces Episcopi et Presbyteri promiscue usurpatas esse censuit, O. 176. 193. Esse unum eundemque ordinem, O. 176. 193, 194. 196. Et Episcopos non esse juris Divini, O. 176, 177. 193. 196. Episcopos Anglos laudavit, O. 177. 194. Vult delinire Regis animum, O. 189. Episcopos veteres haud damnat, O. 191. Multa Apostolica præcepta hodie esse neglecta, atque ideo Episcopalem ordinem posse abrogari, contendit, O. 197, 198.
- Monachi*, recesserunt ab instituto suo, R. 394. Ergo aboliti, R. 394. De opere Monachorum libellus apud S. Aug., R. 394.
- Monarchiam*, regimen esse optimum contendit Bellarminus, T. 279. Etiam Ecclesiæ, T. 279. De hoc disputari potest, T. 279.
- Monasteria*, de iis Can. xxiv. Conc. Chal., R. 232, c. Recte apud Anglos sublata, R. 232.

Monceius, Franc., Atrabatus, librum scripsit, cui tit., 'Aaron purgatus, sive de Vitulo Aureo,' T. 410, a.

Moneta, duplex cusa sub Lege, sacra et civilis, O. 13.

Monothelita, Honorius habitus, T. 284. 303. 400; R. 165. 215. 247. 457.

Montagu, Henricus, Civitatis Londinensi a Memoria, confessiones suas Garneto, morte jam instante, in mentem revocavit, T. 350, 351.

—, *Jacobus, Episc. Winton.*, colloquium cum Garneto habuit, R. 9, i. quo die obiit, O. 175, a.

Montanus, Bened. Arias, de adoratione scabelli Dei, R. 277. Verba Christi de Adventu Eliæ de Joanne Baptista intellexit, R. 336. Commentaria edidit in XII. Prophetas, R. 336, t. Duos testes legem et Prophetas fuisse censuit, R. 350, c.

Montes Pietatis, in Conc. Lat. V. approbati, O. 135.

Moravius, Joannes, Mercator Aberdonensis, capitale sensit libros sacros attingere, R. 370.

Mortonus, Nic., Bullam a Pio V. falsis suggestionibus subripuit, T. 216. In Angliam venit ad rebellionem excitandam, R. 440.

—, *Thomas*, libellum scripsit de Æquivocatione contra Romanenses, T. 14, a.

Morus, Thomas, scripsit lib. cui tit., 'The Supplication of Soules,' T. 257, z. Angliam Pontifici tributariam negat factam, T. 257; R. 106. Quod divortium Henr. VIII. improbasset, ad supplicium ductus, T. 441. De hac re testimonium Nic. Schomberg. Card. Capuan., T. 441, t.

Moscontus, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36.

Moses, eum ante adventum Christi venturum fore creditit S. Hilar. Pictav., R. 332, t. 337. Et Joan. Maldonatus, R. 338. Qui eum corpore fuisse transfiguratum asserit, R. 347, 348.

—, *Bar Ceph.*, citat S. Ephraimum Syrum de Paradiso, R. 337, t.

Mulctæ, pecuniariæ in Romanenses, Statuto 3 Jac. cap. iv. impositæ, T. 144, 145, 146. 150. 271. Donatistis a Constantino impositæ, T. 168.

Mulieres sveltracros, quid de iis statuerit Conc. Nicenum I., R. 225.

Municipes, distincti sunt a candidatis, R. 350.

Muntzerus, Thomas, rusticus apud Germaniam ad arma sumendo impulit, R. 416. Eum fuisse Diabolum Lutherus asseruit, R. 416.

Musculus, Wolfg., usuram damnat, O. AND. OP.

141. Decimas ab Idololatrarum Sacerdotibus ademtas et Ecclesiæ datas esse censet, O. 170.

Mutius, Huldericus, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 317.

Mutumum est dare meum, ut sit tuum, O. 148.

N.

Naclantus, Jacobus, Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.

Napierus, Joannes, in Apocalypsim scripsit, R. 397.

Nasus cereus, Scripturæ sunt, sec. Pighium et Salmeronem, R. 360, 361.

Naucerus, Joannes, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam memorat, T. 317. Quare timuerit narrat, T. 319. Philippum Suevum ab Othone quodam occisum scribit, T. 321. Verba minantia Innoc. III. in Philippum Suevum memorat, T. 322.

Navarrus, Martinus Azpilcueta, temporalem Pontificis potestatem controversi posse affirmat, T. 37. Excommunicationem vincula naturalia solvere negat, T. 54. Excommunicatum, nullitatem excommunicationis suæ prætendentem, haud vitandum esse docet, T. 60. Confessorem debere peccatum revelare perpetrandum affirmat, T. 360. Et populum nunquam transferre potestatem suam in Regem censuit, quin illam in habitu retineat, R. 426, m.

Nazaræi, eos de Eucháristia sub una specie sumenda allegat Bellarminus, R. 255.

Neander, dictum Durandi refert de Præsentia Christi in Eucharistia, R. 13, y.

Nebrissensis, Elias Antonius, de bello inter Jul. II. et Joannem Regem Navarra, T. 330, 331. 339; R. 142. De Julio utrumque gladium in eum stringente, T. 331; R. 447.

Nectarius, Episc. C. Politanus, eum, quamvis laicum, Episcopum nominavit Theodosius, R. 120.

Nehemias, adductus a Rege Jacobo ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 451. Fœdus cum Deo redintegravit, T. 451. Sacrilegii osor, O. 19. Populum ad juramentum adegit, O. 99.

Neile, Ricardus, Decanus Westmonast., colloquium cum Garneto habuit, R. 9, i.

Nero, Imperat. Romanus, eum portam Inferi dixit Greg. Magn., T. 187; R. 189, z. 420, m. Cum Citharœdis

- contendit, R. 115. Quidam eum Antichristum esse crediderunt, R. 311, k.
- Nashec*, quid significet, O. 122, 123.
- Deductum est a mordendo, O. 123.
- Neubrigensis, Guil.*, de Henrico II. Reg. Angl. virgine cæso, T. 327. De Hibernia ab Henrico II. subacta, R. 110, 111.
- Nicenum Conc.* Vide *Concilium Nicenum*.
- Nicephorus Callistus*, in uno loco Constantinum urbem suam Christo, in altero B. M. Virgini dedicasse refert, R. 241. In hoc loco 'τῆ θεοτόκῃ,' pro τῆ θεοτόκῃ errore librarii irrepississe videtur, R. 242.
- Nicolaus I., Papa*, in Michaëlem immodestior, T. 432, 433.
- *II., Papa*, Christi Corpus fidelium dentibus tritum esse decrevit, R. 247. Hæc sententia, ut hæretica, in Jure Canon. condemnata, R. 247, j.
- *V., Papa*, ejus Epist. ad Constantinum Palseolog. Imp. de variis ad schisma inter Græcos et Romanos resarciendum conatibus, R. 35, v.
- Niem, Theodoricus a*, de Privilegio eligendi Pontificis ab Adriano I. Carolo M. concessa, R. 193.
- Nilus, Archiepisc. Thess.*, causam dissidii inter Ecclesias fastum Romani Pontificis esse censuit, R. 448.
- Non nego*, i. q. concedo, T. 327. Dictum de Conradini nece, T. 327, g. R. 415, q.
- Norvegia*, solvit vectigal Rom. Ecclesiae, T. 259.
- Numerus Bestie*, quænam nomina hunc reddant, R. 406. Utrum nomen sit temporis, an hominis, R. 406.
- Nuptie*, in Paradiso institutæ, O. 83. In iis Gentium ritus, O. 83. In iis Dei interventus est necessarius, O. 89.
- O.
- Obedientia*, Regi etiam excommunicato præstanda, T. 49. Regi secundum Scripturas debetur, T. 117, 118, 181, 183, 187, 189, 210, 211, 386, 387. Obed. temporalem Paulus V. prohibuit, T. 124, 211. Regibus secundum Patres debetur, T. 185, 186. Obedientia S. Greg. M. coacta fuit secundum Bellarminum, T. 116, z; R. 478, et Tortum, T. 187. De vera, librum Steph. Gardinerus scripsit, T. 166; R. 28.
- Obo*, Presbyter Ravennas, de calcata cervice Frid. I. ab Hier. Bardo citatus, R. 489.
- Occam, Gul.*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, q. 247. De hæresi Joannis XXII., R. 458, f.
- Odia* restringenda, favores ampliandi, R. 328.
- Ecumenius*, S. Chrysostomum semper solet sequi, R. 312. De sede Antichristi, R. 312, m. Titum fuisse Episcopum asserit, O. 183—185.
- Oglethorpus, Audoenus, Episc. Carliol.*, Elizabetham coronavit, T. 169. Haud ita multo post obiit, T. 170, 171.
- Ogulnii, Cn. et Q.*, usuras sustulerunt, O. 146.
- Oldornus, Edv.*, al. *Hallus*, inter martyres a Jesuitis relatus, T. 91, p. 293, 398; R. 440, f. Conjuratores, re male gesta, hortatus est, T. 342, 398.
- Oleastro, Hieronymus ab*, Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Omnipotentia*, eam Pontifici Doctor Marta ascripsit, R. 390, x. 454.
- Onerimus, Ephesi Episcopus*, O. 185.
- Onuphrius Panvinus*. Vide *Panvinus, Onuphrius*.
- Opera* nostra sunt imperfecta, R. 221. Si districte discutiantur, non remanet salutis locus, R. 221. Secundum opera, non pro eorum meritis Deus cuique tribuet, R. 222.
- Optatus, S. Milevit.*, super Imperatorem Deum solum esse contendit, T. 186, f; R. 97, 117. Altare sedem Corporis Christi vocavit, R. 267.
- Ordo*, definitur esse potestas ad actum specialem, O. 182, 195, 206. Quot sunt ordines, O. 182. Utrum Episcopatus ordo sit an gradus, O. 182, 195, 205, 206.
- Origenes*, de Clavibus Ecclesie, non Petro soli, datis, T. 76; R. 299, 300. Credere, quod Sancti nobis intercedant, non esse inconueniens censuit, R. 47, j. Hoc tamen esse mysterium, R. 47, k. Angelos haud invocandos esse censuit, R. 57, o. Deum solum esse adorandum, R. 61. Libros Apocryphos pro Canonicis haud habuit, R. 211, 365. De Elia ante adventum Christi venturo, R. 331, n. De Decimis dandis, O. 164.
- Orosius, Paulus*, Romam pro Babylone habet, T. 221.
- Ortonus, Henricus*, temporalem Pontificis potestatem renuit, T. 33. Se Papæ jussu a Regina defecturum esse negavit, T. 270.
- Ostiarum*, eorum officium, R. 125.
- Otho* quidam, homo privatus, sec. Naulerum et alios, Philippi Suevi interfector, T. 321.
- , Papæ Legatus S. Edmundum Cant. emunxit, R. 200.
- *I., Germanicæ Imper.*, ei jus eligendi

- Pontificis Leo VIII. concessit, R. 187. Joannem XIII. (al. XII.) deposuit, T. 473, 474; R. 190. 201. 314.
- Otho IV., Germaniæ Imper.*, propter nullam hæresim ab Innoc. III. depositus, T. 255; R. 174. 193. Utrum ille, an alter Otho, Philippi Suevi fuerit interfector, T. 321. In Philippum ab Innoc. III. incitatus, T. 322. Contra jus fasque coronatus, T. 322. A Germanis pro Imperatore haud habitus, T. 322. Jus imperii nunquam habuit, R. 193.
- , *Comes Palatinus de Wiltspach*, eum interfectorem fuisse Philippi Suevi narrat Cuspinianus, T. 322, a. Et Palmerius in Chronico, T. 321.
- Otto Frisingensis.* Vide *Frisingensis, Otto.*
- Overall, Joannes, Decanus Paulinus*, colloquium cum Garneto habuit, R. 9, 1.
- Oxonienſis Academia.* Vide *Academia Oxoniensis.*
- P.
- Paenius, Bartolus*, liber sub hoc ficto nomine in Regem Jacobum scriptus, R. xxix. Nullam in Juramento Fidelitatis securitatem esse censuit, R. 403. Omnia enim a Pontifice solvi posse Juramenta, R. 403, 404.
- Pacianus*, ejus dictum 'Christianus mihi nomen, Catholicus cognomen,' T. 368. Nomen Catholicum de hæreticis usurpari negat, T. 494, i.
- Pactiana Conjunctio*, ei interfuerunt Sixtus IV., et Franc. Salviatus Archiep. Pisanus, R. 415, r.
- Pagninus, Sanctius*, usuram per incrementum explicat, O. 124.
- Pallium* Joanni Panormitano S. Greg. M. dedit, T. 399.
- Palmerius*, Philippum Suevum a Comite Palatino occisum scribit, T. 321. Joannem XIII. in omnem luxuriam fuisse dissolutum refert, R. 190. De morte Henrici IV., R. 488, k.
- *Pisanius*, de morte Zizimi, R. 491.
- Pandulphus Collensis*, in Hist. Neap. septem Cardinales ab Urbano VI. necatos refert, T. 291.
- Panormitanus, Nic. Tudeschus, Cardinalis*, crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357. Pontificem a generali Concilio deponi posse censuit, T. 473.
- Panvinus, Onuphrius*, triginta schismata memorat in Eccl. Rom., T. 261. 284. Joannem quandam schismaticum Pontificem memorat, T. 285. De titulis Cardinalium, R. 136. De origine Cardinalium, R. 139. De Zizimi morte, R. 491, i. De quibusdam Cardinalibus ab Alex. VI. venenatis, R. 492, r.
- Paphantius*, quid in Conc. Nic. I. de oclibatu cleri egerit, R. 225, s. Testimonium Sozomeni de hac re haud rejiciendum, R. 225, 226.
- Papiensæ Conc.* Vide *Concilium Papiensæ.*
- Papiensis Episcopus*, mulctatus Pallio et Cruce, quod a partibus Frid. I. stetit, T. 325.
- Paradisius*, eum a generali diluvio excepit Bellarminus, R. 347. In eo manere Enochum et Eliam asseruit Pseudo-Justinus, R. 348, et S. Irenæus, R. 348. In eo conservatas esse Sanctorum animas usque ad diem judicii censuit S. Irenæus, R. 348, z. Qua de re traditionem Apostolis ascriptam, R. 348, z. Utrum situs sit in vicinia Lunæ, R. 354, 355. Utrum aquis diluvii perierit, R. 356, seq. Situs fuit in Oriente, haud procul ab Armenia, R. 357. In eo fontes Tigris et Euphratis, R. 357.
- Parisiensæ Conc.* Vide *Concilium Parisiense.*
- Parisiensis Academia.* Vide *Academia Parisiensis.*
- , *Joannes*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, u. 247. Sacerdotes sub veteri Lege Regibus subditos fuisse dixit, R. 31, 32.
- , *Matthæus*, in Hist. Minori nihil in Conc. Later. IV. actum fuisse refert, T. 254. De ira Innoc. III. in Othonem IV., T. 255. De reclamatione Archiep. Cant. ob regnum Angl. a Joanne factum Pontifici tributarium, T. 257; R. 107, et Philippi Pulchri, Regis Gall., T. 257, 258; R. 107. Citat libellum resignationis regni Angl., R. 106. Frid. II. veneno fuisse extinctum affirmat, T. 323, et ad hoc facinus Petrum de Vineis a Pontifice muneribus fuisse corruptum, T. 324. De Henrico II., Reg. Angl., virgine caeso, T. 327; R. 105, f, et mœre ejus ob mortem S. Thomæ, T. 328. Pontificum minime adulator, T. 444. Citat Epist. Adriani IV. ad Henr. II. de subigenda Hibernia, R. 110, 111. S. Edmundum Cant. ab Othone Papæ legato emunctum refert, R. 200. Avaritiam Pontificum perstringit, R. 395.
- Parkerus, Matth., Archiep. Cant.*, in Antiq. Britann. citat Hist. Min. Matth. Paris., T. 254, l, m.
- Parreius, Guil.*, ad Eliz., Reg. Angl., occidendam a Card. Comens. excita-

- tus, T. 287. 313. 336. 414; R. 77. 412. 415.
- Parsons, Rob.*, de equivocatione, T. 14, a. Librum scripsit in regem cui titulus, 'The judgment of a Catholick Englishman,' &c., T. 26, f. 130, o. 135, f; R. xxix. l. Sub nomine Andr. Philopatri, Pontificis potestatem in regibus deponendis asseruit, T. 37, 38, n; R. xviii. h. Plurima falsa in hoc libro narravit, R. 441, et Philippum II., Hisp. Regem, in Elizabetham excitavit, R. 441. Facultates ei concessit Greg. XIII. de Bulla Pii V. non observanda, T. 72, g. De Juramento fidelitatis immutando spem aliquam habuit, T. 130. In quasdam Regis dictiones petulantem invehit, T. 135, f. Librum scripsit, cui titulus, 'A brief discours contayning certayne reasons why Catholiques refuse to goe to Church,' T. 153. Quo die obiit, R. xxix. k. Librum scripsit, cui tit. 'The three conversions of England,' R. 442, l. In hoc libro crudelia quaedam a Joanne Foxio narrata, ab eo ficta fuisse asserit, R. 441, 442.
- Parrus, Joannes*, a Conc. Constant. damnatus, R. 416. A Mariana absolutus, R. 416.
- Pasce oves meas*, cui hæc verba fuerint dicta, T. 77; R. 20. 95. Quid verbo 'Pasce' sit intelligendum, T. 279; R. 20. 'Regio more impera,' sec. Bellarm., T. 279; R. 19. 24. Quare hæc verba ter Petro dicta, R. 20, 21. 295. Oves Christi, non suas, Petrus accepit pasceudas, R. 95. Pascunt sacerdotes, pascent quoque Reges, R. 38. 97. 119. 142. 443, 444.
- Pascha*, in eo celebrando usus diversus, R. 224. Hæc questio a Conc. Niceno terminata, R. 224. Sacra Constantini de hac re ad omnes missa Ecclesias, R. 225. Quo die observatum in Anglia, R. 224.
- Paschalis I., Papa*, a Ludovico Imperatore Pontifex creatus, R. 185.
- *V., Papa*, jus Investituræ concessit Henrico V., Imp., R. 187.
- *Archidiaconus*, Joannem Platinam pecuniis sollicitavit, ut Pontifex fieret, R. 188.
- Pastor*, hæc vox de Episcopis usurpatur, O. 187. 199, 200. 213. Utrum idem sit ac Doctor, O. 199, 200. 213.
- *Supremus*, unus toti orbi non sufficit, T. 63.
- Patarensis Episcopus*, dixit Justiniano Imp. Papam esse super Ecclesiam mundi totius, R. 105.
- Patres*, quidquid primis quadringentis post Christum annis unanimi consensu statuerint, pro vero habendum, R. 207. Post annum D. testes minus idonei, R. 233.
- Patrus, Ricardus, Episc. Wigorn.*, Juramentum de Regio Primatu recusavit, et postea regno excessit, T. 171. Regnante quoque Edv. VI. in exilio mansit, et Conc. Trid. interfuit, T. 171, e.
- Paulinus, S. Nolanus*, a Bellarm. prolatus ad Invocationem Sanctorum confirmandam, R. 60. De sepulcris Apostolorum apud Romam, R. 68. De incendio particula crucis exstincto, R. 283.
- Paulus, S.*, se oportere a Cæsare iudicari censuit, T. 484; R. 422, 423. 477. De hac re non est coactus, R. 424. Omnem animam potestatis esse subditam dixit, T. 484. 486; R. 445. 447. 477. S. Petro haud subjectus, R. 297. Se S. Petro æquavit, R. 298. Si ad S. Petrum appellasset, risum apud Ethnicos provocasset, R. 424. 478. In elemosynis et oblationibus vult esse liberalitatem, O. 26, et ministros esse tum doctos, tum hospitio deditos, O. 26. Episcopos et Presbyteros Miletum convocavit, O. 31. Nec hoc duxit tempus absumere, O. 32.
- *II., Papa*, Cardinales lacerna et mula insignivit, T. 6; R. 143. Osor literarum, T. 115. (hoc vero non de Paulo II. sed Ludovico XI. dixit Genebrardus, T. 115, t.) Hæreticos pronuntiavit, qui nomen Academicæ nominassent, T. 260; R. 451. Bullam edidit de Jubilæo celebrando, R. 396, w.
- *III., Papa*, Henricum VIII., Ang. Reg., excommunicavit, T. 268; R. 194.
- *IV., Papa*, Elizabethæ Reginae Primatum suum agnoscenti cætera omnia concedere voluit, T. 165. (ita in textu; Pius IV. sec. Camden.)
- *V., Papa*, ejus controversia cum Venetis, T. 38, p. 60, y; R. xix. Venetos excommunicavit, T. 268. Titulo Vice Dei a Th. Mar. Caraffa insignitus, T. 45, p. 243. 443; R. 166, r. 398, c. Juramentum Fidelitatis damnavit, T. 84. 125. 128; R. xix. Illud præstari non posse sine Divini honoris injuria contendit, T. 84, z. 268. Nec tuta conscientia, T. 85, a. Hujus Juramenti sinister interpres, T. 108. Regem Jacobum injuste damnavit, T. 111. Eum juste Catholicos a juramento suscipiendo retinuisse Tortus contendit, T. 111; R. 497. Regem pro persecutore habuit, T. 113. Magno mœrore ob tribulationes Catholi-

- corum affectus, T. 113, p. 132—134; R. 475. Juramentum solum fidelitatis haud voluit prohibere, T. 114. Ejus Brevia pro Apostolicis haud habenda, T. 114. Catholicos Anglos admonuit, ut Regi obedirent, T. 115, 116. Quid inter ejus Brevia, et Bullam Pii V. intersit, T. 113. 121. Obedientiam temporalem prohibuit, T. 124. 189. Imprudenter de Juramento egit, T. 127. Injuste illud prohibuit, T. 177, 178; R. 497, 498. Multa de hac re dixit, pauca probavit, T. 179. Temere Brevia sua in Angliam misit, T. 215, 216; R. 94, 95. Ejus Breve I. a quibusdam pro conficto habitum, T. 234. Ejus Breve II. examinatur, T. 237—240. Major reverentia, quam Petro ipsi, illi a legatis Principum exhibita, R. 86. 103. Obedientiam specie magis quam vere sunt professi, R. 87. Conjuratiosis pulverariæ conscius, R. 149. Tres Bullas in hanc occasionem paratas habuit, R. 149.
- Paulus Amilius*, quibus verbis Pragmaticam Sanctionem S. Ludov. IX. citat, R. 196.
- *Venetus*, scripsit Considerationes Censurarum Pauli V., T. 33, p. 60, y; R. 34, n.
- Pelagius*, a S. Aug. pro Christiano haud habitus, T. 370.
- , (in Exposit. Epist. S. Pauli apud S. Hieron. Op.) in una urbe plures fuisse Episcopos negat, O. 181, q. 203. Timotheum Episcopum fuisse dicit, O. 182. 210.
- , *Alvarus*, Pontificem impropram tantum in temporalibus potestatem habuisse dixit, T. 35, u.
- *I. Papa*, Childeberto rationem reddidit, R. 446.
- *II. Papa*, consensu Imperatoris Papa creatus, R. 183.
- Peleterius*, librum edidit contra Regem Jacobum, R. xxx.
- Pererius, Bened.*, utrum Enoch et Elias adhuc mereantur, inquit, R. 341, i. Paradisum locum esse corporeum censet, R. 356. Et diluvio periisse, R. 357. Argumenta Bellarmini de hac re refutat, R. 357. Dan. xi. de Antiocho posse intelligi concedit, R. 390.
- Persecutio*, qualis in Anglia regnante Maria, T. 173; R. 441, 442. De Romanensium sub Eliz. persecutione multa falso tradita, T. 176, 177.
- Persecutiones Anglicanas*, Auctor Præfationis in, Theologiam Anglicanam ut feneratoriam damnat, O. 121.
- Pesantius, Alex.*, directam in temporalibus potestatem Pontifici ascripsit, T. 36.
- Petrarcha, Franc.*, in corruptum Romæ statum investus est, R. 154.
- Petri, S., Denarii.* Vide *Denarii S. Petri.*
- Petrus, S.*, eadem vires contra Nerone et Ananiam habuit, T. 40. Petrus jubetur dicere Ecclesiæ, (Matth. xviii.) si frater in eum peccaverit, T. 51. Claves ei promissæ in persona Ecclesiæ, T. 51, 52. 64. 76—79; R. 20, 21. 295. 299, seq. 467, seq. Ejus miracula nihil ad Potestatem Papæ stabilendam agunt, T. 53. Pro supremo Pastore haud habendus, T. 60. Cæteris Apostolis haud prælatus, T. 62. Trina confessione trinam negationem delevit, T. 61; R. 20, 21. Utrum Papa ejus successor, T. 63. 277. Eum pro universo Pastore habet Tortus, T. 107. Gladium suum jussus recedere, T. 250. 'Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare,' hæc verba non S. Petrus dixit, sed S. Paulus, ergo potest reges, qui extra sunt, judicare, sec. Paulum Comitol., T. 263. Utrum Pontifex sit ejus successor, T. 277. 'Non est improbabile,' secundum Bellarminum, eum Domini jussu sedem Romæ fixisse, T. 278. 281, 282. Utrum ejus Primatus e Scripturis tuendus, S. August. incertus, T. 280. Hæc dignitas, sec. Bellarm., primo personalis, deinde localis, T. 280, l. Absolute in ejus personam collata, T. 280. Summa in Ecclesiis omnem potestatem, sec. Bellarm., ordinaria ei est, non delegata, T. 280. Primatus ejus non e jure divino, T. 282. Utrum Romæ sederit, et auctoritatem suam transmiserit, T. 283. Qualis ejus fides, T. 301, 302. Amisit confessionem oris, T. 303. Utrum lethaliter peccarit, T. 301, a. 303, 304. Omnes Regi esse subditos censuit, T. 485, 486. Qualis fuerit Petri Primatus, R. 17. Spiritualis, haud temporalis, R. 17. Talem Primatum Rex Jacobus haud negavit, R. 17. Illi claves Regni cælorum, non Regni terrestriis, concessæ, sec. Cajetanum, R. 18. Utrum Abgarum, si in hæresim incidisset, regno abdicasset, R. 19. Imperatorem haud excommunicavit, R. 19. 100. Omnimodam sibi præstari adorationem vetuit, R. 284. Ejus vincula haud adoranda, R. 284. Non est visibilis Ecclesiæ Rector, R. 294. Nullam super cæteros Apostolos habuit potestatem, R. 296. Conc. Hieros. haud præfuit, R. 297. Minime ergo Ecclesiæ caput, R. 297. Ei S. Paulus sese æquavit, R. 298. S. Paulum sibi,

- tanquam ordinario, haud subijci voluit, R. 299. Ejus Monarchia negatur, non Primatus, R. 299. Ductus est, quo noluit, R. 419. Persecutoribus sese submisit, R. 419. In religionis questione solus S. Pauli iudex competens, sec. Bellarm., R. 424. Si vero ad eum Paulus appellasset, risum apud Ethnicos provocasset, R. 424. 478.
- Petrus Blesensis*, ejus Epistolæ citantur, R. 105, 106.
- *de Luna*. Vide *Bened. XIII.*
- *de Vineis*. Vide *Vineis, Petrus de.*
- *Lombardus*. Vide *Lombardus, Petrus.*
- Philastrius*, Aërium pro hæretico habuit, O. 187. 211.
- Philippus II., Hispaniarum Rex*, Apologiam pro eo scripsit Didymus Veridicus Henfilidanus (i.e. Th. Stapleton), T. 123, b. Eum Sixtus erat excommunicaturus, R. 88. 142. Eum in Eliz. Regin. excitavit Andr. Philopater, R. 441.
- *Imperator Romanus*, excommunicatus non depositus, T. 55.
- *Pulcher, Gallie Rex*, de Anglia Pontifici facta tributaria reclamavit, T. 257, 258; R. 107. A Pontifice excommunicatus, T. 369; R. 88. Ejus regnum Alberto Austriaco datum, R. 174. Ejus ridicula ad Bonifacium VIII. salutatio, R. 196.
- *Suevus, Germ. Imper.*, ab Othone quodam interfectus, T. 321. Quis fuerit iste Otho, expenditur, T. 321, 322.
- Philo Judæus*, de proventibus sacerdotum apud Judæos, O. 153.
- Philopater, Andr.* Vide *Parsons, Rob.*
- Phipherus*, rusticos apud Germaniam ad arma sumenda excitavit, R. 416.
- Phocas, Imperator*, Bonifacio III. nomen Universalis Episcopi concessit, T. 406; R. 126. 385. Et ut Romana Ecclesia caput esset omnium Ecclesiarum, T. 408; R. 384. Sanguinarius, R. 384.
- Photius, Episc. C. P.*, in Conc. C. P. IV. depositus, postea restitutus, T. 426.
- Pighius, Albertus*, traditionem esse Scripturis efficaciorē dixit, R. 360. Traditionem certissimam esse regulam, R. 360. Evangelistas non voluisse, ut scripta sua præessent nostræ religioni, R. 360. Scripturas esse quasi cereum quandam nasum, R. 360.
- Pipinus*, Hilderico deposito, in locum ejus a Papa Zacharia substitutus, R. 112, y.
- Pisanum Conc.* Vide *Concilium Pisanum.*
- Piscaria, Marchio*, cum eo Clemens VII. egit, ut a Carolo V. descisceret, R. 88. *Pius*, nemo est, qui pietatem cavet, T. 268.
- *II., Papa, (Æneas Sylvius)* ejus dictum de Donatione Constantini, T. 37. Utrum ejus Liber Dialogorum unquam fuerit impressus, incertum, T. 37, h. De Clavibus Ecclesiæ, non Petro soli, data, T. 78. Libellum suum de Conc. Basil., Pontifex factus retractavit, T. 78, k. Cum Ludov. XI., Reg. Gall., egit, ut Pragmatica Sanctio tolleretur, R. 197. Nuptias Sacerdotum restituendas voluit, R. 226, y.
- *IV. (sec. Camdenum)*, Elizabethæ Reginæ Primatum suum agnoscenti, cætera omnia de cultu divino concedere voluit, T. 165. (vide quoque *Paulum IV.*) Cardinalem Caraffam strangulari jussit, T. 291. Gallos rogavit, ut Conc. Tridentinum admitterent, R. 140, a. In ejus Pontificali ritus de Baptismo Campanarum, R. 269. Novam fidem architectatus est, R. 454.
- *V.*, Elizabetham, Angliæ Reginam, excommunicavit, T. 118. 164. 215. 216. 268. 336; R. 194. 438. Hæc Bulla per falsas suggestiones ab eo subrepta, T. 216. De ea Bulla non observanda facultates E. Campiano, et R. Personio, Gregorius XIII. concessit, T. 72, g. Quid inter ejus Bullam et Brevia Pauli V. interat, T. 118. 121. Ex ea Bulla numerus recusantium multum auctus, T. 153. Et proditores exorti, T. 154. Hostilem in Elizab. Regin. animum gessit, T. 119. Rebelles in eam excitavit, T. 313. 336. Versiculum hunc, 'Nec Deus es, nec homo' &c. e Glossa Juris Can. deleri jussit, T. 186, g; R. 86, e. Sese super regna constitutum esse, ad ea evelenda, asseruit, R. 452, f.
- Platina, Barth.*, de Conc. Later. IV., T. 254. De Regno Angliæ Pontifici tributario facto, T. 254, 255. Pravos Pontificum mores recenset, T. 260, 261; R. 191, 192. Et tringinta schismata Eccl. Romanæ, T. 261. Joannem VIII. fuisse fœminam refert, T. 261. De Card. Caraffa jussu Pii IV. necato, T. 291. De Henrico IV. Imper. a Greg. VII. veniam petente, T. 315. 317. Cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcam haud memorat, T. 317. Quare Frid. timuerit, narrat, T. 319. De variis inter Pontifices dissensionibus, T. 400. De Bonifacio III. a Phoca obtinente, ut Romana Eccl. fieret caput omnium Ecclesiarum, T.

- 408; R. 384. Quosdam Pontifices consensu Imper. electos refert, R. 183—190. De Carolo M. consensu populi, non dono Pontificis, Imperatore creato, R. 192. Sylvestrum III. per posticum fuisse ingressum scribit, R. 186, c. 192. Quosdam Pontifices monstra et portenta hominum dixit, R. 458. Greg. II. Italis contra Leon. Isauricum tumultuantibus obstitisse refert, R. 192. 494.
- Platina, Joannes, Exarchus*, eum sollicitavit Paschalis quidam pecuniis, ut fieret Pontifex, R. 188.
- Plato*, usuram damnat, O. 147.
- Plinius*, usuram questuosam segnitiam appellat, O. 147.
- Plutarchus*, usuram damnat, O. 147. Quod peccet in naturam rerum, O. 148.
- Politianus, Ang.*, Commentarium scripsit de Conjurat. Pactiana, R. 415, r. Hoc opus in posterioribus ejus operum Editt. omissum, postea a Joanne Adimario recusum, R. 415, r.
- Polonia*, facta Pontifici tributaria, T. 259.
- Polonus, Martinus*, quare Fridericus I. Alex. III. timuerit, narrat, T. 319; R. 491, h.
- Polus, Dav., Episc. Petrib.*, Juramentum de Primatu Regio sub. Eliz. detrectavit, T. 170. Liber tamen semper, T. 170.
- Polycarpus*, a S. Joanne Smyrnæ Episcopus ordinatus, O. 184, 185.
- Pontifex Maximus*, de hoc nomine a Bellarmino usurpato, T. 487. 489, 490. Pro eo librum Judith tantum affert, T. 487. 489. Ubi Græce legitur *ἱερεὺς μέγας*, T. 489. Nomen superbum, si a Pontifice usurpatum, T. 490.
- *Romanus*, quantam habeat potestatem, T. 25. Eam in rebus temporalibus, T. 26. Et in regibus deponendis adhibet, T. 27; R. 481. Eam spirituales esse existimavit Boet. Epo, T. 27. Quando data secundum Baronium, T. 28, l; R. 18, e. 346. Valde oppugnata a Venetis, Gallis et Germanis, T. 28. Quando exercenda sit, disputatur, T. 29. Non igitur de fide, T. 29. De ea inter omnes non convenit, T. 30. 41. A multis Jurisconsultis et Theologis negatur, T. 31; R. 481. Quomodo exercenda, maxime inquirendum, T. 33. Utrum ordinaria sit, et directa, et absolute Papæ insit, T. 34, 35. Indirecta tantum in temporalibus potestas ei a Bellarmino ascripta, T. 35. Directa a Baronio, aliisque, T. 36. Ad hanc potestatem confirmandam torquendæ sunt Scripturæ, T. 46. Ei Reges non subjecti, T. 44. Non debet Reges deponere et subditos ab obedientia subducere, T. 45. 182. Non est orbis Dominus, nec Vice-Deus, T. 45. Vicarius Christi, qua Christus est mortalis, T. 45. Titulo Vice-Dei a Th. Mar. Caraffa insignitus, T. 45, p. 243; R. 166, r. Reges excommunicare, non item regno privare potest, T. 49. Pascere oves debet, non mactare, T. 64. Pascendi munus negligit, regendi arripit, T. 64. Quantam habeat in juramentis, &c. solvendis potestatem, T. 66. Quædam solvit minime solvenda, T. 67. Juramenta non debet solvere, T. 71. Solvit quando sibi visum, T. 72. Multa habet præterea, quæ solvat, T. 79. Fortasse quædam juramenta, T. 79. Non vero Juramentum Fidelitatis, T. 80. Absolutio ejus sæpe nulla, T. 81. Non regis Jacobi judex competens, T. 110. Si Vicarius Christi, non est ipse Princeps, T. 125. 'Dominus Deus' in Gloss. ad Jus Can. vocatus, T. 186, c; R. 390, v. 454. 'Nec Deus est nec homo,' T. 186, g; R. 86, e. Imperatoribus haud mandavit Concilia convocare, T. 195. Aliorum Episcoporum quondam frater et coepiscopus, T. 195. 310. Eum pro Vicario Christi Romanenses habent, T. 209. Quousque Potestatem ejus extendunt Antoninus, et Marta, T. 209. Utrum articulos fidei condere possit, T. 212, 213. 274; R. 314. Hæc potestas illi ascripta in Jure Canonico, T. 212. Probabile est sec. Bellarm. eum errare non posse, T. 278, e. Alios Episcopos pro Vicariis suis habet, T. 311, 312. Ab eo Regibus causa metuendi, T. 313. Sese in mortem Regum Pontifices miscent, T. 414. Ejus potestas ad Reges deponendos ab Eccl. primitiva rejecta, R. 70. Multum sibi vindicat, in directo sibi dominio statuendo, R. 78. In regnis mutandis, R. 78, 79. In regibus jure privandis, R. 79. In subditis eorum fide laxandis, R. 79, 80. Est Doctor utriusque juris, eo ipso quod est Papa, R. 94, c. Multos Reges sibi subjectos habet, sec. Bellarm., R. 101, 102. Supremam in eos potestatem sibi vindicat, R. 141, 142. 172. In eum non posse errorem cadere Romanenses asserunt, R. 153. Eum jura omnia habere in scrinio pectoris, R. 153. 451. 460. Et esse Vice-Deum, R. 153. Reges primo hæreticos facit, dein deponit, R. 171, 172. Hæc potestas non fundata in Scripturis, R. 173. Justum Pontifici odium parit, R. 173.

- Reges sæpe sine causa hæreses insimulat, R. 175. Utrumque gladium, spirituales et materiales, sibi vindicat, R. 178. In suos tantum Romanos temporalem potestatem habere debet, R. 184. Haud Ecclesiæ Monarcha, R. 292. Haud Christi Vicarius, R. 293. Eum esse Christi Vicarium, asserit Petrus de Anchar., R. 310, d. Vicarius Dei appellatur apud Jus Canon., R. 310, f. A nemine judicandus, sec. Bellarm., R. 314. Pontifices sæpe iudicati et depositi, R. 314. Servum Servorum sese falso nominat, R. 314. 386, 387. Utrum adoretur, R. 400, 401. Fulmine excommunicationis Reges terret, R. 402. Qualis obedientia illi a Regibus debetur, R. 402, 403. Eum omnia solvere posse Juramenta censuit Pacenius, R. 403, 404. Obedientiam Regibus debet præstare, R. 477, 478.
- Utrum S. Petri sit successor, T. 64. Hoc non est Catholica fide credendum, T. 277. Quid de hac re scripserit Bellarminus, T. 278. Quemlibet Pontificem pro vero Pontifice esse habendum, non ex fide Catholica, T. 285. Petro ut Apostolo haud proprie succedit, R. 85. Privilegia ei a Patribus concessa, quod Roma urbs sedes esset Imperii, R. 231.
- De ejus electione multa dubia, T. 288. Modus hujus electionis quot vicibus variatus, T. 284; R. 128, 129. Perpauci Pontifices nisi e Collegio Cardinalium electi, R. 140. Electioni eorum per multos annos intervenit consensus Imperatoris, R. 183—188. In eorum Electione ambitus sæpius adhibetur, R. 431, 432.
- Pontifices Romani*, multi hæretici, T. 284; R. 164. 457. Tres una sederunt, T. 285. 400. Sæpe invicem oppositi, T. 400. Bella in reges sæpe excitant, T. 286.
- Pontificale*. In Pontificalibus Pii IV. et Clement. VIII. ritus de Baptismo Campanarum, R. 269.
- Popham, Joannes, Primarius Justitarius Angliæ*, unus e Judicibus in Actione in Garnetum, T. 353, i.
- Portugallia*, Eccl. Romanæ est tributaria, T. 259.
- Postellus, Guil.*, naturalem esse notionem censuit, ut decimæ darentur, O. 167.
- Præcepta*, decalogi non sunt solvenda, T. 69. Præcepta moralia quid sit observare, secundum operis substantiam, T. 300.
- Præscriptio*, quot annorum contra Romanam Ecclesiam valet, R. 188.
- Pragmatica Sanctio*, a Ludov. IX., R. 92, b. 196, et Carol. VII. edita, R. 92, b. Hæc Ludovici Pragm. Sanctio a quibusdam mala fide edita, R. 196, 197. Illam Leo X. voluit abrogare, R. 197, 198. Haud tamen abrogavit, R. 197, 198.
- Presbyteri*, de eorum dignitate testimonia S. Ambrosii, et S. Martini, R. 121—124. Discipulis lxxii. succedunt, O. 183. 210.
- Prierias, Sylvester*, hominem excommunicatum ab omnibus non esse vitandum concedit, T. 59. De excommunicatione majore, T. 50. Crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357.
- Primasius*, de sede Antichristi, R. 313. 'In templo Dei sedet' explicat 'in templum Dei,' R. 313, u. Hunc sensum e Tichonio petium esse asserit, R. 313. De regno Antichristi per tres annos et dimidium, R. 323, n. De duobus testibus, R. 329, 330, 331. 359. 363. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d.
- Primatus sedis Romanæ* non de Catholica fide, T. 16; R. 289. Non in Scripturis fundatus, T. 17. A Concil. Carthag. VI. et Chalced. rejectus, T. 17; R. 289.
- *S. Petri*, utrum e Matth. xvi. 18. astrui possit, incertus S. August., T. 280. Hæc dignitas, sec. Bellarminum, primo personalis, deinde localis, T. 280, l. Non est e Jure Divino, T. 282. Non est 'caput fidei,' T. 393.
- *Regius*, Statuta Regni de eo confirmando, T. 20, u. Haud nova hæresis, T. 165; R. 31. Eum defenderunt Gardinerus, Bonerus, Tonstallus, et Longlandus, T. 166; R. 28, 29, 30. Loca ad eum confirmandum a Scripturis citata, T. 446—458. A Regibus Judæis, non ab Henrico VIII. ortum suum habuit, R. 26, 27. Eum Carthusiani quidam negant, R. 28. A majore Regni parte approbatum, R. 29. A Clero Anglicano, R. 29. Et plurimis Episcopis, R. 30. Non est de fide, R. 36.
- Priscillianus*, Gnosticorum hæresin renovavit, T. 201. In ejus maleficia jussu Maximi inquiritur, T. 201. Morte mulctatus est, T. 201.
- Procopius Gazæus*, de Enocho et Elia jam in cælo glorificatis, R. 340.
- Prosper, S.*, in Sententiis suis sententiam citat quasi e S. August. de Sacramento et re sacramenti, R. 266, g.
- Proterius*, a Timotheo Æluro cæsus, R. 50. Ejus intercessionem optant quidam e Patribus Chalcedonensibus, R. 50.

Protestantes, unde hoc nomen ortum, R. 25.
Provisiones, de iis Bulla Julii II., T. 73.
Prudentius, eum poetico more lusisse asserit Bellarminus, R. 60, i. De sepulcris Apostolorum apud Romam, R. 68.
Purgatorium, in Scripturis sacris nullum certum habet fundamentum, R. 285. Hoc concedit Bellarminus, R. 285, 286. Et loca de hac re citata varios posse habere sensus, R. 285—287. Ad hoc dogma confirmandum citat Platonem et Virgilium, R. 287. In eo tamen demonstrando defecit, R. 287. Quæ de eo Beda scripserit, parvi habenda, R. 288. Spes Purgatorii metum Gehennæ sæpius expulit, R. 288.
Puritani, paritatem induxerunt in Ecclesiam, R. 38, 39. 290, 291. Juramentum Fidelitatis haud recusarunt, T. 131; R. 473, 474. Eis anarchiam Rex Jacobus tribuit, R. 474.
Pyramis, in ea Jesuitarum facinora Parisiis incisa, T. 335. Ea Pyramis postea diruta, T. 335.

Q.

Quadratus, post Publii martyrium Athenarum Episcopus, O. 185.
Quæstiones Indulgentiarum, eorum blasphemie, R. 299. 383. A Conc. Tridentino ablati, R. 299. 383. 395.

R.

Rabanus Maurus, Paradisum a reliquis terris ita longe fuisse dissitum asserit, ut diluvium ad eum nequiverit pervenire, R. 355, n.
Radwicus, de Potestate Pontificis in regibus deponendis a Greg. VII. primo adhibita, R. 495.
Rainoldus, Joannes, ejus colloquium cum Joanne Harto, T. 33, h. 271; R. 481, z.
Ranulphus Cestrensis. Vide *Higden, Ranulphus, Cestrensis*.
Ravaillacus, Franc., Henricum IV. Reg. Gall. percussit, R. 381, l. 392, l.
Ravenmates, Cardinales suos habuerunt, R. 126.
Rebellio, quando justa, R. 427.

AND. OP.

Reboullus quidam librum scripsit contra Regem Jacobum conviciis plenum, R. xxx. p. Se venturum in Angliam, et Regem suffocaturum minatus est, R. xxx. p. Suspensus est jussu Pape, R. xxx. p.

Recusantes, primo ortu pauci numero, T. 152. Post Bullam Pii V. multum aucti, T. 153. Et facti proditores, T. 154. Eorum numerum exiguum fuisse Garnetus fatetur, T. 152. De adeundis sacris nostris Conc. Trid. consulerunt, T. 153.

Reformatores, minus solliciti de Patrimonio Ecclesiæ, O. 11.

Reges, quibus conditionibus in Ecclesiam admissi, T. 41. Eisdem ac plebei, T. 42. Nulla eis imposita extra baptismum conditio, T. 42. Eadem Regum Christianorum et Gentilium jura, T. 43. Nec minuuntur, si fiant Christiani, T. 43. Reges apud Gentiles sacris præsent, T. 43. Reges Christo non Pontifici subjecti, T. 44. Eos Pontifex excommunicare, non item regno privare potest, T. 49. Reges excommunicati pro regibus habendi, T. 53. Extrusi Ecclesia sunt extra potestatem Pontificis, T. 53, 54. 263. Excommunicati non sunt depositi, T. 55. 246, 247. De hac re Catholicorum testimonia, T. 247. Possunt deferre Juramenta sine Pontificis auctoritate, T. 82. Qualis excommunicatio necessaria ad eos deponendos, T. 123. Sunt Christi Domini, T. 136; R. 443. Et Dei Vicarii, T. 184. 211. 395; R. 443. Iis obedientia secundum Patres debetur, T. 185, 186. 210, 211. Iis Concilia subjecta, T. 190. Eorum jussu Concilia convenere, T. 190. 422—427; R. 229. De coronis suis et de honore suo solliciti, T. 314. Testimonia S. Scripturæ de Regum in rebus sacris auctoritate, T. 446—457. De titulis, quibus S. Scriptura Reges insignivit, T. 458—462. Reges infideles nullum in spiritualibus primatum habent, T. 463. Regibus secundum Scripturas obedientia præstanda, T. 464. Regis primatus in rebus sacris agnoscendus, T. 465. In quibus rebus consistit, T. 466. (1.) Non potest novos fidei articulos condere, T. 466. (2.) Non sacra tractare, T. 467. (3.) Non munera sacerdotalia peragere, T. 467. (4.) Sed ea tantum, quæ sunt exterioris politice, T. 467; R. 444. Quod Reges Israelitici fecerunt, T. 467, 468. Et Reges Christiani, T. 469; R. 446.

Exui possunt omni potestate, cum Pontifex judicat expedire, R. xvii. Eorum omnium causa agitur in hac

- controversia de Juramento Fidelitatis, R. 75. 89. Quantum potestatem in Reges Pontifex sibi vindicat, R. 75—80. Nupera quaedam de hac re a Bellarmino prolata, R. 80—82. (Vide *Bell. in Barclaium.*) Reges debent expergi ad potestatem suam vindicandam, R. 91. Sunt Pastores, R. 97. 443. 446. Et Pontifice superiores, R. 97. 120. 121. Solo Deo minores, R. 97. Infideles haud privandi imperio suo, R. 99, 100. Quanquam aliter habeat S. Thom. Aquin., R. 19. 99. Quem sequitur Bellarm., R. 99, 100. Eorum dominia non fundantur in fide, R. 100. Sunt Cardinalibus majores, R. 113. Et Presbyteris, R. 121. Nomen *Αερωβρυον* et *διακόνου* illis S. Paulus tribuit, R. 142. Eos Pontifex hereticos primo facit, dein deponit, R. 171. Etiam non heretici saepe depositi, R. 173, 174. Eos populo suo inferiores facit Bellarminus, R. 421, 422. 425, 426. Eos esse a populo electos asserit, populo potestatem suam in habitu retinente, R. 426. Quando in eos liceat insurgere, R. 427. Non sunt supra Ecclesiam, R. 445.
- Sunt Deo cordi, O. 57. Eis Deus dat salutem, O. 55. 57, 58. 62, 63. A Deo sunt ordinati, O. 62. Pro iis preces habendæ, O. 63. Sunt Dei servi, O. 67. Initio fuerunt iidem sacerdotes, O. 170, 171.
- Reges Hæretici*, privandi imperio sec. Bell., T. 29; R. xviii. 99, 100. Sec. S. Thom. Aquin., R. 19. 99. Excidunt statim omni jure secund. And. Philopatrum, T. 38. Non sunt deponendi, T. 398, 399.
- Regna* Europæ Papæ tributaria, secundum Steuchum, Martam et alios, T. 258—260.
- Rei* possunt ad juramentum adigi, O. 99, 100.
- Religio Majorum* non semper sequenda, T. 95.
- Reliquiæ Sanctorum*, non sunt adorandæ, R. 61, seq. 274. Venerandæ sunt, R. 274. Per reliquias S. Stephani miracula effecta, R. 68. Multæ de reliquiis imposturæ, R. 70. Quas damnat Conc. Carth. V., R. 70, f.
- Rhemense Conc.* Vide *Concilium Rhemense.*
- Ribera, Franc.*, Romam a fide discessuram et Babylonem iterum fore censuit, T. 222, o, p; et sedem Antichristi, T. 310. Trajanum equi pallidi seosorem censuit, R. 379, b. Et fortasse per equum nigrum hereticos esse intelligendos, R. 381, h.
- Ricardus, S., Cicestr.*, contra sententiam Regis Episcopus electus, R. 202.
- Ricardus I., Rex Angliæ*, a Pontifice postulavit, ut justitia sibi exhiberetur de Duce Austriæ, R. 105, 106.
- *II.*, sub ejus regno rustici sunt tumultuati, R. 416, 417.
- *de Media Villa.* Vide *Media Villa, Ricardus de.*
- *de S. Victore.* Vide *Victore, Ricardus de S.*
- Ripa, Joan. Franc.*, crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 357, a.
- Raskonus, Edv.*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 33; R. 494. Se jussu Papæ a Regina defecturum esse negavit, T. 270.
- Robertus, Rex Scotiae*, in eum Edvardus II. censuras Papales expetiit, R. 203.
- Roboam*, rex quomodo factus, R. 431.
- Rolandus.* Vide *Alexander III.*
- Roma*, utrum sit Babylon, T. 217. Quando Babylon esse cœperit, T. 217. Non Roma Ethnica, T. 213; R. 315. Quomodo sit interitura, T. 218. Prædictiones hujus rei in Apocalypsi, T. 220. Testimonia Patrum, T. 219; R. 408, i. Riberae et Blasii de Viegas, T. 222. Futura sedes Antichristi, T. 310; R. 23. 315. A decem Regibus arsura, T. 310. Mala ibi vivendi conditio, R. 154. Corruptum ejus statum pingunt Petrarcha, et Mantuanus, R. 154, 155.
- Romanenses Angli*, nulla eis desperandi data occasio, T. 98—102; R. 149. Quare in eos leges latæ, T. 154; R. 437—439. Erant Proditores, 154. 337, seq. R. 439, 440.
- Romanum Conc.* Vide *Concilium Romanum.*
- Romualdus*, a Baronio citatus, calcatum fuisse Frid. I. cervicem negat, R. 489.
- Rosate, Albericus a*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, a. Dispensationes legum esse vulnera dixit, T. 70.
- Rosellis, Antonius a*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, b.
- Rossæus*, i. e. *Guil. Reynolds*, 'de justa Reipublicæ Christianæ in Reges impios et hereticos auctoritate,' T. 123, z. In hoc libro, qualis excommunicatio sit necessaria ad reges deponendos, ostendit, T. 123.
- Ruffinus*, librum Judith pro Canonico haud habuit, T. 488. Ejus testimonium de libris Canonici, R. 212. 366. Theodosium auxilium a Deo, Sanctorum intercessionem, postulasse, R. 59, et ante Martyrum thecas jacuisse refert, R. 67.
- Rupertus Tuitensis*, de regno Antichristi, R. 323, n. De Elia ante Adventum

- Christi secundum venturo quicquam definire haud audet, R. 332. Variæ enim sunt opiniones, R. 332, 337. De duobus Testibus, R. 363. Fictam Antichristi plagam mystice interpretari videtur, R. 400, d. Per Meretricem omnes impios intelligit, R. 408, h.
- Russicæ regnum*, donatum Demetrio a Greg. VII., T. 259.
- Rustici*, apud Germaniam arma sumpserunt, auctoribus Phiphero et Muntzero, R. 416. Eos cohibere voluit Lutherus, R. 416, a.
- Rymer, Thomas*, in 'Fœderibus' de titulo regis Jacobi, T. 66, r. De Fidelitatis Henr. VIII. præstitas, R. 29, y. De resignatione Angliæ a Rege Joanne, R. 107, n.
- S.
- Sa, Emmanuel*, Clerici rebellionem in Regem non esse crimen læsæ majestatis censuit, T. 481, d. Hæc sententia in posterioribus Aphorismorum editionibus omissa, T. 481, d.
- Sabellicus, M. Ant. Cocceius*, cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcata haud memorat, T. 317, 318. Zizimum ab Alex. VI. præmio proposito interfectum esse narrat, T. 326, 327; R. 492. De morte Henrici IV., R. 488, h.
- Sabinianus, Papa*, contra S. Greg. M., T. 400.
- Sacerdos* creatorem creat, ut habet Urbanus II., T. 450, x; R. 126, o.
- Sacerdotes* in Eocl. Jud. prælatum suum, seu principem, habuerunt, O. 209.
- Sacra*, quæ sint, O. 13—15. Quomodo Deo dicata, O. 15, 16. Moneta, quo signo percussa, O. 13.
- Sacrilegi*, exstiterunt tempore Salomonis, O. 9—11. Aliena rapiunt, O. 17. Avidi, O. 18. Nesciunt saturari, O. 18. Nec nutriuntur, O. 18. Jus nullum habent, O. 18, 19. Jure abutuntur per injuriam, O. 20. Sunt Satansæ pleni, O. 23. Poena eorum, O. 21, 22. Est esca, R. 21, et laqueus, O. 21, 22. Ruina subito prosternens, rete, teredo, &c., O. 23.
- Sacrilegium*, quid sit, O. 17. Vetitum a Legibus XII. Tabularum, O. 17. Ejus poena in singulis hominibus, O. 21—24. In republica, O. 24. In Ecclesia, O. 25. Ex eo quanta profuant Ecclesiæ mala, O. 26—28.
- Salernita Schola*, liber ita dictus Roberto Duci Normanni dedicatus, T. 66, q.
- Salmeron, Alph.*, potestatem spirituales Regia potestate minore fuisse sub Lege censuit, R. 32. 98. Non esse expressum in Nov. Test., ut Sancti invocarentur, asseruit, R. 48. Scripturas quasi cereum esse nasum censuit, R. 361. Eas Scripturas esse veras, quæ conformes sunt traditioni, R. 361. Scripturam per se esse mutam, R. 361.
- Salomon*, adductus a Rege Jacobo ad auctoritatem Regum in rebus sacris confirmandam, T. 449. Templum dedicavit, T. 449. Abiatharum deposuit, T. 455; R. 446. Ei Zadocum surrogavit, T. 455, 456. Mandata Zadoco dedit, R. 446. Rex quomodo factus, R. 431. Ejus tempore sacrilegi exstiterunt, O. 9—11. Schimeium legitime ad juramentum adegit, O. 101. Ejus proverbialia post cap. x. sine ordine literis consignata, O. 9.
- Salviatus, Franc., Archiep. Pisanus*, magnam in Conjuratione Pactiana partem egit, R. 415, r.
- Sancti*, si intercedant, non ideo invocandi, R. 47. Non liquet eos preces audire, R. 47. Utrum omnia scient, in speculo divinæ essentiae, R. 47. Quis sit eorum post mortem status, R. 59. Utrum in custodia sint, et Dei visione nondum fruuntur, R. 59. Quid de hac re censuerit Joannes XXII., R. 59, e. Utrum sciant, quid in terris agatur, R. 60.
- Sanctitas* relativa cultum haud exigit, R. 277.
- Sanctorum Invocatio*, eam Patres non statuerunt unanimi consensu, R. 45. Ut necessarium et de fide, R. 46. Nul- lum de hac invocatione aut præceptum, aut exemplum Scripturæ, R. 48. Multi patres ad hanc confirmandam a Bellarm. citati, R. 50; seq. Multa de hac re a Patribus rhetorice dicta, R. 55. Nec quasi res certa esset, et de fide, R. 56. Cultum Sanctorum Patres rejiciunt, R. 57; seq. Deum rogare, ut eorum precibus adjuvemur, haud esse eos invocare, R. 60.
- Sanderus, Nic.*, auctor malæ fidei, T. 166. Ejus liber 'de Schismate Angli' mendacis plenus, T. 167; R. 441. Rebellis, T. 167; R. 289. 440, 441. Quomodo obiit, T. 167, j. 439; R. 289. 440. Reginam Eliz. sacra tractasse calumniose dixit, T. 176. 439, 440. Quædam ejus sententiæ a Bellarmino pro aureis habitæ, T. 439, 440. Reges per sententiam Episcoporum deponi posse affirmavit, T. 474. Et per subditos suos esse deponendos, si Pontificis auctoritatem recusent, T.

476. Pontificem Regem esse Hibernis somniat, R. 111. Illud Regnum ab Adriano IV. Henrico II. concessum asserit, R. 111. Conditiones, quibus concessum, memorat, R. 111. Easque ita ruptas, ut Greg. XIII. jure potuerit Stuckleium illuc mittere, R. 111.
- Sanguis*, ab eo et suffocatis esse abstinendum quædam statuunt Concilia, O. 197.
- Sapientia Salomonis*, liber ita dictus pro Canonico haud habendus, T. 487, w, x; R. 211, 212. 365, 366.
- *Jesu filii Sirach*, (al. *Ecclesiasticus*), liber ita dictus pro Canonico haud habendus, T. 487, w, z; R. 211, 212. 365, 366.
- Sapphira*, sacrilega, O. 20. Ob sacrilegium punita, O. 22, 23. Ejus cor Satanas oppleverat, O. 23.
- Sardicense Conc.* Vide *Concilium Sardicense*.
- Saulus*, ejus juramentum temerarium, tamen observandum, T. 387. Electus non populi consensu, R. 429. Sed sorte divina, R. 430. Postea solemniter inauguratus, R. 431. Ob juramentum quod Israelitis Gibeonitis præstitierat violatum poenas luit, O. 102.
- Scabellum Dei*, quid sit, et quomodo adorandum, discutiunt SS. Ambros. et August., R. 66. 276.
- Scandalum*, pro vitando scandalo cessat rigor disciplinæ, T. 59. Utilius nasci, quam deseri verum, O. 135.
- Schafnaburgensis, Lambertus*, de Henr. IV. Imper. Romam suppliciter petente, T. 316, 317.
- Schardius, Simon*, Alex. III. cum Sultano de cæde Frid. I. agisse memorat, T. 325.
- Schismata*, in Eccl. Romana triginta memorantur, T. 261. 284.
- Scholastici*, multis circa Eucharistiam sese immiscuerunt quæstionibus, R. 15.
- Scioppius, Caspar*, tres libros scripsit contra Regem Jacobum, R. xxix.
- Scotia*, facta Pontifici tributaria, T. 259. Quomodo Religio ibi reformata, R. 41. 44. 486. Quot turbæ ibi datæ, R. 417. Soluta decimis, O. 161.
- Scotus, Cuthbertus, Episc. Cestr.*, homo protervus, Juramentum de Regio Primatu recusavit, elapsus est custodia, et sponte exsulavit, T. 171.
- *Joannes Duns*, de clavibus Ecclesiæ non Petro soli datis, T. 75, 76; R. 471. Transubstantiationem non esse dogma fidei ante Conc. Lateran. asserit, R. 8. Nullum quoque exstare locum Scripturæ, qui cogat Transubstantiationem admittere, R. 12. Etiam sine Transubstantiatione Christum posse præsentem esse in Eucharistia, R. 15. Si Corpus Christi una esset cum pane, minus fore mysterii, R. 15. Utrum conversio in Eucharistia productiva fiat, an adductiva, discuit, R. 16, y. Usuram damnat, O. 140.
- Scribanus, Carolus*, vocem 'Diva' de B. M. V. usurpavit, R. 236.
- Scrinium pectoris*, omnia jura in scrinio pectoris Papa habere dicitur, R. 153.
- Scripturæ Canon*, libri novi in eum possunt referri secundum Stapletonum, T. 275, y. Qui libri sint in Canone, discuitur, T. 487—489; R. 209—213. 365, 366. Idem nobis Canon Vet. Test. ac Hebræis, R. 209. Post Malachiam ei non additum, sec. Josephum, R. 216. Vox 'Canonicus' diversis sensibus intelligi potest, R. 212, 213.
- *Sacræ*, sæpe figurate sunt intelligendæ, R. 213. Et non semper ad literam, R. 361. Multa a Romanensibus in eas nequiter dicta, R. 360, 361. De earum lectione laicis negata, R. 369, seq. De iis in vulgarem linguam transferendis sæpius Tridenti supplicatum, R. 369. Sæpe capitale eas legere, R. 370. Ad earum lectionem S. Chrysost. hortatur, R. 372, d. Sunt controversiarum finis, R. 450. Eas sibi quisque debet scrutari, R. 454.
- Sebastianus*, Rex Lusitanis, usuras foro expulit, O. 149.
- Sedulius*, speciem crucis esse colendam dixit, R. 272.
- Seniores Judæorum*, (apud S. Luc. vii. 3,) mystice sunt intelligendi sec. Bedam, R. 243.
- Senonense Conc.* Vide *Concilium Senonense*.
- Septuaginta Interpretes*, Eliam *ὁς εἰς οὐρανὸν* ascendisse legunt, apud 4 Reg. ii., R. 353.
- Sepulcra*, multos apud ea luxuriose habentes perstringit S. August., R. 273.
- Serapion*, ad eum jam moribundum sub utraque specie Eucharistia delata, R. 260, 261.
- Serarius, Nic.*, usum vocis 'Divæ' de B. M. Virgine defendit, R. 235.
- Sergius III. Papa*, contra Stephanum, T. 261. 400. Quibus artibus Pontificatum occupavit, T. 261.
- *Patriarcha C. Politanus*, in Conc. C. P. III. (Gen. VI.) condemnatus, R. 247.
- Serpens cæneus*, quare destructus, T. 452, 453; R. 275. 279, 280. Imago Crucifixi, R. 275.

- Servus Servorum*, de hoc titulo Epistolis S. Greg. inscripto, T. 470, k. Se hoc titulo Pontifex falso nominat, R. 314. 386, 387.
- Sicarii*. Vide *Castellus*, *Joannes*; *Clemens*, *Jacobus*; *Parreius*, *Gulielmus*.
- Siciliae Rex*, Rom. Eccl. Vasallus, T. 259.
- Sigebertus Gemblacensis*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 247, t.
- Sigillum Confessionis*. Vide *Confessio*.
- *Sextum*, quid per illud sit intelligendum, R. 328.
- Sigismundus, Imper.*, Conc. Constantiense convocavit, R. 314.
- Sigonius, Carolus*, de Henr. IV. Imp. Roman suppliciter petente, T. 316, 317; R. 489. Cervicem Frid. I. ab Alex. III. calcatam haud memorat, T. 317. Philippum Suevum ab Othone interfectum scribit, T. 321. Frid. II. veneno extinctum affirmat, T. 323. Et hujus facinoris Manfredum esse suspectum, T. 324, 325.
- Silverius*, in exsilium a Justiniano Imp. missus, R. 104.
- Simonis* reprehensa, O. 48.
- Simibaldus*. Vide *Innoc. IV.*
- Sinuessanum Conc.* Vide *Concilium Sinuessanum*.
- Sixtus III. Papa*, de auctoritate Pontificis in Conciliis convocandis, T. 433. Ejus Epistola fidei suspectae, T. 433, d.
- *IV. Papa*, Conjuratorem Pactianae conscius, R. 415, r.
- *V. Henricum IV.*, tum Regem Navarrae, postea et Galliae, excommunicavit, T. 38. 268. 332; R. 142. 173. 194. Ejus excommunicatio 'brutum fulmen,' T. 38, o. Caedem Henrici III. ut rem memorabilem concione in consistorio habita miratus est, T. 90, m. 289; R. 484. Laudat Dei Providentiam, T. 289. Et ipsum percussorem, T. 292; R. 484. Hanc orationem Tortus genuinum esse negat, T. 288. Eam Cardinalis Alanus scriptis tradidit, T. 289, j. Christos Domini de Cardinalibus explicat, T. 289, 290. Voluit Jacobum Clementem Henrici percussorem in album Sanctorum referre, T. 293. In Elizab. Regnam Parreium misit, T. 313. 336; R. 77. Quaedam e Bellarmini scriptis ei displicuere, R. 41. Ea in Indicem referre voluit, R. 153. Philippum II. Regem Hispaniarum erat excommunicaturus, ni mors occupasset, R. 88. 142. 172. Biblia Sacra recognovit, R. 364.
- Solomon*. Vide *Salomon*.
- Solon*, ejus *αἰσχρολογία*, O. 146.
- Somerset, Edwardus, Comes Vigorniae*, Actioni in Garnetum praefuit, T. 353, g.
- Sorbona*, ob temporalem Pontificis potestatem assertam J. Tanquerellum, Th. Blanzium, et Jacobum Florent. damnavit, T. 31, 32; R. 449, v. De potestate Clavium Ecclesiae, non Pontifici, data, T. 52. Libros Joannis Marianae damnavit, R. 392. 413.
- Sortes*, S. Matthias sorte electus, R. 428. Et Saulus, R. 430. Quale fuerit sortium judicium, R. 431.
- Soto, Dominicus*, crimen committendum esse revelandum affirmat, T. 358. Si peccatum est celandum, vera debet esse confessio, T. 360. Confitens non debet prodi, ii autem, quibus periculum imminet, sunt admonendi, T. 360. De exemptione Clericorum, T. 482. Eosneque jure divino, neque humano, esse exemptos censuit, T. 482. Et nullum esse in Evangelio apertum locum, quo eximantur, T. 483.
- , *Petrus a*, dictum ejus nequam de Scripturis, refert Stanislaus Hosius, R. 360.
- Sozomenus*, ejus de Paphnutio historia haud rejicienda, R. 225.
- Speculum*, est Deus, in quo relucent omnia, R. 47, l. Utrum Sancti videant omnia in speculo, R. 59, 60.
- Spiritus Sanctus*, Vicarius Christi in Ecclesia, R. 292. Haud ergo Christo inferior, R. 292, 293.
- Sponsalia*, Dei cum Sione, O. 90—92.
- Sponsus*, ejus gaudium super sponsam, O. 82. 84. 87.
- Spotiswood, Joannes, Archiepisc. Sanct-Andr.*, ejus historia Eccl. Scot. citatur, T. 229, 230; R. 206.
- S. P. Q. R.*, Stultus Populus Quærens Romam, R. 396.
- Sputus*, de ejus usu in Baptismo, R. 205.
- Stanleius, Guil.*, Daventriam Regi Hispaniae tradidit, T. 337, 338; R. 484.
- Stapleton, Thomas*, Ecclesiam posse novos libros in Canonem Scripturae referre censuit, T. 275, y.
- Statusimus*, in Glossa Jur. Can. explicatur per 'Abrogamus,' R. 98, y.
- Statuta Regni*. —
- 2 *Ric. II. cap. vii.* quo Urbanus VI. Clementi (dicto) VII. praefertur, R. 203, k.
- 28 *Hen. VIII. cap. x.*, de Regio Suprematu, T. 20, u.
- 35 *Hen. VIII. cap. i.*, de Regio Suprematu, T. 20, u.
- 5 et 6 *Edu. VI. cap. xx.*, contra Usurarios, O. 145.
- 27 *Eliz. cap. ii.*, in Sacerdotes Romanenses, T. 160.
- 2 (*vulg. 1*) *Jac. cap. iii.* de non alienandis Ecclesiae rebus, T. 199.
- 2 (*vulg. 1*) *Jac. cap. iv.*, T. 163.
- 3 *Jac. cap. iv.* Ejus titulus, T. 18.

- Ad quosdam detegendos fuerit conditum, T. 19. 103. 105. 163. Scilicet proditores, T. 20. Ejus condendi occasio, T. 21. Ratio ejus et Proœmio patet, T. 101, 102. In eo examinando malus Torti dolus, T. 136 — 141. Utrum justa fuerit ejus severitas, T. 142. Quo tempore latum, T. 142, 143. 163. Accurate examinatur, T. 144—162. Tria hominum genera attingit, recusantes, relapsos, et jurare nolentes, T. 152—154.
- Statutum Judaismi*, circa temp. Edv. I. contra fœneratores, O. 145.
- Stella cadens*, per eam in Apoc. quid sit intelligendum, R. 382.
- Stephanus I. Papa*, ei Cyprianus et Firmilianus opposuerunt, R. 457.
- *V. Papa*, ejus Epist. ad Basil. Imper., T. 426.
- *VI. Papa*, cadaver Formosi exhumavit, T. 261. 400.
- *Hungaria Rex*, regnum suum Pontifici tradidit, T. 259.
- Steuclus, August., Eugubinus*, scripsit pro Donatione Constantini contra Laurent. Vall., T. 258. Regna Europæ recenset Papæ facta tributaria, T. 258, 259. Enochum et Eliam in oculum glorificatis corporibus assumptos fuisse asserit, R. 339, 340. Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Stokesleius, Joannes, Episc. Londin.*, regium primatum defendit, R. 30.
- Storius, Joannes*, immitti ingenio, R. 441.
- Struvius*, fabulam de service Frid. I. ab Alex. III. calcata se explosisse affirmat, T. 317, s.
- Stuckleius, Thomas*, ad Hiberniam invadendam a Greg. XIII. missus, R. 111.
- Suarez, Franc.*, peccata in abstracto posse a Confessore revelari censuit, T. 360. Nullum esse exemplum Invocationis Sanctorum in Veteri Testamento asseruit, R. 48. Quo victus genere Enoch et Elias alantur inquit, R. 340, h. Et utrum adhuc mereantur, R. 341, i. Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357.
- Suddiaconi*, eorum officium, R. 125.
- Successio Romanorum Pontificum* a S. Petro, ex instituto Christi, sec. Bellarm., T. 280. Ratio hujus successionis ex facto S. Petri, T. 280.
- Suecia*, solvit vectigal Rom. Ecclesie, T. 259.
- Suffocata*, ab iis et sanguine esse abstinendum quædam statuunt Concilia, O. 197.
- Suidigerus Babenbergensis Episcopus*, factus Papa sub nomine Clement. II., R. 191, i.
- Sulpicius Severus*, S. Martinum pateram presbytero suo tradidisse, Imperatore prætermisso, refert, T. 471, s; R. 122, 123. De apparitione S. Martini a Bellarm. citatus, R. 241. De sede Antichristi, R. 311, k.
- Syveloraxi* mulieres, quid de iis Conc. Nicensum statuerit, R. 225.
- Supererogationis Opera*, quæ sint, R. 267. Non vota tantum, R. 268.
- Suprematus Juramentum*. Vide *Juramentum Suprematum*.
- Sutrinum Conc.* Vide *Concilium Sutrinum*.
- Sylvester I. Papa*, utrum ejus tempore Cardinales essent, R. 134. Canones Concil. sub eo habitû spurii videntur, R. 134, t.
- *II. Papa*, magus, T. 261.
- *III. Papa*, eum Platina monstrum dixit, T. 260. 285; R. 192. Per quas artes Pontificatum occupavit, T. 261; R. 198. In Conc. Sutrinum depositus, R. 190. Per posticum intravit, ut fur et latro, R. 186. 192.
- Symbolum*, quando editum, (sec. Baronium,) T. 17. Unoquoque Apostolorum articulum suum conferente, T. 17. Tria si recipiantur, satis ad hæresim vitandam, R. 214. Hæc Rex Jacobus recepit, R. 217—220.
- Symmachus, Papa*, ex sententia Theodorici Papa factus, T. 431; R. 183. 187. Schisma inter eum et Laurentium, T. 431. In ejus causa Conc. Romæ habitum, T. 430, 431. Utrum tempore hujus Conc. essent Cardinales, R. 134. De decimis dandis, O. 166.

T.

- Tanquerellus, Joannes*, ob temporalem Pontificis potestatem vindictam, a Sorbona condemnatus, T. 31, 32.
- Tarbiti*, omne cujuscunque generis incrementum includit, O. 123.
- Taxa Cancellarie*, T. 73; R. 314.
- Telrav*, numerum DOLXVI reddit, R. 406. Hoc magis fide dignum est, sec. S. Irenæum, R. 406, d.
- Tertullianus*, ejus sæculo vires Christianis non deerant, T. 40. Regem a Deo esse secundum dicit, T. 186, b; R. 97. 117. Roman pro Babylone habet, T. 221; R. 408, i. Quosdam Eucharistiam domum detulisse narrat, R. 259, k. Et Christianos religiosos crucis appellatos fuisse, R. 271. Deum solum esse adorandum censuit, R.

276. Spiritum Sanctum Christi Vicarium nuncupavit, R. 293. Encuchum-et Eliam candidatos dixit eternitatis, R. 349. De numero Christianorum ejus tempore, R. 419. Et eorum patientia, R. 419, k. 420. Redundantiam fœnoris culpat, O. 124. Usuram damnat, O. 138. Clementem a Petro ordinatum refert, O. 185, 186, 187. Et Polycarpum a S. Joanne, O. 186, 187. Christianos a sanguine et suffocatis abstinuisse refert, O. 197, f.
- Tesmond, Oswaldus.* Vide *Greenwellus, Oswaldus.*
- Testamenta duo,* sunt duo Testes, R. 329, 330. 359. 363. 375—377. Quomodo possunt dici in cœlum fuisse assumpta, R. 377.
- Testes duo,* in Apocalypsi, qui sint, R. 329. Utrum sint duo Testamenta, R. 329, 330. 359. 363. 375—377. Utrum sint Enoch et Elias, R. 329, seq.
- *singulares,* sec. Jus Canonicum quinam habendi sint, R. 334, e.
- Thales Milesius,* sententia illi ascripta, 'Oculo Domini equus pinguescit,' O. 34.
- Tharasinus, Episc. C. P.,* Conc. Nic. II. convocari voluit, T. 424.
- Theobaldus,* vitam Frid. II. aggressus est, T. 323.
- Theodoretus, Episc. Cyren.,* citat Epist. Constantini Imp. ad Nicomedienses, T. 205. Et Orationem S. Basil. ad Imp., T. 390. Canonem Conc. Laod. de cultu Angelorum citat, R. 50. 244. De Theodosio Flaviano deponere renuente, R. 120. De quæstionibus circa fidem in Conc. Nic. terminatis, R. 323. 450. SS. Joannem et Philippum Theodosio in somnis apparuisse refert, R. 241, f. Transubstantiationem negat, R. 265. De sede Antichristi, R. 312, q. De ejus regno per tres annos et dimidium, R. 323, n. De Elia ante Adventum Christi venturo, R. 331, q. In Mal. iv. 5. 'Eliam Thisbiten' legit, R. 331, q. 353, c. Nescit quo Enoch fuerit translatus, R. 356, y. In una urbe unum fuisse Episcopum dicit, O. 181. 203. Titum a S. Paulo Episcopum fuisse constitutum asserit, O. 183, 184, 185. 210. Et Epsphroditum, O. 185, r.
- Theodorius, Arianus,* T. 208. Nihil sibi in rebus ecclesiasticis præter reverentiam pertinere concedit, T. 208, y. Ex ejus præcepto Conc. Rom. convocatum, T. 208. 430. Ex ejus sententia Symmachus Papa factus, T. 431; R. 183. 187. Et Joannes, ejus successor, in carcere obiit, T. 431; R. 104.
- Theodorus Daphnopates,* quædam ex eo. Garetius citat in libro de Invocat. Sanctorum, R. 53, k.
- , *Ecarchus,* ejus consensus in electione Cononis intervenit, R. 188.
- , *Papa,* Formosi acta restituit, T. 261.
- Theodosius I., Imp.,* a S. Ambrosio excommunicatus, non regno privatus, T. 49. 55. Conc. C. P. convocavit, T. 193. Absolutus demum quantis humilitatis indiciiis templum intravit, T. 333, 334. Eum bona a Deo Sanctorum intercessione postulasse, R. 59, et ante thecas Martyrum jacuisse refert Ruffinus, R. 67. De Symboli formulis judicavit, R. 120. 146. Nectarium Episcopum nominavit, R. 120. Flavianum rogatu Romani Pontificis deponere noluit, R. 120. A S. Ambros. extra cancellos stare jussus, R. 122. Ei SS. Joannem et Philippum apparuisse refert Theodoretus, R. 241, f.
- , *Junior, Imp.,* Conc. Eph. convocavit, T. 193; R. 228. Eum de Concilio convocando S. Leo obsecrat, T. 196. Candidianum ad Conc. Eph. misit ad tumultus compescendos, T. 206; R. 228. Eum noluit immiseri tractatibus Ecclesiasticis, T. 206; R. 146. 228.
- Theophrastus,* pro decimis tertias apud Ethnicos solutas fuisse docet, O. 153. Et decimam frumenti apud Ægyptios, vectigalis causa, O. 170.
- Theophylactus, Archiep. Bulg.,* de potestate Clavium ad peccata tantum pertinente, T. 74. Et omnibus Apostolis, non Petro soli concessa, T. 75; R. 468. Abbreviator S. Chrysost., T. 74. De fide S. Petri non deficiente, T. 302, f. De sede Antichristi, R. 312, p.
- Thiribeius, Thomas, Episc. Eliens.,* Jurementum de Regio Primatu sub Henr. VIII. et Edv. VI. suscepit, T. 174. Sub Eliz. detrectavit, T. 170. Quomodo a Regina habitus, T. 170.
- Thomas Argentinus,* Sanctos nostras scire orationes in Divina essentia credidit, R. 47, l.
- , *S., Cant.,* quanta passus, et quæ ab Henrico II., R. 200.
- , *Auctor ejus Vitæ,* de Henrico II., Reg. Angl., virgis cæso, T. 327. Et morore ejus ob mortem S. Thomæ, T. 328.
- Tiberius,* usuras sustulit, O. 146.
- Tichonii regulæ,* R. 313.
- Tullius, Joannes,* quibus verbis Pragmaticam Sanctionem Ludov. IX. citat, R. 197.

Timotheus, a S. Paulo constitutus Episcopus, O. 184, 185. 210.

—, *Aflurus, Alexand. Archiepisc.*, Proterium occidi fecit, R. 50, x. *Titulus Cardinalitius*, S. Marie in Via, temp. Jul. III. institutus, R. 143.

Titus, a S. Paulo constitutus Episcopus, O. 184, 185. 210.

—, *Imp.*, Cæcamin in se conspirantem habuit, T. 93.

Tobit, liber ita dictus pro Canonico haud habendus, T. 487; R. 211. 365.

Toletanum Conc. Vide *Concilium Toletanum*.

Toletus, Cardinalis, hominem excommunicatum ab omnibus non esse vitandum concedit, T. 59. Eliam corpore fuisse transfiguratum asserit, R. 348.

Tonitru, vox Prædicatoris est, O. 33, l.

Tonitallus, Cuthbertus, Episc. Dunelm., Primatum Regium defendit, T. 166; R. 30. Juramentum de Primatu Regio sub Henrico VIII. et Edvardo VI. suscepit, T. 174; R. 30. Sub Eliz. detractavit, T. 170. Quomodo a Regina habitus, T. 170.

Tortus, Mathæus, videtur fictum nomen, T. 5. Forsitan Bellarminus ipse, T. 5. 241. Papiensem se esse simulat, et Cardinali a Sacellis, T. 5. Ejus jactantia, T. 5. 11. 213. Nomen ipsum bonum omen, T. 6. Tortus ira tortus, T. 6. In regium libellum, ob nomen celatum, invehitur, T. 7. Et ob ipsum libri titulum, T. 9. Regem juramenti male intellecti accusat, T. 9. Ineptas distinctiones de Papa Regem condemnante adhibet, T. 9. 112, 113. Sese Juram. Fidel. bene intelligere asserit, T. 10. Argumenta Regis a disparatis esse affirmat, T. 12. Juramentum Catholicæ Fidei abnegationem continere contendit, T. 13, 14, 15. 182. 213. 264. Minatur, T. 13. Postillatorem agit, T. 13. Verba et syllabas aucupatur, T. 14. Primatum Sedis Apostolicæ pro dogmate certissimo habet, T. 15. Titulum Regii edicti carpit, T. 19. 103. De titulo Papistarum in eo edicto male se habet, T. 21, 22. Juramentum Fidelitatis ab eo edicto impositum examinat, T. 22—24. Potestatem Pontificis valde extendit, T. 25. Pontificem hereticos principes posse deponere contendit, T. 29. Conditions profert, quibus Reges ad Ecclesiam admissi, T. 41. 54. Quando possint deponi ostendit, T. 44. De hac re nimis protervus, T. 47. Talia Romæ tuto audet, T. 47. Juramentum Fidelitatis male explicat, T. 48. Jacobum Regem pro Christiano non habet, T. 54, m. 65, 121. 372; R. 151.

In Juramento potestatem Pontificis in regibus excommunicandis negari asserit, T. 54, 55. 182. De Pontificis auctoritate in juramentis, &c. solvendis, T. 66; R. 403. Hoc Juramentum supremam in Spiritualibus potestatem Regi ascribere contendit, T. 82. Et ideo Paulo V. displicuisse, T. 84, 85. 125, 128. Juramenta Fidelitatis et suprematus inter se comparat, T. 85. Argumenta adhibet valde torta, T. 89. Conspiraciones se valde odisse affirmat, T. 90. Regi de conspirationibus cavendis dat consilium, T. 91. 94. Desperandi occasionem Romanensibus a Rege Jacobo datam affirmat, T. 98. Juramentum de Primatu Regio, et de potestate Pontificis abneganda idem esse contendit, T. 107. 242. Petrum Pastorem esse universum affirmat, T. 107. 386. Juramentum Fidelitatis apte ad decipiendum esse compositum contendit, T. 108. 273. Pontificem Regem damnasse negat, T. 109. 111. 214. Eum Regis judicem esse competentem contendit, T. 110. Et Catholicos suos a juramento suscipiendo juste retinuisse, T. 111. Eum Regem aliquo modo reprehendisse concedit, T. 112. Regem autem inter persecutores haud absolute numerasse affirmat, T. 112. Regem Jacobum primo Puritanum fuisse, postea Puritanorum persecutorem affirmat, T. 121. 374. Ejus ineptæ distinctiones de variis excommunicandi generibus, T. 123. Juramentum solius fidelitatis prohibitum fuisse negat, T. 124. De Juramento paululum immutando nullam spem habuit, T. 131. In Edicto (3 Jac. cap. iv.) examinando malo dolo agit, T. 138—141. Clementiam Regis carpit, T. 156, 157. 160. De edictis Reginae Eliz., T. 164, 167. De regimine Ecclesiastico ad fœminam translatò, 175. De persecutione Anglicana, T. 176. Regem fingere propositiones, quas oppugnet, contendit, T. 181. S. Greg. M. Mauritio *Imp.*, invite obediisse contendit, T. 187. Paulum V. civilem prohibuisse obedientiam negat, T. 189. Concilia jussu quidem Imperatorum convocata, sed mandato Summi Pontificis, contendit, T. 194, 195. Obedientiam Christi Vicario præstandam asserit, T. 209, 210. Juramentum esse de hac re in Baptismo congenitum, T. 238; R. 403. Clementem VIII. in Brevibus huc mittendis optime egisse contendit, T. 223. Et his Brevibus Jacobum non exclusum fuisse, T. 225. Bellarmini

Epist. ad G. Blackwellum defendit, T. 242, seq. Maximam Juramenti Fidelitatis partem condemnat, T. 244. a Pontifice Reges posse deponi contendit, T. 246. De hac re Decreta Conciliorum allegat, T. 247. Præcipue Conc. Lat. IV., T. 250. De Joanne Rege Angliæ digreditur, T. 254. Juramentum Fidelitatis improbat, quod a Rege ab Ecclesia alieno editum, T. 262. Et quod illicitum sit et novum, T. 263. A Catholicis minime suscipiendum, T. 264. Reges proditorem timentes de Juramento imponendo Pontificem vult consulere, T. 264, 265. Juramenta hoc modo imposita minime Pontifici displicuisse affirmat, T. 266. Bellarminum proditorem contra Elizabetham conscium fuisse negat, T. 269. Pontificem posse condere Articulos fidei contendit, T. 274. Miras de hac re distinctiones adhibet, T. 276. Quod Pontifex Romanus S. Petri sit successor vult fide Catholica credi, T. 277. Verba Bellarmini de cæde principum a Pontifice mandata explicat, T. 286. 313. Sixti V. orationem de cæde Henrici III. Gall. Reg. genuinam esse negat, T. 288. De illa cæde lætatur, T. 289, 290.

Contradictiones Bellarmini conciliare tentat, T. 294, seq. (1.) De Justificatione, T. 294—296. (2.) De Deo ad malum moraliter inclinante, T. 296. (3.) De Episcopis, ut Apostolorum successoribus, T. 297—299. (4.) De fide Judæ, T. 299, 300. (5.) De præceptis moralibus observandis, T. 300, 301. (6.) De fide S. Petri, T. 301, 304. (7.) De Antichristo Diabolum adoratur, T. 304. (8.) De oblatione Eucharistica, T. 305—307. (9.) De mundi fine, et incerto Christi adventu, T. 307. (10.) De sede Antichristi, T. 310. (11.) De Papa, ut universali Episcopo, T. 311.

Quantam a Pontificibus Reges habeant causam metuendi discutit, T. 313, seq. (1.) De Henr. IV. Imp., T. 315. (2.) De Frid. I., T. 317. (3.) De Henr. VI., T. 319. (4.) De Philippo Suevo, T. 321. (5.) De Frid. II., T. 323. (6.) De Zizimo Bajazethis fratre, T. 325. (7.) De Henr. II., Rege Angl., T. 327. (8.) De Joanne Rege Navarræ, T. 329. (9.) De Henr. IV., Gall. Reg., T. 331. (10.) De Elizabetha, Angl. Regina, T. 336. (11.) De Jacobo, Angl. Rege, et Brevis Clem. VIII., T. 338.

De pulveraria Proditione, T. 340. Ullum Jesuitam hujus conspirationis

conscium fuisse negat, T. 341. Catholicos fuisse admonitos, ut a tumultu se continerent, affirmavit, T. 348. Garnetum in negatione facinoris mortuum esse contendit, T. 350, et ob sigillum confessionis non violatum, T. 352. Sigillum asserit nullo modo violandum, T. 352, 355. Jesuitas ex Anglia, conspiratione detecta, fugisse concedit, T. 361. Baldwinum hujus criminis minime conscium fuisse asserit, T. 362.

Comparisonem Juliani et Jacobi defendit, T. 366, 376, 381. Loca quædam a Patribus ad nomen Catholici sibi vindicandum inepte citat, T. 368, seq. 494. Ejus mira idoli definitio, T. 378, 381, 382. Eleazari exemplum allegat, ad Romanenses in recusando juramento confirmandos, T. 383. Exempla citat e Scripturis ad auctoritatem Pontificis stabilendam, T. 384—387. Juramentum Saulis male allegat, T. 387. Item exemplum S. Basilii, T. 388.

Testimonia Patrum citat de auctoritate Pontificis in Conciliis convocandis, T. 428—434.

Argumenta Bellarmini, de verbis quibusdam in Canone Missæ Romanæ omissis, iterum profert, T. 437, 438.

Exempla allata a Rege Jacobo ad Regum auctoritatem in rebus sacris confirmandam vellicat, T. 447—457. Titulos item Regibus in S. Scriptura ascriptos, T. 457—462. Regis argumenta valde detorquet, T. 464, 465.

Quædam a Bellarmino invideose dicta defendit, T. 469—485. Item voces 'Pontifex Summus,' et 'Caput Fidei' de Papa usurpata, T. 487—492. Responsum suum arroganter claudit, T. 493, et in Regem Jacobum propter usum nominis 'Catholicus' invehitur, T. 494—496. Illum Catholicum esse negat, T. 495.

Tortus, Matth., Iterum examinantur, I., Ejus mendacia. (1.) De excommunicandi potestate Pontifici negata, R. 464, 465. (2.) De absolventi potestate item negata, R. 466—472. (3.) De occasione desperandi Proditoribus data, R. 472, 473. (4.) De rejecto a Puritanis Juramento Primatus, R. 473, 474. (5.) De morte Pauli V. ob persecutiones Anglicanas, R. 475. (6—8.) De legibus in Romanenses sancitis, R. 475, 476. (9.) De negata tum ligandi tum absolventi potestate, R. 476. (10.) De obedientia a Pontifice Regibus præstanda, R. 477, 478. (11.) De Brevis Clement. VIII., R. 479, 480.

(12.) De articulis in Juramento Fidelitatis, quæ Pontificiam respiciunt potestatem, R. 480. (13.) De potestate Pontificis ad reges deponendos, R. 481. (14.) De Campiano proditionis convicto, R. 482. (15.) De Garneto Pulverariæ Conjuratæ extra confessionem conscio, R. 483. (16.) De oratione Sixti V., R. 484. (17.) De seditiosis Alani scriptis, R. 484. (18.) De Jesuitis Proditiōnis Pulverariæ conscis, R. 485. (19.) De Jacobo Rege vere Catholico, R. 485. (20.) De confessione Fidei, cui Rex subscripsit, 486.

II. Eminentæ Historiæ. (1.) De morte Henrici IV., R. 487, 488. (2.) Quare absolvi voluerit, R. 488. (3.) De Frid. I. ab Alex. III. calcato, R. 489. (4.) Qualem habuerit timendi causam, R. 490. (5.) De morte Zimisi, R. 490, 491.

III. Nova dogmata. (1.) De potestate Pontificis ad reges deponendos, R. 493—496. (2.) De Juramento congenito quo quis Principi tenetur, R. 496. (3.) De sigillo confessionis, R. 497. (4.) De Papa Juramentum Fidelitatis prohibente, R. 497. (5.) De exemptione Clericorum, R. 498, 499.

Torti, Matthæi, Responsio, hujus libri Editiones duæ, T. 66. Præfatio Politana, T. 5. 8. 213; R. 150. Præfatio Coloniensis Cardinales cum Regibus comparat, R. 8. 150. Præfationis Politanæ Auctorem se nescire profitetur Bellarminus, R. 150. Quod vix satis verisimile, R. 150.

Tostatus, Alphonsus, Episc. Abulensis, de voce 'ut' consecutionem denotante, non causam finalem, T. 456. Librum Judith pro Canonico haud habet, T. 489, o. Utrum Paradisus diluvio fuerit submersus, discutit, R. 355. 358. Locum fuisse magnæ latitudinis censuit, R. 357. Aquas diluvii circum eum instar muri stetitisse censuit, R. 358. Et illic alimentatos fuisse Enochum et Eliam, R. 358.

Tractatores, qui sint, O. 200. 214.

Traditio, est certissima fidei regula, sec. Alb. Pighium, R. 360.

Trajanus, equi pallidi sessor a Ribera habitus, R. 379, b.

Transubstantiatio, nuperum dogma, R. 7. 261. Pro articulo fidei primo habitum in Conc. Lateran. sec. Scutum, R. 8. 261. Rem transubstantiationis Patres ne attigerunt, sec. quosdam Jesuitas Anglos, R. 8. 261. De quavis hostia transubstantiata incertus Garnetus, R. 9. Si transub-

stantiatio incerta, cultus hostiæ incertus, R. 10, 11. Nodosæ quædam de Transubstantiatione quæstiones, R. 14. Utrum per conversionem productivam an adductivam fiat, quæritur, R. 16. Ad hoc dogma confirmandum SS. Cyril. Hieros., Ambros., Greg. Nysa., Gaudent., Chrysost., et Arnold. Carnot. citat Bellarm., R. 262—265. Mutationem substantiæ fieri negant Theodoretus, Gelasius, et S. August., R. 265, 266.

Triburiense Conc. Vide *Concilium Triburiense*.

Tridentinum Conc. Vide *Concilium Tridentinum*.

Trullanum Conc. Vide *Concilium Trullanum*.

Tuba, vox Prædicatoris est, O. 33, k.

Turbanus, Urbanus II. ita dictus, T. 394, v; R. 199, v.

Turbervillus, Jacobus, Episc. Exon., Juramentum de Primatu Regio detrectavit, T. 170. Liber tamen defunctus, T. 170.

Turonense Conc. Vide *Concilium Turonense*.

Turrianus, Franc., ejus dictum 'Si Scriptura sola fidei regula esset, Delphicus esset quasi gladius,' R. 361.

Tynzbi, Gul., Monachus Carthusianus, miraculum ei contigit, R. 31. Supplicio affectus ob Primatum Regis negatum, R. 31.

U.

Ubalduus, Angelus, Perusinus, refert dictum Clement. IV. de nece Conradini, T. 327, g; R. 415, q.

—, *Baldus, Perusinus*, ejus dictum de Coelestino, T. 400. Papam esse Doctorem utriusque juris, auctoritate, sed non scientia, dixit, R. 94, c. Usurarium vermiculo ligni (seu Cosso) comparat, O. 147. Usuram damnat, quod faciat, ut 'semel unum sit plus uno,' O. 148.

Urbanus I., Papa, de parocciis, O. 166.

— *II., Papa*, sacerdotis Creatoris Creatores nuncupavit, T. 450, x; R. 121, o. 'Turbanus' appellatus, T. 394, v; R. 199, v. A Rege et Regno Angliæ pro Papa haud habitus, R. 199.

— *VI.*, rusticitatem ejus memorat Platina, T. 260. Septem Cardinales occidit, et mortuos ludibrio habuit, T. 291. In Schismate electus, R. 141.

- Eum Clementi Antipapæ, Rex et regnum Angliæ prætulerunt, R. 203.
- Ursicinus*, inter eum et Damasum I. in Damasi electione magna contentio, R. 433.
- Urspergensis, Conradus*, de Henrico IV. Imp. Romam humiliter petente, T. 315. 317; R. 439. Verba minantia Innoc. III. in Philippum Suevum refert, T. 321, 322. De Cardinalium dignitate, R. 130. Eum pro Schismatico auctore habuit Baronius, R. 130, l. Avaritiam Pontificiam perstringit, R. 395.
- Usuræ*, utrum legitimæ sint illicitæ, O. 121, seq. Usuræ sunt pactum ex mutuo lucrum, O. 122. Illicitæ sunt, si Scripturis, Patribus, et Conciliis damnatæ sunt, O. 122. Legitimæ, quas leges cujuscunque nationis pernuntiant, O. 122. Omnes usuræ damnant Scripturæ, O. 122. Non mordaces tantum, O. 123. Et etiam a divitibus accipiendas vetant, O. 125, 126. Usura est terrestris piratica, O. 127. Legale latrocinium, O. 140. Quæstiosa segnitias, O. 147. Chymia Satanæ, O. 147. In æqualitatem peccat, O. 123, 129, 132. In caritatem erga Deum, O. 130. Et erga proximum, O. 131. In naturam mutui, O. 131, 132, 148. Contra eam rationes politice, O. 134—136. Damnata a Patribus, O. 136—140. A Scholasticis, O. 140. Et Theologis recentioribus, O. 140. Argumenta Theologorum fœnoris patronorum examinantur, O. 141. Concilia damnant usuram Cleri, O. 142, et populi, O. 143. Item Jus Canonicum, O. 143. Civile, O. 144. Et Municipale, O. 145. Item Historiæ, O. 146. Philosophi, O. 147. Rationes Philosophorum, O. 148. Et Experientia, O. 149.
- Ut*, hæc vox consecutionem denotat, non causam finalem, T. 456.
- V.
- Valdes, Ferdinandus de*, libro, cui nomen 'Censura Generalis contra errores,' &c., præfationem præmisit, R. 373, g.
- Valens, Imp.*, S. Basilium tentavit, ut esset Arianus, T. 390. Persecutor Catholicorum, T. 389.
- Valentia, Gregorius de*, Deum Ipsum in quibusdam minime dispensare posse affirmat, T. 69. Nullum esse æternæ vitæ titulum, præter divinam promissionem assertit, R. 222.
- Valentinianus I., Imp.*, dogmata sacra noluit curiosius perscrutari, T. 205.
- *II., Imp.*, ad eum rerum divinarum judicia minime pertinere S. Ambrosius contendit, T. 199. S. Ambrosii tempore, adhuc juvenis, et omnia ex Arianæ matris arbitrio agens, T. 200.
- *III., Imp.*, Conc. Eph. et Chalc. convocavit, T. 193, 194. Eum de Conc. convocando S. Leo obsecrat, T. 196.
- Valla, Laurentius*, scripsit librum contra Donationem Constantini, T. 258. Ei Steuchus dedit responsum, T. 358.
- Vasquez, Gabriel*, Deum in Diabolo posse adorari dixit, T. 379. Non Christum modo in pane, verum et panem ipsum posse adorari censuit, R. 11. Et Deum in rebus sordidis et brutis animantibus adorari posse, R. 391. Ejus de Idololatria miræ distinctiones, R. 391.
- Vatablus, Franc.*, verba Christi de adventu Eliæ, quomodo intellexerit, R. 335, 336. Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357. Quomodo verba illa 'Adjuro te, ne me torqueas,' intellexerit, O. 111. Usuram per voc. 'amplius' explicat, O. 124.
- Vaux, Anna*, Epistolæ Garneti ad eam, T. 348; R. 484, r.
- Vegetius*, inter candidatos et municipes distinguit, R. 350.
- Venericus Vercellensis*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, r. T. 247.
- Veneti Theologi*, Paulo V. sese opposuerunt, T. 38, p. 403; R. 34, n. Ex ea causa constat Sacerdotes non conveniendos nisi coram Pontifice, T. 362. Pontificis supra leges potestatem negarunt, R. 33, 34, 449.
- Vergilius Polydorus*, Ranulphum Higden, (al. Cestrensem), egregium habuit historicum, T. 320. Denarios S. Petri in Anglia collegit, R. 109.
- Vespasianus*, multæ in eum conspirationes, T. 93.
- Vice-Deus*, Paulus V. hoc titulo a Th. Mar. Caraffa insignitus, T. 45, p. 243. 443; R. 166. 398, c.
- Victor I., Papa*, ob sententiam suam in Orientales a S. Irenæo correptus, R. 461.
- *Sextus Aurelius*, Auctor Appendicis ad Aurel. Victor. de morte Henrici IV., R. 488, i.
- Victore, Hugo a S.*, libros, Sapient. Salomonis, Sapient. Jesu filii Sirach, Judith, Tobit, et Machabæorum pro Canonicis haud habuit, T. 488, k.
- , *Ricardus a S.*, de regno Anti-

- christi per tres annos et dimidium, R. 323, m. De Enoch et Elia ante Adventum Christi venturia, R. 333, c. De ficta plaga Antichristi, R. 400, d. Per Meretricem omnes impios intellegit, R. 408, h.
- Victoria, Franc. a*, Clericos a civili obedientia non esse exemptos censuit, T. 413, l. 'Omnem animam potestati- bus esse subditam,' pro Canone generali habuit, T. 484.
- Victorinus*, Romam pro Babylone habet, T. 221. Jeremiam ante Adventum Christi venturum fore credidit, R. 334, 337. Per quatuor equos in Apocal. quosnam intellexerit, R. 380, f.
- Viduae*, in quibusdam Ecclesiis institutæ, O. 196, 208.
- Viegas, Blasius de*, Romam tempore Antichristi a fide defecturam credidit, T. 222, r. De xlv diebus post mortem Antichristi usque ad diem iudicii, T. 309. Romam fore sedem Antichristi censuit, T. 310. Enochum et Eliam jam frui visione beatifica negat, R. 340. Quomodo alantur, R. 340, h. Et utrum adhuc mereantur, inquiri, R. 341, l. De Paradiso, et justorum animis in eo ad diem iudicii conservatis, R. 348. Hanc traditionem ab Irenæo memoratam explodit, R. 348, 349, 354. Paradisum diluvio periisse censuit, R. 357. Infirmum esse argumentum dixit, ad divinam confugere potentiam, R. 358. Domitianum equi pallidi sessorum censuit, R. 379, c. In apertione sexti Sigilli persecutionem Diocletiani intellegit, R. 382.
- Vienmense Conc.* Vide *Concilium Viennense*.
- Vigilantius*, projici volebat in sterquilinum Martyrum reliquias, R. 65. Eum S. Hieronymus reprehendit, R. 65.
- Vigilius, Papa*, hæreticus, T. 400. In carcerem a Justiniano Imp. missus, R. 104.
- Vincentius, Bellovacensis*, absurda quædam de B. M. Virg. narravit, R. 237. De potestate Regis deponendi a Greg. VII. primo adhibita, R. 495. De usura apud primos Christianos damnata, O. 136.
- *Lirinensis*, id esse Catholicum dicit, quod sit semper, ubique, et ab omnibus creditum, R. 25, q. De Tractatoribus seu Doctoribus, O. 200, 206.
- Vincula injusta rumpit justitia*, T. 386; O. 102, 114.
- Vincis, Petrus de*, temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, t; . 247.
- De morte Friderici II. suspectus, T. 323, d. 324.
- Vino Salvo, Gofridus de*, ex ejus 'Poëtria Nova,' versus, 'Nec Deus es, nec homo,' &c., T. 186, g; R.
- Vinum*, in Eucharistia se sumere simulabant Manichæi, R. 254. Et illud putabant fel principis tenebrarum, R. 254, i.
- Virgilius*, a Bellarmino ad Purgatorium confirmandum citatus, T. 135; R. 287.
- Vitalianus*, consensu Imperatoris Papa factus, R. 183.
- Viterbiensis, Gofridus*, Greg. VII. primum omnium Pontificum temporalem adhibuisse potestatem affirmat, T. 247; R. 495, n. De sepultura Henrico IV. Imp. Germ. negata, T. 287.
- Vivianus*, legatus a latere ab Alex. III. ad Henricum II. missus, ut regnum suum sub interdicto poneret, T. 329.
- Vocatio Pastorum*, dictio nova a Petro Molinæo usurpata, O. 187, 215.
- Vorstius, Conradus*, eum Rex Jacobus oppugnavit, O. 88.
- Vosmerus, Tilmannus*, Censor Respon- sionis Torti, T. 385, u.

W.

- Walafridus Strabus*, in Glossa Ordinaria, Paradisum juxta Lunam situm fuisse asserit, R. 355.
- Waldensis, Thomas*, virtutem ex contactu Christi cruci esse impressam censuit, R. 283.
- Walsingham, Thomas*, Pontificum minime adulator, T. 444.
- Walthramus, Naumbergensis* (seu *Magdebergensis*) temporalem Pontificis potestatem negavit, T. 31, s. 247. Privilegia Carolo Magno ab Adriano concessa memorat, R. 184.
- Warhamus, Guil., Archiep. Cantuar.*, Regium primatum defendit, R. 30.
- Warmington, Guil.*, librum edidit cui titulus 'A Moderate Defence of the Oath of Allegiance,' T. 27, f. Cardinalem Alanum orationem Sixti V. de cæde Henrici III. scriptis tradidisse refert, T. 289, j.
- Watsonus, Guil.*, in Regem Jacobum seditionem procuravit, T. 100; R. 440. Edicta Reginæ Elizabethæ justa fuisse concessit, T. 165, y. Scripsit libros cui tituli 'Important Considerations,' et 'A Decachordon of Quodlibets,' T. 165, y. De Bulla Pio V. subrepta, T. 216.

Watsonus, Thomas, Episc. Linc., Jura-
mentum de Regio Primatu recusavit,
T. 171. Laxius primo habitus, dein
in arcem insulæ Eliensis ablegatus,
T. 171. Bulla Pio V. subrepta ei
displicuit, T. 216. Temporalem Pon-
tificis potestatem negavit, R. 481.
494.

Webbus, Bullam a Pio V. falsis sugges-
tionibus subripuit, T. 216.

Wernerus Kolewinck, de morte Henrici
IV., Imp. in carcere, R. 487, c.

Westmonasteriensis, Matth., seu *Florile-
gus*, Pontificum minime adulator, T.
444.

Westus, Nicolaus, Episc. Eliensis, Regium
Primum defendit, R. 30.

Whitakerus, Guil., unumquemque sibi
debere esse fidei iudicem, et Patrum
sententiis, quod homines tantum sint,
haud acquiescendum esse dixit, R.
455.

Whitus, Joannes, Episc. Wint., Jura-
mentum de Primatu Regio detrectavit, T.
170. In carcere primo detentus, pos-
tea a Regina dimissus, T. 170.

Wicklefus, Joan., nullum, dum in mor-
tali esset peccato, Prælatum esse
scripsit, et Dominos corrigi posse
per populares, R. 415.

Wilhelmus, II., Angliæ Rex, S. Anselmo
aditum regni interdixit, R. 199. Eum
in gratiam postea recepit, R. 199.

Wimphelingus, Jacobus, Henricum IV.
Imp. pædore carceris mortuum esse
dixit, R. 487.

Winterus, Thomas, in Sulphurea Prodi-
tione unus e complicibus, T. 343.
Duobus conspirationibus antea inter-
fuerat, T. 343. A Gerardo juramento
et Eucharistia obstrictus, R. 485.

Wishartus, Georgius, reformationem in
Scotia primus instituit, R. 43. Martyr,
R. 43.

Y.

*Yelverton, Christophorus, Justitiarius in
Banco Regio*, unus e Judicibus in Ac-
tione in Garnetum, T. 353, i.

*Yongus, Joannes, Regius Theol. Pro-
fessor*, temporalem potestatem Pon-
tificis negavit, R. 381. 494.

Z.

Zabarella, Franciscus, temporalem Pon-
tificis potestatem negavit, T. 31, z.

Zacharias, I., Papa, Hildericum Re-
gem Gallis tanquam inutilem depo-
suit, R. xix. 112, 175.

Zadoc, mandata a Salomone accepit, R.
446.

Zedekias, juramentum Nebuchadne-
zaro de fidelitate recte præstitit, O.
99. Ob id violatum pœnas luit, O.
102.

Zegerus, Tacitus Nicolaus, Observatio-
nes in Apocalypsim edidit, R. 339,
x. Duos Testes diversis modis expli-
cat, R. 359, 360. De duobus ordi-
nibus Prædicatorum, R. 363.

Zizimus, al. *Gemes*, Bajazethis frater,
'haud ignorante' Alex. VI., veneno
interfectus, T. 325—327; R. 491, 492.

Zosimus, Primatum Sedis Romanæ super
Niconos Canones fundare conatus est,
T. 17.

Zwinglius, Huld., usuram damnat, O.
141.

ERRATA.

TORTURA TORTI.

- P. xx. lin. 8, *pro MD. lege MC.*
lin. 30, *pro perlatae, lege perlati.*
xxiv. lin. 39, *pro C. P. lege Chale.*
17, not. c, *lege nonagesimus septimus.*

RESPONS. AD APOL.

- P. 448, not m, *lege nonagesimus septimus.*

Vertical line of text on the left side of the page, possibly a page number or header.

